

Juha Herkman & Eliisa Vainikka

UUDET LUKEMISYHTEISÖT, UUDET LUKUTAVAT

Journalismin, viestinnän ja
median tutkimuskeskus

Tampere Research Centre for
Journalism, Media and Communication

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampereen yliopisto 2012

Myynti
Tiedekirjakauppa TAJU
Kalevantie 5
PL 617
33014 Tampereen yliopisto
puhelin 040 190 9800
fax (03) 3551 7685
taju@uta.fi
<http://uta.fi/taju>
<http://granum.uta.fi>

Taitto Riitta Yrjönen
Kansi Antti Yrjönen

Paino KopioNiini
Tampere 2012

ISBN 978-951-44-8960-0 (painettu)
ISBN 978-951-44-8961-7 (pdf)
PDF:n verkko-osoite: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8961-7>
<http://www.uta.fi/comet/>

Juha Herkman & Eliisa Vainikka

UUDET LUKEMISYHTEISÖT, UUDET LUKUTAVAT

Journalismin, viestinnän ja
median tutkimuskeskus

Tampere Research Centre for
Journalism, Media and Communication

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampereen yliopisto 2012

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	4
SUMMARY	5
1. JOHDANTO	6
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	6
1.2 Tutkimuskysymykset	7
1.3 Aineistot ja menetelmät	8
2. NUORTEN AIKUISTEN MEDIANKÄYTTÖ	11
2.1 Kyselytutkimus	12
2.1.1 Mediavälineiden omistaminen	14
2.1.2 Median käyttö	19
2.1.3 Oma tuotanto	28
2.2 Mediapäiväkirjat	34
2.2.1 Aamu – orientoituminen päivään	36
2.2.2 Päivä – opiskelua, työntekoa ja huvia	37
2.2.3 Ilta – yhdessäoloa, leipäilyä ja rauhoittumista	39
2.2.4 Viikonlopun mediarutiinit	40
2.3 Yhteenveto lomakekyselystä ja mediapäiväkirjoista	41
3. TEEMAHAASTATTELUT: UUDET LUKEMISEN TAVAT	45
3.1 Lukeminen yksityisenä kokemuksena	46
3.2 Lukemisen taustatekijät	49
3.3 Tiedonhaku arjessa ja opiskelussa	53
3.4 Nettilukeminen: surffailua, selailua, silmäilyä	56
3.5 Yhteisöllinen lukeminen	57
3.5.1 Facebookin yhteisöllisyys	60
3.5.2 Jakaminen ja suositteleminen sosiaalisessa mediassa	64
3.6 Nettikaverit	67
3.7 Oma tekstituoanto	68

3.8 Lukemistottumusten muutos	70
3.9 Yhteenveto teemahaastatteluista	71
4. FOKUSRYHMÄHAASTATTELUT: UUDET LUKEMISYHTEISÖT.....	74
4.1 Lukemisen taustat	76
4.2 Lukemiseen sosiaalistuminen	80
4.3 Nykyiset lukutottumukset	83
4.4 Lukemisyhteisöjen taustat	87
4.4.1 Yhteisöllisyyden muodot	89
4.4.2 Yhteisöjen toiminta	91
4.4.3 Muutokset yhteisöissä	93
4.5 Oman tuotannon muodot	95
4.6 Oma tuotanto ja lukemisyhteisöt	96
4.7 Aika ja paikka menettävät merkityksensä?	98
4.8 Lukemiskäytäntöjen muutos ja pysyvyys	99
4.9 Yhteenveto fokusryhmähaastatteluista	101
5. LUKIJATYYPIT	105
6. LÄHTEET	108
7. LIITTEET	115

Tiivistelmä

Uudet lukemisyhteisöt, uudet lukutavat

Helsingin Sanomain Säätiön rahoittamassa tutkimuksessa selvitetään niin sanotun nettisukupolven mediankäyttöä ja lukemiskäytäntöjä, tarkemmin sanottuna sitä, millälaisia nuorten aikuisten lukutottumukset ovat, mistä lukemisen tavat juontuvat ja mihin suuntaan ne ovat menossa. Huomiota on kiinnitetty erityisesti myös lukemisen ja yhteisöllisyyden suhteeseen. Tutkimuksen taustalla on ajatus sosiokulttuurisesta lukutaitokäsityksestä, jonka mukaan lukeminen ei ole vain yksityistä kognitiivista toimintaa, vaan siihen sisältyy myös sosiaalinen ulottuvuus. Painotuotteiden ja kirjallisuuden käytön lisäksi lukeminen ymmärretään tässä myös laajasti erilaisten tekstityyppien ja mediamuotojen käytöksi.

Tutkimuksen aineisto koostuu määrällisestä kyselystä (N=323) sekä laadullisista teemahaastatteluista (N=15), mediapäiväkirjoista (N=15) ja kolmesta fokusryhmähaastattelusta (N=10). Kyselyn avulla tuotettiin yleiskatsaus nettisukupolvea edustavien nuorten aikuisten mediankäytöstä ja lukemisen tavoista. Teemahaastattelujen ja mediapäiväkirjojen avulla puolestaan pyrittiin syventämään tietoa opiskelijoiden media-arjesta. Fokusryhmähaastattelujen avulla hankittiin tietoa jo olemassa olevien lukemisyhteisöjen toiminnasta. Kyselyyn vastanneet olivat 16–35-vuotiaita Pirkanmaan lukioiden ja korkeakoulujen opiskelijoita. Teemahaastattelujen vastaajat ja mediapäiväkirjojen pitäjät olivat Tampereen yliopiston opiskelijoita. Fokusryhmähaastatteluihin osallistui japanilaisen populaarikulttuurin ja roolipelien harrastajia sekä perinteisen kirjojen lukupiirin jäseniä.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että painotuotteilla on edelleen arvostettu asema nuorten aikuisten elämässä. Noin puolelle kyselyyn vastanneista tuli kotiin sanomalehti. Samoin kaunokirjallisuutta arvostettiin rentoutumisen muotona, vaikkakaan opiskelijoilla ei tuntunut aina riittävän aikaa vapaa-ajan lukemiseen. Sähköiset kirjat eivät olleet vielä tehneet läpimurtoa vapaa-ajan lukemisessa, mutta opiskelun yhteydessä nuoret aikuiset käyttivät niitä lähteinä. Suurin osa nuorten aikuisten lukemisen käytännöistä liittyi kuitenkin verkkoviestinnän erilaisiin muotoihin, joista monissa oli yhteisöllinen ulottuvuus. Tutkimus vahvistaa näin ollen käsitystä siitä, että internetistä on tullut nuorille aikuisille keskeisin media.

Nuorten aikuisten verkkolukemista määrittää henkilökohtainen verkonlukurutiini, johon kuuluu totuttujen sivujen tarkistaminen useitakin kertoja päivässä. Mediankäyttö on usein monen eri välineen simultaanikäyttöä. Oman verkkosisällön tuottajina tutkitut nuoret aikuiset olivat keskimääräistä aktiivisempia, mitä selittää osittain heidän opiskelijataustansa. Aktiivisimpia muille tarkoitetun mediasisällön tuottajia olivat pikemminkin opinnoissaan, harrastuksissaan ja työelämässään sisältöjen tuotantoon liittyviä taitoja kehittäneet vanhemmat nuoret aikuiset kuin ryhmän nuorimmat, joiden mediankäytöstä oli suurempi osa passiivista viihteen kulutusta.

Summary

New Reading Communities, New Modes of Reading

The research project funded by the Helsingin Sanomat Foundation produces information on the media use and reading practices of the so-called net generation. More precisely, it focuses on the reading habits of young adults, how their reading habits have been formed and in which direction they are headed. Special emphasis is put on the relationship between reading and communities. The study is based on the theoretical notion of socio-cultural literacy that sees reading not only as a private cognitive activity, but also as encompassing a social dimension. Reading is not only understood as limited to printed products and books, but broadly as the use of different forms of text.

The research data consists of a quantitative survey (N=323) and qualitative focused interviews (N=15), media diaries (N=15) and three focus group interviews (N=10). The survey produced a general overview of media use and the ways that young adults, who represent the Net Generation, read. The focused interviews and media diaries aimed to produce a more in-depth look into the students' everyday lives with different media. The focus group interview yielded information on existing reading communities. The survey respondents were 16–35-year-old students from upper secondary schools, universities and colleges in the Pirkanmaa region of Western Finland. The participants in the focused interviews, who also kept media diaries, were students from the University of Tampere. Participants in the focus group interviews were Japanese popular culture fans, role players and book club members.

Based on the research, the young adults still valued printed products. Approximately half of the survey respondents subscribed to a newspaper. Reading general fiction was also appreciated as a relaxing hobby, although many of the students did not have enough time for leisure reading. Electronic books have not yet made their breakthrough into leisure reading, but the students use them actively as sources of information in their studies. Most of the students' reading practices, however, were connected to various forms of online communication, of which many were connected to a community. The study confirms the notion that the internet has become the most important form of media for young adults.

A personal online reading routine, which consisted of checking favourite sites often several times a day, defined the online reading habits of young adults. Multitasking and simultaneous use of different media describes well the use of media by young adults. As producers of online content, the participants in this study were more active than the average Finn. This result is somewhat explained by their student status. The older respondents who had already developed more specialized skills in their studies, hobbies and working life were more active as content producers than the younger students whose media use consisted more of passively consuming entertainment media.

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Internet ja verkkoviestintä ovat monin tavoin muuttaneet ihmisten kommunikaatiokäytäntöjä ja mediankäyttötapoja 1990-luvulta lähtien. Osittain kyse on puhtaasti ajankäytöstä. Ihmiset viettävät verkkoviestinnän parissa jatkuvasti enemmän aikaa, jolloin aikaa muiden mediamuotojen parissa on vähemmän käytettävissä (ks. Ekholm & Repo 2010, 108; Ajankäyttötutkimus 2009). Toisaalta kyse on myös syvemmästä mediasuhteen muutoksesta. Verkkoviestintä eroaa luonteeltaan esimerkiksi perinteisestä joukkoviestinnästä, jota ovat hallinneet suuret mediayritykset, ammatillinen tuotanto ja yleisöjen tietty passiivisuus tai kuluttajuus. Verkkoviestinnässä puolestaan yhdistyvät henkilöviestintä ja joukkoviestintä, kuluttamisen ja tuottamisen rajat hämärtyvät ja mediayritysten perinteiset ansaintamallit eivät enää päde samassa mitassa kuin aiemmin (ks. esim. Väliaverron 2009).

Verkkoviestinnän leviäminen törmää Suomessa erityiseen mediaympäristöön, koska suomalaiset ovat kansainvälisissä vertailuissakin olleet lukijakansaa. Lukemisella on Suomessa pitkät perinteet. Maamme kirjastolaitos on ainutlaatuinen, ja Suomen koulujärjestelmä on kasvattanut koko kansasta sujuvia lukijoita. Suomalaiset koululaiset voittavat toistuvasti PISA-tutkimuksen kansainvälisen luku-taitovertailun. Painotuotteet nauttivat Suomessa kansainvälisesti mitattuna hämmästyttävästä suosiosta. Suomi on muiden Pohjoismaiden tavoin asukasmäärään suhteutettuna maailman kärjessä vuosittain julkaistavien aikakauslehtien, kirjojen ja sanomalehtien määrissä. Myös painotuotteiden lukemiseen käytetty aika on Suomessa edelleen korkeimpien joukossa maailmassa, vaikka internetin parissa vietetty aika kasvaa koko ajan. (Ks. Tilastokeskus 2010, 226–227; Ekholm & Repo 2010, 80–81.) Suomessa voidaan todeta olevan vahva ”lukemisen kulttuuri” (Griswold ym. 2011), lukeminen on maassamme tavanomaista ja sitä arvostetaan sekä edellytetään.

Käsillä olevassa tutkimushankkeessa pureudutaan tähän muutostilanteeseen, jossa painotuotteiden parissa kasvanut kansakunta joutuu määrittämään lukutottumuksiaan uudelleen. Tutkimus kohdistuu ennen muuta niin sanottuun nettisukupolveen, jolla viitataan 1980-luvulla ja sen jälkeen syntyneisiin (Tapscott 2010). Tuo joukko on elänyt viimeistään teini-iästä lähtien maailmassa, jossa internet on ollut tärkeä osa mediaympäristöä. Kun nykyinen nettisukupolvi haluaa tietoa jostain asiasta, se ”googlettaa” eikä lähde ensimmäisenä etsimään tietoa kirjoista.

Verkkoviestinnän leviämisen on esitetty muuttavan radikaalisti lukemisen tapoja. Lukemista on perinteisesti pidetty yksinäisenä puuhana, yksilön henkilökohtaisena kognitiivisena taitona, joka vaatii rauhaa ja keskittymistä. Verkkoviestinnän myötä on alettu kuitenkin puhua ”uudesta lukemisesta”, joka on yhteisöllistä ja osallistuvaa. Yksityisestä lukemisen kulttuurista on siirrytty osittain yhteisölliseen lukemisen ja kirjoittamisen kulttuuriin. (Ks. Hartley 2005, 12.) Uudessa lukemisessa mediamuodot risteytyvät ja limittyvät toisiinsa. Siinä ei ole kyse ainoastaan painetun tekstin ymmärtämisestä vaan kielen, kuvien ja äänen muodostamista multimodaalisista teksteistä (Kress 2003; Lehtonen 2001), joiden lukijat ”kulkevat tekstien poikki ja tekstien seassa, suunnittelevat tekstejä, kääntävät tekstejä muihin mediamuotoihin ja julkaisevat niitä mobiililaitteilla” (Kupiainen & Sintonen 2009, 68–69). Uusi lukeminen on siten aktiivista, vuorovaikutteista, sosiaalista, yhteisöllistä, osallistuvaa ja hämärtää lukemisen ja kirjoittamisen (tai kulutuksen ja tuotannon) välisiä rajoja.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, missä määrin ajatukset uudesta lukemisesta toteutuvat suomalaisen nettisukupolven nuorten aikuisten keskuudessa, minkälaisia ovat tuon ryhmän nykyiset lukutottumukset, mistä lukemisen tavat juontuvat ja mihin suuntaan ne ovat menossa. Erityisesti huomio kiinnitetään lukemisen yhteisöllisiin muotoihin ja siihen, kuinka yhteisöllisyys määrittää lukemisen käytäntöjä nykyisessä verkkoympäristössä.

1.2 Tutkimuskysymykset

Käsillä olevan hankkeen yhtenä lähtökohtana on oletus, jonka mukaan mediaviestien alkuperällä ja olomuodolla on yhä vähemmän merkitystä lukijoille. Mediaviestit eivät virtaa vain institutionaalisilta tuottajilta vastaanottajille, vaan uudessa verkkoympäristössä viestit leviävät, sekoittuvat ja muuntuvat viestintäkanavasta ja mediamuodosta toiseen. Tässä ”remix-kulttuurissa” vastaanottajat voivat versioida heille tarjottuja tekstejä. Totutun ”ylhäältä alas” tapahtuvan viestinnän rinnalle syntyy monikanavaisia vertaisverkkoja ja yhteisöjä, jotka ovat suurelta osin liiketoiminnan ulkopuolella. Tarjonnan ja kysynnän rajat liudentuvat, kun mediakulutus on kasvavasti myös tuottamista. Tässä tutkimuksessa selvitetäänkin, mikä vaikutus sosiaalisessa mediassa ja yllä kuvatussa ”osallistumistaloudessa” muotoutuvalla kysynnällä on lukemisen uusiin muotoihin.

Lukemisen muutoksia koskeva viimeaikainen keskustelu ja tutkimus ovat olleet pitkälti teknologia- ja talouslähtöisiä. Esimerkiksi kustantajat ja tutkimuslaitokset ovat lähteneet yhdessä kehittämään vuosina 2010–2012 NexMedia ja eReading -hankkeissa uusia liiketoiminnan ja julkaisemisen muotoja verkkoympäristössä. Tässä tutkimuksessa ei ennusteta tulevaisuutta teknologian kehityksen näkökulmasta, vaan tuotetaan uutta tietoa jo nyt muotoutuvista lukemisyhteisöistä, joilla on ennustearvoa tulevaisuutta ajatellen. Teknologian kehityksen sijaan lähtö-

kohtana on ajatus lukemisesta arkisiin käytänteisiin kutoutuneena yhteisöllisenä toimintana. Tutkimuksemme kartoittaa nykyisten nuorten aikuisten lukutapoja ja -tottumuksia ja tuottaa lisätietoa ennen muuta siitä, millaisia lukijayhteisöjä ja lukemistapoja eri julkaisualustojen vaiheille on kehittymässä.

Lukemiseksi tässä tutkimuksessa katsotaan paitsi perinteinen keskittynyt lukeminen (*reading*) myös muut multitekstuaalisen kanssakäymisen tavat, kuten luettavan aineiston etsiminen ja sen silmäily (*viewing*) (ks. Ekholm & Repo 2010, 100).

Tarkempia tutkimuskysymyksiä ovat:

- Mitä nettisukupolven nuoret aikuiset lukevat uudessa vertaiskulttuurissa?
- Miten he lukevat (silmäily vs. keskittyminen, vastaanottaminen vs. tuottaminen)?
- Miten lukemisen kohteet löydetään, mikä vaikuttaa niiden valitsemiseen?
- Missä suhteessa lukeminen ja vastaanottaminen ovat oman materiaalin tuottamiseen?
- Mihin kaikkeen muuhun toimintaan lukeminen kytkeytyy?
- Miten edellä mainitut kysymykset liittyvät erilaisiin lukemisen yhteisöihin?

1.3 Aineistot ja menetelmät

Tutkimuksen ensisijaisina kohteina ovat 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa syntyneet mediankäyttäjät, jotka ennakkokäsitysten mukaan hakevat tietoa ja viihdykettä pääasiassa digitaalisista lähteistä, antavat etusijan perinteisten tekstien sijaan kuville, liikkeelle ja musiikille ja käyttävät hyväkseen samaan aikaan useita kanavia. Kohteina ovat toisin sanoen erilaisten tuotanto- ja jakelulaitteiden ympäröiminä kasvaneet nuoret aikuiset, jotka ovat tottuneet hakemaan tietoa ja viihdykettä myös valtamedioiden ulkopuolelta.

Nuorten aikuisten mediankäyttöä ja lukemisen tapoja tutkitaan hankkeessa monien eri aineistojen ja menetelmien avulla. Ensinnäkin heidän yleistä mediankäyttöään selvitetään kyselytutkimuksen ja mediapäiväkirjojen kautta. Kyselyyn osallistui kaikkiaan 323 16–35-vuotiasta nuorta aikuista. Kysely tuottaa määrällistä tietoa nuorten aikuisten mediankäytön tämänhetkisistä suuntauksista ja painotuksista. Mediapäiväkirjat puolestaan syventävät laadullisesti tuotua tietoa. Päiväkirjaa piti viiden päivän ajan 15 teemahaastatteluun seuloutunutta opiskelijaa. Mediapäiväkirjojen analyysissä yritetään päästä yksityiskohtaisemmin käsiksi nuorten aikuisten media-arkkeen ja erityisesti lukemisen erilaisiin käytäntöihin. Nämä tutkimuksen osat raportoidaan luvussa kaksi.

Tietoa nuorten aikuisten mediankäytöstä syvennetään teemahaastattelujen avulla. Teemahaastatteluun osallistui niin ikään 15 opiskelijaa, jotka rekrytoitiin keväällä 2011 Tampereen yliopistossa käynnissä olleiden kurssien ja opiskelijoiden postituslistan kautta. Teemahaastatteluissa keskitytään erityisesti haastateltavien

henkilökohtaisiin ja yhteisöllisiin lukemiskäytäntöihin, ja niitä analysoidaan aineiston laadullisen luokittelun avulla. Teemahaastattelujen analyysi löytyy raportin luvusta kolme.

Kolmannen aineiston tutkimuksessa muodostavat fokusryhmähaastattelut, joiden avulla etsittiin tietoa jo olemassa olevien lukemisyhteisöjen toiminnasta. Haastatteluihin osallistui kolme fokusryhmää ja yhteensä kymmenen haastateltavaa. Yksi fokusryhmä muodostui japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien yhteisöstä, toinen roolipelaajista ja kolmas oli perinteinen kirjojen lukupiiri. Lukupiiri erosi kahdesta muusta fokusryhmästä siten, että sen jäsenet olivat vanhempia eivätkä edustaneet tutkimuksen kohteena olevaa nettisukupolvea. Lukupiiri ei myöskään toiminut verkossa, joten sen yhteisölliset käytännöt olivat eräänlainen perinteistä lukemista edustava vertailukohta kahden muun lukemisyhteisön uudenlaisille lukemiskäytännöille. Fokusryhmähaastattelujen analyysi löytyy raportin luvusta neljä.

Kaikkien osatutkimusten aineistot kerättiin keväällä 2011. Kyselyä täydennettiin osittain keväällä 2012. Kyselyihin ja haastatteluihin osallistui pääosin pirkanmaalaisissa oppilaitoksissa opiskelevia nuoria aikuisia, joista suurin osa oli 18–30-vuotiaita. Aineistojen rajaamiseen vaikuttivat luonnollisesti tutkimusekonomiset syyt: aineistojen saavutettavuus ja tutkimusten toteutettavuus vaaditun ajan ja resursien puitteissa. Toisaalta rajaukseen oli myös sisällöllinen peruste. Monitoroimalla erityisesti sekä nykyisissä että tulevaisuuden opinnoissaan ja töissään runsaasti lukevien nuorten aikuisten tosiasiallisia mediankäyttötapoja päästään käsiksi lukemisen tapoihin, joilla on ennustearvoa tulevaisuutta silmällä pitäen.

Aineistoilla ei näin ollen ole tavoiteltu tilastollista edustavuutta tai täyttää yleistettävyyttä suomalaisten nuorten aikuisten ikäluokkaan. Tutkimuksen päätehtävä on selvittää laadullisesti erilaisia lukemisen tapoja, verkkoviestinnän vaikutuksia lukemiseen ja rakentaa tätä kautta skenaarioita tulevista lukemisen käytännöistä, ei tuottaa tilastollisesti pätevää tietoa suomalaisten nuorten aikuisten mediankäytöstä. Aineistojen painottuminen tietyn seutukunnan opiskelijoihin on jonkinasteinen puute lähinnä kyselyn yhteydessä, jossa olisi ollut mahdollista saada myös yleistettävää tietoa koko ikäluokasta. Näitä aineistojen rajauksia ja rajoja tarkastellaan yksityiskohtaisemmin kunkin aineistoanalyysin yhteydessä.

Uskomme, että aineistot – kysely mukaan lukien – täyttävät tehtävänsä nykyisten ja uusien lukemisen tapojen selvittämisessä ja että analyysillamme on todistusvoimaa myös aineistojen ulkopuolella. Vaikka aineistomme eivät tavoita nuorena puhtaasti työelämään siirtyneitä ja toisaalta opiskelua ja työtä vaille jääneitä ”syrjäytyneitä” nuoria aikuisia, se tavoittaa elämäntilanteen, jossa suuri osa suomalaisista nuorista aikuisista tänä päivänä elää: opiskelun, osa-aikaisen työskentelyn, määräaikaisten työsuhteiden, parisuhteiden ja perheiden perustamisen. Tällä tavoin analyysimme heijastaa suomalaisten nuorten aikuisten kokemusta laajemminkin.

Lisäksi aineistot antavat mahdollisuuden tutkia sellaisten nuorten aikuisten kokemuksia, joiden elämäntilanne edellyttää eri tekstimuotojen runsasta käyttöä: lukemista, kommentointia ja omaa tuotantoa.

Lukemisympäristöjen muutosvauhti on tällä hetkellä niin nopea, että keväällä 2011 kerätty aineisto on määrällisten tulosten osalta jo tätä kirjoittaessa vanhentunut. Lukulaitteet ja tablettitietokoneet yleistyvät jatkuvasti, ja niiden käyttäjämäärät lisääntyvät. Myös tekstien hankkimiseen ja lukemiseen tarkoitettut tarjolla olevat palvelut monimuotoistuvat jatkuvasti. Tämän takia tarkka tilastollinen edustavuus ei edes ole tämäntyyppisessä tutkimushankkeessa olennaista. Tärkeämpää on tieto, jota käsillä oleva tutkimus tuottaa lukemisen tavoista ja käyttäjäkokemuksista yksilöllisinä, yhteisöllisinä ja kulttuurisina valintoina. Nämä kokemukset eivät vanhene, vaan niillä on ennustearvoa myös viestintäteknisesti muuttuvassa mediaympäristössä.

2. NUORTEN AIKUISTEN MEDIANKÄYTTÖ

Mediankäyttötutkimuksia on tehty Suomessa melko runsaasti. Mediayritykset teettävät tutkimuksia saadakseen tietoja asiakkastaan. Kansallisessa mediatutkimuksessa (KMT) selvitetään vuosittain eri lehtien lukijamäärien muutoksista, ja Finnpanel mittaa sekä televisio- että radiokanavien yleisöjä päivittäin. Suomen tilastokeskus kokoaa parin vuoden välein joukkoviestintätilastoja, joissa on myös paljon tietoa eri viestinten kulutuksesta. Tilastokeskus selvittää myös säännöllisin väliajoin suomalaisten ajankäyttöä ja harrastuksia sekä tieto- ja viestintätekniikan käyttöä.

Tiettyjen erityisryhmien mediankäyttöä tutkitaan myös runsaasti. 2000-luvulla huomiota on kiinnitetty erityisesti lasten ja nuorten mediankäyttöön, jota on selvitetty sekä määrällisesti että laadullisesti lukuisissa tutkimuksissa (esim. Uusitalo ym. 2011; Noppari ym. 2008; Kangas ym. 2008; Ermi ym. 2004; Kangassalo & Suoranta 2001; Luukka ym. 2001). Erityishuomion kohteena on ollut lasten ja nuorten kiinnostus internetiä, sosiaalista mediaa ja digitaalisia pelejä kohtaan. Aihetta on tutkittu runsaasti myös kansainvälisesti (esim. Livingstone ym. 2011; Ito ym. 2010; Rideout ym. 2010).

Tässä tutkimuksessa huomio on kiinnitetty nuoriin aikuisiin, jotka ovat syntyneet 1980-luvulla tai sen jälkeen ja eläneet suuren osan lapsuudestaan ja koko nuoruuteensa internetin ja kännyköiden parissa. Nuoriksi aikuisiksi on tässä osatutkimuksessa luokiteltu 18–30-vuotiaat, joiden elämässä opiskelu, harrastukset, kavereiden kanssa oleminen ja viestiminen, populaarikulttuurin kulutus, ammatin etsiminen ja myöhemmin työuran ja perheen rakentaminen ovat ajankohtaisia. Mainonnan ja markkinoinnin ulkopuolella tämä ikäluokka on hämmästyttävän vähän tutkittu, vaikka juuri sen mediankäytön oletetaan usein olevan innovatiivista ja sisältävän ennustesarvoa. Mediankäyttötutkimuksissa huomio kiinnitetään kuitenkin useimmiten nuoria aikuisia nuorempiin tai vanhempiin ikäluokkiin, koska ensin mainittuihin liittyy kasvatuksellista huolta ja jälkimmäiset pyörittävät perinteistä mediakulutusta.

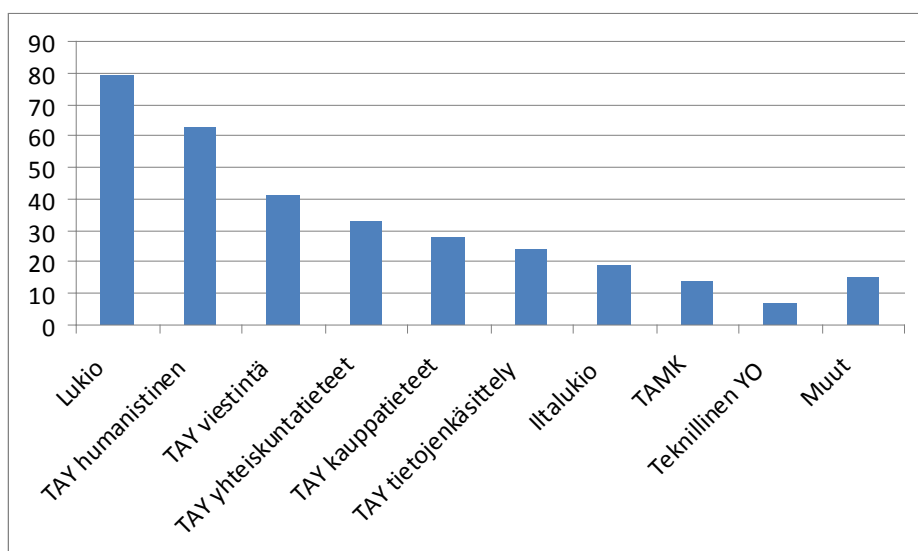
Nuorten aikuisten mediankäyttöä selvitettiin tässä tutkimuksessa erityisesti kahdenlaisten aineistojen avulla: lomakekyselyllä ja mediapäiväkirjoilla. Näiden osatutkimusten kautta pyrittiin saamaan selvyyttä nuorten aikuisten mediakäytöstä yleisemmällä tasolla, vaikka myös näissä aineistoissa kyseltiin erityisesti lukemiseen ja yhteisöllisiin lukemiskäytäntöihin liittyviä asioita. Lukemisen yhteisöllisiä puolia selvitettiin kuitenkin yksityiskohtaisemmin teema- ja fokusryhmähaastatte- luissa, joihin syvennytään raportin seuraavissa pääluvuissa. Tässä luvussa avataan siis kyselytutkimuksen ja mediapäiväkirjojen tuloksia.

2.1 Kyselytutkimus

Kyselytutkimuksessa selvitettiin nuorten aikuisten mediankäyttöä yleisellä tasolla sekä yksityiskohtaisemmin erilaisia lukemiskäytäntöjä ja oman tuotannon osuutta mediankäytöstä (kyselylomake liitteessä 1). Kyselytutkimus toteutettiin keväällä 2011, ja siihen saatiin kaikkiaan 323 vastausta (N=323). Kyselyn vastaukset kerättiin Pirkanmaan seudun oppilaitosten (yliopisto, teknillinen yliopisto, ammattikorkeakoulu, lukiot) kautta joko opetuksen yhteydessä jaetuilla paperilomakkeilla tai sähköisellä lomakkeella. Kannettavien lukulaitteiden, tablettitietokoneiden ja älypuhelimien osalta kysymykset toistettiin keväällä 2012, koska oletimme niiden leviämässä tapahtuvan nopeita muutoksia. Näihin kysymyksiin vastasi vajaa puolet alkuperäisen kyselyn vastaajista (N=137).

Tutkimuksessa ei toteutettu varsinaista otantamenettelyä, vaan kysely suunnattiin kohteena olevalle ikäluokalle mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti oppilaitosten kautta. Kyselyn toteutuksessa oltiin paljon kevään 2011 peruskurssitarjonnan, ainejärjestöjen ja yksittäisten oppiaineiden vastuuhenkilöiden ja opettajien varassa. Opiskelijoita on käytetty muissakin lukemistottumuksia selvittävässä tutkimuksissa (esim. Parlette & Howard 2010; Chen 2007; Griswold ym. 2006; Braguglia 2005; Applegate & Applegate 2004). Tampereen yliopistosta tavoitettiin ennen muuta humanististen ja yhteiskuntatieteiden sekä kauppatieteiden opiskelijoita. Tampereen ammattikorkeakoulusta kyselyyn osallistuivat sosiaalialan ja viestintä- ja kulttuurialan opiskelijat, joiden rekrytoinnissa käytettiin ainejärjestöjä. Edellä mainittujen lisäksi kysely suunnattiin Tampereen teknillisen korkeakoulun kurseille, joita toteutettiin yhdessä Tampereen yliopiston kanssa, sekä Pirkanmaan lukioi-

Kuvio 1. Kyselyn vastaajat opiskelualoittain (N=323)

hin ja iltalukioihin. Kyselyyn osallistui siten myös joitakin hiukan nuorten aikuisten ikäluokkaa 18–30-vuotiaita nuorempia ja vanhempia vastaajia.

Otos ei ole yleistettävissä koko maahan eikä edes ikäluokkaansa nuoriin aikuisiin. Se on painottunut opiskelijoihin ja tiettyyn seutukuntaan. Täysin työelämään siirtyneet tai työttömät ja muissa maakunnissa elävät nuoret aikuiset jäivät kyselyn ulkopuolelle. Otos ei myöskään edusta täsmällisesti ikäluokan opiskelualojen jakaumaa. Näin ollen se on tilastollisesti pätevä vain tämän aineiston puitteissa.

Otoksen tietystä sattumanvaraisuudesta huolimatta uskomme, että kysely kuvaa myös yleisemmällä tasolla suomalaisten nuorten aikuisten mediankäyttöä (vrt. Eskola 1990, 195). Opiskelu on ikäluokassa hallitseva elämänvaihe, ja Suomen toiseksi suurin kaupunki Tampere ympäristökuntineen muodostaa kohtuullisen osuvan kuvan nykyisten nuorten aikuisten elinympäristöstä. Monet kyselyn vastaajista olivat lisäksi kotoisin jostain muusta kaupungista tai maakunnasta, ja monet työskentelivät opiskelun ohessa. Osa vastaajista puolestaan opiskeli työn ohessa täydentäen aiempia opintojaan joko aikuislukiossa tai korkeakoulussa. Aineiston vääristymä liittyy siten asuinpaikkaa tai muita demografisia tekijöitä enemmän opiskelun mahdollisiin vaikutuksiin nuorten aikuisten mediankäytössä: opiskelu painottaa mediankäytössäkin opintosuorituksia ja suuntaa ajanhallintaa. Kyselyn jonkinlaisesta edustavuudesta kertonee sekin, että sen tulokset ovat yhdensuuntaisia muiden vastaavien selvitysten, esimerkiksi Seija Ridellin (2011) Facebookin käyttäjätutkimuksen samoin kuin Tilastokeskuksen tutkimusten kanssa.

Lähes puolet vastaajista sijoittui ikäluokkaan 20–24-vuotiaat, mikä selittyy yliopisto-opiskelijoiden suurella osuudella vastaajista. Toiseksi suurimman vastaajaryhmän muodostivat alle 20-vuotiaat lukiolaiset, joita vastaajista oli noin neljäsosa. 16 prosenttia vastaajista oli 25–29-vuotiaita ja alle kymmenes yli 30-vuotiaita. Yliopisto-opiskelijoita vastaajista oli noin 60 prosenttia, lukiolaisia neljäsosa (iltalukio mukaan laskettuna lähes kolmasosa). Loput vastaajista opiskelivat ammatti-korkeakoulussa ja muissa oppilaitoksissa. (Kyselytutkimuksen vastaajat on eritelty tarkemmin taulukossa, joka löytyy liitteestä 2.)

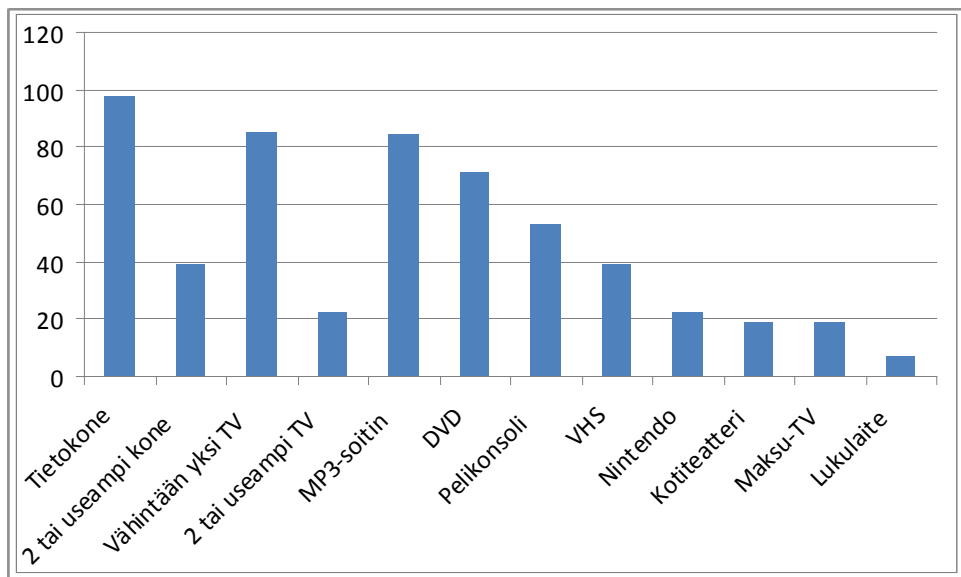
Osittain oppilaitoksista johtuen vastaajien sukupuolijakauma ei ole tasainen: vastaajista kaksi kolmasosaa oli naisia ja kolmasosa miehiä. Vastaajien elämäntilanne selittää myös sen, että kolmasosa heistä asui yksin, kolmasosa kahden ja kolmasosa kolmen tai useamman hengen talouksissa. Opiskelijat asuivat useimmiten joko yksin tai parisuhteessa. Lukiolaiset puolestaan asuivat useammin perhetalouksissa. Suosituimmat harrastukset olivat musiikin kuuntelu ja urheilu, joita reilusti yli 70 prosenttia vastaajista ilmoitti harrastavansa. Ruoanlaittoa, pelaamista ja musiikin soittamista kertoi harrastavansa noin kolmasosa vastaajista. Vähiten vastaajien joukossa harrastettiin autoja ja tekniikkaa, mikä selittyy osittain vastaajien opiskelualoilla ja sukupuolijakaumalla.

2.1.1 Mediavälineiden omistaminen

Vastaajien omistuksessa olevat medialaitteet mukailevat kansallisia tutkimustilastoja (esim. Tilastokeskus 2010, 51). Yli 85 prosentilla vastaajista oli yksi tai useampi tv-vastaanotin, mutta maksukanavien ja kotiteatterilaitteiden osalta suhdeluku on kutakuinkin päinvastainen: vain reilut 15 prosenttia vastaajista omisti niitä. Tv-vastaanotinten määrä oli hiukan alempi kuin television yleinen levinneisyys suomalaisissa kotitalouksissa. Televisiottomia kotitalouksia löytyi erityisesti humanisti- ja sosiaalitieteiden opiskelijoiden keskuudesta. Tämä kertoo opiskelijoiden haluttomuudesta maksaa tv-maksu, mutta myös tv:n korvautumisesta muilla laitteilla, kuten tietokoneella. Maksutelevisio oli yleisin lukiolaisten keskuudessa, mikä kieli siitä, että he asuvat edelleen vanhempiensa luona. DVD-soitin oli yli kahdella kolmasosalla vastaajista, ja erilaiset musiikin kuunteluun liittyvät laitteet olivat tätäkin yleisempiä. Vain noin 15 prosentilla vastaajista ei tällaisia laitteita ollut.

Kotitietokone verkkoyhteydellä oli kännykän lisäksi kuitenkin vastaajien yleisin mediaalite (vrt. Ridell 2011, 36–37). Ikä, sukupuoli tai opiskeluala ei vaikuttanut tietokoneen omistamiseen, vaan kotikone löytyi lähes kaikista talouksista. Vain muutamalla vastaajalla ei ollut omaa konetta. Kännyköissä ei nettiyhteys sen sijaan ollut aivan yhtä yleinen kuin tietokoneissa. Uusimme tältä osin kysymyksen keväällä 2012, jolloin kysymykseen vastasi noin puolet alkuperäisistä kyselyn vastaajista. Tuosta porukasta reilulla puolella oli käytössään älypuhelin, joista suosituimmat mallit olivat Samsungin ja Nokian halvempia älypuhelimia sekä Applen iPhone. Lisäksi yli viidennes vastaajista kertoi harkitsevansa älypuhelimien ostoa tulevan vuoden aikana, ja vain vajaa 20 prosenttia ei ollut vielä hankkimassa tällaista laitetta. Älypuhelimet ovat siten 2010-luvun alkupuolella lyömässä itseään vahvasti läpi nuorten aikuisten arkeen (vrt. Tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2011).

Kuvio 2. Vastaajien omistamat medialaitteet (prosentilla vastaajista)

Vaikka nuoret aikuiset ovat tottuneet digitaalisiin peleihin, vain reilulla puolella vastaajista oli pelikonsoli ja vielä harvemmillä (viidesosalla) jokin kannettava pelilaitte (vrt. Ridell 2011, 37). Tämä ei tietenkään tarkoita, että he eivät pelaisi digitaalisia pelejä. Pelejä voi pelata myös tietokoneilla ja kännyköillä. Konsolit ja muut pelilaitteet olivat suosituimpia lapsiperheissä ja nuorempien pelureiden keskuudessa kuin aikuisopiskelijoilla. Pelilaitteet olivat myös suhteellisesti yleisempiä miespuolisten teknillistä, tietotekniikkaa tai viestintäälaa opiskelevien talouksissa.

Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavaa on se, että vielä keväällä 2011 kannettavat lukulaitteet eivät olleet yleisiä nuorilla aikuisilla. Kyselyssä käytettiin termiä lukulaite, koska aiheeseen liittyvä sanasto oli vasta muotoutumassa. Esimerkiksi termi tablettitietokone ei ollut vielä keväällä 2011 kovin vakiintunut ja se viittasi myös paljon rajatumpaan laitteiden joukkoon kuin termi lukulaite. Vain reilu seitsemän prosenttia vastaajista ilmoitti omistavansa lukulaitteen. Osuus on samaa luokkaa kuin mediatulojen tekemisissä selvityksissä, joiden perusteella vuoden 2011 lopussa vajaalla seitsemällä prosentilla suomalaisista kotitalouksista oli käytössään lukulaite tai tablettitietokone (NextMedia 2012). Kun uusimme kysymyksen keväällä 2012, noin kymmenesosalla vastaajista oli käytössään tablettitietokone tai lukulaite ja kymmenesosa kertoi harkitsevansa sellaisen hankkimista tulevaisuudessa. Lukulaitteiden suosio vaikuttaa siten toistaiseksi huomattavasti alhaisemmalta kuin älypuhelimien tarve. Ehdottomasti suosituin laite oli Applen iPad, mutta Android-käyttöliittymällä varustetut laitteet näyttäisivät selvästi kasvattavan vastauksen perusteella suosiotaan.

Lukulaitteita oli eniten lukiolaisten kodeissa, mikä liittyy siihen, että heidän vanhempansa olivat niitä hankkineet. Miespuoliset vastaajat omistivat suhteellisesti naisia useammin lukulaitteen, ja yhteiskuntatieteiden opiskelijoiden keskuudessa oli yllättäen pieni kasauma lukulaitteita. Laitteiden määrä oli kaikkiaan kuitenkin niin pieni, että mitään yleisempää ei sen perusteella voi esittää. Erilaisia tekstejä voi tuki lukea ja monenlaisia palveluja ja sovelluksia käyttää myös kannettavilla tietokoneilla ja älypuhelimilla. Siihen ei välttämättä tarvita erillistä lukulaitetta. Niillä, jotka olivat antaneet vastauksen kohtaan ”muut laitteet”, laitteeksi saattoi olla merkitty älypuhelin (seitsemän vastausta). Muita mainittuja laitteita olivat digiboksi, videotykki, mikseri, kosketinsoitin tai muut musiikkistudiolaitteet, kamera ja sanelin.

Vastaajien verkkokäyttövalmiuksia kuvastavat myös heidän käytössään oleva verkkonopeus ja koneilta löytyvät ohjelmistot. Valtaosalla vastaajista verkon tiedonsiirtonopeus oli välillä 1–10 Mbit/s. Tosin yli kolmasosa vastaajista ei tiennyt tiedonsiirtonopeuttaan. Useimmilla oli myös käytössään opiskelupaikan nopea (kiinteä) verkkoyhteys, joten kotiliittymän merkitys ei välttämättä korostunut vastauksissa.

Kun pakolliset selain- ja hyötyohjelmat jätetään laskuista, erilaiset musiikin ja videoiden mediakulutukseen liittyvät ohjelmistot (esim. iTunes, Spotify, Windows Media Player) olivat suosituimpia ohjelmia vastaajien tietokoneilla. Niitä löytyi yli

kahdelta kolmasosalta vastaajista. Vielä tätäkin yleisempi oli Microsoft Officen tai Open Officen kaltainen ohjelmistopaketti, joka sisältää tekstinkäsittelyyn ja muuhun tietojenkäsittelyyn liittyviä hyötyohjelmia. Lähes kaikilta tietokoneen omistajilta löytyi tällainen ohjelmisto, samoin kuin videoiden katselun mahdollistava ohjelma. Asia selittyy osittain vastaajien opiskelijastatuksilla: näitä ohjelmia tarvitaan opiskelussa, ja niiden lisenssejä tai ilmaisversioita saa myös helposti oppilaitosten kautta. Office-paketit ovat muutenkin suosittuja ohjelmistopaketteja kotitietokoneissa.

Nuorilla aikuisilla on siis mahdollisuus tuottaa tietokoneillaan monenlaista materiaalia paitsi opiskelua myös muuta julkaisemista varten. Sanotusta huolimatta varsinaiset julkaisumateriaalin tuottamiseen ja muokkaamiseen tarkoitetut ohjelmat eivät olleet mikään itsestäänselvyys. Kuvankäsittelyohjelma löytyi vielä yli 60 prosentilta vastaajista, mutta taitto- tai 3D-grafiikkaohjelmia oli enää kymmenesosalla. Äänieditointiohjelmia oli viidesosalla vastaajista. Taittoon ja äänen editointiin liittyviä ohjelmia oli selvästi eniten kyselyn vanhemmilla vastaajilla. Sen sijaan pelejä ja Messenger löytyi useammin nuoremmilta vastaajilta.

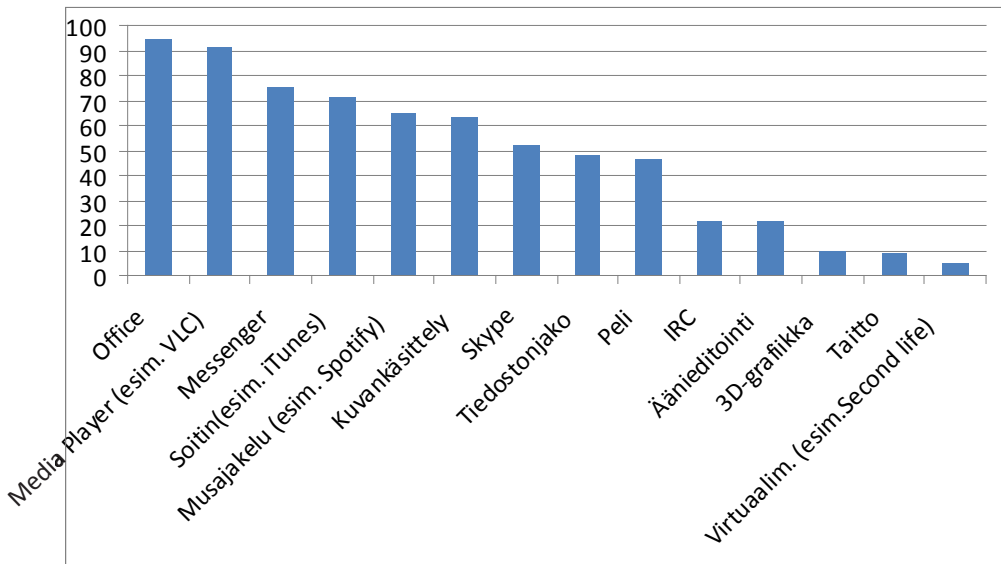
Pelaaminen ja yhteyden pitäminen muihin näyttäisi kyselyn perusteella olevan tärkeämpää kuin oman julkaisumateriaalin työstäminen, koska puolella vastaajista oli ”jokin peli”. Pelaaminen on ylipäättään suosittua ajanviettoimintaa Suomessa. Viimeisimmän pelaajabarometrin mukaan aktiivisia, vähintään kerran kuukaudessa pelaavia (kaikki pelit mukaan luettuna) on Suomessa 89 prosenttia 10–75-vuotiaasta väestöstä (Karvinen & Mäyrä 2011).

Yksittäinen, eniten mainintoja meidän kyselyssämme saanut peli oli *The Sims* -simulaatiopeli (erityisesti osat 2 ja 3), joka on sijoittunut suosituimpien 15 pelin joukkoon myös kaikissa kolmessa suomalaisessa pelaajabarometrissä (Karvinen & Mäyrä 2011; Kuronen & Koskimaa 2010; Karvinen & Mäyrä 2009). Suosittuja ovat myös strategiapelit (yleisimmin mainittiin *Civilization* ja *Command & Conquer*) ja toimintapelit, kuten *Counter-Strike* ja *Call of Duty*. Myös urheilu- ja roolipelejä (esim. *Football Manager*, NHL-pelit, *World of Warcraft* ja *Guild Wars*) mainittiin usein. Moni vastaajista ilmoitti, että pelejä on koneella tai levyillä liian paljon lueteltavaksi. ”Ihan liikaa” tai ”useita/todella useita” -vastaukset olivat yleisiä. Myös klassikko- ja retropelejä raportoitiin. Vastaajilla saattoi esimerkiksi olla tietokoneellaan Nintendo-emulaattori ja siihen pelejä. Suosikkien lisäksi mainittiin yksittäisiä pelejä eri peligenreistä.

Noin puolella oli myös tiedostonjako-ohjelmia ja/tai puhelu- ja viestiohjelma Skype, ja kaksi kolmasosaa omisti Messengerin kaltaisen viestimisohjelman. Tiedostonjako-ohjelmien (vertaisverkko) omistus uskalletaan siis myöntää, mutta niiden käyttäjiksi tunnustautui vain hieman yli 20 prosenttia vastaajista. Laittomasta tiedostojen jakamisesta emme kysyneet sen tarkemmin, joten vastaus voi osaltaan kieliä piratismiin peittelystä tai siitä, ettei tiedostonjako-ohjelmaa tule käytettyä, vaikka sellainen olisikin koneella.

Sen sijaan varhaiset virtuaalimaailmaohjelmat (esim. *Second Life*) eivät olleet yleisiä, koska vain vajaa viisi prosenttia omisti tällaisen ohjelman. *Second Life* osoittautuu tämän kyselyn perusteella siten enemmän tietyn rajatun porukan esiin nostamaksi ilmiöksi kuin laajalti läpi lyöneeksi yhteisöksi. Kenties *Simsin* kaltaiset pelit ovat korvanneet sen käyttöfunktion? Reaaliaikaiset keskusteluympäristöt (IRC) olivat hiukan suosituimpia, mutta niitäkin oli vain viidesosalla vastaajista. Myöhemmät kysymykset mediakäytöstä nostivat esille, että Facebook oli paljolti ottanut muiden virtuaaliyhteisöjen ja viestimisympäristöjen paikan.

Kuvio 3. Vastaajien tietokoneilta löytyneet ohjelmat (prosentilla vastaajista)

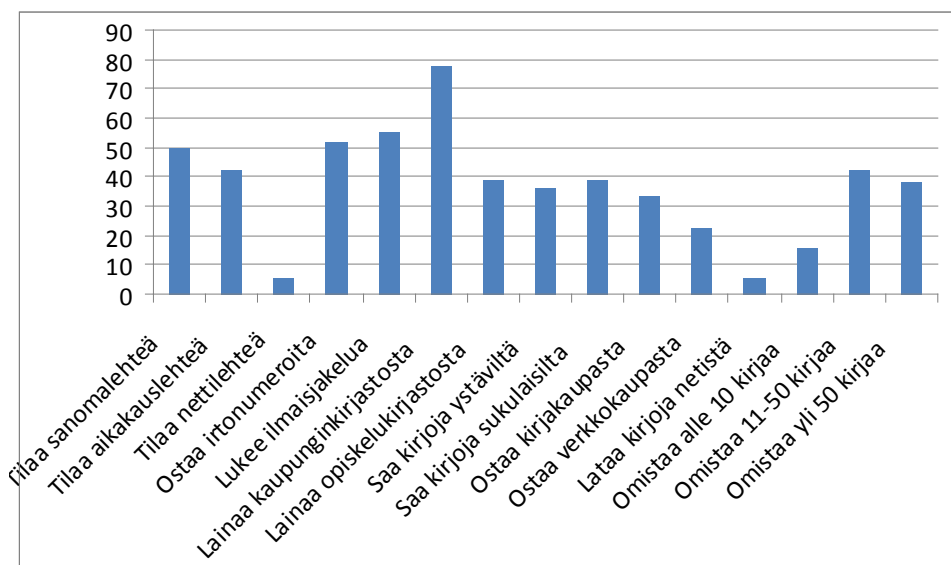

Kyselyn vastaajia pyydettiin myös mainitsemaan muita useasti käyttämiään ohjelmia, joita ei ollut eritelty kyselyssä. Näitä ohjelmia olivat ohjelmointityökalut, musiikin tekemiseen liittyvät ohjelmat, videoeditointi- ja käsikirjoitusohjelmat, piirtämiseen ja kuvien käsittelyyn liittyvät ohjelmat, sähköpostiohjelmat (Thunderbird), eri pikaviestiohjelmia yhdistävät sovellukset (Pidgin), elokuvien tai television katseluun (Voddler) tai pelien ostamiseen (Steam) liittyvät ohjelmistot, tiedostojen siirtämiseen, jakamiseen ja yhteyksiin liittyvät ohjelmat sekä virustorjuntaohjelmat. Lisäksi satunnaisilla vastaajilla saattoi olla erityistarkoituksiin liittyvä ohjelmisto, esimerkiksi laskutusohjelma tai sähköinen sanakirja.

Laitteiden ja ohjelmistojen omistamisen perusteella nuoret opiskelija-aikuiset eivät siten olleet keskimäärin virtuaalimaailmojen eturintamassa. Heidän mediaympäristönsä tuki pääsääntöisesti senhetkistä elämänvaihetta: opiskelua ja kavereiden kanssa kommunikointia. Omistus myös jakautui melko perinteisesti. Miehillä oli enemmän pelaamiseen ja uuteen teknologiaan liittyviä laitteita kuin naisilla.

Kysely ei tue väitettä painettujen lehtien kuolemasta. Puolet vastaajista tilasi sanomalehteä ja 42 prosenttia aikakauslehtiä. Tilatuin sanomalehti oli pirkanmaalaisilla paikallinen *Aamulehti*. Nuoret aikuiset tilasivat myös paljon *Helsingin Sanomia*. *Aamulehden* tai *Helsingin Sanomien* tilauksen lisäksi yleinen oli myös yhdistelmä, jossa kotiin tuli sekä *Aamulehti* että jokin paikallislehti. Osalle opiskelijoista tuli *Aamulehti* ja *Kauppalehti*. Jälkimmäisen tapaisten erikoislehtien tilaaminen liittyi usein opiskeluun.

Kuvio 4. Painotuotteiden hankinta ja omistus (prosenttia vastaajista)

Tilatuista aikakauslehdistä eniten mainintoja saivat *Cosmopolitan*, *Aku Ankka* ja *Image*. *Oliviolla*, *Trendillä* ja *Me Naisilla* oli myös runsaasti tilaajia. Suosittuja olivat lisäksi *Urheilulehti* sekä erilaiset liikuntaan ja terveyteen liittyvät lehdet, kuten *Sport*, *Fit* sekä *Kauneus & Terveys*. Tietokone- ja tiedelehtiä tilattiin myös jonkin verran. Harvemmin tilattuina lehtinä mainittiin nuorten naisten lehtiä, kuten *Demi* ja *Miss Mix*, koiralehtiä (*Koiramme*), musiikkilehtiä (*Inferno*), peleihin ja harrastuksiin liittyviä lehtiä (*Pelit*, *JapanPop*, *Tähtivaeltaja*) sekä sisustuslehtiä. Näissä vaihtelu oli kuitenkin suurta, eikä yksi julkaisu noussut ylitse muiden. Satunnaisesti opiskelijat mainitsivat myös yleissivistäviä "laatulehtiä", kuten *Suomen kuvalehti*, *Niin & Näin*, *Le Monde diplomatique* tai *Ulkopolitiikka*, joissa hajonta oli niin ikään suurta. Harrastusten lisäksi myös opiskeluun vaikutti selvästi tilattujen lehtien valikoimaan. Vain 18 vastaajaa kertoi tilaavansa nettilehtiä.

Samat naistenlehdet ja liikuntaan ja terveyteen liittyvät lehdet toistuivat, kun kysyttiin suosituimpia ostettavia lehtien irtonumeroita. Irtonumerojen hankkimisesta kertovissa vastauksissa painottui kuitenkin satunnaisuus: niitä ostetaan harvoin, vaihtelevasti ja usein matkoja varten. Ilmaisjakelulehtiä opiskelijat tuntuivat luke-

van ahkerasti. Luetuimmiksi ilmaisjakelulehdiksi mainittiin *Tamperelainen*, *Pirkanmaan Sanomat*, *Aviisi*, sittemmin lakkautettu *City* sekä *Voima*, joista kolmea jälkimmäistä jaettiin Tampereen yliopistolla. Ilmaisjakelulehdistä luettiin myös *Toria*, *Metroa*, *Normihomolehteä*, *Suea* ja *Metropolista*. Pirkanmaan aluelehtien lisäksi myös muiden alueiden paikalliset ilmaisjakelulehdet samoin kuin asiakaslehdet *Pirkka* ja *Yhteishyvä* saivat avovastauksissa mainintoja. Lähes neljä viidestä vastaajasta luki lehtiä myös kodin ulkopuolella, mikä selittää osittain ilmaisjakelulehtien suosiota. Kodin ulkopuolella lehtiä luettiin selkeästi eniten koulussa tai yliopistolla ja toiseksi eniten julkisissa liikennevälineissä, kuten junassa ja bussissa. Lisäksi lehtiä luettiin kirjastossa, kahviloissa ja työpaikoilla. Harvemmin mainittuja lehtien lukupaikkoja olivat odotustilat, ruokaravintolat, sukulaisten ja tuttavien kodit, julkiset tilat, parturi tai kampaaja sekä harrastuksiin tai muuhun toimintaan liittyvät paikat (nuorisotalo, kerhon tai järjestön tila, kuntosali, jäähalli).

Kirjoja nuoret aikuiset omistivat jonkin verran. Noin 15 prosenttia vastaajista kertoi omistavansa vähemmän kuin kymmenen kirjaa, mutta kuitenkin noin 40 prosenttia vastaajista omisti yli 50 teosta. Omistettujen kirjojen määrä kasvoi ikäryhmittäin. Naisilla oli suhteellisesti hiukan enemmän kirjoja kuin miehillä. Eri alojen opiskelijoista humanistit ja yhteiskuntatieteilijät omistivat eniten kirjoja.

Kirjoja hankittiin eniten kirjastoista lainaamalla. Lähes 80 prosenttia vastaajista lainasi kirjoja kaupunginkirjastosta ja vajaa 40 prosenttia oppilaitoksensa kirjastosta. Opiskelukirjastojen osuus oli luonnollisesti suurin 20–29-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa noin puolet hankki kirjojaan niistä. Kolmasosa vastaajista kuitenkin myös osti kirjoja perinteisesti kirjakaupasta ja sai niitä vanhemmiltaan, sukulaisiltaan tai ystäviltään lahjaksi. Kyselyyn osallistuneista 22 prosenttia käytti verkkokirjakauppoja, mikä on aika paljon enemmän kuin vuonna 2008 tehdyssä selvityksessä, jonka mukaan 14 prosenttia kaikista suomalaisista käytti verkkokirjakauppaa (Ekholm & Repo 2010, 160). Osittain eroa voi selittää se, että nuoret aikuiset ovat muita ikäryhmiä aktiivisempia verkkokaupan käyttäjiä. Myös verkkokirjakauppojen yleinen käyttö on lisääntynyt vuosina 2008–2011 (Kustannus 2012).

2.1.2 Median käyttö

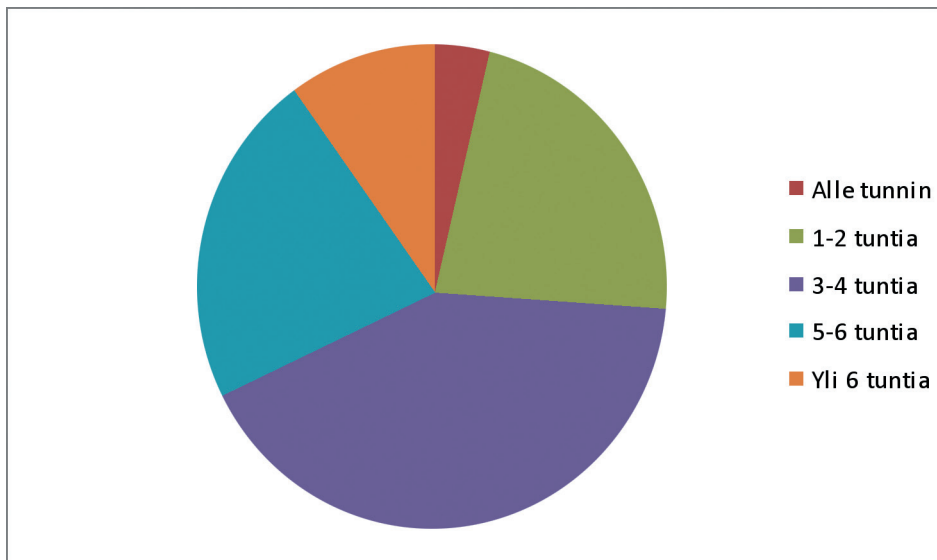
Vastaajilta selvitettiin myös heidän medialaitteiden käyttötottumuksiaan. Puolet vastaajista arvioi käyttävänsä mediaa passiivisesti 2–4 tuntia päivässä. Vajaa kolmasosa arvioi passiivisen mediankäytön tätäkin runsaammaksi, mutta vajaa viidesosa vähäisemmäksi. Passiivisella mediankäytöllä tarkoitettiin kyselyssä sitä, että mediaalaitte (esim. radio tai televisio) on päällä, mutta sitä ei seurata tai käytetä aktiivisesti. Aktiivisella käytöllä viitattiin puolestaan sellaiseen mediankäyttöön, jossa joko itse osallistutaan tai vähintään seurataan keskittyneesti median tarjontaa. 70 prosenttia vastaajista arvioi käyttävänsä tällä tavoin mediaa yli kaksi tuntia päivässä. Yli 30 prosenttia arvioi aktiivisen mediankäytön vievän enemmän kuin neljä tuntia päivässä. Suhteellisesti aktiivisimmat mediankäyttäjät löytyivät lukio-

laisten, teknillisten alojen opiskelijoiden sekä tietojenkäsittelyopin, media-alan ja yhteiskuntatieteiden yliopisto-opiskelijoiden joukosta.

Vastaajien ikä jakoi median passiivista ja aktiivista käyttöä siten, että alle 20-vuotiailla (lukiolaisilla) passiivinen mediankäyttö oli suhteellisesti yleisempää kuin vanhemmilla opiskelijoilla, joilla painottui median aktiivinen käyttö. Tämä selittyy osittain sillä melko yllättävällä tuloksella, että nuoremmat vastaajat kertoivat käyttävänsä ikäryhmistä eniten televisiota eri muodoissaan. Kansallisessa tv-mittauksessahan televisionkatselu lisääntyy järjestelmällisesti mitä vanhempaan ikäryhmään siirrytään (ks. Finnpanel 2012). Nuorten passiivinen mediankäyttö näyttäisi selittyvän television suosiolla heidän keskuudessaan, koska alle 20-vuotiaat olivat aktiivisimpien mediankäyttäjien joukossa useimpien muidenkin viestintävälineiden yhteydessä.

Kun vastaajilta kysyttiin eri medialaitteiden käytön astetta akselilla ”en käytä lainkaan–käytän erittäin usein”, vastaukset myötäilivät laitteiden omistusta. Niitä laitteita ja ohjelmia käytettiin, joita omistettiin eniten. Kännykät ja tietokoneet olivat erityisesti tällaisia laitteita. Kotiteatterien, maksu-tv:n sekä kannettavien peli- ja lukulaitteiden käyttö oli puolestaan vähäistä, koska niitä ei ollut vastaajilla kovin paljon. Niiden käytössä oli myös selvä sukupuolipainotus: miehet käyttivät maksutelevisiota ja pelilaitteita selvästi naisia useammin. Muuten sukupuoli ei ollut juurikaan merkityksellinen vastaajien mediankäyttöä määrittävä tekijä.

Kuvio 5. Mediavälineiden aktiivinen käyttö (tuntia/pv)

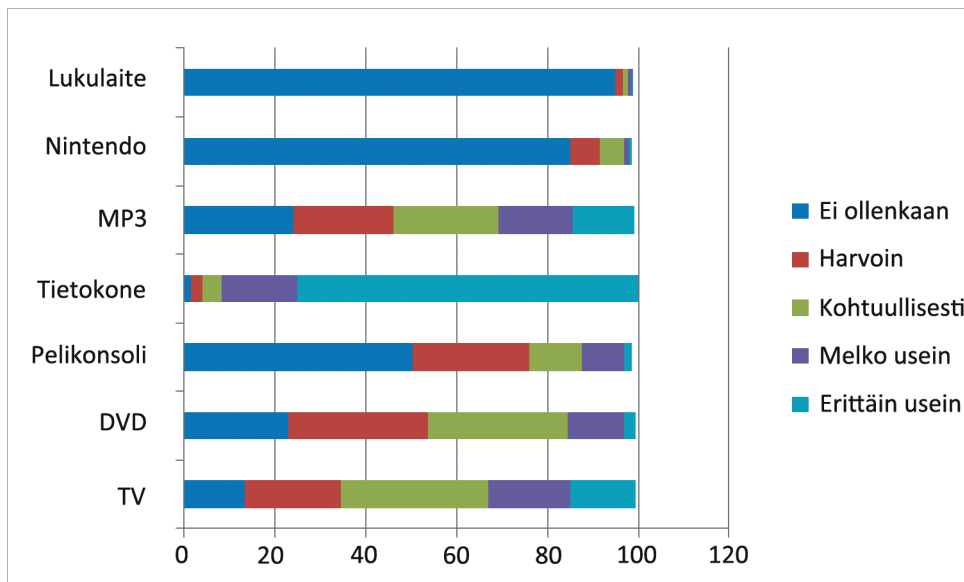

Kansallisten selvitysten mukaan pelaamisen jakautuminen sukupuolen mukaan on tasaantunut, eikä pelaaminen ole enää kovin paljon enemmän miespuolisten harraste. Kolmannen suomalaisen pelaajabarometrin mukaan aktiivinen digitaalisten pelien pelaaminen on Suomessa vain hieman yleisempää miesten kuin naisten keskuudessa. Naisista kolmen vuoden keskiarvoissa 48 prosenttia ja miehistä 60 prosenttia kertoo olevansa aktiivisia digipelaajia. (Karvinen & Mäyrä 2011.)

Kyselyn vastauksissa korostettiin television kohtuukäyttöä, kun taas kännyköiden ja erityisesti tietokoneiden yhteydessä painottuivat runsaasta käytöstä kielivät vastaukset. Sanottu voi jossain määrin johtua television katseluun edelleen liittyvästä moraalista arvostelusta. Tätä todennäköisemmin kyselyyn vastanneet nuoret aikuiset eivät enää edusta tv-sukupolvia samassa määrin kuin 1960–1970-luvuilla syntyneet (ks. Elfving 2008, 12–13; Herkman 2010, 64–65). Nykyisille nuorille aikuisille internet on tärkein viestintäväline (esim. 15/30 research 2011).

Edellä sanottua tukee se, että runsaasti televisiota katsovia löytyi eniten lukiolaisten ja humanistien keskuudesta, mutta he käyttivät runsaasti myös tietoverkkoja. Teknillisten alojen ja tietojenkäsittelyopin opiskelijat samoin kuin viestinnän ja yhteiskuntatieteiden yliopisto-opiskelijat katsoivat vähemmän televisiota, mutta olivat tietokoneiden suurkäyttäjiä ja pelasivat pelejä muita enemmän. Kiinnostava yksityiskohta on se, että asiaa kysyttäessä neljäsosa vastanneista kertoi käyttävänsä internetiä jonkin verran tai jopa runsaasti kännykän kautta. Kyselyn perusteella kaikki, joilla oli nettiyhteys kännykässään, käyttivät sitä.

Noin 70 prosenttia vastaajista käytti tietokonetta yhdestä neljään tuntia päivässä. Kuitenkin jopa viidesosa kertoo käyttävänsä konetta päivittäin tätä enemmän. Miehet käyttivät tietokonetta lievästi enemmän kuin naiset. Runsas tietokoneen käyttö selittyy osittain opiskelulla: vaikkei suuria eroja ollutkaan, eniten tietokoneen parissa aikaansa viettivät 20–29-vuotiaat opiskelijat. Ammattikorkeakoulun opiskelijat käyttivät tietokonetta hiukan yliopisto-opiskelijoita vähemmän, mikä voi liittyä siihen, että kyselyyn vastasi ennen muuta sosiaalialan ammattikorkeakouluopiskelijoita. Tietokoneiden merkitys on heidän opinnoissaan vähäisempi kuin monien muiden kyselyyn osallistuneiden opiskelualoilla.

Kuvio 6. Medialaitteiden käyttötiheys vastaajien arvioimana

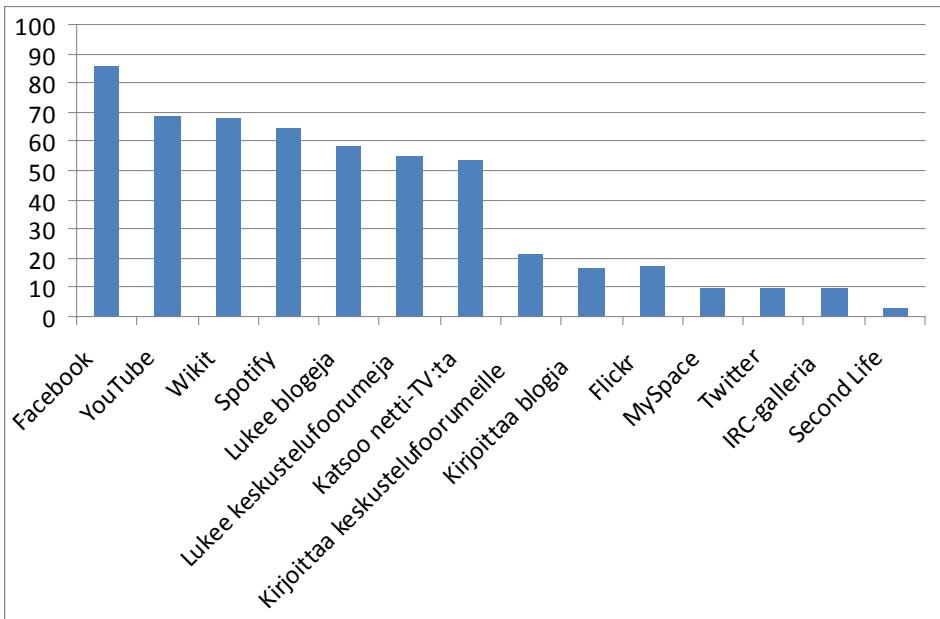
Tietokoneita käytetään kuitenkin opiskelun lisäksi paljon muuhunkin. Esimerkiksi lähes 60 prosenttia vastaajista kertoi käyttävänsä sosiaalista mediaa tunnin tai enemmän päivässä, ja lähes kaikki muutkin vastaajat kertoivat käyttävänsä sitä päivittäin jonkin verran. Sosiaalisen median parissa eniten aikaa viettivät nuoremmat 16–24-vuotiaat vastaajat. Mitä vanhempaan ryhmään vastaajien joukossa siirrytään, sitä vähäisempää oli sosiaalisen median käyttö. Tulos on samansuuntainen kansallisen Tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2010 -tutkimuksen kanssa.

IRC-galleria oli selvästi lukiolaisten juttu, joskaan heidänkään keskuudessaan ei läheskään yhtä suosittu kuin Facebook. Myös kansallisten selvitysten mukaan IRC-galleria on menettänyt suosiotaan nuorten keskuudessa 2010-luvulla (Aarnio & Multisilta 2011). Vanhemmat yli 20-vuotiaat opiskelijat käyttivät puolestaan bloggeja, wikejä ja keskustelufoorumeita selkeästi lukiolaisia enemmän. Sukupuoli ei erottanut vastaajien sosiaalisen median käyttöä oikeastaan muuten kuin että miehet olivat jonkin verran aktiivisempia videopalvelujen (esim. YouTube) käyttäjiä kuin naiset.

Opiskelualoista viestinnän ja media-alan samoin kuin tietojenkäsittelyopin opiskelijat kunnostautuivat blogien käyttäjinä. Lukiolaiset, humanistit ja ammattikorkeakouluopiskelijat seurasivat sen sijaan enemmän avoimia keskustelufoorumeja. He myös tuottivat itse harvemmin materiaalia internetiin kuin ensin mainitut. Netissä julkaistujen tekstien kirjoittajien sukupuolella ei tunnu olevan juuri merkitystä nuorille aikuisille: valtaosa vastaajista ei kyennyt sanomaan, kumpaa sukupuolta he suosivat nettiteksteissä. Tosin internetissä materiaalia julkaisevan sukupuolta ei aina ole näkyvissä tai saa edes selville.

Ehdottomasti suosituin sosiaalisen median sovellus oli Facebook, jota noin 86 prosenttia vastaajista kertoi käyttävänsä (vrt. Ridell 2011, 42; Tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2010). Toiseksi suosituimpia palveluja olivat YouTube (ja muut videoiden katseluun ja lataamiseen liittyvät sovellukset) sekä erilaiset wikit (erityisesti Wikipedia), joita käytti runsaat kaksi kolmasosaa vastaajista. Lukiolaiset käyttivät Wikipediaa vähemmän kuin vanhemmat opiskelijat, ja miehet suosivat sitä naisia enemmän. Wikeistä vain hiukan suosiossa jäivät erilaiset musiikin jakeluun liittyvät palvelut (esim. Spotify).

Kuvio 7. Sosiaalisen median eri sovellusten käyttö (prosenttia vastaajista)

Reilut puolet vastaajista kertoi lukevansa internetin keskustelufoorumeja ja blogeja, mutta vain viidesosa osallistui keskusteluihin ja vielä harvempi (17 prosenttia vastaajista) kirjoitti itse blogia (vrt. Ridell 2011, 43). Television katsominen erilaisten nettipalvelujen kautta oli myös yllättävän suosittua, mikä selittää osittain television perinteisen katsomisen jonkinasteista hiipumista nuorten aikuisten keskuudessa: noin puolet vastaajista katsoi televisiota netin kautta. 2000-luvun alussa paljon kohistut MySpace- ja Twitter-palvelut eivät sen sijaan olleet vastaajien keskuudessa kovin suosittuja. Vain vajaa kymmenes kertoi käyttävänsä niitä.

Noin kolmannes vastaajista totesi avovastauksissa, ettei olisi valmis maksamaan verkkosisällöistä, kuten elektronisista lehdistä, tv-sarjojen katselusta tai nettiradiokuntelusta. Maksamattomuutta perusteltiin opiskelijabudjetin pienuudella sekä sillä, että ilmaistakin sisältöä oli saatavissa riittävästi. Osa vastaajista totesi, ettei olisi valmis maksamaan verkkosisällöistä nyt eikä tulevaisuudessa: "En halua maksaa mistään. Tykkään ilmaisista palveluista." "En keksi mitään välttämätöntä, mistä olisin valmis maksamaan." Osa vastaajista taas kertoi voivansa harkita maksullisten palveluiden käyttöä, mikäli heidän rahatilanteensa paranisi.

Toinen kolmannes vastaajista ei käyttänyt maksullisia sisältöjä vastaushetkellä, mutta ei sulkenut pois mahdollisuutta, että maksaisi verkkosisällöistä jossain vaiheessa. Edellytyksenä maksullisten verkkosisältöjen käytölle monet kuitenkin pitivät riittävän edullista hintaa, sisällön korkeaa laatua ja palvelun toimivuutta: ”Olin valmis maksamaan itseäni kiinnostavasta sisällöstä, jos hinta olisi suhteellisen halpa.” ”Olen valmis maksamaan nettitelevisiolähetysten, jotka ovat järkevästi ohjelmoituja ja koodattuja. Suurin osa internetin maksullisista sisällöistä ei vielä tällä hetkellä kiinnosta johtuen osaksi puutteellisesta tekniikasta, osaksi puutteellisista sisällöistä.” ”Olin valmis maksamaan vain, jos sisältö on todella ainutlaatuisa, eikä sitä löydy muualta.”

Avovastauksissa korostuivat maksullisen sisällön ainutlaatuisuus ja sen hankkimisen helppous. Yksikköhinnan tulisi olla riittävän pieni, jotta esimerkiksi tv-sarjojen katsominen yksittäin ostettuina jaksoina olisi kilpailukykyinen verrattuna vaikkapa koko sarjan ostamiseen DVD:nä. Myös erilaiset kiinteät latausmaksut, joilla saisi käyttöönsä suuren määrän sisältöä ”seisovasta pöydästä”, saivat kannatusta. Pieni vähemmistö vastaajista olisi valmis maksamaan mainoksettomuudesta, esimerkiksi Spotify-palvelun maksullisesta käytöstä ilman mainoksia. Ne, jotka olivat jo maksullisia verkkosisältöjä hankkineet, olivatkin useimmiten juuri Spotifyn käyttäjiä. Pienempi määrä vastaajia oli hankkinut käyttöönsä jonkin sanomalehden näköislehden, ja osa oli katsonut maksullisia urheilulähetystiä. Laadukkaista lehdistä, äänikirjoista ja elokuvista jotkut olivat myös valmiita maksamaan.

Nuoret aikuiset (opiskelijat) ovat melko ahkeria elokuvissa kävijöitä. Lähes 90 prosenttia vastaajista kertoi käyneensä elokuvissa viimeisen puolen vuoden aikana ja neljä viidestä oli siinä ajassa käynyt elokuvissa useammin kuin kerran. Teatteri ei ollut aivan yhtä suosittu ajanviete, mutta kuitenkin 40 prosenttia vastaajista oli käynyt puolen vuoden sisällä myös teatterissa.

Opiskelijat lukevat myös muuta kuin opintoihin liittyvää kirjallisuutta. Neljä viidestä kertoi lukeneensa opiskeluun liittymättömiä kirjoja viimeisen puolen vuoden aikana. 42 prosenttia heistä oli lukenut tuona aikana kolmesta kymmeneen opiskeluun liittymättömää kirjaa, joten kirjojen lukeminen kiinnostaa edelleen nuoria aikuisia. Kirjoja luetaan myös pääosin ajanvietteeksi: kaikissa ikäryhmissä yli kaksi kolmasosaa vastaajista suosi fiktiota tietokirjallisuuden kustannuksella. Fiktiokirjallisuuden kulutus kasvoi kuitenkin sitä mukaa mitä vanhempiin nuoriin aikuisiin siirryttiin. Kirjailijoiden sukupuolella ei ollut kyselyyn vastanneille suurta merkitystä, mutta miehet suosivat hiukan tietokirjallisuutta naisiin verrattuna.

20–29-vuotiaat olivat aktiivisimpia verkkokirjakauppojen käyttäjiä ja nettikirjojen lataajia: kolmasosa 20–24-vuotiaista ja puolet 25–29-vuotiaista käytti verkkokirjakauppoja, kun alle 20-vuotiaiden ja yli 30-vuotiaiden ryhmässä niiden käyttö oli huomattavasti harvinaisempaa. Kymmenesosa 25–29-vuotiaista oli ladannut itselleen nettikirjoja. Sanottu selittyy opiskelulla. Ikäluokan vastaajat olivat pääosin

yliopisto-opiskelijoita, jotka joutuvat myös opinnoissaan käyttämään nettijulkaisuja. Miehet olivat hiukan naisia aktiivisempia kirjoihin liittyvien verkkopalvelujen käyttäjiä, mutta ero ei ollut suuri.

Painettu kirja oli kuitenkin edelleen ykkönen. Kaikkiaan vain 25 vastaajaa yli kolmestasadasta kertoi lukevansa sähkökirjoja. Useampi kyselyyn osallistunut kuunteli jopa äänikirjoja (33 vastaajaa) kuin luki sähkökirjoja. Sen sijaan elektroniset lehdet olivat sähkökirjoja suositumpia: 50 vastaajaa luki nettilehtiä. Sähkökirjojen suhteellisen vaatimaton osuus selittynee lukulaitteiden vähäisyydellä vastaajien keskuudessa sekä sillä, että vastaajat eivät välttämättä ymmärtäneet sähkökirjaa samalla tavoin: todennäköisesti huomattavasti suurempi osa vastaajista oli lkenut sähköisiä aineistoja esimerkiksi opiskelutarkoitukseen. Lukulaitteiden parissa käytetty aika oli vähäistä suhteessa muuhun mediankäyttöön jopa niiden omistajien keskuudessa. Lukulaitteita käytettiin vain ”harvoin” tai ”jonkin verran”, kun muiden välineiden kohdalla myös ”melko usein” ja ”erittäin usein” -vastaukset olivat yleisiä.

On kuitenkin huomattava, että elektroninen lehti tai kirja on vaikeasti määriteltävä käsite, joka voidaan ymmärtää usealla eri tavalla (Shin 2011). Niiden yhteydessä saatamme puhua tablettitietokoneiden kautta luettavista aikakaus- tai sanomalehdistä, Kindlen kaltaisilta lukulaitteilta luettavista sähkökirjoista tai muualla verkossa jaettavista tai julkaistavista teoksista (skannatut kirjat, kirjastojen kautta saatavat sähköiset julkaisut). Jopa lehtien verkkosivut (verkkolehdet) voidaan ymmärtää elektronisiksi lehdiksi. E-lehdistä ja -kirjoista annettuja vastauksia on tulkittava tämä moninaisuus mielessä. Sähköisiin julkaisuihin liittyvät kysymykset muotoiltiin kyselyssä käytännön syistä laajoiksi. Muutenkin pitkä kyselylomake olisi venynyt entisestään, jos julkaisujen lukemista olisi alettu yksilöidä vielä tarkemmin väline- ja sisältökohtaisesti.

E-julkaisuihin liittyvä monenkirjavuus näkyy avovastausten kirjavuutena. Vastaajilta kysyttiin: ”Jos et käytä elektronisia kirjoja tai lehtiä, perustele miksi?” Ehdottomasti yleisin vastaus kysymykseen oli se, että vastaaja piti paperisia lehtiä ja kirjoja elektronista parempina: ”En ole vielä halunnut. Pidän oikeista kirjoista ja lehdistä enemmän.” Vastausten perustelut vaihtelivat ergonomisista syistä tottumuksiin. Näytöltä lukemisen kerrottiin väsyttävän silmiä, eikä näytön ääressä haluttu viettää enää nykyistä enempää aikaa. Kirjoista myös nautitaan esineinä, ja jopa painotuotteiden tuoksua pidettiin tärkeänä osana lukukokemusta.

Minusta ne [e-lehdet] ovat turhia. Pidän lehtien selailusta ja tuoksusta. Sähköisen materiaalin lukeminen aiheuttaa päänsärkyä.

Koska nautin siitä, että saan pitää paperia käsissäni, tuntee sen sormissani kun käänän sivua ja haistaa kirjan. Kuvaruutu ei yhtään heitä eikä silmiä satu läheskään niin paljon kun lukee painettua sanaa. Kirjoissa on jotain sellaista mitä ei mikään digitaalinen väline voi ikinä korvata.

...käytän OIKEITA kirjoja, ei tule silmät kipeeks ja kirjaa voi kantaa mihin vaan...jos kirjatkin pitää nykyään lukea netistä niin ei hyvin mene...

Normaaleiden kirjojen lukemisessa on ytyä, eikä niistä rupea pää jyskyttämään.

Toiseksi yleisin syy e-kirjojen tai -lehtien käyttämättömyyteen oli se, ettei niille ollut yksinkertaisesti tarvetta, ja kolmanneksi yleisin se, ettei vastaajalla ollut niistä tietoa. Muita perusteluja käyttämättömyydelle olivat, ettei ollut löytänyt kiinnostavia sisältöjä, ja se, ettei omistanut vielä lukulaitetta. Myös lukulaitteiden kallis hinta mainittiin.

En ole kokenut vielä tarpeelliseksi tutustua.

...en tiedä niistä mitään...

En tiedä kiinnostavaa e-kirjaa tai e-lehteä.

En omista vielä sopivaa lukulaitetta, mutta aion hankkia Android 3.0 -tabletin tänä keväänä, mikä todennäköisesti muuttaa asian.

Kysymykseen ”miksi et käytä e-lehtiä tai kirjoja?” tuli mielenkiintoisesti myös monia vastauksia, joissa perusteltiin, miksi elektroniset julkaisut ovat hyviä. Näissä vastauksissa korostettiin tiedonsaannin helppoutta ja nopeutta. Vastaukset tuntuivat liittyvän enimmäkseen opiskelussa käytettävien julkaisujen helppoon saatavuuteen sekä verkkouutisten lukemiseen. Tällaisia ”väärinymmärrettyjä” e-julkaisujen hyviä puolia korostavia vastauksia oli yllättävän paljon.

Niistä oppii ja ne ovat hyödyllisiä.

Koska niitä ei ole aina saatavilla fyysisessä muodossa (ei kirjastossa ja vain maksullisena kaupassa). En jaksa lähteä kirjastoon lainaamaan tai odottaa kirjaston varausjonossa.

Niitä on helppo lukea silloin, kun itselle parhaiten sopii. Lisäksi ne päivittyvät jatkuvasti.

Saa nopeasti tiedon mitä on tapahtunut.

Kysyimme myös e-kirjoja tai -lehtiä käyttäviltä suoraan perusteluja sille, miksi he niitä käyttävät. Ylivoimaisesti yleisin sähköisten kirjojen ja lehtien käyttötarkoitus oli opiskelu, toiseksi yleisin tiedonhaku ja kolmanneksi uutiset. Myös ajanviete tai se, ettei painettua julkaisua ole saatavilla, mainittiin useissa vastauksissa. Nettisukupolvi ottaa siis myös sähköiset julkaisut omakseen, mikäli toimiva ekosysteemi (kuten yliopistojen kirjastojen käyttämät portaalit) on olemassa ja julkaisujen käytölle on funktio. Elektronisia sisältöjä käytetään, jos tarve on olemassa ja sisältö vaivattomasti ja ilmaiseksi tai edullisesti saatavissa (vrt. Ekholm & Repo 2010,

112–117). Kyselyn mukaan kirjojen ja blogien lukeminen korreloivat keskenään; kirjojen lukijat ovat usein siis myös blogien lukijoita.

Kysyttäessä minkä lajityypin tai lajityyppien kirjoja vastaajat lukivat mieluiten, eniten mainintoja sai fantasiakirjallisuus. Toiseksi useimmin mainittiin ylipäättään romaanit tai kaunokirjallisuus. Suosittuja lajityyppejä olivat myös historiallinen kirjallisuus, elämäkerrat, dekkarit ja rikoskirjallisuus, viihde- ("hömppä") ja draamakirjallisuus, science fiction, kirjallisuuden klassikot, jännityskirjat ja romanttinen kirjallisuus. Näiden lisäksi usein mainittiin myös tositarinat, tietokirjallisuus ja yhteiskunnallinen kirjallisuus, kauhu, nuortenkirjat, novellit, filosofinen kirjallisuus ja huumorikirjallisuus. Lajityyppien hajonta oli varsin suuri, ja eri genrejä mainittiin hyvinkin tarkasti, kuten "dystopiat", "spekulatiivinen fiktio", "faktiot", "tragikoominen draama" ja "kanta-aottava proosa". Myös viimeksi luettujen kirjojen hajonta oli suurta.

Verkkokauppojen ja internetin kautta on saatavilla entistä laajemmin erilaisia kirjoja, mutta myös kotimainen kirjallisuus tuntuu pitävän pintansa. Vastaajien suosituimpia kirjailijoita olivat Riikka Pulkkinen, Ilkka Remes, Mikko Rimminen, Paulo Coelho, Stephen King, Tove Jansson ja Terry Pratchett. Useimmin luettujen joukkoon mahtuivat myös Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* sekä Mika Waltarin teokset. Suosittuja kirjasarjoja olivat J.K. Rowlingin *Harry Potter* -sarja, Stephenie Meyerin *Twilight* -sarja, George R.R. Martinin *Tulen ja jään laulu* sekä Stieg Larssonin *Millennium*-trilogia. Suomalaisista kirjailijoista luettiin myös Seppo Jokisen, Matti Yrjänä Joensuun sekä Tove Janssonin kirjoja. Ulkomaisista taas John Irving ja Dan Brown mainittiin useasti. Kysyimme myös, miten lukija löysi viimeksi lukemansa kirjan ja mikä oli yllyke sen lukemiseen. Suuri osa viimeksi luetuista kirjoista oli saatu lahjaksi – osa lukijan oman toivomuksen perusteella. Hyvin moni luetuista kirjoista oli löytänyt lukijansa muiden ihmisten suositusten perusteella. Vanhempien suositukset olivat yllättävän näkyvässä roolissa: nuoret aikuiset etsivät luetavaa vanhempiensa kirjahyllystä. Suosituksia ja lainakirjoja saatiin myös poika- ja tyttöystäviltä, sisaruksilta, isovanhemmilta ja muilta sukulaisilta sekä näitäkin useammin kavereilta. Suuri osa luetuista kirjoista oli lainattu kirjastosta oman kiinnostuksen perusteella tai sattumalta, yhtä suuri määrä luetuista kirjoista oli myös lukijan omia. Vastaajat kertoivat kirjoja ostetun myös esimerkiksi matkalukemiseksi, alennuksesta antikvariaatista tai kirpputorilta. Huomattavasti harvinaisempaa oli se, että yllyke lukemiseen tuli lehden kirja-arvioista, koulusta tai verkkokeskustelusta.

Kyselyn tulokset ovat kansallisten selvitysten suuntaisia. Tilastokeskuksen viimeisimmän ajankäyttötutkimuksen mukaan (tiedot ovat vuodelta 2009) kirjojen lukemisessa ei viimeisten kymmenen vuoden aikana ole tapahtunut suuria muutoksia, mutta sen sijaan sanomalehtien säännöllinen lukeminen erityisesti nuorten keskuudessa on vähentynyt (Ajankäyttötutkimus 2009). Nuoret etsivät tietonsa yhä useammin netin kautta.

Kai Ekholmin ja Yrjö Revon mukaan kirjojen ja lehtien lukemiseen käytetty aika on pysynyt samana viimeiset 20 vuotta. Toisin kuin Yhdysvalloissa, Suomessa ei ole tapahtunut romahdusta kirjojen lukemisessa. Myöskään nuorempien ikäluokkien ei ole huomattu hylkäävän kirjaa. Ekholmin ja Revon mukaan nuorten lukeminen voi olla jopa lisääntynyt, mikäli mukaan otetaan tietokoneen näytöltä ja verkosta luetut tekstit. (Ekholm & Repo 2010, 55–56.) Kirja on siten toistaiseksi kaikkea muuta kuin ”kuollut” (vrt. Lehtonen 2001, 10–31).

2.1.3 Oma tuotanto

Yksi suurimmista eroista perinteisen median ja internetin välillä on se, että netti murtaa tuotannon ja vastaanoton välisen raja-aidan. Internetin avulla kenestä tahansa voi tulla mediasisältöjen tuottaja, koska se tarjoaa foorumin, jota ei tässä suhteessa juurikaan kontrolloida. Erilaisten sovellusohjelmien avulla tekstien, kuvien ja äänten tuottaminen, muokkaaminen ja jakelu on internetissä myös suhteellisen helppoa. Internetiä on näin ollen kuvattu osallistavaksi ja vuorovaikutusta edistäväksi viestintäympäristöksi (esim. Jenkins 2008).

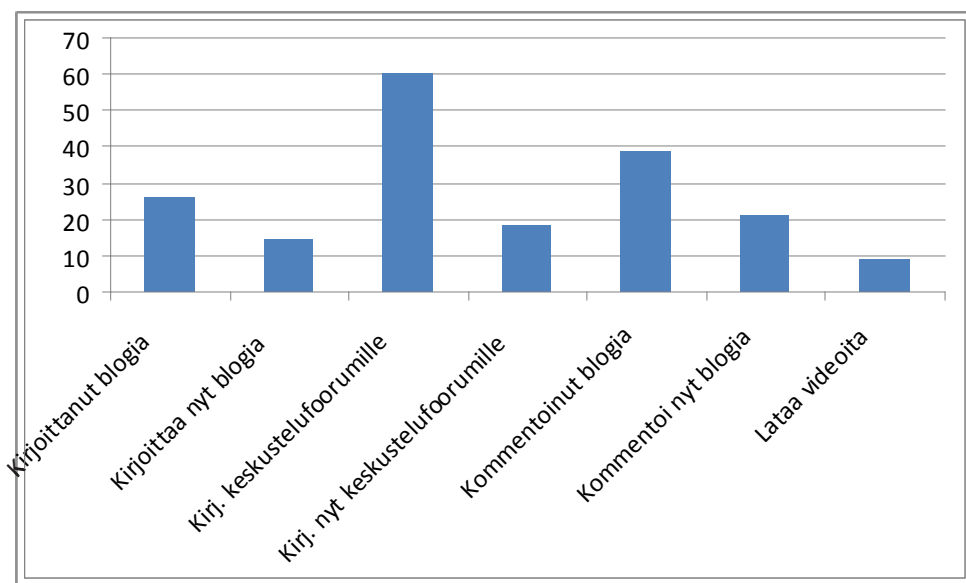
Monet tutkimukset kuitenkin osoittavat, että suuri osa internetin käytöstä on ”passiivista” valmiiden sisältöjen etsimistä ja lukemista tai sitten henkilöviestintää sähköpostien, keskusteluohjelmien ja yhteisösivustojen välityksellä. Tällainen mediankäyttö ei juuri eroa perinteisestä mediasisältöjen kuluttamisesta tai henkilökohtaisesta viestinnästä puheen, kirjeiden ja puhelimen välityksellä. Varsinaista muille avointa uutta sisältöä nettiin tuottavien henkilöiden määrä on lopulta melko pieni, ja valtaosan internetin levittämästä materiaalista ovat tuottaneet joko mediatalojen ja muiden organisaatioiden ammattilaiset tai harvalukuinen aktiiviharrastajien joukko (ks. Matikainen 2011, 22–23; Ridell 2011, 41).

Usein jää myös epäselväksi, mitä tuotannolla kulloinkin tarkoitetaan (Matikainen 2011, 22). Onko netin käyttäjä sisällön tuottaja, jos hän päivittää Facebook-profiiliin tai kirjoittaa kommentin keskustelupalstalle? Onko tv-katsoja sisällön tuottaja, jos hän osallistuu ohjelman puhelinäänestykseen tai lähettää ohjelmaan sähköposti- tai tekstiviestin? Entä sanomalehden yleisönosaston kirjoittaja, joka kenties joutuu pitkäänkin pohtimaan muotoilujaan ja työstämään kannanottoaan?

Kyselyssä selvitettiin vastaajien käsityksiä omasta tuotannosta kolmella eri kysymyksellä. Eri vastaajat saattoivat ymmärtää oman tuotannon eri tavoin. Erilaisilla toisiaan täydentävillä kysymyksillä saatiin kuitenkin lisävalaisua siihen, kuinka vastaajat osallistuivat sisältöjen tuottamiseen ja levittämiseen internetissä. Erityisesti kyselyssä selvitettiin, kirjoittivatko tai kommentoivatko vastaajat blogeja, kirjoittivatko he avoimille tai suljetuille keskustelufoorumeille ja julkaisivatko he kuva- tai videomateriaalia netissä.

Passiivisen ja aktiivisen mediankäytön ero on selkeä myös internetin yhteydessä. Esimerkiksi YouTube on yksi netin suosituimmista palveluista, mutta vain yhdeksän prosenttia kyselyyn vastanneista kertoi ladanneensa videomateriaalia nettiin. Valtaosa videoiden katselijoista ei siten itse tee tai lataa nettiin materiaalia. Tästä huolimatta videotarjonta on valtava, koska YouTube'n kokonaiskäyttäjämäärä on niin suuri (vrt. Matikainen 2011, 23).

Kuvio 8. Oma tuotanto sosiaalisessa mediassa (prosenttia vastaajista)

Ikä erotti vastaajia siten, että alle 20-vuotiaat lukiolaiset tuottivat itse jonkin verran vähemmän materiaalia kuin heitä vanhemmat opiskelijat, vaikka nuoremmat olivat muuten lähes kaikkien mediasisältöjen suurkuluttajia. Nuoruus ei siis tarkoita väistämättä aktiivista mediasuhdetta oman tuotannon mielessä. Tässä suhteessa aktiivisimpia nuoria aikuisia mediakäyttäjiä olivat pikemminkin vanhemmat opiskelijat, joille oman materiaalin tuottaminen on tuttua pidemmältä ajalta sekä opinnoista että harrastuksista ja kaveriporukoista (vrt. Valaskivi 2008, 131).

Kyselyssä esitettiin useita kysymyksiä myös blogien lukemisesta ja kirjoittamisesta. Kysymyksestä riippuen 60–70 prosenttia vastaajista ilmaisi lukeneensa tai lukevansa blogeja, mutta vain 15–20 prosenttia kertoi kirjoittaneensa niitä. Tällä hetkellä blogia paljasti kirjoittavansa 14 prosenttia vastaajista eli 46 vastaajaa, mikä on itse asiassa aika paljon. 60 prosenttia vastaajista tunnusti joskus kirjoittaneensa jollekin avoimelle keskustelufoorumille, mutta nykyisin niille kertoi kirjoittavansa vain 18 prosenttia vastaajista, mikä ei ole kuin kymmenen henkeä enemmän kuin blogikirjoittajien määrä. Nuoret opiskelija-aikuiset ovat siten suomalaisittain aktiivisia bloggaajia. Myös foorumeille joskus kirjoittaneiden määrä on huomattava ja kertoo siitä, että tämäntyyppinen nettiosallistuminen on nuorten aikuisten keskuudessa vanhempia ikäluokkia yleisempää ja luontevampaa.

Kyselyyn osallistuneet olivat keskimääräistä aktiivisempia oman materiaalin tuottajia. Tämä saattaa selittyä osittain heidän opiskelutaustoillaan: kyselyyn osallistui runsaasti humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen opiskelijoita, jotka ovat tottuneita kirjoittajia. Kaikkein ahkerimpia blogikirjoittajia vastaajista olivat juuri viestinnän ja media-alan opiskelijat. Myös tietojenkäsittelyopin opiskelijat olivat ahkeria blogikirjoittajia, mutta vielä aktiivisemmin he osallistuivat keskustelufoorumeilla. Tietotekniikan opiskelijat seurasivat aktiivisesti netin keskusteluja, mutta eivät itse tuottaneet materiaalia kuin suljetuille foorumeille. He olivat näin ollen muita tarkempia omasta yksityisyydestään. Erilaiset tietotekniikkaan ja ohjelmistoihin liittyvät avoimet ja suljetut foorumit ovat yleisiä netissä. Edellä sanottu voi myös selittää sitä, että kyselyn perusteella nuoret naiset suuntautuivat hieman miehiä enemmän blogeihin. Tekniikasta kiinnostuneet miehet puolestaan olivat vähän aktiivisempia keskustelufoorumien osallistujia.

Oma tuotanto ei selity kuitenkaan pelkästään opiskelulla, vaan kyse on myös kiinnostuksen kohteista ja uudenlaisesta mediasuhteesta. 38 prosenttia vastaajista kertoi kirjoittavansa opiskeluun liittymättömiä tekstejä. Nämä tekstit olivat avovastausten mukaan proosaa tai fiktiota, päiväkirjoja, runoja, laulujen sanoituksia, blogitekstejä sekä journalistisia tuotoksia. Tekstilajeista proosa oli suosituin, mutta erot lajien välillä olivat hyvin pieniä.

Sen sijaan enää 22 prosenttia paljasti julkaisevansa näitä tekstejä. Tekstejä julkaistiin useimmiten omassa blogissa, eri lehdissä, internetissä tai fanifiktiofoorumeilla. Lehdissä julkaisemista selittää se, että osa vastaajista opiskeli toimittajaksi. Muita mainintoja saivat Facebook, keskustelufoorumit, bändikeikat ja äänitteet, verkkosivut, verkkolehdet, tuttavapiiri, kirjat ja sosiaalinen media. Osa vastaajista kuitenkin mainitsi julkaisevansa tekstejään vain ”muutamalle ihmiselle” tai ”ystävälle”. Nuoret aikuiset siis kirjoittavat monenlaisia tekstejä, mutta vain osa tuosta tuotannosta on tarkoitettu julkiseksi. Kyse saattoi olla halusta ilmaista itseään, mutta myös netin aikana vallitsevasta julkaisemisen pelosta. Viidesosa vastaajista tuotti myös muita sisältöjä kuin tekstiä – kuvia, musiikkia tms.

Kysyimme vastaajilta avoimella kysymyksellä myös heidän omista mediantuotantotavoistaan sekä kuulumisestaan eri alakulttuureihin. Suurin osa kyselyyn osallistuneista ei antanut tähän avoimeen kysymykseen vastausta lainkaan. Kysymykseen vastanneet sen sijaan olivat mahdollisesti vastaajien aktiivisimmin sisältöä tuottavaa vähemmistöä. Vastaukset kuvaavat monipuolisesti verkon osallistumismahdollisuuksia oman mediatuotannon kannalta, mutta kysymyksenasettelun ulkopuolisia esimerkkejä ne eivät tuoneet esille.

Vastauksissa mainitut osallistumisen muodot voidaan jaotella yhdeksään eri luokkaan: keskustelufoorumeihin, blogeihin, Facebookiin, valokuvaukseen ja kuvien laittamiseen verkkoon, videotuotantoon, kuvataiteeseen, käännöstyöhön, muuhun kirjoittamiseen sekä opintoihin liittyvään sisältöjen tuotantoon. Vastaajien

mainitsevat keskustelufoorumit liittyvät useimmiten heidän omiin harrastuksiinsa, kuten lemmikkieläimiin, musiikkiin, teknologiaan, elokuvaan, ekologiseen elämäntapaan, fanikulttuuriin, nukkeihin tai peleihin. Lisäksi foorumien yksityisyys vaihtelee. Ne voivat olla joko julkisia tai suljettuja pienen piirin yhteisöjä.

Janne Matikaisen (2006, 178–179) mukaan verkkovuorovaikutuksen ympäristöjä, areenoita ja välineitä voi hahmotella seuraavien jakojen mukaisesti: avoin–suljettu, henkilökohtainen–julkinen, reaaliaikainen–ei-reaaliaikainen ja tekstipohjainen–multimediaalinen. Nuorten aikuisten oman tuotannon muodot sijoittuivat eri akseleille suhteessa Matikaisen jaotteluun. Joku kertoo blogissa elämästään muutamalle kaverille, joita näkee vain harvoin, toinen taas julkaisee valokuviaan maailmanlaajuisesti Googlen kuvapalvelussa. Bändin verkossa julkaistu musiikki on tarkoitettu levitettäväksi, kuunneltavaksi ja kommentoitavaksi. Sen sijaan kaveripiirin blogissa tai suljetulla keskustelufoorumilla saatetaan kirjoittaa yksityisistä aiheista luottamuksellisesti.

Blogin kirjoittaminen oli yksi suosituimmista oman mediatuotannon muodoista. Osa vastaajista ei eritellyt tarkemmin, minkälaisesta blogista oli kyse. Osa sen sijaan kertoi bloginsa aihepiirin. Blogin kirjoittamisesta kertovissa vastauksissa tuli esiin blogien moninaisuus. Nämä vastaukset kuvastavat sitä, miten blogeista on eriteltävissä eri genrejä. Marika Lüdersin, Lin Prøitzin ja Terje Rasmussenin (2010) mukaan blogia ei sellaisenaan olekaan järkevää käsitellä genrenä, vaan mediana. Heidän mukaansa genre olisi parempi määritellä sisällöllisesti kuin muodon perusteella.

Blogeihin liittyvät vastaukset voidaan jakaa kolmeen luokkaan: 1) blogi mainittiin erittelemättä aihepiiriä, 2) blogi toimi kaveripiirin yhteydenpidon välineenä, ja 3) blogi keskittyi johonkin aiheeseen. Viimeisen luokan blogit voivat jakaantua edelleen jo jossain määrin vakiintuneisiin blogigenreihin, esimerkkinä lifestyle-blogi, reissublogi ja käsityöblogi. Edellä mainittujen lisäksi vastauksissa mainittiin leivontablogi, koirablogi, elokuvablogi ja junamatkailublogi. Blogit voivat olla esimerkiksi yhteydenpitokanava kaukana tai ulkomailla asuviin ystäviin, ja niissä voi olla joskus myös useampi kuin yksi kirjoittaja. Tällainen ystäville suunnattu blogi voi olla myös niin sanottu reissublogi, jota voidaan kirjoittaa esimerkiksi matkan tai opiskelijavaihdon aikana.

Sari Östmanin mukaan verkkotiloissa pääosassa on yhä käyttäjien välinen kommunikaatio joko kerronnan ja kuvaamisen tai vastavuoroisen toiminnan keinoin. Verkkoviestintä on muuttunut työn ja vapaa-ajan limittymisen sekä uusien käyttäjäprofiilien myötä. Mukaan on tullut erilaisia käyttäjäryhmiä, kuten kotiäitejä, bussikuskeja, koiraharrastajia, muotiblogeja pitäviä teinityttöjä sekä monia muita eriytyneitä käyttäjäryhmiä. Yhä useammat haluavat Östmanin mukaan kertoa elämästään, julkaista tuottamaansa materiaalia ja keskustella verkossa vertaisryhmissä. (Östman 2009, 191.) Monet eri harrastukset ovat nykypäivänä siirtyneet myös

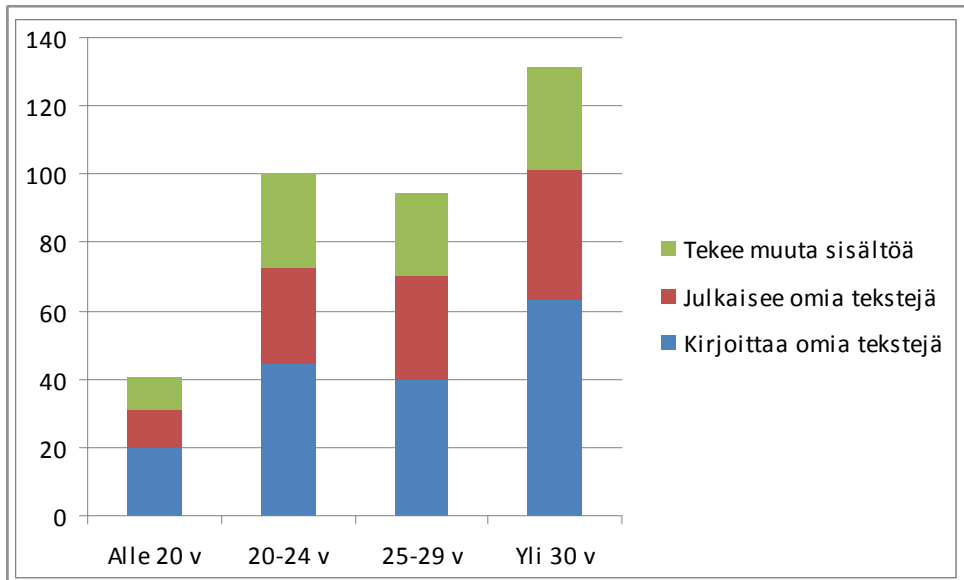
verkon yhteisöiksi. Esimerkiksi koiraharrastajat, käsityöihmiset ja roolipelaajat kertoivat kyselyn vastauksissa osallistuvansa harrastukseensa liittyviin verkkoyhteisöihin keskustelemalla, kirjoittamalla tai laittamalla harrastukseen liittyviä kuvia, tekstejä ja joskus jopa videoita nettiin.

Moni vastaajista mielsi myös Facebookissa jakamansa sisällön omaksi mediantuotannoksi. Facebookin ”sisällöntuotanto” oli enimmäkseen valokuvien jakamista ja sinne tuotettuja lyhyitä tekstejä (tilapäivitykset, kommentit, muistiinpanot). Muuta kirjoittamiseen liittyvää omaa tuotantoa vastauksissa olivat blogimainen päiväkirja, tarinat, roolipeleihin liittyvät tekstit, sivuston ylläpito ja elokuva-arvostelut.

Valokuvaus, kuvien käsittely ja julkaiseminen verkossa muuallakin kuin Facebookissa oli melko suosittu harrastus. Jotkut julkaisevat kuvia vain ystäville, toiset taas maailmanlaajuisesti. Valokuvauksen ohella yhtä suosittu harrastus oli myös musiikin säveltäminen ja soittaminen, mihin voi myös liittyä omien kappaleiden tai demojen julkaisemista verkkopalveluissa, kuten MySpace, YouTube, Hitlantis ja Mikseri.net. Myös musiikin alakulttuureissa toimiminen, nettiradion ylläpito ja podcastien tekeminen mainittiin vastauksissa omana tuotantona.

Videotuotanto ja graafinen taide olivat valokuvausta ja musiikin tekemistä hieman harvinaisempia oman sisällöntuotannon harrastuksia. Videotuotanto voi olla lyhytelokuvia, YouTube-videoita, mediataidetta tai musiikkivideoiden tekemistä. Osa videon tekijöistä ei yksilöinyt, minkälaisia videoita he tekivät. Graafinen taide voi sisältää omien piirrosten laittamista verkkoon (esimerkiksi DeviantArtiin) tai grafiikan tekemistä tietokoneella. Näiden tuotannon tapojen lisäksi mainintoja saivat myös opiskeluun liittyvä sisältöjen tuotanto (toimittaminen, juttujen kirjoittaminen, elokuva- ja televisioalan työt) sekä käännöstyöt, kuten haastattelujen, keikkaraporttien ja verkkosivujen kääntäminen.

Kyselyyn vastanneet nuoret aikuiset suosivat avoimia foorumeja ja blogeja huomattavasti suljettuja verkkoyhteisöjä enemmän, eikä heistä kuulunut blogirinkiin kuin kourallinen. Sanottu ei tietenkään kerro mitään osallistumisen intensiteetistä. Voi olla, että juuri harvat suljettuihin yhteisöihin osallistuvat ovat aktiivisimpia, tuottavat eniten omaa materiaalia ja viettävät eniten aikaa noiden yhteisöjen parissa. Suljetun yhteisön koheesio voi olla huomattavasti avointa suurempi. Seuraavissa luvuissa kuvatut teema- ja fokusryhmähaastattelut viittaavat tähän suuntaan.

Kuvio 9. Eri-ikäiset oman tuotannon tekijöinä (osuus ikäryhmän vastaajista)

Runsas tietokoneen ja sosiaalisen median käyttö korreloi luonnollisesti oman osallistumisen ja tuotannon kanssa – onhan ”omassa tuotannossa” usein kyse nimenomaan tietokoneella tekemisestä, materiaalin tuottamisesta ja levittämisestä internetin ja sosiaalisen median avulla. Myös kirjojen omistamisella oli selvä yhteys oman tuotannon määrään: paljon kirjoja omistavat tuottivat suhteessa enemmän omaa materiaalia kuin vähän kirjoja omistavat. Toisaalta internetin osallistumisen tavat eroavat selvästi kirjallisen kulttuurin tuotannosta ja muodostavat oman tuotantokulttuurinsa. Kirjojen omistamisella ei juuri ollut yhteyttä blogiaktiivisuuteen, eikä etenkin aktiivisuuteen keskustelupalstoilla, jotka ovat omanlaisia vuorovaikutuksen ja viestinnän muotoja.

Runsas television katselu oli sen sijaan ristiriidassa oman tuotannon kanssa. Vähiten omaa materiaalia nettiin tuottivat television suurkuluttajat. Aktiivisimmat oman materiaalin tuottajat olivat television kohtuukäyttäjät. Tämä ero liittyy osittain myös siihen, että lukiolaiset eivät vielä tuottaneet itse yhtä paljon materiaalia nettiin kuin vanhemmat opiskelijat, mutta he seurasivat eniten televisiota.

Ikä olikin yksi keskeisimmistä oman tuotannon määrää erottelevista muuttujista. Kaikenlainen oma tuotanto tai julkaiseminen lisääntyi jatkuvasti iän karttuessa. Esimerkiksi sukupuoli ei ollut lainkaan vastaava erotteleva tekijä. Sen sijaan opiskelualalla oli väliä. Viestinnän ja media-alan opiskelijat olivat aktiivisimpia sisällön tuottajia – liittyhän se heidän ammattiinsa. Myös tietotekniikkaan liittyvien alojen opiskelijat tuottivat runsaasti omaa materiaalia ja osallistuivat erilaisiin sosiaalisen

median verkostoihin, mutta heidän oma tuotantonsa ei välttämättä ollut ”perinteistä” sisällön tuotantoa muille vaan pikemminkin osallistumista tietotekniikkaan liittyviin kehityshankkeisiin, keskusteluihin ja yhteisöihin.

2.2 Mediapäiväkirjat

Mediapäiväkirjan täytti viisitoista teemahaastatteluun osallistunutta yliopistopiskelijaa. Päiväkirjaa pitäneet sijoittuivat kyselyn vastaajien ikäjakautaman keskimmäisiin segmentteihin (20–29-vuotiaat) ja he olivat Tampereen yliopiston opiskelijoita. Päiväkirjaa pidettiin viiden vuorokauden ajan keskiviikosta sunnuntaihin, jotta mukaan saatiin sekä arkipäivän että viikonloppujen mediankäytön kuvauksia. Päiväkirjaan pyydettiin kirjaamaan mediankäyttötottumukset ja mediavalinnat mahdollisimman totuudenmukaisesti.

Päiväkirjojen kautta haluttiin päästä käsiksi yksityiskohtaisemmin nuorten aikuisen arkielämän mediakokemuksiin. Erityisesti pyrittiin selvittämään sosiaalista mediankäyttöä, kuten sitä, minkälaisiin yhteisöihin ja vuorovaikutukseen henkilö osallistui viikon aikana, sekä sitä, minkälaisia sisältöjä ja tekstejä hän itse tuotti. Päiväkirjan ohjeistuksessa pyydettiin pohtimaan, minkälaisiin tarpeisiin mediankäyttö vastasi ja minkälaisia motiiveja mediavalintojen taustalla oli. Lisäksi pyydettiin kuvaamaan normaalia mediankäyttöpäivää, mediaan liittyviä ajatuksia ja tunteita sekä sitä, millä tavoin vastaaja käytti limittäin eri mediavälineitä. Ohjeeksi annettiin pelkän ajankäytön raportoinnin sijaan pohtia konkreettisesti omia mediaan liittyviä valintoja sekä päivän kulkua. (Mediapäiväkirjan ohjeistus löytyy liitteestä 3.)

Facebookin käyttäjiä pyydettiin tarkkailemaan päiväkirjassa myös omaa ”uutisvirtaansa” (*newsfeed*) ja sen kautta avattuja linkkejä. Facebookiin liittyvän tehtävänannon tavoitteena oli saada vastaajat havainnoimaan sitä, minkälaisista sisällöistä ja linkeistä he kiinnostuvat niin paljon, että haluavat avata ne. Kysymyksen toivottiin herättävän kirjoittajissa pohdintaa Facebookin käytöstä ja asemasta omassa elämässä. Kysymys nostaa esille ennen muuta henkilökohtaisesti merkityksellisiä valintoja eikä kerro niinkään yleisemmistä nuorten aikuisten mediapäivään liittyvistä rutiineista. Monet päiväkirjan pitäjät raportoivatkin siitä, mitä linkkejä he *eivät* avaa ja mikä Facebookissa *ei* heidän mielestään ole kiinnostavaa.

Päiväkirjat olivat tasoltaan vaihtelevia. Muutama niistä oli täytetty hyvin niukasti vain median parissa vietettyä aikaa kirjaten (vrt. Noppari ym. 2008, 20). Suurimman osaan päiväkirjoista oli kuitenkin kirjattu tarkasti erilaisten mediasisältöjen kohtaamiset päivän aikana, ja ne sisälsivät myös laajaa omiin mediavalintoihin liittyvää pohdintaa. Päiväkirjojen tavoitteena olikin täydentää kyselyn antamia tietoja. Noppari ja kumppanit totesivat lasten ja nuorten mediaympäristön tutkimuksessaan, että vielä 14-vuotiaiden oli vaikea eritellä mediankäytön motiiveja ja

median herättämiä tunteita (mt., 22). Yli 20-vuotiaat nuoret aikuiset pystyivät sitä vastoin paikoitellen hyvinkin refleктоimaan omaa mediankäyttöään ja tuottamaan monipuolisen kuvauksen mediapäivästään. Tässä mediapäiväkirjat toimivat kenties jopa paremmin kuin kysely tai suora haastattelutilanne.

Mediapäiväkirjojen perusteella ei voi muodostaa yhtenäistä kuvaa ”nuorten aikuisten mediapäivästä”. Siihen ei aineiston laajuus ja valikoiminenkaan anna mahdollisuutta. Mediapäivien muotoutumiseen vaikuttavat muun muassa päiväkohtainen mediatarjonta ja tutkimukseen osallistuvan senhetkinen päiväohjelma. Joitakin yhteisiä piirteitä on kuitenkin mediapäiväkirjojen perusteellakin havaittavissa.

Kuten mediakyselyn vastauksista ja kansallisista selvityksistä käy ilmi, tietokoneesta on tullut nuorten aikuisten tärkein mediaväline. Sitä käytetään runsaasti pitkin päivää opiskeluun, maailman tapahtumien ajantasaiseen seuraamiseen ja viihtymiseen. Mediapäiväkirjojen perusteella nuorten aikuisten mediankäytölle oli leimallista myös aikariippumattomuus ja monikanavaisuus. Aikariippumattomuudella tarkoitamme sitä, että opiskelijoiden joustava elämäntilanne näkyy heidän mediankäytössään. Opiskelijoiden ajankäyttö ei ole sidottu kahdeksasta neljään työntekoon, vaan pikemminkin työn, opiskelun ja vapaa-ajan rajat hämärtyvät. Esimerkiksi televisiota saatettiin katsoa päivälläkin. Työtä voi olla minä viikonpäivänä tahansa, ja opintoihin liittyvää ”työntekoa” voitiin tehdä joustavasti pitkin päivää niin kotona kuin yliopistollakin.

Tv on minulle ajan vieton väline. Sitä katsotaan syödessä ja nukkumaanmennessä, mutta missään nimessä en elä sen ehdoilla. Ajallisesti se ei sido, koska emme omista digiboksia vaan katsomme kaiken omilta (ja aina laillisesti hankituilta huom!) DVD:iltä. (MP H7)

Ennen nukahtamista katsoin vielä sängyssä läppärlitäni yhden jakson tv-sarjasta, jota olen parhaillaan katsomassa. (MP H14)

Nykyään en katso telkkaria käytännössä koskaan enää ”livenä”, vaan tallennan ne ohjelmat ja elokuvat, jotka haluan katsoa, ja katson ne sitten silloin, kun itselle sopii. Usein, vaikka minulla olisi aikaa katsoa sarjaa sen normaaliin lähetysaikaankin, laitan sen silti tallennukseen ja alan katsoa sitä digiboksilta vaikka vähän jälkijunassa. (MP H14)

Mediaan suhtauduttiin sisältö-, ei välinelähtöisesti. TV-ohjelmia ja elokuvia voidaan katsoa ”suorana”, digiboksin tallenteina, netti-tv:stä tai ladattuna vaikka kannettavalta tietokoneelta sängyssä ennen nukkumaanmenoa tai kesken päivää opiskelun tauoilla. Samoin internetiä käytettiin joustavasti, kun tilaisuus tuli eteen.

Jaksan syventyä hyvin harvaan sarjaan tai elokuvaan sataprosenttisesti, vaan yleensä siinä samalla maksan laskuja verkkopankissa, luen ja lähettelen sähköposteja tai vain surffailen. (MP H3)

Tällainen median simultaanikäyttö on todettu yleiseksi myös nuorempien ikäluokien, erityisesti teinien keskuudessa (ks. Kangas ym. 2008; Noppari ym. 2008).

Aikariippumattomuudesta huolimatta nuorten opiskelija-aikuisten mediankäyttö rytmittyi päivän kulun perusteella, ja siitä oli mahdollista erottaa aamun, päivän ja illan rutineja. Myös arjen ja viikonlopun mediankäytössä oli eroja, jotka toistuivat päiväkirjasta toiseen. Mediankäytössä on myös rituaalinomaisia piirteitä, jotka liittävät käyttäjän johonkin todelliseen tai kuviteltuun yhteisöön (vrt. Sumiala 2010). Esittelemme seuraavaksi nuorten aikuisten mediankäyttöä tämän jaottelun perusteella siten kuin se nousi mediapäiväkirjoissa esille.

2.2.1 Aamu – orientoituminen päivään

Useimmilla vastaajista aamu alkoi päivän sanomalehden lukemisella. Tässä on otettava huomioon se, että monet päiväkirjan kirjoittajista olivat viestinnän opiskelijoita. Heille sanomalehti on varmastikin merkityksellisempi kuin monille muille opiskelijaryhmille. Osalla oli lehden lukemisen kanssa samanaikaisesti avoinna televisio, radio tai Facebook. Ne, joille ei tullut omaa sanomalehteä, saattoivat lukea sitä vanhempiensa luona lomalla ollessaan. Hyvin moni siirtyi vielä painetun lehden parista tarkistamaan verkkouutiset kuin siltä varalta, ettei maailmalla ollut tapahtunut mitään merkittävää lehden painoon menon jälkeen. Lehden lukeminen ja netin käyttö olivat tyypillisiä mediapäivän rutineja, joiden tausta voi olla lapsuuden ja opiskeluaajan kokemuksissa. Rutineihin myös sosiaalistutaan vanhempien ja kavereiden kautta.

Aamulehden luettuani siirryin tietokoneella ja vietin noin puolituntia lukien Helsingin Sanomien, Iltalehden, Iltasanomien ja Satakunnan Kansan verkkosivuja...
Lehtien lukemisen jälkeen tarkistin sähköpostini (neljästä eri osoitteesta) ja kävin työpaikan Intranetissä tarkistamassa, onko minulle annettu uusia töitä. Tämän jälkeen lueskelin ystäväni blogia. (MP H4)

Osa niistä vastaajista, joille ei tullut päivän sanomalehteä kotiin, aloitti aamunsa suoraan verkkouutisilla sekä sähköpostin ja Facebookin tarkistuksella. Arkikielessä törmäämme usein sanontaan ”käydä koneella”, jolla tarkoitetaan tietokoneen avulla netissä piipahtamista. Opiskelijoiden mediapäiväkirjoissa toistui kaava, jossa ”käydään koneella” pitkin päivää ja tarkistetaan internetistä tietyt totutut sivustot. Useimmiten niihin kuuluivat sähköposti ja Facebook sekä jokin uutissivusto (Iltalehti.fi, Hs.fi, Yle.fi tai muu), jota henkilö oli tottunut käyttämään. Joillakin vastaajista näihin ”totuttuihin sivustoihin” kuului suosikkiblogeja, keskustelufoorumia tai vaikkapa oma blogi. Tätä voitaisiin nimittää *henkilökohtaiseksi verkonlukurutiiniksi*, joka voi toistua mihin aikaan päivästä tahansa. Erityisen tavanomainen se on aamuisin. Lukurutiini on yhdistelmä yleistä ja yksityistä mediasisältöä: päivänpolttavat uutiset katsotaan uutislähteistä ja kavereiden kuulumiset tai muut itselle tärkeät sisällöt Facebookista, blogeista tai muualta.

...keittiön pöydässä istuessani, kahvia hörppiessäni ja leipää mutustaessani kahlasin läpi muutamat kotimaiset uutissivustot (--) sekä tarkastan suosikkiblogieni (--) tarjonnan. Myös sähköposti tuli luettua heti aamusta. Tänä aamuna selasin läpi myös Aamulehden, mutta en uhrannut sille läheskään niin paljon aikaa kuin netille. Myönnän, että herään aamuisin usein reilusti ajoissa vain siksi, että voin lukea seuraamiani blogeja. (MP H3)

...illalla tarkistin taas netistä perinteisen kaavan mukaan tärkeimmät nettisivut. (MP H14)

Median käyttö oli limittyvää ja lomittuvaa simultaanikäyttöä. Internetistä käytiin katsomassa tiettyjä sivustoja, kuten sähköposti (tai sähköpostit, niitä voi olla useita) ja Facebook, sekä usein lisäksi jokin uutissivusto tai jokin muu itselle tärkeä sivusto (esimerkiksi jokin blogi tai keskustelufoorumi). Facebook oli nuorten aikuisten selvästi eniten käyttämä sosiaalisen median yhteisö.

Selvästi harvinaisempaa mediankäyttöä oli aamu-tv:n katselu, radion kuuntelu tai aamun aloittaminen kirjan lukemisella. Aamuun voi sisältyä myös hyötypalveluita, kuten sään tarkistamista tai lenkkimatkan mittaamista mobiilisovelluksella. Myös viihde voi kuulua aamuun. Muutama mediapäiväkirjan pitäjä kertoi aamuudesta kavereiden kanssa juttelusta Facebookissa tai tallennettujen ohjelmien katsomisesta digiboksilta.

Paikasta toiseen liikkeudessaan opiskelijat kuuntelevat usein musiikkia. Radion kuuntelua esiintyi erityisesti automatkojen aikana, mentäessä töihin, opiskelupaikalle tai muualle autolla. Liikuttaessa joko autolla tai kävellen opiskelupaikalle tai sieltä pois opiskelijat kuuntelivat musiikkia usein mp3-soittimestaan tai kännykästään. Matkojen aikana saatetaan myös selailla internetiä kännykstä ja erityisesti juna-matkoilla tehdä opiskeluun liittyviä tehtäviä kannettavalla tietokoneella, surffailla netissä ja kuunnella musiikkia.

2.2.2 Päivä – opiskelua, työntekoa ja huvia

Opiskelijoiden elämäntyylistä johtuen päivä voi koostua monista erilaisista aktiviteeteista. Nuoret aikuiset elävät siinä mielessä epätavallista arkea, että he eivät välttämättä ole sidottuja tiettyyn päivärytmiin samalla tavoin kuin esimerkiksi lukiolaiset tai työssäkäyvät. Yliopistossa opiskelu on itsenäistä, ja arkipäivisin jää aikaa opiskelun lisäksi myös muuhun ajanviettoon. Siksi vastaajat voivat esimerkiksi katsella televisiota päivällä. Mediapäiväkirjoissa raportoidaan opiskelusta, työnteosta ja ajanvietosta median parissa. Mediakulttuuri todellakin läpäisee tässä mielessä nuorten aikuisten arkea, joka on varsin ”medioitunutta” (vrt. Fornäs 1999). Luonnollisestikin opiskelu oli tärkein osa opiskelijoiden päivää. Mediapäiväkirjoissa kerrotaan opiskeluun liittyvien tekstien kirjoittamisesta ja tenttiin lukemisesta joko kotona tai yliopistolla keskipäivällä. Luetut sisällöt voivat olla kirjoja tai muuta oppimateriaalia, myös verkkoaineistoja.

...aloin kirjoittamaan erään kurssin esseetä (--), joten seuraavien tuntien ajan istuin tiiviisti tietokone sylissä ja luin kirjoja ja artikkeleita, sekä painettuina versioina että internetistä. Taustalla oli kokoajan päällä radio, asemana oli RadioRock. Kirjoittamisen aluksi tein taas perinteisen selailukierrokseni eri internetsivuilla ja jätin Facebookin auki. Aina silloin tällöin työskentelyn lomassa eksyin vilkaisemaan, mitä uutta sinne suunnalle kuului. Myös sähköpostia kävin tarkastamassa useamman kerran työnteon aikana, sillä odotin viestiä ystävältäni. (MP H5)

Luennoille osallistuminen oli toinen tärkeä työmuoto, jossa kuitenkin samalla saatettiin käyttää myös omaa tietokonetta, puhelinta ja internet-yhteyttä. Facebookia ja muita verkkosivustoja saatettiin tarkistaa myös kesken luentoja.

Facebookia selailin myös päivän mittaan useamminkin sekä matkapuhelimen kautta että tietokoneella. Mobiilisovellusta käytin yliopistolla ennen luennon alkua ja sen väliajalla, kotona käytin perinteisempää tietokonevälikkeistä muotoa. (MP H5)

...luennolla oli taas miniläppäri mukana, ja sillä tuli surffailtua aika paljon. (MP H3)

Hyppytunnilla kävin atk-luokassa ja luin hesarin, iltalehden ja iltasanomien verkkosivuilta uutisia. [--] Kävin myös Facebookissa ja kommentoin muutaman kaverin kirjoituksia. Luin tietysti myös kaikki sähköpostini ja vastasin viesteihin, joihin täytyi vastata. (MP H4)

Myös ryhmätöiden teko mainittiin opiskelun työmuotona. Tietokoneella ”käymisen” lisäksi luentoja tauoilla saatettiin lukea lehtiä. Jotkut vastaajista palasivat aamun lehden pariin myöhemmin päivällä. Itsenäisesti tietokoneella töitä tekevät opiskelijat kertoivat käyttävänsä monesti samalla radiota, televisiota tai Facebookia. Työntekoa voitiin tauottaa television katselulla. Päiviin kuului myös yhteydenpitoa ystäviin esimerkiksi Facebookin ja Skypen kautta ja netissä asiointia. Simultaanikäyttö luonnehtii siten jossain määrin myös nuorten aikuisten opiskelua ja työtä.

Keskipäivän aikaan pidin taukoa kirjoittelusta ja katsoin televisiosta uusintana esitetyn Emmerdalen edellisen päivän jaksot. Samaan aikaan sylissäni oli kuitenkin edelleen tietokone ja korjailin aiemmin kirjoittamaani työtä katsomisen ohessa tai katsoin ohjelmaa korjailemisen ohessa. Televisio korvasi siis taustahälynä aiemmin olleen radion kuitenkin vieden enemmän huomiota. Etenkin mainoskatkojen aikaan tein aktiivisemmin töitä ja ohjelman jatkuessa keskityin sen seuraamiseen, ainakin kokoajan kuuntelemalla. Ohjelman jälkeen televisio jäi päälle ja seurailin sitä satunnaisesti kirjoitustyön ohessa. (MP H5)

Juttelin Facebookitse kavereiden kanssa ja tein töitä muutaman tunnin. Samalla pidin Maria-ohjelmaa auki televisiosta, mutta se sai huomioni vain muutamaksi hetkeksi. (MP H15)

Harvinaisempaa mediankäyttöä päiväkirjojen kirjoittajilla oli omien sisältöjen tuottaminen, kuten valokuvaaminen tai blogin päivittäminen. Myös videoiden kat-

seleminen netistä tai linkkien jakaminen Facebookissa kuuluivat harvinaisempien aktiviteettien joukkoon. Vapaapäivänä netissä surffailu, verkkokeskustelujen seuraaminen, blogien lukeminen ja blogiarkistojen selailu olivat arkipäiviä yleisempiä ja niihin oli käytettävissä enemmän aikaa.

Eksyn myös Iltalehden sivuilla lukemaan paria eri blogia. Niissä ei nouse esiin mitään kiinnostavaa, joten jatkan matkaani Nelliinan vaatehuone -blogiin. Käyn tarkistamassa blogin yleensä kerran viikossa. Se on sisällöltään kevyttä hömppää, mutta kirjoittaja on jostain syystä mielenkiintoinen ja jaksan selailla blogin arkistoa vaikka useammankin tunnin, jos on aikaa. (MP H11)

2.2.3 Ilta – yhdessäoloa, lepäilyä ja rauhoittumista

Osalla mediapäiväkirjaa pitäneistä opiskelijoista luennot tai työnteko jatkuivat myös illalla, mutta usein niihin silloin yhdistyi myös internetin selailua.

Alkuillan istuin luennolla. Tylsistymistä ehkäistäkseni selailin nettiä kännykälläni. Käytän kännykkää nettiselailuun vain sellaisissa paikoissa, joissa on ilmainen wlan-verkko. Teleoperaattoreiden datapakettia en ole hommannut. Selailin uutisia mm. hs.fi:stä ja iltasanomat.fi:stä. (MP H13)

Alkuillasta töitä tehdessäni käytin samalla Facebookkia, luin blogeja ja klikkailin kavereiden linkityksiä newsfeedistäni. (MP H15)

Illalla opiskelijoiden mediankäyttö oli sosiaalisempaa. Televisiota tai elokuvia katseltiin yhdessä ystävien ja kumppaneiden kanssa. Televisiosta voitiin jutella joko läsnä olevien ihmisten kanssa tai virtuaalisesti verkon välityksellä. Television katseluun oli myös monia eri vaihtoehtoja. Sitä katsottiin joko suorana, digiboksilta tallennettuna, netistä ladattuna tai netti-tv:n kautta.

Mediavälineitä on usein päällä enemmän kuin yksi. Saatetaan kuunnella musiikkia tai pitää televisiota auki samalla kun selataan nettiä, luetaan blogeja tai lehtiä. Verkossa surffailu kuului myös iltaan – usein nimenomaan niin, että se tapahtui samanaikaisesti muun mediankäytön kanssa. Kotiin tultua tarkistettiin myös totut sivut, kuten verkkouutiset, sähköposti ja Facebook. Verkkouutisten lukemisesta huolimatta myös tv-uutiset kuuluivat monen nuoren opiskelija-aikuisen illan ohjelmaan. Illalla saatettiin lukea myös ammatillista lehteä, sanomalehteä tai jotakin muuta lehteä.

Musiikin kuuntelu voi olla pääasiallista toimintaa tai muun tekemisen, esimerkiksi ruuanlaiton yhteydessä tapahtuvaa taustamusiikin kuuntelua. Harvinaisemmiksi toiminnoiksi mainittiin urheilutulosten seuraaminen verkon kautta, viihteellisten videoiden katselu internetistä ja blogien seuraaminen. Kirjojen lukeminen sijoittui useimmiten rauhoittumisen hetkiin juuri ennen nukkumaanmenoa.

2.2.4 Viikonlopun mediarutiinit

Koska opiskelu jäsensi useimpien mediapäiväkirjan täyttäjien arkea, viikonloput muodostivat hiukan erilaisen jakson heidän mediankäyttöönsä. Sanotusta huolimatta rutiinit olivat melko samantapaisia sekä arkena että viikonloppuina. Tämä johtuu siitä, että opiskelijoilla ero arjen ja viikonlopun välillä ei ole ajankäytöllisesti yhtä suuri kuin koululaisilla ja työssä käyvillä.

Monen mediapäiväkirjan täyttäjän viikonloppuaamukin alkoi sanomalehden lukemisella. Osa kuitenkin aloitti sen lukemalla kirjaa, muutama myös tenttikirjan parissa. Taustalla saattoi olla radio tai televisio. Muutama katseli urheilua televisioista, ja yksi luki sanomalehtensä siinä samalla urheilua seurattaessa. Facebook ja verkkouutiset saatettiin tarkistaa, mutta verkonlukurutiini ei tuntuisi olevan viikonloppuna yhtä oleellinen kuin arki-aamuissa, kuten yksi haastateltavista kertoi teemahaastattelussa:

... kyl mä viikonloppunaki luen sillei kaikkee asiajuttuja, mun mielest siihe enemmän vaikuttaa se et ooks mä töissä vai vapaalla. Et sillon ku mä oon töissä ni mä aika, teen sillei rutinoituneesti kaikki jutut, ja mut vapaapäivinä mä en välttämättä pidä esim puhelinta päällä, tai äänet päällä, ja en käy kattoo sähköposteja, en välttämättä lue niin paljo uutisii. Et se voi vaikuttaa ehkä enemmän sellanen työrytmi. (H H11)

Radiota kuunneltiin erityisesti automatkojen aikana. Viikonloppuisin, ja ennen muuta sunnuntiaamuina, katseltiin televisiosta jotain viihdyttävää joko dvd:ltä, digiboksille tallennettuna tai netti-tv:stä.

Päiväsaikaan viikonloppuisin surffailtiin netissä ja tarkistettiin totuttuja verkkosivustoja. Viihtyminen ja kavereiden kanssa kommunikointi leimasi verkon käyttöä viikonloppuna enemmän kuin arkena, jolloin opiskeluun ja muuhun sellaiseen liittyvä työ- ja hyötykäyttö oli yleisempää, vaikka myös viikonloppuisin hoidettiin käytännön asioita tietokoneella. Muoti- ja lifestyle-blogien, muiden blogien ja keskustelupalstojen lukeminen tai internetin julkisjuorupalstojen seuraaminen kuuluivat joidenkin mediapäiväkirjan täyttäjien viikonloppuohjelmaan. Samoin kaverien blogit tai oma blogi ja sen päivittäminen saattoivat kuulua viikonlopun ohjelmaan. Kaverien kanssa juttelu Facebookin kautta oli melko tavallista. Hieman harvinaisempaa oli linkkien jakaminen Facebookissa kavereille.

Luin aamupalalla Aamulehden ja avasin Facebookin. Kun lehdessä oli hauska sarjakuva, etsin sen hs.fi:n sivuilta ja jaoin linkin parille kaverilleni fb-chatissa. Katsoin netin kautta Muodin huipulle -ohjelman, jota en ehtinyt tiistaina televisiosta katsoa. Luin myös blogeja Blogilista.fi-sivuston kautta. Kuuntelin Spotifysta musiikkia ja jaoin yhden kappaleen Facebookissa. (MP H15)

Illalla tulen juuri sopivasti kotiin, että ehdin katsoa/kuunnella Idolsia. Menetän mielenkiintoni kuitenkin puolesta välissä lähetystä ja käyn lukemaan suosikki

blogejani. Sunnuntai on perinteisesti blogipäivä. Lueskelen silloin aina eri blogeja ainakin tunnin ajan. Nyt blogien parissa vierähtää ainakin puolitoista tuntia. Blogien lukemisen jälkeen selailen vielä netistä uutisia noin puoli tuntia. Telkkari pyörii taas taustalla mutta en jaksa keskittyä siihen. (MP H11)

Illalla kotiin päästyäni luin suosikeissani olevia lempiblogejani. Lukaisen mielenkiintoisimmat blogit yleensä kerran tai pari päivässä läpi uusien postausten varalta. En koskaan kommentoi blogikirjoituksia, vaikka kirjoitukset olisivatkin mielenkiintoisia. (MP H14)

Musiikinkuuntelu oli melko yleistä viikonlopun ajanvietettä. Mediapäiväkirjojen mukaan televisiota katseltiin kuitenkin viikonloppuisin enemmän kuin kuunneltiin musiikkia. Musiikin soidessa taustalla saatettiin työskennellä tai tehdä koulutettavia tai lukea tenttiin. Myös televisio saattoi olla samalla auki. Viikonlopun ajanvietettä voivat olla esimerkiksi aikakauslehtien ja kirjojen lukeminen ja konsoli- tai tietokonepelien pelaaminen yksin tai yhdessä muiden kanssa.

Osa mediapäiväkirjan pitäjistä tarkisti sähköpostin ja Facebookin viikonloppuina vasta illalla. Näin viikonloppupäivät oli pyhitetty tältä osin muuhun toimintaan. Tosin osa surffaili netissä pitkin viikonloppua. Sosiaalisuus painottui viikonloppu-iltaan, kun muutamat vastaajista kuuntelivat yhdessä ystävän kanssa musiikkia ja osa katseli seurassa dvd:tä tai televisiota. Televisio-ohjelmia katseltiin kuitenkin myös yksin. Elokuvan katselu illalla kuului erityisesti viikonloppuiltoihin ja oli usein sosiaalista mediankäyttöä. Harvemmat lukivat kirjaa. Lautapeliä pelaaminen ystävien kanssa voi myös olla viikonloppuiltojen sosiaalista toimintaa.

Sanomalehden luku voi ajoittua myös iltaan, jolloin taustalla saattoi olla televisio auki. Monilla netti ei sulkeutunut illallakaan. Blogeja lueskeltiin ja tietoa haettiin netistä myös viikonloppuiltoisin. Mediapäiväkirjoissa mainitaan erityisesti netin selailu, Facebook ja oma blogi sekä esimerkiksi asioiden hoito tai tilauksen tekeminen verkkokauppaan viikonloppuiltojen verkkoaktiviteetteina.

2.3 Yhteenveto lomakekyselystä ja mediapäiväkirjoista

Tämän tutkimuksen perusteella nuorten aikuisten mediankäyttö on moninaista, mutta siitä on löydettävissä myös joitakin yleistettäviä piirteitä. Tuloksiin vaikuttaa se, että tutkimukseen osallistuneet olivat korkeakoulujen ja lukioiden opiskelijoita, mikä suuntaa ja rytmittää heidän mediankäyttöään ja lukemisen käytäntöjään. Uskomme kuitenkin, että tutkimus kuvaa jossain määrin myös laajemmin ikäluokan mediankäyttöä.

Tutkimus osoittaa muiden vastaavien selvitysten tavoin, että internetistä on tullut nuorille aikuisille keskeisin media. Tässä mielessä on varsin oikeutettua puhua ”nettisukupolvesta” (Tapscott 2010; Matikainen 2011). Nuoret aikuiset käyttävät

nettiä monipuolisesti tiedonhakuun, opiskeluun ja työhön, ajanvietteeseen, viihtymiseen ja kommunikointiin. Netin yhteydessä painottuu kuitenkin erityisesti sosiaalinen toiminta, yhteydenpito, yhdessäolo ja kommunikaatio. Nuorille aikuisille netti on pikemminkin tila kuin väline (Matikainen 2011, 26). Muita viestintävälineitä – lehtiä, kirjoja, elokuvia, televisiota, radiota ja musiikkia – käytetään perinteisemmin teoslähtöisesti, mutta niitäkin saatetaan seurata netin kautta tietokoneen tai muun laitteen avulla.

Nuorten aikuisten arki on varsin ”medioitunutta” (vrt. Fornäs 1999). Media on josain muodossa läsnä useissa toiminnoissa, mutta osa mediankäytöstä on passiivista taustamusiikin kuuntelua tai hajamielistä tv-ohjelman seuraamista. Nuorten aikuisten mediankäyttöä luonnehtiikin simultaanikäyttö, monien medioiden samanaikaisuus (vrt. Kangas ym. 2008; Herkman 2010). Osa tästä samanaikaiskäytöstä on suunnitelmallista ajanhallintaa, minkä takia nuorten aikuisten yhteydessä on puhuttu myös ”multitasking-sukupolvesta” (Wallis 2006). Mediapäiväkirjoissa asiaa kuvattiin esimerkiksi seuraavasti:

...jos kuljen junalla yritän käyttää junamatkan hyödyksi ja tehdä tehtäviä tai lukea tenttiin. (MP H7)

Minulla on tapana netin avatessani avata heti kolme–neljä välilehteä, joilla on Facebook, sähköposti ja Ylen uutiset. Jos yhdellä kestää latautua kauemmin, se ei haittaa, koska voi jo käyttää jotakin toista. (MP H7)

Katsoin Idolsin ja siis myös mainoksia, vaikkakin passiivisesti, koska mainoskatkoilla luin romaania. (MP H8)

Samanaikaiskäytöstä on väitetty, että nykypäivän digitaaliset oppijat kykenevät hyödyntämään jatkuvasti monia samanaikaisia prosesseja – he kuuntelevat musiikkia, puhuvat puhelimesta ja käyttävät tietokonetta samanaikaisesti. Toisaalta on myös väitetty siitä, pystyvätkö ”multiprosessoivat nuoret” todella keskittymään vai eivät (esim. Carr 2010). Maailma kuitenkin muuttuu viestintäteknologian mukana. Voi olla, että nykypäivän nuoret kykenevät vastaamaan paremmin tulevaisuuden toimintaympäristöjen haasteisiin kuin aiemmat mediasukupolvet. Esimerkiksi John Seely Brown (2002) on esittänyt, että lyhyestä keskittymisjännitteestä voi olla nuorille hyötyä jopa työelämässä: huippujohtajienkin keskittymiskyky on usein lyhyt ja kontekstin vaihtaminen nopeaa.

Työelämän muutoksista kertovat tutkimukset painottavat työn prosessiluonteisuuden, pätkittävyyden, kiireen ja verkostomaisuuden lisääntymistä (esim. Jyrkiäinen 2007; Vähämäki 2003; 2009). Tällainen työelämä muistuttaa nuorten opiskelijoiden media-arkea, jossa vuorokaudenajoilla tai arjen ja viikonloppujen eroilla ei välttämättä ole suurta merkitystä. Tässä suhteessa nettisukupolven nuorten opiskelijoiden mediankäyttö saattaa hyvinkin ennakoita tulevia työelämän vaatimuksia.

Toisaalta kyselytutkimus ja erityisesti mediapäiväkirjat osoittavat, että myös jatkuvassa online-tilassa olemisessa ja median simultaanikäytössä on omat rutiininsa. Monilla mediapäiväkirjan pitäjillä päivä alkaa lehden lukemisella aamulla, ja nettiä käytetään paljolti totutun rutiinin mukaisesti tarkistamalla tutut verkkosivustot tiettyssä järjestyksessä. Mediankäytön yhteydessä voidaan puhua jossain määrin jopa pikemminkin rituaaleista kuin tavoista. Rituaalien avulla ”kiinnitymme meitä ympäröivään sosiaaliseen maailmaan” (Sumiala 2010, 54). Toistamalla tiettyjä mediankäytön kaavoja tuotamme järjestystä elämäämme, ja erityisesti verkkoviestinnän avulla rakennamme yhteyden sosiaalisiin verkostoihin. Mediankäytön rituaalinen luonne voi olla yksi keskeinen seikka, jolla yhteisöt vaikuttavat lukemisen käytäntöihin.

Tottumuksilla on muutenkin lukemisen tapoihin suuri vaikutus. Esimerkiksi painotuotteilla on edelleen arvovaltainen rooli nuorten aikuisten maailmassa. Erityisesti kyselyyn osallistuneet mutta myös mediapäiväkirjojen pitäjät arvostivat edelleen painotuotteita, joista kirjaa pidettiin myös ylivoimaisena käyttöliittymänä. Asiaan saattaa vaikuttaa se, että erilaiset lukulaitteet ja tablettitietokoneet eivät olleet vielä laajamittaisesti lyöneet itseään läpi aineiston keräämisen hetkellä. Toisaalta vastaukset saattavat osittain myös vastata siihen, miksi näin ei ole tapahtunut. Sähkökirjoja ei pidetty yhtä miellyttävinä lukea kuin painettuja kirjoja, eivätkä vastaajat olleet valmiita maksamaan niistä, jos oli mahdollista saada painettu kirja omaksi. Painettuihin kirjoihin liittyy vahva arvostus, vaikka niitä ei luettaisikaan (Griswold ym. 2005).

Toisaalta vastaukset osoittavat, että erilaisten käyttötekstien sähköiset versiot olivat jo jossain määrin aktiivikäytössä. Opiskelijat käyttivät tarvittaessa sähköisiä tenttikirjoja opinnoissaan, ja monet lukivat myös lehtiä internetin välityksellä. Journalistiset ja muut lyhyemmät tekstimuodot sopivatkin selvästi luontevammin sähköiseen julkaisuun ja lukemiseen kuin kirjan mittaiset tekstit. Sähköisten julkaisujen käytön hyvinä puolina mainittiin aineistojen helppo saatavuus ja riippumattomuus ajasta ja paikasta. Sähköisistä tekstiversioista ei kuitenkaan oltu innostuneita maksamaan, vaan niitä käytettiin erityisesti, jos käyttö oli ilmaista.

Tärkeimmät verkkoviestinnän funktiot olivat selkeästi tiedon hakeminen ja kommunikaatio muiden kanssa. Jälkimmäinen tehtävä liittyy verkkoviestinnän uusiin lukemisyhteisöihin, joissa lukemisen käsite laajenee viestinnän, kommentoinnin ja yhdessä olemisen merkityksiin. Tällainen ”uusi” lukeminen täyttää siten muita tarpeita kuin perinteinen lukeminen, jossa etsitään mielihyvää tekstien tarjoamasta tiedosta, tarinoista ja ilmaisun keinoista. ”Uudessa” lukemisessa osallistuminen on vähintään yhtä merkittävässä roolissa.

Sanotusta huolimatta osallistuminen on tämänkin tutkimuksen perusteella usein melko vähäistä ja liittyy enemmän viestintään kuin omien mediasisältöjen tuottamiseen. Kyselyyn osallistujat olivat kuitenkin tässä suhteessa aktiivisempia kuin

netin käyttäjät erilaisissa yleisissä kartoituksissa, joissa on toistettu ”yhden prosentin sääntöä”: vain prosentti käyttäjistä tuottaa aktiivisesti sisältöjä internetiin, kymmenes osallistuu tuon sisällön kanssa vuorovaikutukseen ja loput ovat passiivisia sivustaseuraajia (Matikainen 2011, 23). Kyselyyn osallistujista kuitenkin 10–20 prosenttia kertoi kirjoittavansa foorumeille tai pitävänsä blogia, ja kymmenesosa paljasti ladanneensa nettiin videoita. Yllättäen tällainen oma tuotanto lisääntyi iän karttuessa, joten aktiivisimpia netin käyttäjiä eivät tässä suhteessa suinkaan olleet nuorimmat vaan pikemminkin nettisukupolven seniorit.

Tuloksia selittää osittain se, että vastaajat olivat pääosin opiskelijoita. Erityisesti yhteiskuntatieteiden ja teknisten alojen opiskelijat osoittautuivat keskivertoa aktiivisemmiksi netin käyttäjiksi, mikäli osallistumista pidetään aktiivisuuden mittana. Opiskeleminen synnyttää valmiuksia osallistua. Oppilaitoksissa opetetaan erilaisen tietoteknisten sovellusten käyttöä, ja siihen löytyy myös resursseja. Näin ollen ei ole lopulta ihme, että ”oma tuotanto” yleistyy opiskelun ja iän myötä. Myös uudet lukemisen tavat hyötyvät harjoittelusta, ja niitä voidaan oppia

3. TEEMAAHAASTATTELUT: UUDET LUKEMISEN TAVAT

Yhden keskeisen aineiston tutkimuksessamme muodostavat teemahaastattelut, joiden avulla etsittiin laadullisesti syvempää tietoa nuorten aikuisten lukemisen käytännöistä uudessa verkkoympäristössä. Erityisesti teemahaastatteluilla haettiin vastauksia siihen, miten haastateltavat kokivat lukemisensa muuttuneen, kuinka verkkoviestintä ja verkkoyhteisöt liittyivät lukemiseen ja sen muutoksiin, mistä lukemisen kohteet ja tavat olivat peräisin ja kuinka haastateltavien oma osallistuminen laajensi käsitystä lukemisesta yksilöllisenä toimintana (teemahaastattelujen runko löytyy liitteestä 4).

Teemahaastatteluihin osallistuneet olivat viestintäaineiden opiskelijoita Tampereen yliopistosta. Haastateltavat hankittiin käynnissä olleiden kurssien ja opiskelijoiden postituslistan kautta. Haastatteluja tehtiin kaiken kaikkiaan 15, joiden lisäksi haastattelulomaketta ja kyselyä testattiin ennen varsinaisia aineistohaastatteluja kolmella koehaastattelulla. Haastatelluista 12 oli tiedotusopin pääaineopiskelijoita ja kolme muiden aineiden opiskelijoita, joilla oli sivuaineena mediakulttuuri tai tiedotusoppi. Haastateltavista 14 oli 21–26-vuotiaita ja yksi 32-vuotias. Naisia haastateltavista oli 13 ja miehiä kaksi. Teemahaastattelut tehtiin keväällä 2011. Haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleentoista, ja kustakin haastattelusta syntyi keskimäärin viisitoista liuskaa litteroitua tekstiä.

Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Se sijoittuu jonnekin lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimaastoon. Haastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten ja valmiiksi muotoiltujen kysymysten mukaisesti vaan väljemmin tiettyihin teemoihin pohjautuen. Teemahaastattelu on kuitenkin avointa haastattelua strukturoidumpi, ja siinä aihepiirit ja teemat ovat kaikille haastateltaville samoja, vaikka niissä liikutankin vapaamuotoisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48, 66; Eskola & Suoranta 2000, 86–87.) Teemahaastattelussa pyritään huomioimaan ihmisten omat tulkinat ja heidän vapaalle puheelleen annetaan tilaa. Kaikki haastattelut äänitettiin ja litteroitiin, minkä jälkeen laadullinen aineisto käsiteltiin atlas.ti-ohjelman avulla. Aineisto koodattiin ja luokiteltiin temaattisesti.

Seuraavassa esitellään ensin haastateltavien kuvauksia lukukokemuksistaan, minkä jälkeen mennään lukemiseen sosiaalistumiseen ja tiedonhankinnan tapoihin. Näistä siirrytään erityisesti verkkolukemiseen ja lukemisen yhteisöllisiin ulottuvuuksiin. Luvun lopussa esitellään haastateltavien käsityksiä omasta tekstituotannosta ja lukemisen muutoksista.

3.1 Lukeminen yksityisenä kokemuksena

Vaikka teemahaastatteluissa keskusteltiin paljon verkkoviestinnästä, yhteisöllisyydestä ja lukemisen muutoksista, monet haastateltavat painottivat edelleen lukemista yksityisenä kokemuksena. Useampikin haastateltava kertoi keskustelewansa lukemastaan mieluummin ystävien kanssa kasvotusten kuin mediavälitteisesti. He korostivat sitä, että lukeminen on heille enemmän yksityinen kuin yhteisöllinen asia.

Lukeminen on tota edelleen, se on aika niinku yksityistä. Tai että, enmä niinku esimerkiksi Facebookissa, tai siis niinku, kun netissä lukee jotain uutisjuttuja, niin enmä niitä sitten esimerkiksi suosittelen Facebookissa tai jaa sinne, että hei kattokaa tämmönen juttu oli, ja oli hyvä ja muuta. Että ehkä se sitten enemmän on niinku, just silleen saattaa joistain jutuista mainita tai niistä keskustella sitten kavereiden tai muiden kanssa sitten livenä. Et, enmä niinku verkossa etenään niitä niinku hehkuttele, että mitä mä oon lukenut tai mitä mä oon niistä mieltä ollut. (H H14)

Myöhemmin sitten mun kaveripiirissä ei oikeestaan oo ollu hirveesti aktiivisia kirjastokäyttäjiä muita sitten ku mä itse. Et se on ollu mun yksityinen oma outo juttu sitten. (H H8)

Lukemisesta puhuttiin henkilökohtaisena, omana juttuna. Jotkut korostivat haastatteluissa omaan makuunsa luottamista lukemisessa. Lukemisen yhteisöllisyys näyttäytyi lähinnä keskusteluna ystävien ja seurustelukumppanien kanssa luetuista asioista tai opiskelukavereiden kanssa jaettuna kiinnostuksena tiettyihin aihepiireihin.

Ei, eipä oikeestaan. Emmä oo hirveesti, mitä nyt lukiossa ja muuten tuli luettua, niin ei se ollut kovin yhteisöllistä tai ne yhteisölliset on tullu ihan jostain muualta. Mut se lukeminen on aina ollu semmonen hirmu henkilökohtanen juttu eikä se oo semmonen mist ois hirveesti. Ei mulla o kaveripiirissä semmosia, joiden kanssa tulis hirveesti puhuttua kirjoista. (H H12)

Osa haastateltavista luki aktiivisesti erilaisia tekstejä, kuten blogeja ja kolumneja verkosta, mutta hekään eivät korostaneet lukemisen yhteisöllistä puolta. Lähes kaikilla haastateltavilla korostui mediapäiväkirjojen tavoin ajatus henkilökohtaisesta verkonlukurutiinista.

... mul on aika rutinoituneet varmaan ne mun mediankäyttötavat ... aika pitkälti mul on se et mä luen ne lehdet, Facebookin ja blogit... (H H4)

Blogit edustivat monille haastateltaville enemmän rentoutumista ja viihdettä kuin tietoa ja asiasisältöjä (vrt. Peteri 2006). Ne olivat joillekin eräänlainen arjen pako- paikka. Monilla oli kuitenkin viikonloppuisin enemmän aikaa lukea blogeja.

Mut kyl mä paljon harrastan ihan tällasta aivojennollaustoimintaa että luen, saatan lukee viihdeutisia tai katella vaan kuvia jostain blogeista, että sellasta jos tarvi rentoutuu ni se on aika kivaa ajanvietettä, mutta siis myös että mä tykkään, se on sellane harrastus tavallaan seurata näitä, niitä aiheita. (H H11)

Blogeihin saatettiin törmätä sattumalta ja jäädä lukemaan ja seuraamaan niitä. Blogveja löydetään myös tuttavien suosittelemana. Usein blogien osoitteita tallennettiin koneelle kirjanmerkkeihin, josta niitä on melko vaivatonta käydä lukemassa. Kun kiinnostus tiettyyn blogiin herää, voi sen seuraaminen olla vakiintunutta ja sitoutunuttakin. Eräs haastatelluista nuorista naisista kertoi seuranneensa yhtä blogia jo noin puolitoista vuotta. Tällainen sitoutuminen syntyy, jos blogin tyyli ja aihepiiri puhuttelevat lukijaa ja blogiin päivittyy säännöllisesti uutta mielenkiintoista sisältöä.

Haastateltavat kertoivat, että blogeihin voi ”jäädä koukkuun”, jos jokin blogissa liittyy omaan elämäntarinaan, kirjoittaja on mielenkiintoinen ja kirjoittaa mielenkiintoisella tavalla. Myös aihe tai blogin kuvitus voivat olla kiinnostavia ja saada haluamaan tietää enemmän. Kirjoitustyylin täytyy kuitenkin olla hyvä, jotta blogista tulisi lukijoita kiinnostava.

Lifestyle-blogeissa kiinnosti niiden kosketuspinta kirjoittajien elämään, eräänlainen arkinen tunnustuksellisuus. Lifestyle-blogeihin liitettiin keskeisesti myös visuaalisuus. Osa haastatelluista arvosti hyvin kuvitettuja blogeja. Blogeilta odotettiin tasokkaita valokuvia ja visuaalisesti inspiroivaa sisältöä. Blogit miellettiin kuitenkin paljolti kevyeksi hömpäksi, jota mielellään selaillaan, mutta josta ei välttämättä jälkeinpäin jää paljon mieleen.

... mä en kauheesti vaikka ois oikeesti tosi hyvä kirjottaja niin jos ei oo yhtään kuvia niin se on mun mielestä puuduttavaa lukea ja jotenkin mää kaipaen sitä semmosta visuaalisuutta siihen... (H H6)

Varmaan ne on just, just pitää olla joko niinku se visuaalinen puoli, niinku hyviä kuvia ja sellasia tai sitten oikeesti hyviä ja hyvin kirjoitettuja tekstejä. Mitä sitten on vaikka jotain, oikeesti niinku hyvää huumoria tai jotenkin muuten oivaltavasti kirjoitettuja asioita. Että yleensä jompikumpi täytyy niinku ainakin olla kunnossa. (H H14)

Noi on nyt kuitenkin noi blogit sellanen alue et must tuntuu et ne on ehkä vähän sellast, hömppää. Et ne on enemmän sellasta et just selailee läpi, et ei sielt hirveen paljoo jää mitään sellasta. Sellasta niinku, emmä tiedä. Hirmu vähän jää sellasta tosi, niinku mieleen. (H H11)

Kaikille visuaalisuus ei kuitenkaan ollut pääasia blogeissa, ja esimerkiksi kuvien laatua tärkeämpää oli niiden käyttötarkoitus. Haastatellut kommentoivat harvoin tuntemattomien kirjoittajien blogeja, mutta ystävien ja kavereiden blogien kommentoimisen kynnyks oli matalampi.

Moni haastateltavista arvioi lukevansa enemmän tekstejä verkosta kuin painettuna. Erilaisista verkkoteksteistä onkin tullut olennainen osa haastateltujen jokapäiväistä elämää. Niistä haettiin erilaista kriittistä ja humorististakin näkökulmaa, sekä sellaista tietoa, jota ei ole muualta saatavilla tai joka on verkon kautta helpommin tavoitettavissa. Esimerkkinä tällaisesta tiedosta on omaan harrastukseen liittyvä tiedonhaku.

Mediapäiväkirjojen yhteydessä havaittu ”multitasking” tai simultaanisuus – monien mediavälineiden samanaikainen käyttö – korostui myös haastatteluissa. Haastateltavat kertoivat käyttävänsä monta mediaa yhtä aikaa ja tekevänsä niiden avulla monia asioita samanaikaisesti.

”Hömppäsillä” lisäksi verkosta luettiin myös yhteiskunnallisista aiheista, kuten politiikasta ja rikosaiheista. Esimerkiksi poliitikkojen blogit kiinnostivat monia haastateltuja, mikä voi selittyä heidän yhteiskuntatieteellisellä opiskelutaustallaan. Näin ollen pinnallisen lukemisen lisäksi haastatteluissa tuli esiin myös verkon tuottama mahdollisuus syvällisemmän tiedon etsimiseen. Haastatellut saattoivat pyrkiä internetin kautta jopa alkuperäisten lähteiden äärelle ja etsimään syvällisemmin tietoa jostakin tietystä aiheesta. Verkosta luettiin myös oman ideologian vastaisia asioita ja omista mielipiteistä poikkeavia tekstejä ja keskustelupalstoja.

... joskus siihen liittyy ihan vaan semmonen niinkun viihteellinen aspekti, niinku et lukee vaik jotain perussuomalaisten kannattajien foorumia ja päivittelee, että tämmöstä nää ihmiset ajattelee, mut sitä tapahtuu sillo, jos on aikaa, eli niinku tyyliin max kerran kuussa. (H H9)

... luen aika paljon semmosia tavallaan foorumeja mis siel foorumilla on niinku tietynlainen konsensus siitä asiasta mikä on ihan erilainen ku se mitä mä ite ajattelen niin mä aika pitkälti luen sellasii erilaisist asioista... (H H4)

Verkkouutisia haastateltavat lukivat netistä omien rutiiniensa mukaisesti pysyäkseen perillä maailman tapahtumista. Kaikki eivät kuitenkaan lukeneet aktiivisesti verkosta, vaan osa haastateltavista kertoi tarkistavansa vain verkkouutiset, mutta ei seuraavansa lainkaan blogeja tai keskustelufoorumeita. Osa haastatelluista korosti sitä, etteivät he pidä netistä lukemisesta. Tietokoneen äärellä istuminen ei miellyttänyt heitä, ja he suosivat mieluummin painettua sanaa.

Painetulla sanalla olikin haastateltaville edelleen tärkeä asema, ja painettuja julkaisuja luettiin aktiivisesti. Osittain painetun sanan suosioon vaikutti varmaankin haastateltavien tausta viestinnän opiskelijoina. Painetun sanan lukemista pidettiin kuitenkin haastatteluissa edelleen usein näytöltä lukemista miellyttävämpänä.

Usein tuntuu että se tietokoneen ruudulta lukeminen on jotenkin niin inhottavaa, tai se ei tunnu niin lukemiselta että se on jotenkin helpompi lukee sit ehkä ihan kirja kädessä, sohvalla. Se tuntuu lukemiselta. Oppikirjoja voi alleviivata, tehdä muistiinpanoja.. Varmaankin tottumiskysymys. (H H8)

...jos mä haluun lukee vapaa-ajalla kirjaa niin se on ehottomasti se painettu kirja et se on niinku osa sitä juttua, et se kirja on käessä, ettei tarvii lukee mistään näytöltä tai päätteeltä et se on niinku se juttu no lehetkin jos niinku mää haluan vaikka jonku sisustuslehen tai tämmösen aikakauslehen mitä mää luen junassa tai muuten niin se on sitte tosi paljon kivempi lukee se oikee lehti... (H H5)

... mutta sieltä mää en oo nyt ikinä ihan hirveesti niinku mitään pitempiä juttuja esimerkiks lukenu, satunnaisesti vain jotain lehtiartikkeleita tai näin mutta aina pyrkii siihen että löytäis sen jotenkin niinku paperilla... (H H2)

Vaikka useimmat haastatelluista käyttivät internetiä aktiivisesti ja päivittäin, ei jatkuva verkkoläsnäolo ollut tärkeää ja luontevaa kaikille. Tässä haastateltavat erosivat nuoremmista fokusryhmähaastateltavista, jotka olivat ”diginatiiveja” verkon käyttäjiä ja joilla oli usein monta sovellusta samanaikaisesti auki (vrt. luku 4). Yksi haastateltavista rajoitti netinkäyttöään vain opiskelun, työn ja muun tärkeän tiedonhaun tarkoituksiin. Hän luki mieluummin paperilehtiä ja suosi kasvokkaista viestintää. Perusteluna hänellä oli, että aika ei yksinkertaisesti riitä blogien ja keskustelufoorumien lukemiseen, kun erilaisia seurattavia sisältöjä on jo muutenkin tarpeeksi. Toinenkin haastateltava ilmaisi, ettei ole ”nettiaddikti”, eikä häntä kiinnostanut internetissä surffailu (vrt. Rheingold 2002, 184). Tällaista kieltämistä ei ilmennyt kirjojen yhteydessä.

3.2 Lukemisen taustatekijät

Teemahaastatteluissa toistui lähes poikkeuksetta tarina siitä, miten äiti tai muu perhe koulivat haastateltavan lukijaksi viemällä tämän kirjastoon ja lukemalla satuja. Tällä tavoin haastateltavasta tuli ”sivistynyt lukeva ihminen”. Useimmille oli kotona opetettu kirjojen ja sanomalehden lukemisen tärkeys, ja haastateltavien vanhemmista ainakin toinen oli ollut ahkera lukija. Vanhempien asenteet onkin havaittu merkittäväksi vaikuttajaksi lasten vapaa-ajan lukemisessa (Greaney & Hegarty 1987, 3; sit. Collinson 2009, 69). Haastatteluissa nousi esiin vanhempien lisäksi myös muiden sukulaisten, kuten sisarusten, tätien ja isovanhempien vaikutus lukijaksi tulemiseen. Muutama haastatelluista kuitenkin mainitsi, että ystäväpiirissä luetaan aika vähän, vaikka hän itse oli ahkera lukija. Viestintäaineiden opiskelijoilla lukemisharrastus tuntui siis jonkin verran korostuvan.

Haastateltavien sosiaalinen asema on otettava huomioon lukemiseen sosiaalisuudessa. Kaikki haastatellut olivat korkeakouluopiskelijoita. Vaikka Suomessa kaikilla yhteiskunnalliseen asemaan katsomatta on periaatteessa mahdollisuus korkeakouluopintoihin, koulutus ja siihen liittyvät asenteet myös periytyvät ja vaikuttavat jonkin verran kulttuurisiin makutottumuksiin (vrt. Liikkanen 2009). Monien haastateltavien vanhemmat olivat pitkälle koulutettuja ja esimerkiksi tietotyöammateissa. Sivistyksen arvostus tuli esiin haastatteluissa, ja se kumpusi sekä kotoa että koulusta. Useat haastateltavista mainitsivat myös, että heidän kotonaan

oli ollut paljon kirjoja tai että kotiin oli tullut sanomalehti. Kotona oli myös keskusteltu kirjallisuudesta.

... meillä kotona oli niin kuin tosi sellanen jotenkin lukemiseen kannustava ilmapiiri ja silleen että, siis tota, meillä on aina ollut kotona paljon kirjoja. Ja, silloin kun mä en ite lukenut, niin meille niin kuin aina vanhemmat luki ääneen kirjoja. Sitten tietenkin kun ite oppi lukemaan, niin sitten sen jälkeen itse sitten lukenut. Että on aina ollut tosi kannustava piiri lukemiseen. (H H14)

Lukemiseen on aina panostettu ja jotenki kehoitettu, ja jotenki et se on tosi tärkeä ja sit toinen mihin on kannustettu, on se sanomalehtien lukeminen. Sitä on kauheesti kotona ku on ollu pieni ni sitä tärkeyttä korostettu; et on tärkeä lukee paljon sanomalehtiä ja kirjallisuutta et pysyy ajantasalla. Et sieltä on varmaan tullu se malli et edelleen lukee tosi paljon ja vaik joka aamu sen sanomalehden, mikä on tosi hyvä juttu. (H H8)

... meillä on kotona ollu niinku järetyt kirjahyllyt täyttä sellasii aarteita. Et on päässy sieltä lainailee ja sitte mein porukat niinku pitää edelleenki yllä sitä et ne ostaa mulle niinku kirjoja hirveesti lahjaks. ... varmaan vaan se esimerkki mikä on kotontä saatu, se on ollu niin vahva. Et ei siit oo mitenkää sillee palkittu, mut mein porukat on aina tehny sen selväks et ne arvostaa sitä... (H H11)

Hyvin monet haastateltavista olivat myös käyttäneet paljon kirjastoa nuoruudessaan joko itseksensä tai yhdessä äidin ja isän kanssa. Kirjaston tuloeroja tasoittava vaikutus näkyi joissakin haastatteluissa. Vaikka rahaa ei olisi ollut kirjojen ostamiseen, kulttuurisesti valveutuneet vanhemmat veivät lapsiaan kirjastoon lainaamaan kirjoja.

Vanhemmat ja sukulaiset ovat antaneet haastateltaville paljon kirjoja lahjaksi. Vanhempien sivistystaipumus näkyi myös lehden tilaamisena lapselleen. Kirjoja saatiin lisäksi muilta sukulaisilta. Haastatteluissa kirjojen suosittelijoina tai lahjoittajina mainittiin ainakin sisko, täti, anoppi, miehen sisko, puoliso, veli, serkut, mummo ja kaverit. Ideoita lukemiseen saatiin myös ystäviltä, lehtien kirja-arvioista ja opiskelun kautta.

Haastateltavien talouksissa tilattiin ja luettiin ahkerasti lehtiä. Sanottu heijastanee sitä, että monet haastateltavista olivat toimittajaopiskelijoita. Lehden tilaaminen liitettiin myös aikuistumiseen ja oman aikuisen elämän aloittamiseen. Tällä tavoin lukemistottumukset sosiaalistuvat sukupolvelta toiselle.

... tavallaan se että sitte niinku oli, tunsin että nyt aikuistui ja niinku elän omillani ja nyt niinkun tää opiskelu tavallaan tää yliopistomaailma niin sillon mulle tuli se että mä haluaisin sen aamulehden et se jotenkin konkretisoitu ... niinku et sä olet niinku jotenkin kultturelli ja niinku intellektuelli kun sä luet sitä Aamulehteä et ... että se on kyllä jääny, on tullu meille siitä asti, enkä mä nyt koe sitä että se on jotenkin niinku semmosta erityisen hienoa että mun mielestä se on niinku enemmän se tapa et se on se konkreettinen lehti siinä aamulla kun, niinkun syö. (H H6)

... tottakai mul oli kotona se malli, et mun vanhemmat lukee aamusin sen sanomalehden... (H H9)

Se että mä ylipäättään luen niinku lehtiä ja sanomalehtiä, niin on kyllä sen ansioo, et siihen on oppinu niinku pienenä. (H H1)

Perheen vaikutus lukemistottumuksiin ei kuitenkaan toteutunut jokaisen haastateltavan kohdalla. Eräs haastateltava mainitsi, että vaikka perhe lukisi ahkerasti, lukemiseen pitää olla myös oma kiinnostus. Moni valitteli sitä, ettei ehtinyt lukea niin paljon kuin tahtoi. Haastatteluissa kerrottiin myös, että yliopisto-opintoihin siirtyminen oli saattanut vaikuttaa niin, että lukemisen kohteet olivat vaihtuneet romaaneista yhteiskunnallisiin teoksiin tai tietokirjoihin, ja toisaalta myös siten, että vapaa-ajan lukemiselle ei enää jäänyt paljon aikaa. Erityisesti kaunokirjallisuuden lukemista kuvattiin monesti vapaa-ajan vietoksi ja rentoutumiskeinoksi. Kirjallisuuden lukeminen miellettiin esimerkiksi kiireettömämmäksi kuin lehden tai verkkotekstien lukeminen. Kirjallisuuden lukemisesta haettiin erityisesti elämyksiä ja tekstin maailmaan uppoutumista. Internetistä luetuista teksteistä taas tunnuttiin hakevan uutta monipuolista tietoa ja tarkempaa taustoitusta johonkin tiettyyn aiheeseen.

Kaikkia haastateltavia yhdisti vahva sivistyksen ja tiedonhalun aate. Kukaan ei ollut sitä mieltä, että lukeminen ja tiedonsaanti olisivat turhaa. Haastateltavat tuntuivat arvostavan perinteistä kirjasisivistystä, mikä periytyi lapsuuden perheen arvoista. Usein tällainen lapsuudessa omaksuttu lukemisharrastus ja -arvostus säilyy läpi elämän. Lukemistottumuksia on mahdollista muuttaa aikuisenakin, mutta muutokseen tarvitaan tällöin jokin laukaiseva tekijä, kuten vapaa-ajan merkittävä lisääntyminen tai yhteys läheiseen ihmiseen, joka on ahkera lukija ja rohkaisee lukemaan. (Hardy 2008.)

Pyrkimys itsensä sivistämiseen näkyi myös haastateltavien lukemistottumuksissa. Vastaajat halusivat sekä saada tietoa yhteiskunnallisista aiheista että lukea kaunokirjallisuuden klassikoita. He halusivat pysyä perillä ajankohtaisista tapahtumista osittain myös siksi, että he opiskelivat toimittajan ammattiin.

Yleensä semmonen perus yleissivistys olis hyvä alkaa kartuttaa pikkuhiljaa, koska mul on kans monii asioita, joista mä oon lukenu tosi vähän. Ihan tämmöstä maailmanpolitiikkaa ja historiaa, ja niitä nyt tahtois alkaa enemmän lukemaan. Se on tullu täs nyt muutaman viime vuoden sisällä, et on alkanu aktiivisemmin alkanu just sen takia.. et se on faktaa. (H H12)

... et jos ne kerta on niin klassikoita, ni kyllä mun mielestä jos mä toimittajana haluan olla ni kuuluu vähän yleissivistykseen tietää ne, et mistä puhutaan ja... Jotenki sillee et just kaikki aina sanoo et miten alkaa Tuntemattoman sotilas ja mitkä on ne ekat sanat ja jotain tällasta ni pitää olla vähän sellasta knoppailutietoa. (H H10)

Mielihyvälukemisen yhteydessä puhuttiin myös ”uppoutumisesta kirjaan”, eikä itsensä sivistäminen silloin ollut yhtä tärkeää kuin uppoutuminen tarinan maail-

maan. Kirjojen valinnassa oma maku koettiin hyvin tärkeäksi. Osa vastaajista mainitsi lukevansa tiettyjä genrejä, esimerkiksi dekkareita, ja jättävänsä lukematta sellaiset genret, joista ei pidä.

Haastateltavat suosivat kuitenkin eniten omaan elämänpäiiriinsä liittyviä aiheita. Useassa haastattelussa näkyi ajatus siitä, että kiinnostava sisältö oli ”suunnattu juuri minulle”. Kirjoittajilta toivottiin huumoria ja ”itsensä peliin laittamista”.

... jos on kiinnostavaa, ni kyllä mä luen vaik ois paljon kiinnostavaa, et se on vaan kiinni siitä, että jos se niinku on mulle, niinku tavallaan kohdistettu tai suunnattu, et se on niinku mun mielestä kiinnostavaa, ni vaikka sitä ois paljon ni luen, mut jos on vähän ja mikä ei kiinnosta ni en sit lue ollenkaan, että en jaksakaan keskittyä semmoseen mikä ei kiinnosta. (H H10)

Toinen lukemisen valintaperuste erityisesti verkkosisältöjen kohdalla oli ”helppokäyttöisyys”. Haastateltavien ammatillinen identiteetti näkyi myös luetuissa aihepiireissä yhteiskunnallisten aiheiden mukaantulona.

Kyllä se menee varmaan aika fifty-fifty [huvi-hyöty], koska just kun kaikki nää tällaiset kuluttaja- ja muut konkreettiset aiheet on lähellä sydäntä niin sitten tykkään lukea sellaisia sisältöjä, ja niistä on nimenomaan sitten hyötyä. Sit taas saattaa lukea jotain kolumneja ja tällaisia viihdetarkoituksessa, vaikka ne olis kirjoitettu tosi asiallisestikin. (H H15)

Nykysin on ehkä selkeesti tullu sellasii eroja, et ennen mä luin vapaa-ajalla pelkkää kaunokirjallisuutta, mut nykysin halua myös sit niinku sellasii... Se on vähän niinku myös työn kannalta, että myös sellasen yleisen intressin puolesta, että sellasia erityisosa-alueiden, niinku esimerkiksi mä oon lukenu aika paljon kaikkee vaan mikä liittyy Venäjään. (H H9)

Haastateltujen opiskelijoiden tarinat tietokoneen ja tietotekniikan tulosta heidän elämäänsä olivat moninaisempia kuin tarinat lukijaksi tulemisesta. Useimpien haastateltavien elämään tietokone oli tullut yläasteen aikana, mikä kertoo korkeakoulujen keskiluokkaisesta taustasta. Osalla oli kuitenkin ollut kotitietokone jo ala-asteella, erään haastateltavan kodissa jo vuonna 1987. Vanhemmat olivat tutustuttaneet monet haastateltavista tietokoneen maailmaan. Kotiin kone oli hankittu vanhempien työn vuoksi. Osalla taas tietokoneen ja nettiyhteyden hankkimiseen oli vaikuttanut tietotekniikasta innostunut veli. Kukaan vastaajista ei tunnustanut itse aktiivisesti vaikuttaneensa tietokoneen hankintaan. Teemahaastatteluihin ei osallistunut yhtään varsinaista tietotekniikan harrastajaa. Fokusryhmähaastattelussa heitä sen sijaan oli useita (ks. lukua 4).

Muutamissa kertomuksissa vanhemmilla ei ollut tietokoneen käytössä isoa roolia, vaan lapsi oli saattanut ennemminkin opettaa vanhemmilleen tietokoneen käytössä. Myös verkkoyhteys saattoi tulla kotiin vasta lapsen muutettua pois. Koululla ja kirjastolla oli ollut merkittävä rooli sellaisten haastateltavien tietokoneen käytön

aloittamisessa, joilla ei kotona ollut konetta tai nettiyhteyttä. Osa tietokoneopista oli saatu koulun atk-opetuksesta, ja internetiä oli usein ollut mahdollista käyttää ensimmäistä kertaa kirjastossa.

Internetin tulossa kotiin korostui kertomus varhaisten modeemien aikarajoituksista. Monissa perheissä rajoitettiin internetissä vietettyä aikaa verkkoyhteyden maksullisuuden takia. Konfliktit internetin käytössä liittyivätkin enemmän maksullisuuteen kuin sisältöön, vaikka jotkut myös kertoivat, että kotona oli keskusteltu sopimattomista verkkosivuista.

Haastateltujen nuoruuden netinkäyttö oli ollut varsin yhdenmukaista. Siihen oli kuulunut enimmäkseen chättäilyä Kiss FM -chatin kaltaisilla foorumeilla sekä tietokoneella pelaamista. Myös keskinäisviestintä kavereiden kanssa Messengerin tapaisilla pikaviestiohjelmilla oli ollut suosittua. Lisäksi tietokonetta käytettiin nuorempana kuvagallerioihin, keskustelufoorumeihin (kuten demi.fi), vitsisivustoihin sekä kirjoittamiseen. Muutamat haastateltavat mainitsivat monien internetin sovellusten käytössä olleen aluksi kyse alkunnostuksesta, joka meni myöhemmin ohi. Myös Messengerin käyttö oli iän myötä tullut harvinaisemmaksi. Osalla haastateltavista tietokoneen käyttö oli yleensäkin vähentynyt. Nuoruuden vapaa-ajanvieron ja huvittelun tilalle oli sittemmin tullut hyötykäyttö, kuten sähköposti ja opiskelu.

3.3 Tiedonhaku arjessa ja opiskelussa

Mediaympäristön muutokset ovat mullistaneet tiedon jakelun ja etsimisen käytännöt. Informaation ja tiedon vyöry on nykyisessä mediaympäristössä valtava. Informaatiotulva näkyy niin arjessa kuin opiskelussa ja työssä. Siihen osallistuvat sekä perinteinen media että verkkoviestinnän uudet muodot. Eräs haastateltava totesi, että vapaa-ajalla sisältöä tulee oikeastaan joka puolelta niin paljon, ettei sitä tarvitse erikseen hakea. Myös toinen haastateltava toi esille eteen tulevan mediasisällön valtavan määrän.

Kiinnostavia tekstejä löydetään usein sattumalta, ja niihin ”päädytään erilaisten klikkausten jälkeen” selailemalla ja surffailemalla. Omiin vapaa-ajan kiinnostuksen kohteisiin liittyvästä tiedonhausta ei välttämättä myöskään osattu kertoa kovin tarkasti, ja usein tiedonhaun ja huvin rajat sekoittuivat niin, että internetin selailu sisälsi piirteitä sekä huvilukemisesta että tarpeellisesta tiedonhausta. Hakukone Google oli haastateltujen perusteella ylivoimaisesti eniten käytetty tiedonhakuväline. Sitä käytettiin ahkerasti arkiseen tiedonhakuun, mutta myös opiskeluun liittyvän tiedon hakemiseen. Netistä ylipäätään on tullut keskeisin tiedonhaun väline.

Koulutyö, tiedonhaku tulee tehtyä melkeen kokonaan netissä ja jos ei tuu tehtyä netissä, ni ne kirjat jota käyttää ni ne tulee etittyy netin kautta joka tapauksessa, et se on se media, jonka läpi aina mennään. (H H12)

Googlen ja Wikipedian avulla tarkistetaan tietoja ja hankitaan uutta tietoa. Yleisivistävän tiedon hakeminen korostui toimittajaopiskelijoilla, koska sitä edellytetään heidän ammatillallaan esimerkiksi työhaastatteluissa. Jotkut löysivät Googlen kautta myös mielenkiintoisia blogeja tai muuta harrastuksiin, kuten askarteluun tai lemmikkieläinten hoitoon, liittyvää tietoa.

No sekin on yleensä niinku blogit tai jos mää haen jostain tietoa niin mää laitan siinäkin niinku Googleen muutamat täppi hakusanat ja sitä kautta selailen ne mielenkiintoisimmat tulokset mitä tulee niin sitä kautta ne yleisimmät blogit tulee. (H H5)

Haastateltavat eivät kuitenkaan suhtautuneet varauksettomasti nettiin, vaan sieltä löytyneen tiedon luotettavuutta myös arvioitiin kriittisesti. Haastattelussa mainittiin myös huoli ”googlettamisen” muistia heikentävästä vaikutuksesta.

Tiedonhankintaan käytettiin lisäksi ulkomaisia sanomalehtiä, Yleisradion Elävää arkistoa ja lehtien arkistoja. Keskustelufoorumien käyttäjät saivat tietoa esimerkiksi tuotteiden käyttökokemuksista tai vaikkapa elokuvasuosituksia. Arkista tietoa hankittiin mielellään myös kavereilta ja sukulaisilta.

Haastateltujen opiskelijoiden suhtautuminen avoimeen tietosanakirja Wikipediaan oli jossain määrin ristiriitaista. Wikipediaa käytetään, ja jotkut pitivät sitä mainettaan parempana tietolähteenä. Wikipedian todettiin esimerkiksi lyhentävän tiedonhaun ketjua. Toiset taas olivat oppineet, ettei Wikipediaa tulisi käyttää kyseenalaistamatta tai peräti ollenkaan, varsinkaan opintoihin liittyvää tekstiä kirjoitettaessa.

Ei oikeasta ole mitään sellaista vakiolähdettä, mutta kyllä Wikipedia on mielestäni mainettaan parempi lähde. Sen voi tarkistaa Wikipediasta pääpiirteittäin ja tarkistaa tiedon jostakin. Usein se Wikipedia lyhentää tiedonhaun ketjua. (H H13)

Opiskeluun liittyvässä tiedonhaussa ylivoimaisesti yleisin lähde oli kirjaston verkkoportaali ja sitä kautta saavutettavat tietokannat ja elektroniset julkaisut. Kirjaston verkkosivujen kautta haettiin tietoa pääosin omiin opintoihin. Myös Googlea käytettiin melko aktiivisesti opiskeluun liittyvän tiedon hakemiseen. Sen kautta saatua tietoa yritettiin kuitenkin varmistaa oikeaksi etsimällä samaa tietoa uudelleen muista lähteistä. Myös tietokannoista löytynyttä tutkimustietoa saatettiin tarkistaa.

Haastatellut opiskelijat olivat näin ollen melko tietoisia tiedon luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä ja tiedon vakuuttavuuden arvioinnista. Kirjastoa käytettiin aktiivisesti myös etsimällä hyllyistä kirjallisuutta. Tiedonhaku saattoi lähteä liikkeelle ensimmäiseksi juuri kirjastosta paremman kokonaiskäsitteen saamiseksi. Kirjastoa pidettiin opiskeluissa hyödyllisenä tiedonhakupaikkana. Yksi haastateltava mainitsi, että kirjastossa pitäisi työskennellä useammin, jotta opinnoissa voisi paremmin hyödyntää lähdekirjallisuutta.

Suurin osa haastatelluista piti kuitenkin parhaimpana vaihtoehtona kotona työskentelyä erityisesti esseitä tai tutkielmaa kirjoittaessa. Opiskelijat edellyttivät rentoa ja mukavaa työskentely-ympäristöä. Opinnoista puhuessaan he painottivat itsenäisyyttä, omaa rauhaa ja vapautta. Kotityöskentelyssä opiskelussa tarvittavaa tietoa haettiin kirjoista, lehtiartikkeleista, Wikipediasta, muualta verkosta, Moodle-oppimisympäristössä jaetuista oppimateriaaleista ja muilta opiskelijoilta. Tietoa voitiin hankkia myös ottamalla henkilökohtaisesti yhteyttä esimerkiksi professoreihin ja opettajiin.

Vaikka suurin osa haastatelluista käytti internetiä aktiivisesti opiskeluun liittyvään tiedonhakuun, myös internetin vastustusta esiintyi. Eräs haastateltava kertoi, ettei juuri käytä internetiä taustatiedon hakemiseen opiskelussa. Muutamat pitivät itseään taitavina yliopiston kirjaston elektronisten tietokantojen käytössä, mutta tiedonhakutaidoissa tunnustettiin myös puutteita. Muutamat haastatelluista sanoivat, etteivät osanneet riittävän hyvin hakea tietoa sähköisistä lähteistä tai osanneet käyttää hakutietokantoja riittävän hyvin. Internetin aikakaudella kasvaneet eivät välttämättä olekaan poikkeuksellisen hyviä tiedonhaussa, kuten usein oletetaan (Kiili 2012; UCL 2008). Myös käsitykset omista tiedonhakutaidoista, samoin kuin luottamus omaan kykyyn arvioida verkosta löytyvän tiedon luotettavuutta, vaihtelivat yksilöllisesti.

... mä käytän ihan hirveesti noit kirjaston tietokantoja et mä opin niinku ihan, must oli ihana ku mä opin, ku mä tein kandii niin mun oli pakko kerta kaikkiaan opetella käyttämään niitä koska mä tein semmosest aiheest mist ei ollu kauheesti suomenkielistä lähdemateriaalia esimerkiksi olemas. Et mä opin käyttää niit kaikkii artikkelitietokantoja ja näitä tosi hyvin ja sit mä oon niinku myöhemmissäki koulutöis käyttäny sitä tosi paljon hyväks... (H H3)

... sitten ku alkaa tajuamaan vähän noita asioita, niin sitte niinku kirjastossa, mut mä oon vähä huono siinä. Et vaikka meil on pari kurssia ollukin niissä, jotain kirjaston näitä hakusysteemikursseja, niin kyllä mä oon aika köpö niissä. Et se jotenki, et se ei oikeen, tietyllä sanalla ehkä tai jotenki, mut semmosia yhistelmiä mä en niinku ossaa käyttää kauhean hyvin. Ja sitte on niinku joku artikkelihakukanta, niin sekin on aika hämärä vielä, että ois oikeestaan aika hyvä nytte kattoo vähän tarkemmin niitä... (H H1)

Sähköisiä lähteitä pidettiin hyvinä, koska niitä käytettäessä ei tarvitse huolehtia laina-ajan ylittämisestä tai kirjojen palauttamisesta. Sähköisten lähteiden saatavuus on yleensä hyvä ja tieto ajan tasalla. Lisäksi sähköisten lähteiden hyvänä puolena pidettiin sitä, että niistä voi myös tulostaa tekstejä, joihin voi tehdä omia merkintöjä. Tiedonhausta puhuttaessa nousi esille myös tietokoneen ruudulta lukemisen rasittavuus. Pidempiä tekstejä luettiin mieluummin paperilta.

3.4 Nettilukeminen: surffailua, selailua, silmäilyä

Haastateltavat kuvasivat netissä surffailua aiheesta toiseen loikkimisena tai hyppimisenä. Usein heillä oli nettiä selatessa samanaikaisesti monia välilehtiä auki. Kiinnostavaan aiheeseen voi välillä perehtyä pidemmänkin aikaa, mutta useimmiten siirtymät sivulta toiselle ovat nopeita. Silmäilevä selailu ei koske ainoastaan tekstimateriaalia, vaan se voi tarkoittaa myös videoiden tai kuvien katselua. Silmäilevä lukutapa on siten usein multimodaalista: se yhdistää erilaisia ilmaisun tapoja ja aistihavaintoja toisiinsa. Silmäily ei tosin rajoitu vain nettiin, vaan joissain haastateluissa todetaan, että myös lehtien lukeminen voi olla silmäilyä.

Mä kyl aika usein luen iltapäivälehtiä verkossa silmäillen. Mä luen molempia iltapäivälehtiä, ja oikeastaan printtiäkin aika usein silmäillen. (H H13)

... jos mä luen kirjaa ni mä luen sillai et mä keskityn, mut sitte jotain lehtiä voin lukee sillee vähän silmäillen, et kattoo etten lue kokonaan juttuu ja vähän sillee selailen. (H H10)

No tietenki, joku tommonen netti, tai miten nettiä käyttää ni onhan se silmäily [--] sit sanomalehdet mä kumminki silmäillen silleen, koska se on niin semmonen, sehän perustuu siihen, et silmäillään läpi ja sit tartutaan aina johonki ja aika semmonen niinku monimuotonen. Riippuu niin vahvasti siitä mediasta, et mitä käyttää, et miten tulee keskityttyä. (H H12)

Yleisesti ottaen haastateltavat kertoivat keskittyvänsä paremmin painetun sanan lukemiseen kuin nettilukemiseen. Netistä lukeminen oli enemmän silmäilevää lukemista. Verkossa kiireen todettiin vaikuttavan enemmän; lukemiskokemus tuntuu kiireisemmältä ja hätäisemmältä paikasta toiseen loikkimiselta. Vaikka myös lehtien lukeminen voi olla haastateltujen mukaan enemmän selailua kuin keskittynyttä lukemista, verkossa lukija päätyy kuitenkin usein seikkailemaan linkkiketjuja eteenpäin. Tosin yksi haastateltavista piti hyvänä juuri sitä, että linkkien kautta pääsee alkuperäisten lähteiden jäljille.

... se on jännä et jotenki ku verkos liikkuu niin siin on helposti, mä en tiedä mist se johtuu mut siin on helpommin semmonen olo, niinku kiireen olo. Mä en tie et johtuuks se siitä et kun koneel tekee niin paljon töitäkin ja tämmöst mis on kiire. (H H3)

Kun aihe kiinnostaa, verkosta saatetaan kuitenkin lukea myös syvällistä tietoa keskittyneesti ja uppoutua mielenkiintoisiin sisältöihin. Vaikka lukeminen etenisi linkkien kautta sivulta toiselle, voi se silti olla keskittynyttä ja tavoitehakuista, mikäli lukija juuri sillä hetkellä haluaa perehtyä kyseiseen aiheeseen.

... se mielenkiinto, sielläki se mielenkiinnon kohteet, just jotain blogia lukiessa et jos se on tosi mielenkiintonen niin siihen uppoutuu kokonaan mut jos ei se niin

hirveesti kiinnosta niin sit sen vaan silmäilee läpi tai nopeammin. En mä oikein muuta osaa sanoa mikä määrittäis ku just tavallaan just se mielenkiinto et kiinnostaaks se... (H H4)

Mä oon ylipäättään sellanen ihminen et jos mua kiinnostaa joku ni sit mä oon tosi keskittynyt niinku haluun ettiä lisää tietoo. Esim nytten ku, no mua on aina kiinnostanu tällane poliittine uutisointi. Ni niitä mä saatan lukee ihan vaikka tunnin putkeen niit uutisii et vaikka mä loikkisin sivult toiselle ni se liittyy vaan siihen tavallaan et hakee laajempaa niinku, laajempaa tietoo. Mut kyl mä harrastan myös tällasta, et selaa vaan tavallaan läpi sen tarjonnan ilman että paneutuu siihen. [--] mutta sit mullon tavallaan tietyt aiheet josta mä huomaan että mä aina, jotenki, joita mä aina pysähdyn lukee. (H H11)

Haastatellut nuoret aikuiset mainitsivat lukevansa verkosta esimerkiksi opiskeluun liittyviä asioita, lehtien verkkosivuja ja verkkouutisia, Helsingin Sanomien kolumneja, kavereiden blogeja sekä huvittavia huumorisivustoja (vrt. Parlette & Howard 2010, 10). Verkosta haettiin myös erilaista, valtamediasta poikkeavaa näkökulmaa. Samoin eri aihepiirien ulkomaiset sisällöt olivat haastateltavien mielestä netissä vaivattomasti saatavilla.

Aiheen kiinnostavuus määritti joillekin haastatelluille tuleeko aihe luettua pinnallisesti vai tuleeko siihen syvennyttyä. Kaverit ja opiskelu vaikuttavat yhteisöinä siihen, minkälaisista asioista on kiinnostunut. Tällaisena vaikuttavana yhteisönä voi toimia myös keskustelufoorumi. Keskustelufoorumin aktiiviseen ydinpiiriin kuuluvilla foorumi voi muokata omaa nettipersoonaa, kuten yksi aktiivinen keskustelufoorumin käyttäjä totesi: foorumi määrittää pitkälti omaa nettikäyttäytymistä ja erityisesti sen kehittymistä. Kokemus fanifoorumeista ja keskustelufoorumeista liittyi usein aikaisempaan nuoruuden elämänvaiheeseen. Faniuteen liittyvät verkko-yhteisöt oli opiskeluaikana jo unohdettu. Eräs haastatelluista kertoi olleensa fanifoorumeilla aktiivinen vielä silloin, kun foorumit olivat pienempiä ja niihin osallistuminen harvinaisempaa.

3.5 Yhteisöllinen lukeminen

Verkkoon mennään jotakin tiettyä tarkoitusta varten, ja yksi niistä on muiden ihmisten kanssa kommunikointi. Aikaisemmin fyysisinä olemassa olleet sosiaaliset verkostot sijaitsevat nyt myös verkossa ja muokkaavat yksilöiden välisiä sosiaalisia suhteita. Tietoteknologioiden avulla ihmiset luovat, pitävät yllä ja laajentavat sosiaalisia suhteitaan, jotka ylittävät paikallisten verkostojen rajat. Myös viestintämahdollisuudet ovat moninaistuneet, kun verkkoviestintä on tullut muiden viestintämuotojen rinnalle.

Yhteisöllinen verkkolukeminen voi olla yleisimmillään keskustelufoorumien ja blogien lukemista. Yhteisöllisen lukemisen motiveina olivat kiinnostus aihetta koh-

taan ja yhteydenpito toisiin ihmisiin. Blogoja löydettiin sattuman, aktiivisen etsimisen tai harrastuksen perusteella, mutta suosituksia hyvistä blogeista saatiin myös niitä aktiivisesti lukevilta ystäviltä. Myös kavereiden blogeja luettiin, jolloin lukemisessa oli tiedonsaantia enemmän kyse yhteydenpidosta ja ystävyysuhteen ylläpitämisestä. Ainakin yhdessä haastattelussa tuli esiin ajatus oman blogin ja keskustelufoorumin kautta saaduista tuttavista.

Kyselyvastausten perusteella Facebook oli nuorten aikuisten eniten suosima verkon vuorovaikutustila, ja sen käytön yleisyys tuli vahvasti esiin myös teemahaastatteluissa. Facebook on tätä kirjoitettaessa maailman suosituin yhteisöpalvelu, ja sen internetin käyttöön tuomaa muutosta voidaan pitää merkittävänä (ks. Ridell 2011). Facebookin käyttäjät luovat palveluun oman profiilinsa ja liittävät sinne profiilikuvansa. Lähtökohtaisesti palvelussa esiinnyttään omalla nimellä, mikä eroaa radikaalisti muista verkkopalveluista, joissa identiteeteillä ja nimimerkeillä leikkittely on ollut tavanomaisempaa (vrt. Turkle 1996).

Facebookia ei voi kuitenkaan pitää verkkoyhteisönä samaan tapaan kuin esimerkiksi jonkin aiheen ympärille syntynyttä keskustelufoorumia. Facebook näyttäytyy jokaiselle käyttäjälle henkilökohtaisten ystäväverkostojen määrittelemällä tavalla (Aalto & Uusisaari 2009, 98–100), kun taas keskustelufoorumilla kaikki käyttäjät ovat lähtökohtaisesti samalla viivalla. Facebookissa nimikkeen ”ystävä” saavat tosin monet eriasteiset tuttavuudet. Tässä Facebookin kaltaiset verkostoituneet yhteisöt ja perinteisemmin ymmärretyt verkkoyhteisöt eroavat toisistaan. Joidenkin tutkijoiden mukaan Facebook edistää niin sanottuja heikkoja siteitä, joihin sitoutuminen on myös kevyttä (esim. Lewis & West 2009). Facebookissa voi tapahtua myös niin sanottuja ”kontekstien yhteentörmäyksiä”, kun esimerkiksi viesti koulu-aikaiselta ystävältä on ristiriidassa henkilön nykyisten ystävyysuhteiden ja arvojen kanssa (Ridell 2011, 112–116; boyd 2008). Tämänkaltaisen ristiriita tuli esiin myös teemahaastatteluissa, kun haastateltavan Facebook-ystävät jakoivat hänen oman ajattelutapansa vastaista sisältöä, mikä tuntui haastateltavasta kiusalliselta.

Verkkoyhteisöissä aihepiiri laajenee usein alkuperäisestä, ja foorumeilla keskustellaan myös kaikesta muusta kuin mitä niiden alkuperäinen aihepiiri koskee. Erilaiset ilmiöt ja ajankohtaiset asiat tulevat käsitellyiksi foorumiyhteisöissä. Useimmilla keskustelufoorumeilla onkin Yleistä keskustelua -osio, jossa keskusteluja voi aloittaa myös muista kuin keskustelufoorumin temasta.

... jos sä vaikka oot hommaamassa jotain uutta puhelinta tai ihan mitä tahansa tai sampoota tai mitä tahansa niin siel on niin paljon sitä kaikkea mihin sä voit sitä laittaa ja siel on ihmisiä jotka on oikeesti intohimosia siitä vaikka sampoota ja ne tietää ja niil on käyttökokemusta ... Tai että esimerkiks leffoja saatan kattoo et jos joku on kattonu jonkun leffan et mitä mieltä ne on siitä tai ihan siis joka asiassa tulee aika paljon sieltä katottua. (H H6)

Harrastukseen liittyviin keskustelufoorumeihin voidaan sitoutua tiiviisti, ja niistä voi muodostua tärkeitä vuorovaikutuksen paikkoja. Keskustelufoorumit vaikutta-

vat myös arkiseen elämään siinä, että niiltä kysytään suosituksia ja neuvoja esimerkiksi erilaisten tuotteiden hankintaan.

Keskustelufoorumien käytön muodot olivat haastattelujen perusteella moninaisia ja vaihtelevia. Keskustelu- ja fanifoorumien käyttö oli voinut olla tavallisempaa nuoruudessa, kun foorumiyhteisöt olivat olleet pienempiä. Erään haastateltavan kiinnostus oli siirtynyt foorumeista blogien lukemiseen. Keskustelufoorumien käyttö voi olla myös satunnaisempaa, niin ettei henkilö ollut tiiviisti sitoutunut verkkoyhteisöön, mutta saattoi silti silloin tällöin lueskella keskusteluja. Foorumien yhteisöihin muodostuukin yhden haastateltavan mukaan erilaisia kehiä, joista osa kuuluu sisäpiiriin ja osa liittyy yhteisöön löyhemmin tai seurailee sitä sivusta.

... voi sanoa että siellä on semmonen sisäryhmä ja sitte on se ulkoryhmä jotka käy aina, jossain vaiheessa sinne sisäryhmäänkin tulee siis uusia ihmisiä mutta että siis semmonen ydinryhmä joka siellä on niin mää oon siis oikeestaan tavannu kaikki niistä ihan henkilökohtaisesti vaikka osa asuu Rovaniemellä ja osa Helsingissä ja siis niinku että se on niinku tullu tutuiksi ihan siis niinku tavallaan semmosessa ihan niinku tavallaan ei liity mitenkään nettiinkään vaan että ollaan tavattu muutenkin että se on ihan siis yhteisö nimenomaan siellä keskustellaan siis ihan kaikesta maan ja taivaan välillä... (H H6)

Yhteisöllistä lukemista ei varattu pelkästään verkkoympäristöön, vaan haastateltavat tunnistivat yhteisöllisiä muotoja myös painetun sanan lukemisessa. Esimerkiksi paperille painetun lehden lukeminen voi olla yhteisöllistä lukemista. Yksi haastateltava kuvasi sitä, kuinka hän luki lehtiä yhdessä miehensä kanssa. Lukeminen oli heille yhdistävä puheenaiheita tuottava asia. Hän jopa tilasi opiskelupaikkakunnalleen saman lehden kuin kotiin, jotta hän voi jutella siitä kotona asuvan puolisonsa kanssa. Haastateltava puhui yhteisestä lehdenlukurutiinista ”arjen jakamisena”. Haastateltavat kertoivat keskustelewansa kirjoista ja lehdistä myös kavereiden kanssa. Painotuotteita myös lainaillaan toisille ja toisilta.

... tietysti kavereiden kans on nyt sillai et joku voi suositella jotain kirjaa, ja niinku saatetaan vaihdella kirjoi tai jos joku ostaa jonku kirjan niin lainataan sitä, jos tietää et tykkää samanlaisesta... (H H4)

Haastatteluissa nousi esille myös opiskeluun liittyvä yhteisöllisyys. Yhteisöllinen opiskelu voi olla tehokasta ja palkitsevaa, jos opiskelijoiden välille syntyy aitoa vuorovaikutusta ja muilta saa toimivaa palautetta. Yhdessä opiskelussa nähtiin myös ongelmia. Jos kaikki osallistujat eivät ole yhtä motivoituneita, esimerkiksi verkkoympäristöissä työskentely kärsii.

Mä inhoon ryhmätöitä... Ne on aina sellasii et joku tekee ja joku ei tee. (H H7)

... tilastotieteen kurssi, niin se me tehtiin tosi silleen tiiviis, meit oli kolme tyyppiä tehtiin se niinku niil ryhmätyönä se homma sillee et luetti siihen tenttiin yhdessä ja tehtiin yhdessä ku siin on semmonen lopputyö mikä pitää tehdä niin sitä tehtiin kans

yhessä ja se oli kyl tosi hyvä ratkasu siihen tilanteeseen koska se oli kaikille melko vieras alue ja et en mä ois varmaan selvinny siit sillee yksin. Mut et ei oo kauheen yleistä, et kyl mä muuten oon enemmän semmonen et mä väännän esseen, et ku on kauheen semmosii yksilösuorituksii tavallaan, just näitä esseitä ja tämmösiä et en mä oikein ees tiedä et miten niitä vois tehdä niinku ryhmässä. (H H3)

Monet haastateltavista tuottivat opiskelussa ja työssä tekstejä yhdessä muiden kanssa, mutta he eivät tehneet sitä vapaa-ajalla omaehtoisesti. Yhdessä muiden kanssa opiskelukin oli lopulta melko harvinaista, ja haastateltavat suosivat enemmän itsenäistä työskentelyä, vaikka myönsivätkin, että välillä yhdessä opiskelu voi olla tehokasta. Monet pitivät erityisesti aikataulujen sovittamista yhteen vaikeana, ja opiskeluun haluttiin omaa vapautta.

3.5.1 Facebookin yhteisöllisyys

Facebookin vaikutus näkyy nykyään niin mainonnassa, ihmisten välisessä kanssakäymisessä, mediassa kuin arkisessa mediankäytössäkin. Siitä on tullut merkittävä mainonnan ja tiedonvälityksen kanava ja osa monien ihmisten päivittäistä ajankäyttöä. Facebookia voi pitää eräänlaisena ”lasitalona”, jonka rakenne on julkisesti nähtävissä, käyttäytymisnormit ovat muita palveluja löyhemmät ja käytettävissä on monia keinoja, joilla jäsenet voivat jättää toisilleen viestejä (Papacharissi 2009).

Facebookissa on mahdollista lisätä muita käyttäjiä ystävikseen, lähettää heille viestejä joko julkisesti tai yksityisesti, ladata palveluun omia kuvia, liittyä erilaisiin ryhmiin ja perustaa niitä, käyttää ulkopuolisten tahojen kehittämää sovelluksia ja jakaa erilaisia linkkejä esimerkiksi videoihin tai verkkosivustoihin. Keskeisessä osassa Facebookin käyttöä ovat käyttäjien julkaisemat tilapäivitykset, jotka ovat käyttäjän omassa profiilissaan ja muiden käyttäjien uutisvirrassa (*newsfeed*) julkaisemia mikroblogiviestejä. Uutisvirralla ei Facebookissa tarkoiteta journalistisia uutisia, vaan kaikkea mahdollista käyttäjien jakamaa sisältöä tilapäivityksistä YouTube-videoihin (ks. Ridell 2011, 19–20).

Facebookin yhteisöllisyys ei kuitenkaan erityisesti korostunut teemahaastatteluisa, vaan pikemminkin Facebookin yhteisöllisyys näyttäytyi heikkona ”narikkayhteisöllisyytenä”, jonka siteet on solmittu usein jossain muualla kuin Facebookin virtuaalisessa tilassa (vrt. Lewis & West 2009; Aalto & Uusisaari 2009). Monillakaan haastateltavista ei ollut Facebook-kavereina henkilöitä, joita he eivät olleet tavanneet henkilökohtaisesti. Moni kuitenkin kertoi tietävänsä ihmisiä, joilla oli tällaisia niin sanottuja virtuaalikavereita. Seija Ridellin (2011, 67–70) tutkimuksessa Facebookin suosituimmaksi käyttömotiviksi nousikin yhteydenpito toisiin ihmisiin ja erityisesti sellaisiin kavereihin, jotka asuvat niin kaukana, että heihin ei muuten tullut helposti pidettyä yhteyttä.

Suuri osa haastateltavista oli varovaisia siinä, mitä he Facebookin tilapäivityksiinsä kirjoittavat (vrt. Ridell 2011, 94–104). Vaikka Facebookin kautta jaetaan paljon si-

sältöjä, on myös paljon asioita, jotka tietoisesti rajataan Facebookin ulkopuolelle. Näin kuva Facebook-kavereiden kuulumisista jää väkisinkin yksipuoliseksi, tarkoin harkituksi julkiseksi esitykseksi kulloisestakin tilanteesta. Päivitysten tekeminen saattaa myös jäädä enimmäkseen muutaman aktiivisimman varaan, kun varovaisemmat käyttäjät seuraavat viestintää sivusta. Näin ollen ”kaveripiirin kuulumisten tarkistaminen” onkin enemmän aktiivisten kavereiden kuulumisten seuraamista kuin koko kuva kaveripiiristä (vrt. Lewis & West 2009).

Facebookin voi teemahaastattelujen perusteella nähdä yhteisön sijasta pikemmin viestinnän välineenä. Sitä käytettiin esimerkiksi yhteydenpitoon, jutteluun, sosiaalisten suhteiden vahvistamiseen ja tiedonvälitykseen muualta tuttujen ihmisten kanssa. Tässä Facebook eroaa ratkaisevasti esimerkiksi toisilleen entuudestaan tuntemattomien ihmisten jonkin aihepiirin ympärille keskittyvistä keskustelufoorumeista. Hyvänpäiväntuttujen läsnäolo Facebookissa voidaan haastattelujen perusteella myös kokea joskus ahdistavaksi, mutta luoduista kontakteista ei kuitenkaan haluttu luopua, koska laajasta sosiaalisesta verkostosta saattaa joissain yhteyksissä olla hyötyä. Halutessaan Facebookin kautta voikin saada kerralla yhteyden laajaan erilaisten ihmisten verkostoon.

Facebook koettiin myös varsin ristiriitaiseksi välineeksi, jonka käyttöön liittyy monenlaista sovittelua ja rajanvetoa. Uteliaisuus ja halu tietää ”mitä tuttavapiirille kuuluu” mainittiin haastatteluissa usein käytön motiveiksi. Joidenkin haastateltujen mielestä yhteydenpito ja muiden ihmisten elämäntapahtumien seuraaminen taas koettiin turhaksi. Ridellin (2011, 123–124) Facebook-tutkimuksessa nousi esille sama ”käyttäjäkokemuksen hätkähdyttävä kaksijakoisuus”: Yhtäältä Facebook koettiin erinomaiseksi yhteydenpitokanavaksi, jonka avulla sai helposti ja viihtyvästi tietoa kaverien kuulumisista ja maailman tapahtumista. Toisaalta Facebookin vuorovaikutusta pidettiin pinnallisena, sen yltiöavoimuutta ja yksityisyyden katoamista pelättiin ja Facebookin käyttöön liitettiin myös pakottavuuden mielikuvia.

Arkielämään liittyviin ryhmiin kuuluminen koettiin merkityksellisemmäksi kuin sellaisiin ryhmiin liittyminen, joissa on tuntemattomia ihmisiä.

... en mä sellaisissa ryhmissä oo, mitkä pitäis keskenään yhteyttä jossa olis vain tuntemattomia ihmisiä tai muuta niin ei. Mut sitten jos on jossain ryhmissä mukana niin ne on sit sellaisia missä on arkielämässäkin, esimerkiksi just joku kuoro tai muu niin totta kai mä oon sit kuoron Facebook-ryhmässä kun mä oon kerran siinä kuorossa. (H H15)

... onhan se hirveen kiva tietää mitä kaiken maailman kavereille kuuluu, oon mä nyt sen verran utelias ihminen et sieltähän sitä näkee ja on niinku, et vaikka ei ois semmosta konkreettista niinku yhteydenpitoa niin jotenki sit niinku tietää mitä niille kuuluu ja sitte se tuo semmosta jotain kivaa tunnetta sitte. (H H3)

Facebookin tyyppilliseksi käytöksi oli haastattelujen mukaan muodostunut siellä ”piipahtaminen”. Jos vain mahdollista, Facebookissa piipahdetaan katsomassa monta kertaa päiväs-

sä. Sitä käytettiin erityisesti tylsinä hetkinä, kun ei ollut muuta tekemistä.

... netinkäyttö on tosi sellasta et mä voin niinku pölyy pyyhkiessä pyyhkii yhdest huoneest ja sitte ohi kulkiessa kattoo facebookin ja sit viel jatkaa pyyhkimistä et se on aika huomaamatonta. [--] silleen ohikulkiessa vaan vähän vilkasee... (H H4)

Facebookin ja yleisestikin internetin mobiilikäytössä vastaajat jakaantuivat kah-
tia: niihin, jotka käyttivät internetiä mobiilisti älypuhelimien tai kannettavan tie-
tokoneen kautta, ja niihin, joilla ei ollut älypuhelimia tai mukana kuljetettavaa
tietokonetta ja jotka eivät mobiili-internetiä siten käyttäneet. Internetiä mobiilisti
käyttävät piipahtivat Facebookissa esimerkiksi bussia odottaessaan tai yliopiston
luennoilla.

Facebookin avoimuuteen kannustava rakenne edellyttää käyttäjiltä jatkuvaa oman
läsnäolon ja profiilin tarkkailua ja hallintaa. Haastatellut Facebookin käyttäjät
halusivat esittää itsestään fiksun kuvan muille. Osa vastaajista käytti hyväkseen
mahdollisuutta jaotella Facebook-kavereitaan erilaisiin ryhmiin ja listoihin ystä-
vyyssuhteen perusteella. Tätä mahdollisuutta eivät kaikki kuitenkaan säännönmu-
kaisesti käyttäneet, vaikka kaverisuhteiden erilaisuus, Facebookin monet päälle-
käiset yleisöt ja tiedon jakaminen askarruttivat heitä. Moni haastatelluista käytti
tiedon kontrolloinnin välineenä mieluummin passiivisuutta. He lukivat ennemmin
muiden kirjoittamia päivityksiä kuin kirjoittivat ja julkaisivat niitä itse. Tätä muiden
tietojen katselua ja selailua on nimitetty myös ”stalkkaamiseksi” (Lewis & West
2009).

... aluks siin oli tosi vahvasti myös sellane stalkkaus-efekti, et oli sillee mitä kaikkee
ihmiset jakaakaan itsestään, silleen siis kaks kolme vuotta sitten. Mut nykyisin se,
mä en enää ees, sitä ei kyl tuu tuu tehtyä, koska se on... Emmätie, onks se kokenu
inflaation, koska se on niin niinku saavutettavissa ja sit taas toisaalt ihmiset on
ehkä hoksannu, miten paljo sit voi rajottaa kuitenkin sitä informaation jakamista. (H
H9)

Facebookin käytössä korostui yhteydenpito kavereihin ja tuttaviiin. Haastattelujen
perusteella kavereiden kuulumisten ja valokuvien katsominen ja kommentoin-
ti vaikuttaisivat olevan Facebookissa linkkien ja uutisten jakamista tärkeämpää
(myös Ridell 2011). Facebookin käytöstä puhuttaessa nousi esiin henkilökohtai-
sia sosiaaliseen elämään ja perhepiiriin liittyviä asioita, kuten se, miten palvelun
kautta saa tiedon ystävien seurustelusuhteista tai miten kaverit kommentoivat pal-
veluun laitettuja lemmikkieläinten kuvia. Uutisten linkittäminen koettiin joidenkin
haastateltavien mukaan turhaksi, ja haastatteluissa painotettiin enemmän haus-
koja ja viihdyttäviä linkkejä, tai sellaisia linkkejä, joista löytyy jotain uutta tietoa,
jota ei ole muuta kautta saatavilla. Monikaan ei pitänyt uutislinkkejä tärkeinä, kos-
ka päivittäiseen mediarutiiniin kuului usein uutisten lukeminen itsenäisesti muilta
uutissivustoilta.

... mun mielestä kaikkee niinku sillain mukavimpia ja hyödyllisimpiä linkkejä sekä niin kuin viihtymisen ja oppimisen kannalta ja tietenkin jotain jotka on johonkin blogeihin, joihin ei muuten tulisi mentyä. Et semmoisten uutisten linkkaaminen, jotka on jossain lehtien nettisivuilla, niin se on mun mielestä vähän turhaa... (H H13)

Must tuntuu et Facebookin käyttökin on, voi olla monena päivänä vaan semmosta et mä vaan käyn siel ja luen sielt vaan kavereiden kommentit et kavereil niil on flunssa et tavallaan et en mä välttämättä kommentoi mitään et aika harvoin mä, varmaan näkyy tostakin että mä en kauheesti, kauheen usein klikkaa niit linkkei sieltä auki, et joko se on niin et jos ne linkittää johonkin lehteen niin mä oon usein sen jo ehtiny lukeen ja kun mä tosiaan luen ne aamul ekaks kuitenkin ja sitte taas mä oon harvoin niinku ku se mun Facebookis käyminen on just sellasta et mä vaan äkkii vilasen ni en mä ehdi alkaa mitään Youtube-videoita kattelee siinä että et tosi harvoin mä niinku klikkailen auki niit linkkejä ees. (H H4)

Hauskoja tai ärsyttäviä linkkejä avattiin kuitenkin harkiten. Tyypillisemmin Facebookin uutisvirrasta vain katsottiin, mitä kavereille kuuluu. Ystävyyssuhteita ylläpitävä ja vahvistava kavereiden tilapäivitysten ja valokuvien kommentointi mainittiin useissa haastatteluissa tärkeimpänä toimintana Facebookissa. Facebook on eräänlainen jatkuvasti kaveripiirille auki oleva kanava. Sitä vilkuillaan ja tarkistetaan pitkien iltaa tai vaikka luennon aikana tai jotakin muuta tehtäessä.

Välillä Facebook-kaverit myös ärsyttivät ja häiritsivät. Esimerkitapauksia tällaisista voivat olla vaikkapa kaverin vaikea elämäntilanne ja siihen liittyvät tunnepitoiset ja voimakkaat tilapäivitykset tai oman ajatusmaailman vastaiset tai mauttomiksi koetut viestit. Tällaisia viestejä lähettäviä kavereita saatettiin jopa piilottaa tai poistaa kaverilistalta. Viime kädessä haastateltavia kiinnostivatkin Facebookissa eniten läheisimmät ystävät ja perhe.

Oman ideologian vastaisten viestien lisäksi Facebookin käyttäjiä huoletti myös yksityisyyden suoja. Facebookin käytöstä kertoessaan haastateltavat korostivat varovaisuutta. Facebookissa ei haluttu paljastaa itsestä liikaa, ja muiden tarkkailu oli oman tiedon jakamista yleisempää. Yksityisempi viestintä hoidettiin palvelun sähköpostitoiminnon kautta. Facebookissa voidaan myös jutella chatissä vaikka lähisukulaisten ja ystävien kanssa. Viestit kohdistettiin mieluummin tietyille henkilöille tai ryhmälle kuin jaettiin kaikille kavereille julkisten tilapäivitysten kautta.

Vaikka päivittäisuutisoinnissa luotettiin muihin kanaviin, isojen uutisten, kuten koulusurmat tai Michael Jacksonin kuolema, kerrottiin levinneen kaikkein nopeimmin juuri Facebookissa. Jotkut totesivat saavansa palvelun kautta tällaisia uutisia tai muuta tärkeää tietoa. Facebookia voikin luonnehtia eräänlaiseksi joukkoviestinnän ja henkilöviestinnän risteyskohdaksi, jossa jälkimmäinen kenties painottuu mutta elää symbiosissa perinteisen mediatuotannon kanssa (Ridell 2011, 86–87). Useimmat haastatellut kuitenkin korostivat myös sitä, miten paljon Facebook-sällöstä on turhaa ja henkilökohtaisesti merkityksetöntä. Turhaakin tietoa jakavat

kontaktit haluttiin kuitenkin usein pitää mukana kaverilistalla. Erityisen hyödylliseksi Facebook mainittiin juhlien järjestämisessä, kutsujen lähettämisessä, tiedonvälityksessä, pulmien ratkaisemisessa ja nopeassa tiedonsaunnissa. Osa haastateltavista nosti esiin halun tietää asioita, jotka muodostuvat päivänpolttaviksi ilmiöiksi. Nämä kommentit heijastivat kenties toimittajaksi opiskelevien näkökulmaa.

Facebookia käytettiin tilapäivitysten tekemiseen, valokuvien jakamiseen ja kommentointiin sekä jutusteluun. Osalle Facebook oli ainoa yhteisöpalvelu tai verkko-yhteisö, jossa oltiin mukana. Oma maku ohjasi kiinnostusta myös Facebookissa. Monikaan ei avannut sieltä säännöllisesti videoita, ja erityisesti musiikkivideoita avattiin vain, jos ne olivat oman musiikkimaun mukaisia. Videoiden katseluun vaikuttivat myös käytettävissä oleva aika ja laitteisto. Julkisissa tiloissa, kuten kirjastoissa, videoita ei usein ole mahdollista katsoa, ja monesti pikainen piipahdus tietokoneella ei edes jätä aikaa videoiden katsomiseen ja linkkien availuun. Hauskoista ja uusista videoista oltiin kuitenkin kiinnostuneita. Tieto siitä, minkälaisia linkkejä Facebookissa kiertää, tuntui tärkeältä, vaikkei niitä ehtisi katsoakaan. Puheenaiheissa ja kavereiden elämänvaiheissa haluttiin pysyä mukana. Haastateltavien mukaan videoiden jakaminen saattaa olla yleisöä tärkeämpää jakajalle itselleen, koska video jää talteen omaan Facebook-profiiliin ja siihen voi myöhemmin palata.

Muutama haastateltu ei käyttänyt Facebookia lainkaan, koska he eivät kokeneet sitä itselleen tarpeelliseksi. Myös muiden teknologioiden, kuten matkapuhelinten, käytössä on huomattu tietyn vähemmistön vastustavan teknologiaa ja jättävän sen käyttämättä (Rheingold 2002, 184). Haastateltavat eivät myöskään kokeneet Facebookin korvaavan kasvokkaista viestintää ystävien kanssa (vrt. Lewis & West 2009).

3.5.2 Jakaminen ja suositteleminen sosiaalisessa mediassa

Tanja Aitamurron mukaan verkkoyhteisöt ovat journalismin jakajina tärkeässä osassa uudessa journalismin arvoketjussa, joka on vasta muotoutumassa. Sosiaalinen media on hänen mukaansa muuttanut lukijoiden lukutottumuksia sosiaalisempaan suuntaan. Journalismia kulutetaan linkkejä jakamalla, ja sisältöjä etsitään sekä ystävien että erilaisten verkostojen suositusten avulla. (Aitamurto 2010, 30.) Teemahaastatteluissa selvitettiin, missä määrin oletus lukutottumuksista sisältöjen jakamisena pitää paikkansa.

Facebookissa jaetut asiat olivat haastattelujen mukaan monesti viihteellisiä: hauskoja tai kuohuttavia juttuja, esimerkiksi sarjakuvia, hauskoja videoita, stand up -esityksiä tai sketsejä. Journalismi ei noussut tässä mielessä vahvasti esiin. Myös asiapitoisia ja hyödyllisiä juttuja jaetaan, mutta haastateltavat korostivat enemmän viihteen merkitystä.

... niit tulee yleensä katottua niinku just mitä kaverit on laittanu semmosia huumori-linkkejä just, ne tulee nopeesti katottua et mitä ne oli, et mul menee helposti ohi jos on jotain poliittista tai kauheen vakavaa tai sellasta niin ne ei niin kauheesti herätä mielenkiintoa. (H H5)

Joitakin haastateltavia kiinnostivat kuitenkin asiapitoiset jutut, jos niiden suositukset tulivat sellaisilta henkilöiltä, joiden valintoihin luotetaan. Vaikka uutisten jakamista pidettiin yleisesti turhana, isojen uutisten myönnettiin kuitenkin leviävän nopeasti Facebookin kautta.

Facebookissa tapahtuu myös yksityistä jakamista, eikä kaikki jakaminen ole siten julkista. Osa käyttäjistä jakaa palvelussa sähköpostitoiminnon kautta yksityisesti tietyille henkilöille erilaisia juttuja, myös uutisia. Ennen tällaisia linkkejä läheteltiin sähköpostilla, mutta Facebook on nykyään osittain korvannut sähköpostin.

... jos joku toine on jo hoksannu sen joku jännä juttu, ni mää tavallaan niinku sen kautta niinku laitan sen omalle porukalle sitte uuvelleen, et en mä ehkä silleen, mä en niin aktiivisesti seuraa niinku jossakin tuolla netissä noita juttuja, että mitä kaikkea mennee, mutta sitte jos joku toine on löytäny jonku kivan semmosen, no hei tää on hyvä, ni mä sen jaan sitte. (H H1)

No just sellasii että joku uutinen jota sä et oo viel lokenukaa ni sit sieltä saa sitä kautta tietoo. Mutta siis, ehkä enemmänkin sellasta ärsyttävää, tosi tyhmiä videoita. Millä niinku tukitaan se koko. Et jos jollaki on jotai oikeeta sanottavaa ni se on hankala löytää sieltä, et siel tosi paljon sellasta, just näitä Johanna Tukiaisen polttarivideoita. Ja sitten kaikkee mautonta. (H H11)

Facebookia voidaan kuitenkin pitää enemmän viihde- kuin uutisvälineenä. Sanottu liittyy siihen, että Facebook koetaan viihdyttäväksi ajankuluksi ja vuorovai-
kutukseksi, jonka avulla myös levitetään paljon viihdyttäviä sisältöjä (Ridell 2011, 81–82). Haastateltavat jakoivat itse mieluiten muille hauskoja viihteellisiä sisältöjä. Myös jollain lailla itselle merkityksellisiä tai omaan itseen liittyviä videoita jaettiin mielellään. Eräs haastatelluista opiskelijoista huomautti, että hauskat linkit ovat usein niin sanottua kertakäyttötavaraa, internet-kielessä ”meemejä”. Ne ovat vitsejä, jotka naurattavat hetken, mutta joiden pariin harvemmin palataan uudelleen.

No oikeestaan just se että se on mun mielestä ollu jotenkin minuun liittyvä tai sitte musta niinku jotenki kiinnostava tai hauska. Yleensä jos Facebookiin laitan ni yleensä laitan jotain tämmösiä tosi niinku jotenki hauskoja, et emmä nyt sinne jaksa hirveesti mitään semmosia tosi vakavia laittaa. (H H10)

Laitan mää joskus jotai omia juttuja jostai kissasta tai muusta tai muuta tyhmää, Facebookiin, tai kuvia. (H H1)

... no linkkeinä jonkun verran jos on joku mielenkiintoinen siis jostain sanomalehes-tä tai jostain vaikka no mitä tahansa voi se olla joku vähän tämmönen hupailujut-

tukin mutta että yleensä jotain et mielenkiintosta tutkimustuloksia tai jotain mis saatan laittaa facebookiin tai jollekin jos tulee joku ihan konkreettinen ihminen mieleen niin sit linkata sille mutta että ei ihan hirveesti ehkä mut et jonkin verran... (H H6)

Ystävien suositukset olivat toisille tärkeämpiä kuin toisille. Tässä haastatellut jakautuivat niihin, jotka tunsivat oman makunsa ja luottivat siihen, ja niihin, jotka arvostivat ystäviään tiedonvälittäjinä ja vaikuttajina. Mediatutkimuksessa on jo pitkään puhuttu mielipidevaikuttajista, jotka ikään kuin filtteroivat ja suuntaavat mediasisältöjen tulkintoja (ks. Grossberg ym. 1998). Sosiaalisen median yhteydessä on puolestaan käytetty termiä ”kuratointi”, jolla on viitattu samantyyppiseen mielipidevaikuttamiseen uudessa verkkoympäristössä (esim. Villi 2011). Mielipidevaikuttajien jakamia juttuja saatettiin myös välittää eteenpäin.

... kun on fiksuja kavereita niin tulee fiksuja linkkauksiakin sinne... (H H15)

... mul on ehkä kaks tai kolme sellasta kaveria, jotka linkittää sellasia lehtijuttui ja muita mist mä yleensä sit niinku oon kiinnostunu... (H H4)

Omaan makuunsa luottavat eivät puolestaan tunnustaneet pitävänsä suosituksia tai linkkien jakamista kovinkaan tärkeänä sosiaalisen median ulottuvuutena. Eräs vastaaja totesi useammin painavansa ”tykkää”-nappia kuin varsinaisesti jakavansa jotain sisältöä.

Että, en tosiaan itse laita oikeastaan mitään linkkejä enkä jaa, suosittele mitään. Ja toisaalta kiinnitän aika vähän huomiota myös muiden ihmisten laittamiin linkkeihin tai muihin, että, tietenkin niitä just vähän silleen silmäillen kattoo. Että, jos siellä on vaikka joku kiinnostava uutinen, jonka vaikka useampikin ihminen on linkannut, niin kyllä se sitten saattaa herättää sen verran mielenkiintoa, että sen itsekin aukaisee sen jutun. Mutta, aika vähän niihin tulee edes kiinnitettyä loppujen lopuksi huomiota. (H H14)

Monella haastateltavalla kiinnostus sisältöön heräsi, jos tarpeeksi moni Facebook-ystävistä osoitti kiinnostusta asiaa kohtaan esimerkiksi jakamalla linkin tai kommentoimalla sitä. Erityisen mielellään jaettiin Facebookin käyttöön liittyviä sisältöjä. Oman yksityisyyden suojele voi kuitenkin rajoittaa Facebookissa linkkien tai suositusten jakamista. Vain yksi keskustelufoorumin aktiiviseksi käyttäjäksi tunnustautuva haastateltu kertoi saavansa erilaisia suosituksia kyseiseltä keskustelufoorumilta.

Sen sijaan blogit mainittiin haastatteluissa esimerkkinä yhteisöllisestä lukemisesta, jossa kavereiden suosituksilla on paljon merkitystä. Sekä blogeissa että aikakauslehdissä erityisesti naisia kiinnostavat lifestyle, sisustus ja muoti. Näiden aihepiirien parissa viihdyttiin pitkäänkin. Blogeista luettiin matkablogeja, haettiin leivontaohjeita ja inspiroivia kuvia. Niitä saatettiin myös lukea pidemmän aikaa kerralla, jos niitä ei tullut seurattua joka päivä. Blogeista saatiin suosituksia myös painetun sanan lukemiseen. Erityisen suosittuja olivat kavereiden blogit.

Aika harvoin mä haen varsinaisesti niin kuin blogeja, yleensä ne tulee lukusuositusten kautta tai esimerkiksi sen kautta että jonkun henkilön blogikirjoituksista on tehty uutinen. En oikeastaan seuraa blogilistauksia, Uusisuomi.fi:n kautta löydän silloin tällöin uusia blogeja, oikeastaan niiden keskustelua mä seuraan. Hyviä kommentteja ja linkkejä blogeihin. (H H13)

Itse asiassa suurin osa blogeist mitä mä seuraan säännöllisemmin ni on yhden tietyn kaverin suosittelimii. Hän lukee hirveesti blogeja. Ja sitte toisaalta hän tuntee varmaan mut aika hyvin ni se on aina lähetelly linkkejä et hei tääl oli hyvä kirjoitus et käy lukemassa ja sit mä lisään ne mun blogilistaan ja jään seuraamaan niitä. (H H4)

3.6 Nettikaverit

Teemahaastatteluun osallistuneilla nuorilla aikuisilla ei ollut juurikaan nettikavereita. Vain yksi haastateltava kertoi saaneensa nettikavereita blogien ja keskustelufoorumien kautta. Facebook-kavereina saattoi olla hyvänpäiväntuttuja, mutta varsinaiset verkon kautta saadut tuttavuudet olivat harvinaisia. Eräässä haastattelussa mainittiin, että nettikaverit liittyvät usein varmaan johonkin harrastukseen tai aihepiiriin, josta on kiinnostunut. Seuraavassa pääluvussa analysoitavat fokusryhmähaastattelut tukivat tätä näkemystä.

Yksi haastateltava totesi, että kun ei ole pelaillut (verkossa), ollut aktiivinen keskustelufoorumeilla tai pitänyt nettipäiväkirjaa, niin nettikavereitakaan ei ole tullut. Hän kuitenkin sanoi tietävänsä, että nettikavereita voi saada esimerkiksi Livejournal-palvelun nettipäiväkirjojen kautta. Monikin haastateltava kertoi tuntevansa ihmisiä, joilla on nettikavereita. Verkossa voi silti haastateltavienkin mukaan muodostua kiinteitä ystävyyssuhteita, esimerkiksi erilaisiin fanikulttuureihin liittyvillä keskustelufoorumeilla. Yksi haastateltavista kertoi saaneensa keskustelufoorumilta kaverin, jonka kanssa hän oli viettänyt aikaa myös internetin ulkopuolella. Hänellä oli ollut myös muita nettikavereita, joita hän ei kuitenkaan ollut tavannut henkilökohtaisesti.

Teemahaastatteluihin osallistuneet nuoret aikuiset eivät olleet erityisen aktiivisia keskustelufoorumien käyttäjiä. Sen sijaan Nuorisotutkimusverkoston Japanin, Korean ja Suomen mediankäyttöä vertailevassa tutkimuksessa todettiin keskustelufoorumien olevan kaikissa kolmessa maassa blogeja suositumpia nuorten käyttäjien keskuudessa (Kangas 2011, 12). Teemahaastateltavat sopivatkin sosiaalisen median käyttäjätypologioista parhaiten sivustaseuraajiin tai ”katselijoihin”, kun esimerkiksi fokusryhmähaastattelut olivat selvästi teemahaastateltavia aktiivisempia osallistujia (vrt. Kangas 2011, 14). Myös 10–20 prosenttia kyselytutkimukseen vastanneista nuorista aikuisista oli tässä suhteessa teemahaastateltavia aktiivisempia sosiaalisen median toimijoita.

Muutamassa haastattelussa nettikavereita verrattiin kirjekavereihin, joita useilla oli ollut nuoruudessaan. Haastateltavien mukaan nettikaverit liittyvätkin usein yliopisto-opintoja varhaisempaan ikävaiheeseen. Nuorempana haastatelluilla oli saattanut olla sähköposti- ja chat-kavereita. Nyttemmin he kertoivat suojelevansa tarkemmin yksityisyyttään. Teini-iässä on ehkä enemmän haettu samanlaista seuraa, kun taas myöhemmässä vaiheessa arvostetaan vakiintuneita kavereita, eikä tarvetta uusien tuttavien etsimiseen verkkoyhteisöistä ole.

Jotkut haastateltavat tiesivät myös netissä alkaneita seurustelusuhteita. Muutama haastateltava mainitsi kuulleen ystäviltä huonoja kokemuksia internetin seurahakupalveluista ja ilmaisi epäilevän suhtautumisensa niihin. Yksi haastatelluista ei tuntenut lainkaan ihmisiä, joilla olisi nettikavereita. Ulkomailla tai muuten kauempana asuviin ystäviin pidettiin kuitenkin yleisesti yhteyttä netin kautta. Muutto toiselle paikkakunnalle mainittiin muutamaan otteeseen motiiviksi verkon kautta viestimiseen esimerkiksi kavereiden ja perheen kanssa.

3.7 Oma tekstituotanto

Eräs haastateltava oli huomannut, ettei verkkorutiini ole enää vain sitä, että hän lukee verkkouutiset, vaan siihen liittyvät olennaisesti myös blogin kirjoittaminen ja verkkokeskustelujen lukeminen. Muutamalla haastateltavalla oli oma blogi. Osuus on suurin piirtein sama kuin kyselytutkimuksessa (10–20 prosenttia tutkimukseen osallistujista). Jotkut haastateltavat kirjoittelivat myös Facebookiin kommentteja, mutta Facebookissa jaetut jutut miellettiin enemmänkin päivänpolttaviksi puheenaiheiksi kuin ”omaksi tuotannoksi”.

No siis mul on itelläni blogi. Jota mä kirjoitan enemmän ja vähemmän aktiivisesti aikataulujen mukaa. Sitten no Facebookissa mä käyn aika ahkerasti et sitä mä käytän paljon sillein ystävien kanssa viestittelyä. Sit mä, nykyisin mä luen tosi paljon myös keskusteluja keskustelupalstoja. Et sitä mä oon tehny oikeestaan vast viimeisen vuoden tai tälle. Mun mielestä se on mielenkiintosta et ne on sellaset pääasiat ja sit myös luen paljon blogeja. Mut aika siis, ku miettii et mite paljon kaikkii erilaisii on tollasii palveluja mitä vois käyttää ni sit aika vähä kuiteki. (H H11)

No facebookissa tietysti kirjoitan, mutten sillä tavalla tekstiä tuottaen. En esimerkiksi käy blogeissa tai foorumeissa kirjoittelemassa. Eli en oikeestaan tuota omaa tekstiä. (H H8)

Haastateltavien blogit olivat joko harrastuksen tai itselle ajankohtaisen asian ympärille keskittyviä asiapitoisia blogeja tai enemmän henkilökohtaisia ja päiväkirjamaisia ja suunnattu pääosin ystäville ja sukulaisille. Tällainen blogi voi olla vaikka ulkomaanmatkan tai vaihto-opiskeluvuoden aikana kirjoitettava matkablogi. Blogia voitiin kirjoittaa myös esimerkiksi kirjoitustaidon ylläpitämiseksi.

Eräs haastateltava yhdisti blogissaan omaan harrastukseen liittyvän tiedon välittämisen ja yhteydenpidon sukulaisiin.

Erittäin erittäin erittäin epäsäännöllisesti, hyvin harvoin, et siis mä kirjotan blogia lähinnä sillon jos mä oon niinku ulkomailla tai reissussa ja sillonkin mä kirjotan sitä just niinku äitille ja kavereille et kaikki on kunnossa ja mitä on tehty ja noin mut sit mul on sellanen omakin blogi mitä mä kirjotan, mut se on tosi harvoin siis nyt en oo varmaan ainakaan kuukauteen käynykään ees siellä, et se ei oo todellakaan mitenkään säännöllinen [--] en mä nyt elämästäni sinne kirjota, tai en mä kirjota mitä mä teen et nyt kävin syömässä tai muuta vaan enemmän just ehkä kaikkii ajatuksia sitte ja just siis jos mä luen jonku semmosen linkin mikä on mielenkiintonen saatan siit kirjottaa jotakin tai muuta. (H H4)

Blogeissa merkittävin muutos viime vuosina on niiden ammattimaistuminen. Päiväkirjamaisista henkilökohtaisista blogeista on yhä enemmän siirrytty tiettyyn aiheeseen keskittyneisiin blogeihin, joita haastateltavilla opiskelijoillakin oli. Nämä blogit voivat sisältää henkilökohtaisia elementtejä, mutta niiden taustalla on jokin aihepiiri tai idea. Blogi toimii myös muistamisen välineenä, koska blogissa säilyy jälki menneistä tapahtumista.

... alun perin se oli siis ihan sitä että mä halusin niinku itelleni pitää vähän niinku semmosta päiväkirjaa ja sitte se että äitit ja isät ja anopit ja apit näkee siis tuolla maalla että mitä täällä tapahtuu ja niinku niitä videoita, mut ... ehkä se kunnianhimo esimerkiksi niitten videoiden tai niitten kans tuli korkeemmaks että halus niinku tehdä niistä semmosia hyviä että ihmiset pystyy oppimaan niistä ... että niinkun ehkä sil on enemmän sellasta tarkotusta sitten ja jotenkin, ... totta kai siinä tulee sivuplussana just se että tutut joita kiinnostaa miten meillä on mennyt niin näkee sen sitten siinä samalla et en mä oo koskaan kyllä harkinnu sitä et mä laittaisin sitä salasanan taakse koska mä en kuitenkaan kirjota sinne kauheen henkilökohtasia asioita (H H6)

... tää alko siitä kun, siis mä kirjotan hääblogia. Jossa, ja sit kun mul vanhemmat asuu kaukana ja mun sisko ja mun kaaso asuu kaukana ni sit mä oon tavallaa sitä kautta voinu pitää yllä sellast keskustelua ja suunnitella sitä kaikkee. Mut et mä haluaisin kirjottaa jotai toista blogia, mut mä en tiedä et mihin se liittyis vielä. Mutta enemmän mä luen kyllä. Mä kirjotan siihe tavallaan säännöllisesti mut en mitenkää päivittäin. Et enemmänki vaik joku kuus kertaa kuukaudessa tai seittemän kertaa kuukaudessa. (H H11)

Jotkut kertoivat haastatteluissa yhteisölliseen kirjoittamisen ideoistaan (esimerkiksi yhteinen blogi), mikä voi johtua opiskelualan vaikutuksesta: viestinnän opiskelijoiden on tärkeä harrastaa kirjoittamista myös omaehtoisesti. Käytännössä haastateltavat eivät kuitenkaan toteuttaneet näitä yhteisen kirjoittamisen ideoitaan. Oma tekstituotanto näyttäytyi haastatteluissa vähäisenä ja se oli ennen kaikkea blogikirjoittamista, päiväkirjamaisista kirjoittamista tai yhteisöjen, kuten urheiluseuran, verkkosivuille kirjoittamista. Jossain tapauksessa blogi voi toimia kirjoitus-harjoituksena. Varsin moni mainitsi kirjoittavansa myös paperille ”vanhanaikaista” päiväkirjaa.

Viestinnän ja median opiskelijoina haastateltavat olivat profiloituneet enimmäkseen ammatilliseen journalistisen tekstin tuottamiseen. Kukaan haastatelluista ei kertonut osallistuvansa aktiivisesti fanituotantoa harrastavaan yhteisöön, mutta yksi haastateltavista kertoi tietävänsä ihmisiä, jotka olivat mukana fanikulttuuritoiminnassa ja tuottivat ja jakoivat tekstejä omissa nettiyhteisöissään.

Verkkoviestinnän tutkija Janne Matikainen (2009, 72–73) on havainnut aktiivisen blogikirjoittamisen taustalta kolme motiivia: verkon ja itsensä kehittämisen, halun kertoa itsestä ja sisällön jakamisen. Matikaisen jaottelua mukaillen haastateltujen opiskelijoiden blogikirjoittaminen tuntuisi olevan enimmäkseen itsensä kehittämistä ja viestintää muille, mikä voidaan ymmärtää myös sisällön jakamiseksi. Verkon kehittäminen ja halu kertoa itsestä eivät nousseet erityisesti esiin haastattelussa.

Kirjoittamisen lisäksi muu haastateltujen nuorten aikuisten oma tuotanto oli valokuvausta, askartelua, lyhytelokuvan kuvaamista ja nettisivujen päivittämistä. Haastatellut kommentoivat harvoin tuntemattomien kirjoittajien blogeja, mutta ystävien ja kavereiden blogien kommentoimisen kynnyks oli matalampi.

3.8 Lukemistottumusten muutos

Lukemistottumusten muutos ymmärrettiin useimmissa haastatteluissa ennen kaikkea niin, ettei vapaa-ajan mielihyvälukemiseen ja kaunokirjallisuuden lukemiseen jäänyt niin paljon aikaa kuin joskus aikaisemmin. Muut harrastukset ja opiskelu veivät aikaa lukemiselta (vrt. Braguglia 2005). Myös lehtien lukeminen journalismin opiskelua varten vei joiltakin vastaajilta aikaa muulta lukemiselta. Kirjojen lukemisen vähyyttä harmiteltiin, ja vastaajat toivoivat voivansa lukea enemmän vapaavalintaisia kirjoja.

Suurin osa luetusta kirjallisuudesta liittyi opintoihin. Opiskelun vastapainoksi haluttiin lukea kuitenkin myös kevyempää kaunokirjallisuutta (vrt. Peteri 2006). Kesällä ja loma-aikoina haastateltavat lukivat enemmän kuin yliopiston lukukausi- en aikana. Monet heistä kaipasivat kadottamaansa lukemisen iloa. Nuorena iloa tuottaneesta lukuharrastuksesta oli opiskelun myötä saattanut tulla ”pakkopullaa”. Sama kokemus nousi esille myös tutkimuksen muissa aineistoissa.

Et siitä meni jotenki sellane ilo, ja nyt se on tavallaan taas, et mä oon pyrkiny silläinki viime vuonna ku oli kiirettä opinnoissa ni pyrin lukee samaan aikaan myös jotain muuta tekstiä. Että siinä säilyis se lukemise ilo. Että se ei ois vaan sitä niinku pelkkää tiedonhankintaa ja sellasta. Et mun mielest siin ois hyvä et ne kaks ois tiedonhankintaa ja tollane, ilo ois jotenki tasapainossa. (H H11)

Ainaki se on muuttunu siit kaunokirjallisuudesta ja semmosesta niinku omaks huviks luetusta tietokirjallisuudesta siihe, et on pakko lukee tenttikirjoja ja niinku

tavallaan tuntuu, et koko ajan on päällä joku ihme tenttiprojekti, mihin pitää lukee kaheksan kirjaa ja kaikki englanniks ja sillee... siin ei oo aikaa enää lukee semmost tavallista virkistävää kirjallisuutta. (H H7)

Myös teknologisten muutosten nähdään vaikuttaneen lukemistottumuksiin, kun eri mediavälineet kilpailevat keskenään ajankäytöstä. Eräällä haastateltavana lapsuudesta aikuisuuteen samana on pysynyt lähinnä Aku Ankan lukeminen.

On tietysti, että nyttehän on kaikki laitteet, mahdolliset laitteet, että, että... No se sanomalehti ja Aku Ankka on niinku pysyny ainoastaan, sitte radioa ehkä totta kai kuuntelen. [--] Mutta kyllä niinku että kun jostain lapsuudesta katotaan ja tähän asti päivään, ni tottakai se on muuttunu, ku on dvd-soittimet ja kattoo elokuvia tosi paljon ja kanavia on pal- älyttömän paljon ja...tämmösiä, että lehtiä on ja pysyy ite hankkimaan, että on... Niin, pystyy ostamaan itte ja maksaa laskuja ja näitä, että tietysti se on muuttunu. (H H1)

Muutama haastateltavista totesi saavansa enimmäkseen internetin kautta kaiken tarvitsemansa tiedon ja luettavan materiaalin. Myös teemahaastattelut vahvistivat kuvaa siitä, että internetistä on tullut nuorten aikuisten tärkein media.

3.9 Yhteenveto teemahaastatteluista

Lukemisen ja lukutaidon pohja oli teemahaastatteluihin osallistuneilla saatu kotikasvatuksesta ja lapsuudenkodin ilmapiiristä. Lukemisen yhteisöllinen ulottuvuus (Griswold ym. 2005) ja perheenjäsenten vaikutus lukemiseen (Kamhih ym. 2011, Greaney & Hegarty 1987) on todettu myös useissa muissa tutkimuksissa. Haastatellut olivat sosiaalistuneet kirjojen ja lehtien lukijoiksi jo lapsina, jolloin heidän lukemisharrastuksiinsa vaikutti vanhempien, muiden sukulaisten ja joskus myös opettajien kannustus. Lukemisen roolimallina toimi usein äiti. Äidin koulutus onkin todettu yhdeksi kulttuurisen sosialisoinnin taustatekijäksi, vaikka Suomessa erot eivät tässä suhteessa ole kovin selvästi luokkapohjaisia: naiset arvostavat ylipäänsä lukemista miehiä enemmän (Liikkanen 2009, 174). Teemahaastatteluissa kerrottiin myös painetun sanan arvostuksesta.

Verkosta lukemista haastateltavat kuvasivat usein silmäileväksi lukemiseksi ja internetin selailuksi. Internetistä luettuna suositaankin usein kompakteja tekstimuotoja (Leckner 2012). Verkosta luetut sisällöt valittiin usein yksilöllisten mieltymysten mukaan, ja niitä seurattiin enemmän tai vähemmän säännöllisesti tiettyjen rutiinien mukaisesti. Näihin teksteihin voi liittyä myös verkostomaista toimintaa, esimerkiksi lukijoiden kommentteja. Internetin sosiaalisista verkostoista Facebook osoittautui teemahaastatteluissa kyselytutkimuksen tapaan eniten käytetyksi. Facebookia ei kuitenkaan otettu vastaan varauksetta. Siihen liittyvät ongelmat tiedostettiin hyvin, mutta suurin osa haastatelluista halusi kuitenkin olla palvelun kautta mukana sosiaalisissa piireissä ja saada tiedon päivänpolttavista puheen-

aiheista. Facebookin yhteisöllisyyttä voi haastattelujen perusteella pitää löyhänä ”narikkayhteisöllisyytenä”.

Teemahaastatteluun osallistuneita nuoria aikuisia voi verrata fokusryhmissä haastateltuihin nuoriin aikuisiin, koska he eroavat näistä jossain määrin mediankäytön sosiaalisilta ulottuvuuksilta (ks. lukua 4). Toisin kuin fokusryhmähaastattelun nuoremmilla osallistujilla, teemahaastattelun vastaajilla ei ollut laajamittaisesti käytössä irkin kaltaisia pikaviestimiä ja niihin liittyviä kanavia. Teemahaastatteluihin osallistuneet perustivat verkostonsa sen sijaan reaaliaikaisen kontaktin, kuten opiskelu- ja työkavereihin ja sukulaissuhteisiin.

Haastateltujen kaverit toimivat jossain määrin tiedon suodattajina, mutta osa myös luotti vahvasti omaan makuunsa. Osa taas mainitsi joitakin ystäviä, jotka toimivat eräänlaisina mielipidevaikuttajina. He välittivät esimerkiksi linkkejä kiinnostaviin kirjoituksiin ja blogeihin. Viestinnän opiskelijoiden joukossa tällainen ”kuratointi” (Villi 2011) lienee yleisempää kuin keskivertoväestön keskuudessa.

Facebook-kavereiden kuratointi ei kuitenkaan aina toimi tarkoituksenmukaisesti, sillä Facebookin kaveripiiri muodostuu usein laajaksi ja yhdistää erilaisia sosiaalisia piirejä. Onkin tavallista, että Facebookin kautta leviää myös paljon oman ajattelutavan vastaisia mielipiteitä. Eräs haastatelluista totesi, että ”kun on fiksua kaveria, tulee fiksua suosituksia”. Facebook-kavereita ei kuitenkaan valita yleensä esimerkiksi aatteellisten mielipiteiden perusteella, vaan usein mukana on ihmisiä ystäväpiirien laidasta laitaan ja myös muista yhteyksistä. Ihmiset käyttävät palvelua eri tavoin, jolloin poliittisesta uutisoinnista kiinnostunut käyttäjä voi tahtomattaan saada kavereilta suosituksia viihdeuutisiin, mikäli nämä ovat niistä kiinnostuneita. Näin ollen Facebookin julkaisuissa on keskeistä lähettäjän oma maku, ja Facebookin kuratointi on lähettäjäkeskeistä.

Teemahaastatellut opiskelijanuoret olivat suurelta osin median simultaanikäyttäjiä. Heidän arkensa oli median täyttämää, ja oli tavallista, että samanaikaisesti käytössä oli useita mediavälineitä ja tekeillä monta eri tehtävää. Haastatellut olivat olleet tekemisissä tietokoneiden kanssa nuoresta asti, ja nykyään se oli heidän pääasiallinen, päivittäin käytettävä mediavälineensä. Haastatteluissa oli havaittavissa myös tietynlaisia sukupolvikokemuksia, kuten chatit (esimerkiksi Kissin chat) ja erilaiset tietokonepelit, joiden parissa haastateltavat olivat viettäneet aikaa kasvuvuosiensa ja tutustuessaan tietokoneen käyttöön. Haastateltavien keskuudessa esiintyi kuitenkin myös vastustusta liiallista tietokoneen käyttöä kohtaan.

Käytännössä opiskelu leimasi vahvasti haastateltavien ajan ja median käyttöä, joka oli tasapainottelua opiskelun vaatimusten ja vapaa-ajan viihdykkeiden välillä. Tiedonhaussa haastateltujen nuorten aikuisten osaaminen jakautui siten, että osa piti itseään tulevan ammatin ja koulutuksensa puolesta erittäin taitavina tiedon haki-

joina, osa taas myönsi puutteita tiedonhakutaidoissa, kuten kirjaston palvelujen käytössä.

Koska monet haastatelluista olivat viestinnän opiskelijoita, painottui heidän oma tuotantonsa journalistiin tuotoksiin, kuten lehtijuttujen kirjoittamiseen. Blogikirjoittaminen ja kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen mainittiin myös usein luovana harrastuksena. Muu oma mediatuotanto oli vähäisempää, vaikkapa arkista kuvien käyttöä Facebookissa. Ammatti-identiteetti määritti teemahaastatteluissa mediankäyttöä enemmän kuin fokusryhmähaastatteluissa, joissa harrastukseen liittyvä identiteetti nousi vahvemmin määrittäväksi tekijäksi.

4. FOKUSRYHMÄHAASTATTELUT: UUDET LUKEMISYHTEISÖT

Tutkimuksen osana toteutettiin kolme fokusryhmähaastattelua, joissa kohteina olivat erityyppiset jo toiminnassa olevat ”lukemisyhteisöt”. Haastatteluihin osallistui kaikkiaan kymmenen haastateltavaa, joista neljä edusti japanilaiseen populaarikulttuuriin erikoistunutta manga- ja animeyhteisöä, neljä akateemista kirjojen lukupiiriä ja kaksi tamperelaisia roolipelaajia. Haastateltavista kuusi oli naisia ja neljä miehiä. Haastateltavien ikäjakauma oli noin 20–40-vuotta, ja heistä kaksi opiskeli Tampereen teknillisessä yliopistossa, kaksi ammattikorkeakoulussa tietotekniikkaa, yksi ammattikoulussa vaatetusalaan ja yhdellä oli opistotason av-ammattitutkinto. Lukupiiriläiset olivat keski-ikältään kahta muuta fokusryhmää vanhempia (36–44-vuotiaita) ja toimivat tutkijoina tai opettajina Tampereen yliopistossa. Kahden muun ryhmän haastateltavat olivat 20–25-vuotiaita. Haastattelut kestivät vajaasta puolestatoista reiluun kahteen tuntiin.

Fokusryhmähaastatteluissa selvitettiin samoja asioita kuin teemahaastatteluissa: haastateltavien mediankäytön historiaa ja nykyisyyttä sekä erilaisia lukemisen ja sisältöjen tuotannon tapoja. Fokusryhmähaastatteluissa erityispaino oli kuitenkin lukemisen ja sisällöntuotannon yhteisöllisissä muodoissa (haastattelurunko, ks. liite 5). Fokusryhmän erityispiirre oli, että lukemisyhteisön jäsenet kommentoivat ja täydensivät toisiaan haastattelutilanteessa, joten yhteisöllisen kokemuksen muodot nousivat haastatteluissa paremmin esille kuin yksittäisissä henkilöhaastatteluissa.

Ryhmien vastauksissa oli paljon yhteneväisyyksiä, mutta ne myös selvästi erosivat ryhmäkohtaisesti toisistaan. Osittain tämä liittyy siihen, että ryhmät edustavat selkeästi tiettyä lukemisyhteisöä, joka yhdistää samanhenkisiä lukijoita toisiinsa. Samoista aiheista ja lähestymistavoista kiinnostuneet ihmiset ovat kokoontuneet yhteisöiksi. Näin ollen japanilaisen populaarikulttuurin ystävät ovat omanlainen porukkinsa, joka erottuu roolipelaajista ja kirjojen lukupiiriläisistä kiinnostuksen kohteensa kautta. Toisaalta lukupiiri erottui selkeimmin kahdesta muusta fokusryhmästä, joiden yhteisöissä on kiinnostuksen kohteiden (fantasia- ja scifigenret) ja toimintakulttuurien (esim. verkkoviestinnän, pelaamisen) tasolla paljon samankaltaista. Lukupiirin jäsenet tunsivat toisensa myös työn kautta, ja ryhmä keskittyi ainoana näistä nimenomaan kirjojen lukemiseen. Lukupiiri oli toiminut yhteisöistä lyhyimmän ajan, tätä kirjoittaessa vajaan viisi vuotta.

Lukupiiri erottuu kahdesta muusta fokusryhmästä myös iän osalta. Lukupiirin jäsenet olivat keskimäärin kahden muun ryhmän jäseniä vanhempia, kolmen ollessa

hiukan yli 35-vuotiaita ja yhden yli 40-vuotias. Kahden muun ryhmän jäsenet olivat kaikki 25-vuotiaita tai nuorempia. Näin ollen japanilaisen populaarikulttuurin harrastajat ja roolipelaajat edustavat selkeästi tämän tutkimushankkeen kohdetta, nettisukupolvea (vrt. Valaskivi 2008). He ovat tottuneet internetin maailmaan viimeistään yläasteiässä. Sen sijaan lukupiiriläisten elämään netti tuli vahvasti vasta opiskeluaikana, 20–30-vuotiaina. Lukupiiriläiset olivat myös jo pääosin siirtyneet työelämään, osalla heistä oli lapsia, ja elämä oli muutenkin melko vakiintunutta. Lukupiiriä voikin tässä tutkimuksessa pitää eräänlaisena verrokkiryhmänä, ”vanhana” tai perinteisenä lukemisyhteisönä, johon kaksi muuta nettisukupolven ”uutta” lukemisyhteisöä vertautuu.

Kolmas fokusryhmäläisiä erotteleva tekijä oli heidän koti- ja opiskelutaustansa. Koti määrittelee paljolti lapsuuden mediakäytön rajoja ja mahdollisuuksia. Vanhemmat kontrolloivat yleensä lastensa mediankäyttöä aina teini-ikään saakka, minkä jälkeen vanhempien vaikutus alkaa heiketä ja kaveripiirin merkitys kasvaa (esim. Kangas ym. 2008). Koti luo myös ”rakenteellisesti” rajoja mediankäytölle. Mitä lehtiä kotiin tilataan, luetaanko kotona paljon kirjoja ja painotuotteita, katsoaanko televisiota ja mitä sieltä katsotaan, onko kodissa tietokone ja verkkoyhteys ja minkälaisia yhteydet ovat? Kaikki edellä mainitut seikat ovat vaikuttaneet siihen, minkälaiseksi haastateltavien mediakokemus on muodostunut, ja ne heijastuvat myös heidän myöhempään mediasuhteeseensa ja lukemistottumuksiinsa.

Vastaavasti myös opiskelupaikalla on merkitystä. Oikeastaan kaikki suomalaiset oppilaitokset mahdollistavat monipuolisen verkkoviestinnän ja viestintätekniiikan käytön, mutta vaikkapa humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla opiskelevilla on erilainen suhde tietotekniikkaan kuin IT-alaa opiskelevilla. Jälkimmäisille itse tekniikka on vahva kiinnostuksen kohde, kun ensin mainituille se on ennen muuta väline. Myös haastateltavien sukupuolella näyttäisi olevan merkitystä tietotekniikkasuhteen kannalta: fokusryhmien miehet olivat selvästi naisia enemmän innostuneita itse tietotekniikasta ja myös naisia useammin uuden viestintäteknologian edelläkävijöitä. Naisilla taas painottuivat lukemisen muut puolet, kuten sosiaalisuus.

Sanotusta huolimatta yksilölliset taipumukset ja kiinnostukset määrittävät esimerkiksi sukupuolta ja ikää enemmän sitä, minkälaiseksi kunkin lukeminen muodostuu. Fokusryhmien yhteisöt ovat hyviä esimerkkejä siitä, että samanhenkiset ja samoista asioista kiinnostuneet löytävät lopulta toisensa ja jakavat lukukokemuksia keskenään taustoistaan riippumatta. Tässä luvussa eritellään näitä kokemuksia.

Luvussa tarkastellaan aluksi sitä, kuinka fokusryhmäläiset kuvasivat yleisiä lukemiseen liittyviä tottumuksiaan ja käytäntöjään. Ensin esitellään haastateltavien taustat lukijoina, minkä jälkeen syvennytään siihen, kuinka he kuvasivat lukemispolkujensa määrittymistä: mistä lähteistä luettava on löydetty, ketkä ovat vaikuttaneet lukemisen tapojen muodostumiseen ja millä tavoilla? Tämän jälkeen esitellään sitä,

mitä ja miten fokusryhmäläiset lukevat nykyään. Lukemistottumuksista siirrytään yksityiskohtaisemmin lukemisen yhteisöllisyyteen – sen taustoihin, muotoihin ja toimintakulttuureihin. Lukemisyhteisöt liitetään analyysissä erityisesti verkkoviestintään ja sen mahdollistamiin lukemisen muutoksiin. Analyysin lopussa tarkastellaan sitä, millä tavoin verkkoviestintä on todella muuttanut lukemisen käytäntöjä ja kuinka haastateltavat näkivät lukemisen ja vaikkapa kirjan tulevaisuuden.

Haastateltavat on eroteltu sitaateissa siten, että ensin mainitaan yhteisö, johon hän kuuluu. Yhteisöt on eroteltu toisistaan lyhenteillä JA (japanilaisen populaarikulttuurin harrastajat), RO (roolipelaajat) ja LP (lukupiiri). Yhteisön jälkeen haastateltavat on indeksoitu ryhmäkohtaisin numeroin.

4.1 Lukemisen taustat

Oikeastaan kaikki fokusryhmäläiset ryhmään, ikään ja sukupuoleen katsomatta ovat alkaneet lukea painotuotteita varhain ja olleet jo ala-asteiässä ahkeria lukijoita. Erityisesti lukupiiriläiset muistavat olleensa lukutoukkia ala-asteiässä, jopa siinä määrin, että lukeminen määritti vahvasti lapsuudenkokemuksia:

Ihan sama kun edellä, että kyllä mä oon lapsena lukenu ja nuorena lukenu ihan koko ajan. ... osa lapsuusmuistoista on vähän semmosia, et sitä eli vähän silleen semmoses puolifiktiivisessä tilassa jotekin koko ajan ... (LP1)

Useimmat olivat lukeneet nuortenkirjoja, mutta myös muuta kirjallisuutta (vrt. Luukka ym. 2001, 122–127). Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajat ja roolipelaajat löysivät fantasiakirjallisuuden viimeistään yläasteiässä. Pari fokusryhmäläistä muisteli, että ala-asteiässä lukeminen kohdistui pääosin sarjakuviin, mutta yläasteella lukeminen alkoi suuntautua fantasia- ja toimintagenreihin. Yksi japanilaisen populaarikulttuurin harrastaja kertoi alkaneensa lukea tietotekniikkaan liittyvää kirjallisuutta jo yläasteiässä, ”mutta se ei oo välttämättä ollu semmosta ihan lukemista lukemista, vaan enemmänki sellasta *selailua*” (JA3). Myös kirjojen lukemisen intensiteetti saattaa siten vaihdella riippuen kirjallisuuden lajeista. Kaukokirjallisuuteen saatetaan sitoutua emotionaalisesti tietokirjallisuutta enemmän.

Kirjojen lukeminen näyttäisi useimmilla fokusryhmäläisillä laantuneen jossain vaiheessa, kun muut kiinnostuksen kohteet alkoivat viedä siltä aikaa. Lukeminen ei kuitenkaan katoa, vaan se liittyy elämäntilanteeseen. Sitten kun aikaa löytyy kirjojen lukemiseen, niiden pariin palataan taas uudelleen. Yksi japanilaisen populaarikulttuurin harrastajista toteaa: ”...mä tykkään lukee, että mulla on säännöllisesti kirjastosta ainakin pari semmosta kirjaa jonossa, jotka pitäs lukea. Et mulla täytyy olla jotain luettavaa.” (JA1)

Lukemista ei myöskään koskaan täysin hylätä, vaan se saa uusia muotoja ja kohteita. Lyhyemmät tekstimuodot ja muut painotuotteet, esimerkiksi aikakauslehdet,

kuluvat haastateltavien käsissä silloin, kun heillä ei ole aikaa tai he eivät jaksakaan lukea kirjoja:

...aina mä oon sitte kuitenkin myöskin siinä virkistyäkseni aina jotakin lukenu. Et sitte jotakin lehtee tai, et aina sitä sitte kuitenkin koko ajan lukee jotain. Että jos romaanit on ollu semmoinen asia, joka jääny sivuun, ni kyllä mä sit kuitenkin koko ajan jotakin luen. ..., et koko ajanhan mä luen aamusta iltaan, jotakin. (LP1)

Myös opiskelu saattaa laannuttaa kaunokirjallisuuden lukuintoa. Tenttikirjojen lukeminen vie aikaa, eikä lukeminen vapaa-ajalla maistu enää samalta kuin ennen kurssikirjojen pöytäkirjoitusta. Erityisesti monet humanististen alojen opiskelijat allekirjoittivat tämän väitteen. Lukupiiri oli elvyttänyt siihen osallistuvien lukuharrastusta uudelleen, mikä oli yksi tärkeä motiivi osallistua piiriin. Myös Ravi Sheorey ja Kouider Mokhtari ovat todenneet, että amerikkalaiset korkeakouluopiskelijat käyttivät enemmän aikaa akateemisten tekstien lukemiseen kuin vapaa-ajan lukemiseen (Sheorey & Mokhtari 1994, sit. Mokhtari ym. 2009).

Siinä missä kirjallisuuden lukeminen yhdisti kaikkia fokusryhmäläisiä, muun median ja erityisesti internetin käytön omaksuminen jakoi ryhmät kahteen leiriin: lukupiiriläiset edustivat selvästi vanhempaa painotuotteisiin painottunutta sukupolvea, joiden elämäänsä netti oli tullut vahvasti mukaan vasta opiskeluvaiheessa. Kahden muun ryhmän haastateltavat olivat nuorempia ja heidän elämänsä netti tuli siten varhaisemmin jo lapsuudenkodissa.

Lukupiiriläisten ensimmäiset kokemukset internetistä olivat niin aikaisesta vaiheesta, että käyttöliittymät eivät olleet vielä kovin kehittyneitä. Esimerkiksi ryhmän miesjäsen muisti 1980-luvulta kavereiden ”purkkihommia ja muuta, jotka oli sitten jo paljon ennen tätä www:tä ja graafista selainta”, ja vielä 1990-luvun puolelta yliopistosta tekstipohjaiset ”tyhmit päätteet, joilla pääsi ... kattoon sähköpostit ja pääsi uutisryhmiin ja sitten sai otettua gopher-yhteyden” (LP4). Netin onnistunut käyttö edellytti tuolloin tietoa monimutkaisista osoitteista, kun varsinaisia hakukoneita ei ollut. Myös lukupiirin naisjäsen muisteli pettymystään kotikoneella, kun hän pääsi hitaalla internet-yhteydellä tekemään ”ensimmäisellä Altavista-hakukoneella” tiedonhakua, eikä se sitten ”mennyt mihinkään. Mä muistan tän tyytymättömyyden, että tässä mitään internetiä ollut.” (LP1)

Nuorempien japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien ja roolipelaajien ensimmäiset kokemukset internetistä olivat aivan toisenlaisia, koska heidän nuoruudessaan netti oli jo kehittynyt muotoon, jossa graafisen käyttöliittymän avulla pääsi tekemään kaikenlaista. Nettiä odotettiin ja haluttiin, ja sitä käytiin kokeilemassa vaikkapa kirjastoissa. Kun se sitten saatiin kotiin, aukeni uusi maailma:

... Mutta sitten kun sain porukat taivuteltuu, niin meillekin tuli semmonen ah niin ihana, hidas modeemi. Kun tuli tarpeeksi tehokas tietokone, millä pystyi nettiä selaan, ja.. sitten tuli siellä pyörittä enemmän. (JA3)

Olin 10 sillon ku meille tuli ensimmäinen tietokone, josta on 15 vuotta. Huhuh.
Siinä se oli. Sen jälkeen oon käyttäny nettiä lähes päivittäin itte asias. (RO1)

Monien kouluissa opetettiin tietokoneiden käyttöä ja internet-hakujen tekemistä, ja useimmilla nuoremmista fokusryhmäläisistä oli viimeistään yläasteiässä nettiyhteys kotona. 1990-luvun puoliväliä voi tässä suhteessa pitää jonkinlaisena rajana. Kotikoneet liitettiin Suomessa internetiin vuonna 1994. Sen jälkeen netin merkitys nuorten mediankäytössä alkoi kasvaa. Siihen asti televisiolla oli ollut keskeinen asema lasten ja nuorten elämässä. Muutenkin televisiolla on tärkeä osa lasten elämässä aina teini-ikään asti, jolloin vanhempien kontrolli mediakäytöstä alkaa höltyä (esim. Kangas ym. 2008).

Lapsuudessa suositut lastenohjelmat ja niiden tallenteet (tuolloin vielä VHS) muodostivat haastattelujen perusteella yhteisen kokemuspohjan myös nettisukupolvelle. Keskusteluissa paljon esillä olivat muun muassa *Muumit*, Disneyn elokuvat, *Maija Mehiläinen*, *Alfred J. Kwak* ja *Maailman ympäri 80 päivässä*. Viimeistään teini-iässä tietokone ja netti ohittivat kuitenkin television tärkeydessä.

Kaksi tietotekniikasta kiinnostunutta miespuolista haastateltavaa muisteli ala- ja yläasteen aikaisen netinkäyttönsä liittyneen paljolti *MikroBitti*-lehden nettiyhteisöön, jossa pelattiin ja jaettiin erilaisia ohjelmia (JA2 ja JA3). Pääasiassa varhaista netinkäyttöä luonnehdittiin kuitenkin lähinnä sähköpostin käytöllä ja sivustoilla surffailulla. Yksi haastateltavista muisteli, että aluksi netin käyttö oli enemmän viihdekäyttöä, ja vasta iän mukana mukaan tulivat osallistuminen ja esimerkiksi erilaiset foorumit (JA3). Osittain tämä liittyy siihen, että netti on koko ajan kehittynyt enemmän interaktiiviseksi, osittain haastateltavien oman tieto- ja taitotason kehittymiseen. Lapsena ei välttämättä vielä ollut valmiuksia osallistumiseen.

Nuorempien fokusryhmäläisten netin käyttöhistoria oli hämmästyttävän yhteneväinen. Useimmilla oli kokemuksia chattailusta, ja Messenger oli yläasteiässä yleinen kavereiden välinen viestintäkanava. Messenger kuitenkin ”kuoli” melko nopeasti, kuten yksi haastateltavista asian ilmaisi, ja sen korvasi irkki (IRC). Irkki osoittautui – ehkä vähän yllättäen – japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien ja roolipelaajien tärkeimmäksi verkkoviestintäkanavaksi, joka otettiin käyttöön jo yläasteiässä ja joka on säilyttänyt merkityksensä yhteisöjen viestinnässä näihin päiviin.

Irkin merkityksen korostuminen saattaa liittyä nuorempien haastateltavien ikään: suomalaisten tietokoneharrastajien kehittämä irkki oli pinnalla, kun haastateltavat elivät nuoruutensa intensiivistä kehitys- ja elämänvaihetta, ja he haluavat siten jatkaa sen käyttöä edelleen. Heille irkki on luontevin keino kommunikoida verkossa. Toinen syy saattaa liittyä siihen, että näissä fokusryhmissä oli monia tietotekniikasta kiinnostuneita, joille irkkaus on ollut laajalti omaksuttu viestintäkeino. Kolmanneksi, molemmat harrastajayhteisöt ovat tukeneet irkin käyttöä, joka on sovelias viestintäympäristö yhden asian tiimoille rakentuneelle, kohtuullisen ehyelle mutta

myös suljetulle yhteisölle. Esimerkiksi japanilaisen populaarikulttuurin harrastajainen paljasti, ettei ollut käyttänyt irkkiä ennen kuin tuli mukaan yhteisön toimintaan, jossa sen käyttö oli käytännössä pakollista.

Myös IRC-galleria oli ollut suosittu näiden fokusryhmäläisten nuoruudessa. Gallerian muodostuessa ”nuorisohitiksi” he kuitenkin hylkäsivät sen. IRC-galleria ei näyttäisi muutenkaan olevan enää nuorison suosiossa, mikä kertoo siitä, että muutokset netin sivustojen ja -sovellusten suosiossa saattavat olla melko nopeita (ks. Aarnio & Multisilta 2011). Harrastajayhteisöihin liittyy usein erontekoa valtavirtaan, mikä näkyy omien kiinnostuksen kohteiden ja viestintäkanavien etsimisessä ja suojelemisena. Tällaisen ”uusheimon” rajojen vaaliminen voi olla sekä yhteisön että siihen kuuluvien yksilöiden kannalta tärkeää identiteettityötä (ks. Maffesoli 1995). Samantyyppinen suhtautuminen on näkynyt nyttemmin Facebookin yhteydessä, johon monet nuoremmista fokusryhmäläisistä olivat liittyneet vuosina 2008–2009. Useimmilla heistä oli kuitenkin melko varauksellinen suhde Facebookiin:

... Facebookin käyttö lähti siitä, ja tänä päivänä mun mielestä se on ihan karannu jo käsistä se homma. Että puhutaan ympäriinsä, jo It-viikot sun muut puhuu et se on tuleva Internet 2.0, mikä alun perin Internet ois pitänyt olla ja.. se on, sosiaalinen media joka koukuttaa pahasti, mut ikävä kyllä on melkein yhtä tehokas yhteydenottoväline suureen ryhmään tai yksittäiseen ihmiseen, kuten IRC. Mutta vielä suurempaan, koska tää on helpompi ihmisille, jotka ei irkin kanssa oo niin tuttuja. Tää on tavallaan niille se korvike. (JA4)

Toinen nuorempia fokusryhmäläisiä lukupiiriläisistä erottanut seikka oli varhaisen uppoutuminen digitaalisten pelien maailmaan. Iän lisäksi asiaan voi vaikuttaa sukupuoli, sillä lukupiirin miesjäsenen mediahistoria muistutti tässä suhteessa enemmän nuorempien haastateltavien kokemuksia. Enemmän kyse lienee kuitenkin kiinnostuksen suuntautumisesta, sillä myös roolipelaajanaiset ja japanilaisen populaarikulttuurin harrastajanainen olivat pienestä pitäen innokkaita pelaajia, kun yksi miehistä taas kertoi, että ”... meil ei oo ikinä ollu pelikonsolia. ... mä en oo ollu ihan hirvee pelaaja. Ikinä.” (JA3)

Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajiin ja roolipelaajiin kuuluneet haastateltavat vaikuttivat silti kaikki melko aktiivisilta ja innokkailta pelaajilta. Osa heistä tunnusti olevansa varsinaisia ”pelikonenörttejä”, osa vähätteli pelaamistaan, mutta kaikkien mediahistoriasta löytyi vaihteita, jolloin pelaaminen oli ollut erittäin tärkeässä roolissa. Kaikilla oli myös lempipelejä, joita tiettyssä elämänvaiheessa oli tullut paljon pelattua. Lapsuudesta muisteltiin Game Boy Pocket- ja PlayStation-konsolipelejä, kuten *Mikki Hiiri* -peliä. Myöhemmin mukaan tulivat räiskintä-, strategia-, rooli- ja nettipelit (esim. *Dragon Age*, *Counter-Strike 1.6* ja *Day of Defeat*) sekä Facebookin Flash-pelit, kuten *Pet Society* ja *Mafia Wars*.

Kaikilla fokusryhmillä oli myös lapsuudessaan jonkinlaisia ”avainkokemuksia”, jotka olivat johdattaneet haastateltavat yhteisöä yhdistävään aiheeseen. Esimerkiksi japanilaisen populaarikulttuurin harrastajilla tällainen kokemus oli selvästi 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun *Pokémon*-buumi, jota pidettiin jopa jonkinlaisena sukupolvikokemuksena:

Kaikki taitaa meil olla, kaikki ollaan just sen ikäluokan, et kyl se jossain vaiheessa on iskeny, mulla se on itellä muistaakseni ala-asteen keskellä ja sitte loppupuolella. Silleen et se vähän hiipu ala-asteen loppuessa, ja yläasteella sit oli uudet jutut enemmänki jo. (JA2)

Pokémon oli niin suosittu ilmiö, että se on saattanut yhdistää ikäluokkaa jopa scifi- ja fantasiaharrastajien ryhmän ulkopuolella (vrt. Valaskivi 2008, 130). Roolipelaajilla avainkokemukset liittyivät fantasia- ja scifi-genren löytämiseen ja lapsuuden pelikokemuksiin:

Sitte yläasteen loppupuolella oli sellasta että mä törmäsin sciifiin ku mä näin telkarissa Babylon viitosen. Siitä alko scifiharrastus, eikä oo loppunu. (RO1)

Pelasin kakarana Saukkolassa. (RO2)

Myös lukupiirin, ja kirjallisuuden harrastamisen ylipäättään, taustalta löytyi lapsuudenkokemuksia, jotka ovat sosiaalistaneet kirjojen lukemisen pariin.

4.2 Lukemiseen sosiaalistuminen

Erilaiset polut, joiden kautta lukemisen kohteet ja tavat muotoutuvat, vaihtelevat paljon elämäntilanteiden mukaan. Opiskelu, työ ja perhe-elämä rytmittävät arjen käytäntöjä ja kehystävät myös lukemistottumuksia. Esimerkiksi osalla lukupiiriläisistä oli jo lapsia, mikä muokkaa vahvasti ajankäyttöä. Kaikenlaiseen lukemiseen on yksinkertaisesti vähemmän mahdollisuuksia, kun aika ja energia kuluvat arjen pyörittämiseen. Toisaalta lukemista ei kuitenkaan jätetä, vaan ajanpuutteen takia saatetaan siirtyä pitkistä tekstilajeista lyhyempiin, kuten novelleihin ja runoihin, joita on mahdollista lukea lyhyissä jaksoissa. Yksi haastateltavista muistuttikin osuvasti, ”että tää siirtyminen uusiin kirjallisuuden lajeihin ei välttämättä oo sieltä kirjallisuudesta lähtösin vaan elämäntilanteesta”. (LP3)

Myös muutokset elinympäristössä, kuten muutto uuteen kaupunkiin, opiskelun aloittaminen, oppilaitoksen tai työn vaihtaminen ynnä muu sellainen vaikuttaa lukemistottumuksiin. Tällaisten muutosten myötä määrittyvät myös keskeiset yhteisöt, joilla voi olla ratkaiseva rooli mediankäyttötapojen ja lukemisen käytäntöjen kannalta:

...muutin Tampereelle ja aktivoidun tässä [yhdistyksen] toiminnassa ja näin pois-

päin, niin alko tulla niitä kavereita lisää, ja samalla ku kaverit lisäänty niin alko siellä Facebookissa tulla vietettyä enemmän aikaa. ... , mä luen päivän uutiset sillä... mul tulee sitä kautta pysyttyä perillä maailman menosta. (JA1)

Haastatteluaineistosta nousi esille erityisesti kolme eri elämäntilanteisiin liittyvää tekijää, jotka ovat vaikuttaneet vahvasti haastateltavien lukemiseen sosiaalistumiseen. Nämä tekijät olivat koti, koulu (tai opiskelu) ja kaverit. Kodin ja kavereiden merkitys näyttäytyi aineistossa ensisijaisesti mahdollisuuksien tarjoajana ja innostavana vaikutuksena. Koulun rooli on tässä suhteessa ollut ristiriitaisempi.

Joillekin koulu on tarjonnut suoranaisten sysäyksen lukuharrastuksen syntymiseen:

... meil oli ensimmäisellä semmonen kuuskymppinen vanha oikein kunnon kansakoulunopettaja. Sil oli seinällä semmonen puu, johonka sai aina viedä semmosen lehden sitten ku oli lukenut yhden kirjan. Mä muistan, että saatoinkin jollain viikolla viedä useemman niitä, ehkä jopa kaks päivässä, niitä silloin. Se oli vähän semmonen kilpailu. ..., kyllä silloin tuli aika paljon luettua. ...Sitten päätyinkin sitä kirjallisuutta lukeen. (LP4)

Toisille koulun lukulistat olivat sen sijaan pakkopullaa, pikemminkin este kuin kannuste lukemiselle. ”Sitte ku sai valita oman kirjan, ni sit oli parempi.” (RO1)

Koulut tarjosivat myös erilaisia mahdollisuuksia tietotekniikan ja uusien viestintätaitojen harjoittelulle. Toiset – erityisesti nuoremmat haastateltavat – pääsivät tutustumaan koulussa tietokoneiden ja -verkkojen maailmaan, vaikka heillä ei olisi ollut kotona siihen mahdollisuutta. Sen sijaan lukupiirin vanhempien haastateltavien kouluaikana ei tällaisia mahdollisuuksia vielä kaikille ollut tarjolla, joten koulu ei välttämättä sosiaalistanut samassa määrin uuteen tietotekniikkaan kuin nytemmin.

Myös kirjastot mainittiin paikkoina, joiden kautta oli tutustuttu esimerkiksi internetiin ennen kuin kotiin oli saatu verkkoyhteys. Kirjastojen vaikutus lukemisen kohteiden valikoitumiseen mainittiin myös:

... sitte ku tuli nää Harry Potterit ja tällaset, niin ne innosti tosi paljon mukaansa. Ja sitten samalla kun alko enemmän lukemaan niin sitten samalla kirjastoissa oli tämmösiä että ”luitko jo Potterit, tässä on muita ehdotuksia, että mitä muita voisit lukea”, et ne oli tehny semmosen kivan listan ja sieltä tuli sitten luettua. (JA1)

Suomen vahvan kirjastolaitoksen merkitystä lukemisen tapojen, kohteiden ja muotojen ”kasvattajana” ei olekaan syytä väheksyä, ja sillä saattaa olla kansainvälisesti harvinainen rooli lukemiseen sosiaalistumisessa (ks. Ekholm & Repo 2010, 43–48). Myös musiikkikirjastojen merkitys nousi haastatteluissa esille, mutta ne ovat kärsineet kenties eniten tarjonnan siirtymisestä internetin latauspalveluihin.

Kodin merkitys lukemisen sosiaalistajana korostui erityisesti varhaislapsuudessa ennen koulua ja teini-ikää. Koti luo ennen muuta puitteet, jotka mahdollistavat arkeen mediakäytön. Varhaislapsuudessa television merkitys on suuri kotien media-ympäristöissä. Tosin yksi haastateltava totesi, että heillä ei televisiota ”kauheasti katottu”. Pikemminkin se oli ”siinä taustalla”. (JA4) Toisaalta myös kirjallisuuteen saatetaan saada kipinä kodin piiristä:

Mää itte luen (-- aika lailla ku), [04:22] kotoo lähtösin, äiti ja mummo oli semmosia oikein hamstraajia, että ala-asteella äiteellä, sillä oli, ja on tänäki päivänä enemmänki satoja ja satoja kirjoja. Että niitä oli tolkkuttomat määrät joka paikassa... (JA4)

Eniten kodin vaikutus näkyi kuitenkin siinä, minkälaiset mahdollisuudet se oli antanut uusien viestintä- ja mediateknologioiden käyttöön. Nuorempien haastateltavien kodeissa alkoi olla järjestään tietokone nettiyhteydellä, kun haastateltavat olivat 10–15-vuotiaita. Samaten erilaiset pelikoneet – konsolit, tietokonepelit – olivat yleisiä ja alkoivat korvata televisiota perheen ensisijaisena medialaitteena: ”Tietokone rupes oleen enemmän se, et se oli aina päällä. ... Et TV:n ääressä vietin, mut enemmänki pelien ääressä kun television ääressä.” (JA4)

Varttumisen ja koulun myötä kavereiden merkitys lukemiseen sosiaalistajana lisääntyy. Viimeistään teini-iässä kavereiden painoarvo alkaa ohittaa kodin ja koulun. Ystävät antavat suosituksia ja vinkkejä kirjallisuudesta, johon kannattaa tarttua. Heidän kauttaan löydetään myös pelejä ja muita populaarikulttuurin tuotteita.

Erityisen suuri merkitys kavereilla on kuitenkin sosiaalisen median sovellusten käytössä, mikä liittyy niiden luonteeseen vuorovaikutuksen ja viestinnän kanavana. Esimerkiksi Messengerin suosio nuorempien haastateltavien keskuudessa kouluiässä liittyi sosiaaliseen paineeseen olla mukana ”Mese-yhteisössä”. Useimmat haastateltavat olivat liittyneet myös irkkiin tai Facebookiin kavereiden suosituksesta. Eräälle haastateltavalle ainoa syy liittyä Facebookin oli se, että kaveri pelasi erästä Facebook-peliä.

Sosiaalinen media tai verkkopalvelut eivät kuitenkaan edusta kaikkia lukemiseen liittyviä valintoja. Erityisesti lukupiiriläiset korostivat kirjavalintojensa yhteydessä suoria kontakteja luotettuihin ystäviin, joiden suositukset painavat paljon enemmän kuin muu. Mikään verkkopalvelu tai digikirjakauppa ei heidän mielestään ohita tätä polkua:

...mä saan edelleenkin ni tavallaan ne kaikki suositukset justinsa teiltä ja joltain muulta ihmiseltä tai jostain, ehkä mä luen jostain jonkun arvion. Mutta ei se kauppa, se, että vaikka mä ostasin sieltä 20 kirjaa, niin mä en usko, että niil on semmosia algoritmeja, jolla ne sitten yhtäkkiä mulle suosittelee sen uuden, josta mä tykkään. (LP4)

Kirjoja valittiin myös lehti-arvostelujen perusteella, tai ne saattoivat löytää tienensä lukulistalle siksi, että ne oli saatu lahjaksi joltain lahjan saajan arvostamalta ihmiseltä.

4.3 Nykyiset lukutottumukset

Fokusryhmäläisten nykyiset mediankäyttötottumukset muistuttivat monessa suhteessa toisiaan, mutta erityisesti lukupiiriläisten kokemukset näyttäisivät eroavan kahdesta muusta ryhmästä. Osittain asia selittyy haastattelutilanteiden erilaisuudella: teema- ja fokusryhmähaastattelut eivät noudata tiukkaa rakennetta, joten niiden keskustelut polveilevat tapauskohtaisesti. Ryhmien kiinnostuksen kohteet määrittivät haastattelujen etenemistä. Osittain ero selittyy lukupiiriläisten korkeammalla iällä ja erityyppisellä elämänvaiheella verrattuna kahden muun fokusryhmän haastateltaviin.

Tämä ero kumpuaa haastateltavien omista kokemuksista ja kertoo nuorempien ikäluokkien selkeästi erilaisesta mediasuhteesta ja syvemmästä sitoutumisesta verkkoviestintään. Siinä missä lukupiirin haastattelu eteni paljolti lukemiskokemusten pohdintoina, kahden muun ryhmän haastatteluissa viestintäteknologia näytteli paljon suurempaa roolia. Heille erilaiset tietotekniikkaan liittyvät laitteet ja sovellukset olivat elimellinen osa mediakokemusta. He myös osallistuivat erilaisiin verkkoyhteisöihin aktiivisemmin kuin lukupiiri, jonka ”oma tuotanto” liittyi paljolti työhön. Lukupiirin yhteydessä keskityttiin enemmän lukemisen käytäntöihin, ja teknologia jäi taustalle. Ainoastaan lukupiirin miesjäsen nosti haastattelussa säännöllisesti esiin viestintäteknologiaan liittyviä seikkoja.

Kaikkien fokusryhmien nykyisiä lukemiskäytäntöjä yhdistäviä teemoja olivat pohdinnat ajankäytöstä, tiedon ja viihtymisen suhteista sekä lukemisen eri käyttöliittymistä (jos kirja lasketaan yhdeksi käyttöliittymäksi). Nykyinen laitteiden, käyttöliittymien ja mediasisältöjen valtava määrä asettaa kuluttajat tilanteeseen, jossa on tehtävä valintoja ajankäytön suhteen. Tällöin joidenkin viestinten ja sisältöjen merkitys saattaa korostua ja toisten jäädä vähäiseksi. Myös ihmisten elämäntilanne vaikuttaa ajankäyttöön.

Esimerkiksi lukupiirin pienten lasten vanhemmat valittivat, kuinka aika on kortilla ja väsymys vaivaa, jolloin syvälinen lukeminen tai mediasisältöjen pitkäaikainen kulutus on harvinaista:

Et sillä lailla se aika on, se on niin kortilla nyt että. Ja sitte illalla on tavallaan sitten taas, on liian väsynyt siihen. Et se, että puolihuolimattomasti seuraa jotain tv-sarjaa ja samalla kattoo sitten ne päivän uutiset siitä jostain iPadilta, niin se, siihen mulla riittää energiaa. (LP4)

Väsymys ja kiire muuttavat myös lukutottumuksia keskittyneestä ja aikaa vievästä lukemisesta pätkittäiseen ja silmäilevään lukemiseen. Kuten edellinen esimerkki osoittaa, osittain ajankäyttöön liittyen nuorten aikuisten mediankäyttöä luonnehti simultaanisuus myös silloin, kun ”aika on kortilla”. Media on jossain muodossa läsnä lähes aina:

... jatkuvasti se lukeminen on läsnä, että harvemmin esimerkiksi syön että mä en kuluta jotain mediaa. Mä luen lehtee, katson televisiota tai selaan nettiä tai, no, enimmäkseen luen lehtee tai katson televisiota samalla kun mä syön. (LP2)

Simultaanikäyttö näkyi erityisesti nuorempien japanilaisen populaarikulttuurin ja roolipelaamisen harrastajien arjessa, jossa verkkomedia oli jatkuvasti läsnä. Heillä oli avoinna samanaikaisesti useita eri sovelluksia, joiden syötteet vaikuttivat siihen, minkälaiseksi lukemisen polku kulloinkin muodostui. Verkkoviestintä yhdistyi heillä myös muiden mediamuotojen käyttöön, kuten musiikin kuunteluun tai lehtien lukemiseen.

Ajankäyttöä joutuu näin ollen miettimään ilman lapsiakin. Nykyisessä tarjonnan paljoudessa on tehtävä priorisointeja. Esimerkiksi digitaaliset pelit, erityisesti *World of Warcraft* -tyyliset nettipelit, tunnistettiin hyvin koukuttaviksi ja aikaa vieviksi, jolloin niiden pelaamisen kontrollointi liittyi ennen muuta ajankäytön kontrollointiin. Yksi haastateltava puolestaan kertoi oivaltaneensa ystävän antamasta esimerkistä, että kun vähentää television katsomiseen käytettyä aikaa, ehtii lukea enemmän kirjallisuutta. Viestimet todella kilpailevat keskenään kuluttajien ajasta.

Uusi viestintäteknologia asettaa myös kuluttajille ajan hermolla olemisen paineita. Kuten yksi haastateltavista totesi, ”... pitäis päästä juuri ajankohtasimman ja uusimman tiedon äärelle” (LP2). Jatkuvasti päivittyvä tiedon virta saa aikaan info-ähkyä, joka vierottaa joitakin haastateltavia lukemisen eri käytännöistä. Osittain sanottu liittyy siihen, että nykyinen opiskelu ja työelämä edellyttävät jatkuvaa tekstin parissa toimimista, mikä kuormittaa aivoja siinä määrin, että syvällisempään lukemiseen ei enää vapaa-ajalla ole suurta halua. Uuden teknologian mahdollistama online-elämä saattaa saada aikaan myös vastareaktioita: ”downshiftingiä” ja online-hypen vastustamista.

... mul oli esimerkiksi työkoneella justinsa joku semmonen tavallaan newsreader, johonka koko ajan putos sitä, tavallaan ajankohtaset uutiset niistä, mitä mä olin tilannu tai semmonen (-) [36:14] siinä. Ja sit se rupes jossain vaiheessa häiritseen mua. ... se uutuudenviehätys meni aika tosi nopeesti ohi sillai, että vaan koitti poistaa sen vaan sen... ähky siitä, että pitäis olla jotenkin koko ajan kauheen hyvin perillä siitä. (LP4)

Nuoremmille haastateltaville verkko oli luontevin toiminta- ja lukemisympäristö. Se on kuin ilma, jota hengitetään. Japanilaisen populaarikulttuurin ja roolipelien harrastajat olivat erittäin aktiivisia ja monipuolisia netin käyttäjiä, mutta he eivät

itse pitäneet asiaa ihmeellisenä. He olivat kasvaneet verkkoympäristöön. Irkistä oli muodostunut heille keskeisin kouluiässä omaksuttu yhteisöllisen viestinnän kanava, joka on säilyttänyt asemansa myös koulun jälkeen. Roolipelaajilla myös Messenger-tyyppiset viestintäkanavat olivat edelleen aktiivisesti käytössä, mutta japanilaisen kulttuurin harrastajille ne eivät olleet enää niinkään tärkeitä kuin pikemminkin tiettyyn elämänvaiheeseen liittynyt muoti-ilmiö.

Blogit ja keskustelufoorumit nousivat nuorempien fokusryhmäläisten puheissa melko ristiriitaisesti esiin. Useat haastateltavat totesivat ensin, että eivät oikeastaan seuranneet foorumeita tai blogeja, mutta kun keskustelu eteni, kävi ilmi, että he kuitenkin seurasivat säännöllisesti useita blogeja tai foorumeja: ”Täytyy myöntää että foorumeita ei kyllä tuu käytettyä sitten yhtään. Sanotaan että kolme foorumia tulee joskus luettua” (JA4). ”... kyllä mullakin on pari blogia mitä mää seuraan, mutta...” (JA2).

Suurin osa foorumeista ja blogeista liittyi yhteisön kiinnostuksen kohteeseen, japanilaiseen populaarikulttuuriin tai roolipelaamiseen. Myös muita aiheita käsitteleviä blogeja seurattiin, etenkin jos niiden pitäjä oli yhteisön jäsen. Erityisesti mainittiin sarjakuvablogit, ruokablogit, muoti- ja pukusuunnittelublogit sekä taideblogit. Kyseiset aiheet ovat muutenkin yleisiä suositumpien blogien listoilla (vrt. Hautakangas & Nopari 2012).

Erityisesti kuvafoorumien epämääräisyys herätti myös kritiikkiä: ”Joo, siis se on, noi kuvalaudat on vähän semmosia kaatopaikkoja, joo, et sinne se kaikkein...” (JA4). Ne on ”törkysiä paikkoja” (JA2). Kuitenkin kuvafoorumeita selvästi jonkin verran seurattiin, vaikka haastateltavat korostivat usein sitä, etteivät itse osallistuneet niiden keskusteluihin kovin aktiivisesti.

Facebook oli vastaavalla tavalla hiukan ristiriitainen yhteisösivusto kuin kuvafoorumit. Kaikki haastateltavat olivat kirjautuneet Facebookiin, mutta useimmille se oli lähinnä keino seurata, mitä ystävät tekevät. Harva tunnusti itse juurikaan päivittävänsä Facebook-profiiliaan tai olevansa muutenkaan kovin aktiivinen sivuston suhteen. (Vrt. Ridell 2011.) Erityisesti lukupiiriläisille Facebook oli jotakin, jonka ”sai juuri ja juuri säännöllisesti katottua” ja jota käytettiin – jos ”sieltä haluttiin jotain kattoo” – puhelimen avulla. Asennetta kuvaa hyvin yhden lukupiiriläisen toteamus: ”... jos Facebookistakin seurais joka ainutta linkkiä, jonka joku laittaa, niin eihän siinä elämässä sitten muuta enää ehtiskään tekeen” (LP4). Myös roolipelaajat kuvailivat Facebookia lähinnä harvoin seurattuna ikkunana siihen, mitä muut ovat tehneet. Omia sivuja ei juuri päivitetty, eikä Facebookista oltu ylisummaan kovin kiinnostuneita.

Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien suhtautuminen Facebookiin oli josain määrin myönteisempi, vaikka heillekin se edusti suurten massojen verkko-yhteisöllisyyttä, jossa oli jotain epäilyttävää. Oman yhteisön viestintä hoidettiin

pääosin irkin avulla. Facebookia kuitenkin seurattiin säännöllisesti: ”Facebookissa tulee paineltua F5:ta melkein koko päivän läpi, että katottua onks joku tullu saanohon jotain, mutta...” (JA3). ”Sitten on tosiaan se Facebook, joka on se yks niistä joka tulee aina tasasesti avuttua” (JA2). Tässä fokusryhmässä harrastettiin myös Facebook-pelien pelaamista.

Facebookin keskeiseksi ominaisuudeksi mainittiin japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien fokusryhmässä se, että sen kautta avautuu linkkiavaruus. ”Facebookin kautta tulee yleensä ajaututtua just tällaisille huumorisivustoille, Naurunapulaan ja sieltä tulee uutisiin, Iltalehteen ja tällasiin ajaututtua.” (JA1) Facebookin kautta voi ”päätyä ihan minne tahansa”. Esimerkiksi toisen suositun sivuston, YouTuben, videoita linkataan paljon Facebookiin. Facebook toimi siten osalle haastateltavista solmukohtana, josta löydettiin reittejä toisten suositteluille sivustoille.

Keskimääräiset nettirutiinit vaihtelivat hiukan fokusryhmittäin ja yksilöittäin. Lukupiiriläisillä korostui perinteinen viestintä sähköpostin avulla, tiedonhaku ja huviselailu. Kahdella muulla fokusryhmällä yhteisön ja henkilökohtaiseen viestintään liittyvät sovellukset olivat jatkuvasti auki ja käytössä, mutta sähköpostin sijaan erilaiset irkkiin ja reaaliaikaiseen viestintään liittyvät sovellukset korostuivat. Muu netin käyttö keskittyi harrastuksen kohteena olevaan aiheeseen, sen yhteisöihin, blogeihin ja portaaleihin, sekä nettipelaamiseen.

Yleisesti ottaen netin yhteydessä painotettiin silmäilevää lukemista ja lyhyempiä tekstimuotoja. Erityisesti vanhemmat haastateltavat eivät jaksaneet lukea netin kautta pitkiä tekstejä, jotka haluttiin hahmottaa mieluummin paperimuodossa ja usein esimerkiksi tulostettiin. Osa nuoremmista haastateltavista oli selvästi tottunut lukemaan näytöltä paremmin myös pidempiä tekstejä, kuten fanitarinoita ja blogikirjoituksia. Dawn Shaikh ja Barbara Chaparro (2004) tutkivat sitä miten internetin käyttäjät lukivat erilaisia dokumentteja verkosta. Tutkimus paljasti, että eri dokumentteja luetaan eri tavoin. Lehtiartikkeleita enimmäkseen tulostettiin, kun taas verkkouutisia, uutiskirjeitä ja tuotearvioita luettiin enimmäkseen tietokoneen näytöltä. Internetiä ei kyseisessä tutkimuksessa juurikaan käytetty kirjallisuuden lukemiseen. Dokumentin ulostamiseen vaikuttivat eniten sen koko, tärkeys ja käyttötarkoitus. Lukijoiden onkin todettu suosivan kompakteja formaatteja (Leckner 2012).

Nuorempien haastateltavien maailmassa netti oli korvannut osittain perinteisen median. Siinä missä vanhemmat haastateltavat lukivat säännöllisesti painettuja lehtiä, nuoremmat lukivat lehtensä ja uutisensa usein netin kautta – jos kohta myös useimmat heistä lukivat paperilehtiä. Heille nettiyhteisö toimi myös tärkeänä linkkinä uutisiin:

... jos joku postaa jonnekin irkkiin linkin, ni mä yleensä klikkaan sitä ja katon että mitä sieltä löytyy. ... Siellä on nyt semmonen, se on mun pääasiallinen uutistenlähde. Mut sitte mä luen sanomalehtee kanssa, että mä luen sanomalehen kotona ja sitten kaikki muu tulee ircistä, tällösten uutisten kannalta. (RO1)

Yksikään haastateltava ei omistanut varsinaista lukulaitetta. Yhdellä vanhemmalla miespuolisella haastateltavalla oli kuitenkin iPad ja myös yhdellä lukupiirin naisista sellainen oli perheen kautta käytössä. IPadia käytettiin ennen muuta netin selailussa, jossa se oli osoittautunut ylivertaisen nopeaksi ja helpoksi käyttöliittymäksi. Ensisijaisesti laitetta käytettiin vapaa-ajalla ja viihtymistarkoituksessa, mutta iPadin omistaja hyödynsi sitä myös työtekstien lukemisessa. Hänkään ei kuitenkaan jaksanut ladata ja lukea laitteelta pitkiä, kirjamuotoisia tekstejä. Osittain sanottu johtui siitä, että kirja oli hänen mielestään miellyttävämpi käyttöliittymä.

Parhaiten iPad-sovelluksissaan olivat tämän haastateltavan mukaan onnistuneet *Guardianin* ja *Wiredin* kaltaiset kansainväliset lehdet, kun ”... ne nyt on kuitenkin taitettu sille, ajatellen justiinsa sitä tavallaan alustaa eikä sillain, että ne nyt on vähän sanotaan pdf:t heitetty sinne tai pikkusen fiksunnettu” (LP4). Sen sijaan suomenkielisten lehtien ”applikaatiot oli joko liian kökköjä tai niistä olisi heti pitänyt maksaa”. Myös *Debattia tableteista* -selvityksessä todetaan Wiredin kuuluvan niihin tablettijulkaisuihin, joissa multimedian käyttö on luontevinta (Männistö 2011). Nuorempia haastateltavia häiritsi myös se, että nettisovelluksissa, esimerkiksi nettipeleissä, alettiin kerätä kesken kaiken maksua joko suoraan käytöstä tai erilaisten virtuaalikauppojen avulla. Jos palvelu oli alkujaan maksullinen, siitä oltiin valmiita maksamaan, jos se oli tarpeeksi hyvä ja siihen oli varaa. Mutta jos palvelu oli alun perin ollut ilmainen ja sitten muutettu maksulliseksi, nousi vastareaktio.

Kaikki haastateltavat pitivät painettua kirjaa erinomaisena pitkän tekstin käyttöliittymänä, jonka uskottiin menestyvän myös tulevaisuudessa. Mikäli digitaaliset kirjat maksavat saman verran kuin painetut, haastateltavat eivät ymmärtäneet, miksi niihin olisi järkevä siirtyä: kerran paperisen kirjan ostettuaan sen omistus oli jatkuva ja varma, kirja oli mahdollista varastoida, lainata tai laittaa kiertoon, ja se oli hyvä käyttöliittymä. Digitaalisissa kirjoissa ja ostopeleissä häiritsi myös niiden hankalakäyttöisyys. Kopiointisuojat, moninaiset salasanasysteemit ja osittaiset käyttöoikeudet eivät tehneet tuotteista houkuttelevia. ”Käytön jouhevuutta” pidettiin olennaisena kriteerinä, kun haluttiin siirtää tekstien kuluttamisen muotoja digitaaliseen ympäristöön.

Vanhemmat haastateltavat näkivät erilaisten arkistojen avautumisen ja käytön helpottumisen digitaalisen kulttuurin yhtenä suurimpana antina lukemiselle. Esimerkiksi *Yle Areena* ja *Elävä arkisto* olivat avanneet joillekin lukupiirin haastateltaville niin tutkimustyön, opetusmateriaalien kuin vapaa-ajan kannalta aivan uudenlaisia huvia ja hyödyn yhdistäviä mahdollisuuksia.

4.4 Lukemisyhteisöjen taustat

Fokusryhmien yhteisöjen lähtökohdat ovat siinä mielessä yhteneväiset, että niissä joukko samanhenkisiä ja samasta aiheesta kiinnostuneita ihmisiä muodostaa yh-

teisön, jossa pääsee toisten kanssa harrastamaan kiinnostuksensa kohdetta. Lukupiirin tausta eroaa kuitenkin monella tavalla kahdesta muusta ryhmästä. Lukupiirin jäsenet tunsivat toisensa entuudestaan, heillä oli yhteinen opiskelutausta ja kaikki myös työskentelivät tutkijoina ja opettajina samassa yliopistossa. Kahden muun fokusryhmän haastateltavat olivat puolestaan oppineet tuntemaan toisensa vasta yhteisön myötä, ja heillä oli erilaiset opiskelu- ja työhistoriat. Heille yhdistävä tekijä oli nimenomaan joko japanilainen populaarikulttuuri tai roolipelaaminen.

Lukupiirin jäsenet totesivat lähes yhteneväisesti, että suurin syy piirin aloittamiseen oli opintojen myötä muuttunut suhde kaunokirjallisuuteen ja lukemiseen. Kaikki olivat pienestä pitäen olleet aktiivisia kirjojen lukijoita, mutta opiskelu oli vienyt ajan ja innon lukemisesta. Kaunokirjallisuuden sijaan luettiin tenttikirjoja, eikä aikaa ja voimia jäänyt muuhun lukemiseen: ”Sit kun mä opiskelin, niin sitten mul oli sillai vähän semmonen, et nyt en mä saa lukee näit romaaneja, kun pitää lukee näit tenttikirjoja... tää lukupiiri vähän sitte elvytti sitä uudelleen.” (LP2)

Lukuharrastuksen elvyttämisen lisäksi piirillä oli muitakin lähtökohtia. Haluttiin tutustua nimenomaan uuteen kotimaiseen kaunokirjallisuuteen, joka oli piirin jäsenille oudompi tuttavuus. Näin mentiin tietoisesti tuttujen lukutottumusten ja ”oman mukavuusalueen” ulkopuolelle, kuten yksi haastateltavista asian ilmaisi. Yhdessä lukeminen toi myös lukukokemukseen uuden ulottuvuuden, kun ”... tajuaa, että miten eri lailla niitä tekstejä voi nähdä ja jopa tavallaan yllättyy siitä...” (LP4).

Yhteisöllisyys olikin selvästi sinällään tärkeä itseisarvo fokusryhmille. On helppo puhua ihmisten kanssa, jotka ”on kokemu saman”. Lukupiirissä tärkeä ulottuvuus oli nimenomaan irrottautuminen työn maailmasta, se että on ”... muitakin puheenaiheita ku se työ. Että voi nauttia kulttuurista yhdessä ystävien kanssa” (LP3) ja että ”... sosiaalinen yhdistyy siihen, että on jotakin uutta, virkistävää kulttuuria” (LP2).

Kahdessa muussa fokusryhmässä kiinnostus yhteisöä yhdistävään aiheeseen virisi henkilötasolla viimeistään yläasteiässä, jolloin samanhenkiset alkoivat hakeutua toistensa seuraan. *Pokémonin* tapaiset ikäluokkakokemukset yhdistivät japanilaisesta kulttuurista kiinnostuneita, ja joillekin miespuolisille kiinnostuksesta tietotekniikkaa kohtaan oli tullut selvä kaveriporukoita yhdistävä kokemus. Monille näistä ryhmistä irkistä muodostui tärkein viestintäkanava kouluaikana, ja se oli säilyttänyt asemansa yhteisöä ylläpitävänä viestinnän keinona näihin päiviin asti.

Kolmas nuorempia haastateltavia yhteisöihin ajanut seikka oli digitaalisten pelien pelaaminen. Erityisesti kaverien suositukset ja mieltymykset olivat suunnanneet haastateltavien peliharrastusta ja peliyhteisöihin hakeutumista. Myös kodilla – pelivälineiden omistamisella, sisaruksilla ja vanhemmilla – oli ollut vaikutusta pelaamiseen. Joidenkin haastateltavien kodit rakensivat pelaamiselle ja peliyhteisöille suopeamman ympäristön kuin toisten kodit:

Piti vaan sanoo et mä taas pelaan aika aktiivisestikin videopelejä. Tosin se saattaa johtua ehkä vähä siitäkkin että mä sain pleikka ykkösen jotain 8-vuotiaanako? Ja se varmaan olis jäänyki siin jossain kohtaa, mutta kun mulla on pikkuveli, ni sit se on välillä vähä silleen et ”pelataan yhdessä nyt!” (RO2)

Yhteisöillä on myös tapana rakentaa omaa identiteettiä ja ryhmähenkeä erottautumalla muista. Tämä näkyi irkkiyhteisöissä jo kouluaikana:

... oman kohdan, et.. yläasteella oli luokalla tai sillai kaveriporukalla oli oma kanava ja sitten tuli käytyä kattomassa viereisten luokkien kanavia ja tällasta, et.. se vaan oli yleensä semmosta että ”ai sä tulit tänne, me bannataan sut täältä pois”. (JA3)

Ilmiötä ironisoitiin haastatteluissa ”lievänä kuppikuntaisuutena”. Yhteisöjen sisäinen koheesio lujittaa niitä, ja pitkäaikaiset yhteisöt valikoituvat usein vuosien varrella siten, että samanhenkiset jäävät porukkaan. Lukupiiri erosi tässä kahdesta muusta fokusryhmästä sen takia, että lukupiiriläiset tunsivat toisensa hyvin jo ennuudestaan ja valitsivat piiriin ihmisiä, joiden kanssakäymisen tiedettiin etukäteen olevan sujuvaa ja mutkatonta.

4.4.1 Yhteisöllisyyden muodot

Fokusryhmien haastatteluista käy ilmi, että nettiyhteisöjä on hyvin monenlaisia, mutta yhteisöjä arvioidaan aika samantyyppisin kriteerein. Yksi keskeisimmistä arviointikriteereistä oli se, tuntevatko yhteisön jäsenet toisensa. Vaikka erilaisilla yleisesti tunnetuilla foorumeilla syntyy helposti eräänlainen porukkahenki, niitä ei pidetty ”aitoina” yhteisöinä, jos niissä esiinnyttiin anonyymisti:

... se on mun mielestä hyvä esimerkki tästä ei oikeasta yhteisöstä, että ne ei kukaan siellä oikeesti tunne ketään toista. Vaikka ne tekee välillä yhdessä jotain, saa aikaan jotain yhdessä niin se on sama, millä hetkellä hyvänsä ne saattaa kääntyä toisiaan vastaan yhtä lailla. (JA2)

Anonymiteetti saa aikaan konflikteja, jotka hillitsevät yhteisön koheesiota: ”Sen takaa on kuitenkin helppo heittää aika lailla vapaata mielipidettä. Joka saattaa aika ajoin, lyhytkin lausahdus melko helposti vihastuttaa tai suututtaa tai loukata toista.” (JA3) Anonymiteetti mahdollistaa jopa uhkailun ja huijaamisyritykset, jotka olivat haastateltavien mukaan yleisiä erityisesti sellaisissa nettiyhteisöissä – esimerkiksi peleissä –, joissa käytetään oikeaa rahaa. Sen sijaan pienet foorumit, joilla syntyy tiivis porukka, joka ”tekee ihan oikeassa elämässä juttuja”, olivat fokusryhmäläisten mukaan ”enemmän sellanen oikea yhteisö” (JA2).

Roolipelaajat avasivat kysymystä nettiyhteisön ”aitoudesta” Facebookin avulla. Yhden haastateltavan mielestä Facebook on ”siinä rajalla”, koska siellä ihmisiä ei yhdistä välttämättä jokin tietty kiinnostuksen kohde ja siellä ei myöskään aina olla kovin rehellisiä, kun kaikesta vain ”tykätään”. Esimerkiksi sellaisilla kuvafoorumeil-

la, joihin voi laittaa itse tekemiään kuvia, saa aidompaa palautetta asiasta kiinnostuneilta ihmisiltä. Myös kritiikki on tällaisilla foorumeilla sallittua. Kuten edellä todettiin, yhteisön koostumuksella koettiin kuitenkin olevan tätä suurempi merkitys. Jos Facebook-kavereina on ”pelkästään semmosia tyyppejä jotka mä oikeesti tunnen, niin siinä mielessä se on mulle aika aito, vaikka mä en mä sitä muuten hirveesti käytä” (RO1). Tosin yksi haastateltava vastasi tähän, että nämäkin kaverisuhteet saattavat olla pinnallisia ja perustua lähinnä siihen, että Facebookissa ja tietyissä sen sovelluksissa on hyötyä, jos on paljon kavereita.

Lukupiiri erosi kahdesta muusta ryhmästä ratkaisevasti juuri siinä, että kaikki sen jäsenet olivat tunteneet toisensa kauan jo ennen lukupiiriä, eikä heillä oikeastaan ollut varsinaista verkkoyhteisöä. Lukupiiri perustui kasvokkaihin tapaamisiin. Kahdessa muussa ryhmässä oli yleistä, että yhteisöjä rakennettiin virtuaalisesti ja että haastateltava ei ollut välttämättä milloinkaan tavannut verkkoystäviään kasvokkain. Ystävystyminen oli heillä myös usein lähtenyt verkkoviestinnästä, joka oli vasta myöhemmin johtanut kasvokkaihin tapaamisiin:

... mä tunnen suurimman osan niistä kavereita pelkästään netin kautta, mutta mä oon sitte tavannu osan niistä, lähinnä suomalaisia, mutta oon mä paljo ulkomaa-laistaki tavannu sitte myöhemmin. (RO1)

Virtuaalinen ja reaalin yhteisöllisyys kuitenkin sekoittuivat näissä kahdessa fokusryhmässä. Nettiyhteisöistä saadaan kavereita, joiden kanssa aletaan viettää aikaa myös verkon ulkopuolella, ja päinvastoin, vanhoihin kavereihin pidetään yhteyttä verkon avulla.

Sen lisäksi, että yhteisön jäsenten tunteminen lisää yhteisön koheesiota, myös viestinnän reaaliaikaisuus saattaa lisätä yhteisön ”aitouden” vaikutelmaa. Esimerkiksi Facebook eroaa juuri tässä Messengeristä, irkistä ja muista reaaliaikaisista verkkoyhteisöistä, joissa...

... ne oikeesti on siinä koneella ja seuraa sitä asiaa ehkä vähä enemmän, ku sit Facebookissa on vähä sellast että.. vähä niin ku tekstiviestin lähettäminen, et ooksä siellä, ja sit se ihminen saattaa olla just jossain muualla... (RO2)

Foorumeilla ja irkissä suosittua anonymiteettia pidettiin syynä siihen, että yhteisö säilyy pääosin virtuaalisena. Toisinaan tällaista yhteisöä on jopa vaikea hahmottaa yhteisöksi, kun ihmiset vaihtavat nimimerkkejä ja sähköpostiosoitteita tai esiintyvät eri nimimerkeillä eri yhteyksissä. Tämä mahdollistaa myös ”vihayhteisöt” ja ”selkään puukottamiset” oman yhteisön sisällä helpommin kuin omalla nimellä toimiminen. Toisaalta joillekin haastateltaville anonyymi virtuaaliyhteisöllisyys oli myös tietoinen valinta: tekstipohjainen verkkoympäristössä toimiminen oli heidän mielestään huomattavasti luontevampaa kuin kasvokkainen vuorovaikutus.

Yksi haastateltavista oli aiemmin seurannut aktiivisesti keskustelufoorumeita ja irkkikanavia, joista tunnisti yhteisön piirteitä. Hän ei kuitenkaan koskaan itse osallistunut aktiivisesti yhteisöjen toimintaan, koska se olisi vienyt liikaa aikaa. Verkko-yhteisöjen identiteettiä löyhentääkin se, että yhteisöissä on paljon ”vapaamatkustajia”, jotka vain seurailevat muiden keskusteluja ja tekemisiä mutta jotka eivät itse halua osallistua aktiivisesti yhteisöön. Sanottu pätee tosin kaikkiin, myös reaali-maailmassa toimiviin yhteisöihin. Yhteisöissä on aina enemmän ja vähemmän aktiivisia jäseniä.

Kiinteimmät verkkoyhteisöt toimivat suljetuissa ympäristöissä, jolloin niihin osallistuvat ovat yleensä sitoutuneita yhteisöön. Tällaiset ryhmät kokivat haastateltavien mukaan eniten olevansa yhteisö. Yksi haastateltava esitti, että juuri tässä on myös este yhteisöihin liittymiseen. Erilaiset salasanat ja kirjautumiset rajaavat muut yhteisön ulkopuolelle:

... tunsin halua kuulua. Mä koskaan sitte menny sen rajan yli, et olisin jotenkin itse siihen liittyny. Et musta ylipäättään se kirjautuminen erilaisiin paikkoihin ja palveluihin on se, mikä rajaa mut usein ulos. Et heti ku kysytään jotakin käyttäjätunusta ja salasanaa, ni mä oon poissa jo. Että mua ei kuitenkaan sitten niin paljon kiinnosta. (LP4)

Yhteisöjen muodostamisessa onkin kyse eräänlaisesta distinktiosta, eron teosta muihin (Bourdieu 1984). Eroa tehdään niin yhteisön ulkopuolelle sijoittuviin kuin yhteisön sisällä, sen ytimeen ja ytimen ulkopuolelle kuuluviin. Esimerkiksi netin peliyhteisöissä huonosti käyttäytyneet olivat joidenkin haastateltavien mukaan usein ”vähän koulutettuja” tai ”ulkomaalaisia, joiden kulttuuritausta ei opeta samanlaisille tavoille”. Joillakin peliyhteisöillä kerrottiin olevan ”huijaajien (*scammers*) lista” ja sen vastapoolina ”luotettavien pelaajien lista”. Yhden haastateltavan mukaan verkossa on käyttäjiä, jotka rakastavat fanifiktiota, ja toisia, jotka suorastaan vihaavat sitä. Tärkeää yhteisölle on identiteetin rakentaminen tällaisten erojen kautta. Eronteon lisäksi yhteisöä rakentaa kuitenkin myös yhteisen kokemuksen vaaliminen, yhdessä tekeminen.

4.4.2 Yhteisöjen toiminta

Lukupiiri erosi myös toimintatavoiltaan ratkaisevasti kahdesta muusta yhteisöstä, koska siinä tavattiin melko harvoin mutta kasvokkain ja pääasiassa keskusteltiin luetuista kirjoista. Haastateltavien mukaan lukupiiri ”toimii sillai laiskanpulskeesti”. Kaksi muuta ryhmää toimi haastattelujen perusteella aktiivisemmin, ja niiden jäsenet seurasivat oikeastaan päivittäin yhteisönsä kuulumisia verkon kautta. Lukupiirin keskeinen motiivi oli, että se pakottaa piiriläiset ylipäättään lukemaan kirjoja – myös sellaisia kirjoja, joita ei muuten tulisi luettua. Piiriläiset puhuivat myönteisessä mielessä ”joukkopaineesta”, joka toisaalta ajaa lukemaan kirjallisuutta ja toisaalta myös kannustaa miettimään luettua uusista näkökulmista.

Kaikkia fokusryhmiä motivoivat yhteinen kiinnostuksen kohde, yhdessä olo, kave-reiden kanssa viestiminen ja näiden toimintojen aikaan saama mielihyvä. Yhteisöl-lisen toiminnan tavat olivat sen sijaan fokusryhmissä varsin erilaisia.

Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajat ja roolipelaajat käyttivät paljon ja mo-nimuotoisesti verkkoviestintää yhteisöjensä rakentamisessa ja toiminnassa (vrt. Valaskivi 2008, 132–138). Molemmille ryhmille pelaaminen oli tärkeä sosiaalisen toiminnan muoto. Digitaaliset moninpelit, kuten *Counter Strike 1.6*, *Day of Defeat* ja erilaiset nettiräiskintäpelit, mainittiin useaan kertaan haastatteluissa. Roolipe-laajat pelaavat luonnollisesti myös live-pelejä, mutta myös japanilaisen populaari-kulttuurin harrastajat osallistuvat live-tapahtumiin. Esimerkiksi vuoden 2006 jouk-kokokoonntuminen (*assembly*) mainittiin tapahtumana, jota muisteltiin ylpeänä, koska siellä oli oltu mukana ”hienolla klaanilla”.

Verkkoviestintäpainotus vaikutti myös ryhmien kotimaisuus–ulkomaisuus-jäsen-nyksiin. Lukupiiri toimi kansallisessa viitekehyksessä, suomen kielellä ja painotti uutta kotimaista kirjallisuutta – jos kohta piiri luki myös ulkomaisten kirjailijoiden teoksia. Lukupiiriläisten työ yliopiston tutkijoina ja opettajina on varsin kansainvä-listä, joten piirin keskittyminen kotimaiseen kulttuuriin oli tietoinen valinta.

Kahden muun ryhmän verkkoviestintäpainotus nosti puolestaan esille myös haas-tateltavien kansainvälisiä kontakteja. Nettipelaaminen, fanikulttuurit ja yhteisö-sivustot saattavat olla hyvinkin kansainvälisiä. Ulkomaalaisten kontaktien kanssa saatettiin kirjoittaa yhdessä fanifiktiota tai kommentoida muuta nettiin tehtyä tuotantoa. Yksi haastateltavista paljasti olevansa yksityisyytensä suhteen paljon tarkempi kirjoittaessaan suomeksi kuin englanniksi:

Sinänsä muualla sit, jossain englanninkielisissä paikoissa, ni mä kirjotan melkein mitä hyvänsä sinne. Et se saattaa olla sellanen että ulkomaalaiset, ni ne on kauempana siellä, että sillä ei oo niin väliä. (RO1)

Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajat suosivat yhteisön viestinnässä erityi-sesti irkkiä, jossa käytettiin sekä julkisia että suljettuja kanavia. Myös roolipelaajat käyttivät irkkiä, mutta heillä se ei ollut yhtä korostuneessa asemassa kuin edellisel-lä ryhmällä, ja esimerkiksi Messenger ja muut chattailu-sovellukset kuuluivat myös laajalti roolipelaajien repertuaariin. Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajiin kuuluneet haastateltavat käyttivät Meseä ja Facebookia puolestaan enemmän henkilökohtaiseen viestintään esimerkiksi sukulaisten (äiti, sisarukset) kanssa, kun irkki toimi yhteisöjen viestintäympäristönä.

Toisaalta Facebookin voima tiedotuskanavana tiedostettiin. Itse asiassa siihen lii-tettiin samoja ominaisuuksia kuin perinteisesti joukkoviestintään:

... Se on paljon tehokkaampi tapa ottaa siihen koko kaveripiiriin yhteyttä, kun ne kaikki kuitenkin ei oo siellä yhdellä irkkikanavalla. Mutta se että ne kuitenkin kaikki on Facebookissa enemmän tai vähemmän aktiivisesti, että.. (JA3)

Sitä kautta on helppo löytää erilaiset tapahtumat, helppo luoda niitä, tehdä kutsuja erilaisiin juhliin, tapahtumiin. Sen kautta on helppo antaa ajatuksensa julki. (JA4)

Sen sijaan Skypen kaltaisia äänipuheluohjelmia haastateltavat eivät juuri kertoneet käyttävänsä. Yhdistysten kokouksissa Skypeä oli joskus käytetty. Samaten vastaavia ohjelmia (esim. Ventrilo ja TeamSpeak) käytettiin toisinaan "... nettipeleissä siihen, että ku porukka pelaa yhdessä ja ne haluaa puhua keskenään et ei tarvi kaikkee kirjottaa tekstichattiin" (JA4).

Vaikka lukupiirin toiminta erosi kahdesta muusta ryhmästä erityisesti aktiivisuuden ja verkkoviestinnän osalta, itse toiminnan funktio vaikutti kaikissa ryhmissä melko samalta. Yksi lukupiirin jäsen kiteytti lukemisyhteisön tehtävän: "... se on tavallaan semmonen reflektio, viitekehys" (LP1). Yhteisöä käytetään oman itsen, omien ajatusten, näkemysten ja tekemisten heijastuspintana (ks. Fornäs 1999).

Lukupiirissä reflektio tapahtui lukukokemuksista keskustelemisen kautta. Muissa yhteisöissä reflektio toteutui puolestaan paljolti verkkoyhteisön antaman palautteen muodossa. Yhteisöt esimerkiksi kommentoivat jäsentensä tekemisiä ja tuoksia, erityisesti kun he laittoivat niitä julkisesti esille verkkoon. Pari haastateltavaa teki muun muassa itse erilaisia kuvia, joita laittoi julkiseen jakeluun. Joku kirjoitti fanifiktiota, ja yksi ompeli vaatteita.

Kaikki edellä mainitut aktiviteetit olivat varsin kiinteästi mukana verkkoyhteisöjen toiminnassa. Yhteisö toimi ikään kuin yleisönä ja kriitikkona, mutta myös kannustimena ja jopa suorana ohjailijana. Yhteisöjen vaikutus lukukäytäntöjen muodostumiseen oli näin ollen suuri. Lukupiirissä luettava kirjallisuus edellytti kollektiivista hyväksyntää, vaikkei sen valikoimisessa mitään järjestelmällistä periaatetta haastateltavien mukaan ollutkaan. Myös muut haastateltavat suuntasivat kiinnostustaan osittain yhteisön avulla. Esimerkiksi blogit löydettiin usein ystävien suositusten kautta, ja erään haastateltavan "pääasiallinen uutislähde" oli irkkikanavien kaveriporukka, jonka kautta hän löysi itseään kiinnostavat asiat ja informaation myös perinteisestä mediasta.

4.4.3 Muutokset yhteisöissä

Kun fokusryhmiltä kysyttiin yhteisöissä tapahtuneista muutoksista, lukupiirin ero kahteen muuhun ryhmään kävi entistä selvemmäksi. Lukupiiriläiset olivat kahden muun ryhmän jäseniä vanhempia ja olivat kokeneet ajan ennen internetiä ja verkkoviestintää. Heille verkkoviestinnän yleistymisen oli suurin muutostekijä, jolla oli vaikutuksensa myös yhteisöihin. Viestinnän nopeutuminen oli heille silmännähtävä kokemus:

Niin sen, sitte taas kuitenkin se nopeus. Mut sitte taas ku jotain poikkeuksellista tapahtuu, tällaset on kyllä ehdottomasti semmosia nettielämyksiä. Että ollaan oltu töissä ja sitte jotain on tapahtunu, sitte mennään tohon käytävälle mölyään ja,

onko jo kaikki nähny sen (--). Se tapahtuu sekunneissa se, että se sama uutinen, joka on juuri nyt.. (LP1)

Kahden muun fokusryhmän jäsenet edustivat selvästi nettisukupolvea, jolle reaaliaikainen viestintä oli tuttua jo lapsuudesta tai vähintään teini-iästä. Irkkiin mentiin mukaan viimeistään yläasteella, ja siitä muodostui edelleen japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien keskeisin viestintäympäristö. Myös Messengerit ja muut chat-ohjelmat ovat näille fokusryhmäläisille itsestään selviä viestinnän muotoja. Näin ollen heille muutokset liittyvät ennemminkin verkkoviestinnän uusiin muotoihin ja yhteisöjen koostumusten muutoksiin kuin verkkoviestinnän yleistymiseen sinänsä.

Kaveripiiri muuttuu vuosien saatossa, mikä muokkaa myös läheiseksi koettuja yhteisöjä uusiksi. Osa ystävistä pysyy mukana, osa vaihtuu elämäntilanteiden muuttuessa. Tässä mielessä verkkoyhteisö on kenties löyhempi sosiaalinen ryhmittymä kuin sellainen yhteisö, joka perustuu kasvokkaiseen tapaamiseen. Vaikka jälkimmäisissäkin tapahtuu paljon kiertoa, niiden vaihtuvuus on hitaampaa. Paikalla on näin ollen yhteisön koheesion kannalta merkitystä myös netin aikakaudella (vrt. Brint 2001). Lukupiiri oli pysynyt samana koko sen olemassaolon ajan, mutta kahden muun fokusryhmän verkkoyhteisöissä oli tapahtunut muutoksia vuosien saatossa.

Kun uudet verkkoviestinnän muodot lyövät läpi suuren yleisön kanaviksi, syntyy tarve erottautua massasta ja rakentaa pienempiä yhteisöjä samanhenkisten kanssa. Tähän tarkoitukseen eivät välttämättä uudet sosiaalisen median sovellukset, kuten Facebook, sovellu yhtä hyvin kuin suljetummat viestintäympäristöt. Uudet sovellukset sopivat haastateltavien mukaan erinomaisesti pikaisten kuulumisten seuraamiseen ja yhteisön ulospäin viestintään, mutta varsinaisen yhteisön rakentamiseen ne eivät ole yhtä hyviä välineitä kuin irkin tapaiset suljetummat ympäristöt.

Joidenkin haastateltavien mukaan verkkoviestinnän leviämisellä kaiken kansan mediaksi on ollut myös kielteisiä seuraamuksia:

... samallai ku Internettiä käyttävä sukupolvi vanhenee ja sitten teknologia yleistyy muutenkin kaikessa käytössä, niin tavallaan vanhemmatkin sukupolvet jotka on vanhempia kun Internet itsessään, niin on myöskin oppinu käyttään sitä enemmän ja enemmän. Mikä alkaa myös näkyä siinä, että vaikka meillä on ihmisiä joilla on hyvin takapajuisia mielipiteitä ja ei juurikaan minkäänlaista ymmärrystä tietoteknisestä yhteiskunnasta, niin hekin pystyy kuitenkin Internetin avulla kirjottamaan ne hyvin takapajuiset mielipiteensä sinne Internettiin. (JA2)

Tietotekniseen osaamiseen liittyy vahva nostalginen ulottuvuus, jonka silmissä ”alkuperäinen” verkkoyhteisöllisyys oli samanhenkisten nörttien aitoa yhteisöllisyyttä, eräänlainen ”alkuseurakunta”. Verkon yleistyttyä tästä aitoudesta on joidenkin haastateltavien mielestä vieraannuttu.

4.5 Oman tuotannon muodot

Myös oma tuotanto erotti lukupiiriä selkeästi kahdesta muusta fokusryhmästä, joiden toimintaan verkko-osallistuminen ja verkossa julkaiseminen liittyivät läheisesti. Vain yksi lukupiirin jäsen kertoi tuottavansa verkkoon julkaisuja ja osallistuvansa foorumien tai muiden verkkoyhteisöjen keskusteluihin. Hänenkään oma tuotantonsa ei liittynyt lukupiiriin vaan omiin harrastuksiin, kuten urheiluun tai työhön. Muiden lukupiiriläisten oma tuotanto liittyi puolestaan perinteisiin medioihin, kotiin ja työhön. Yksi lukupiiriläinen kertoi toimittavansa tutkijantyöhön liittyvää aikakausjulkaisua pääasiassa vapaa-ajallaan, joten hän mielsi sen ”omaksi tuotannoksi”. Toinen paljasti kuvaavansa videoita ja koostavansa perinteisiä valokuva-albumia, mutta niitä ei julkaista vaan ne liittyivät enemmän perheen ja suvun muistoarkistoihin.

Sen sijaan kahden muun fokusryhmän jäsenet olivat monin tavoin aktiivisia verkon osallistujia, vaikka eivät aina kovin kummoisena ”omana tuotantona” aktiivisuuttaan pitäneetkään. Heille verkko-osallistuminen oli itsestään selvää vertaisviestintää, jonka eri muotoja ei välttämättä osattu mieltää omaksi sisällöntuotannoksi. Yleisimpiä osallistumisen muotoja olivat pelaaminen ja yhteisöjen keskusteluihin osallistuminen, mutta monet harjoittivat myös perinteisempiä oman tuotannon muotoja, kuten julkaisujen tekemistä.

Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajiin kuuluvista haastateltavista useampi tuotti jollakin tavoin kuvia ja laittoi niitä nettiin jakeluun. Kaksi heistä julkaisi netissä valokuvia; toinen lähinnä Facebookin kautta mutta toinen myös valokuvauksen harrastajien foorumeilla. Yksi ryhmän jäsenistä puolestaan harrasti piirustusta ja julkaisi kuviaan aiheeseen liittyvillä foorumeilla. Myös yksi roolipelaaja julkaisi piirustuksiaan samalla foorumilla.

...deviantART, mul on siellä itelläni tili, lisään sinne välillä piirustuksiani, ja etin sieltä, silloin ku mä haluan jonkun tietyn teeman puitteissa piirtää jotain, ettiä jotain mallikuvia, mä haen sillä sanalla sieltä ja sitte mä tallentelen niitä kuvia koneelle. Et niistä voi vähän ottaa vinkkejä, et tollasen vois tehdä ja, samoin ompeluun ja näin edespäin. (JA1)

Yhdistyksen johto- ja hallintotehtävissä olleet haastateltavat joutuivat myös asemansa puolesta tuottamaan materiaalia yhdistyksen ylläpitämille foorumeille, kuten nettisivuille. He saattoivat myös edustaa yhteisöä erilaisissa keskusteluyhteyksissä.

Roolipelaajat tuottivat lisäksi muuta tekstimateriaalia netin julkaisufoorumeille. Toinen esimerkiksi kirjoitti fanifiktiota ja blogia, toinen taas piti nettipäiväkirjaa. Kirjoittamisessa oli paljon yhteisöllisiä piirteitä. Jopa aihevalinnat ja näkökulmat saattoivat muotoutua yhteisöllisesti:

...nääh ihmiset tekee listoja missä on aiheita, ja sit niiden pohjalta sit pitää kirjottaa niitä. Niit mä oon jaksanu aika montaki tehdä. ... Joo, mut sit sä itte saat päättää että teeksä sen vaikka johonkin elokuvan pohjalta tai sarjakuvan pohjalta tai pelin pohjalta, ja ketkä hahmot siinä on, onks siinä jotain sun omakeksimiä hahmoja, ja kaikke tällasta. (RO2)

Tuotannon aktiivisuus vaihteli ajankäytön mahdollisuuksien mukaan. Esimerkiksi blogin pitäjä kertoi päivittävänsä blogiaan muutaman kerran kuussa, kesäloma-aikaan hiukan useammin. Kirjoittaminen saattoi myös irrota yhteisön vaikutuspiiristä enemmän omaehtoiseksi. Esimerkiksi fanifiktio kirjoittaminen oli johdattanut yhden haastateltavan täysin omien tarinoiden keksimiseen:

Sitten sen yhen tarinan kanssa se maailma alko muuttua, ne hahmot alko muuttua. Sit mä mietin et minkä takia tää on fanifiktio, mä voin tehdä tästä ihan oman tarinan. Sit mä vaihoin kaikki hahmojen nimet, sit se oli mun oma tarina. Se oli mielenkiintosta. Se ei oo kyl hirveen hyvä tarina, mutta sit mä aloitin toisen tarinan joka on parempi. Siinä ei sitten oo mitään faniktiolähteitäkään. (RO1)

Oman tuotannon tekemisessä oli palkitsevinta se, että sai itse kehittää omia juttuja ja näki kättensä jäljen. Julkaisemisen kautta tuli lisämausteena yhteisön antama palaute. Jos se oli kiitävää tai jos omat tekeleet kiinnostivat ja liikuttivat jotakuta toista, palkinto oli kaksinveroinen.

4.6 Oma tuotanto ja lukemisyhteisöt

Oma tuotanto liittyi siten monin tavoin fokusryhmien yhteisöihin. Ainoastaan lukupiiriläisten toiminta erosi kahdesta muusta ryhmästä, koska se ei toiminut verkko-ympäristössä eikä sen jäsenillä ollut myöskään tässä mielessä aktiivista verkko-osallistumista. Jos jollakin lukupiirin jäsenistä olikin jossain vaiheessa ollut "...semmosia hetkellisiä tunteita, taikka että jotenkin että mä aloin tunnistaa niitä kirjottajia ja aloin arvostaa joitain tiettyjä tyypejä" ja "näin, että näillä on täällä tämmönen yhteisö, johon ehkä jotenkin (-) tunsin halua kuulua", niin tämä halu ei koskaan riittänyt yhteisöön liittymiseen ja omaan osallistumiseen.

Sen sijaan kahden muun fokusryhmän jäsenet olivat lähtöjään verkkoviestinnän parissa kasvaneita ja heille verkko-osallistuminen oli arkea. Toiset tuottivat selkeästi omaa materiaalia ja julkaisivat sitä, toiset osallistuivat muuten, mutta yhtä kaikki osallistumista läpäisi usein ajatus jonkinlaisesta yhteisöllisyydestä, asioiden jakamisesta toisten kanssa:

...mä luen mitä muut sanoo ja luen mitä muut linkkaa sinne, ehkä tykkään tai jaan niitä linkkejä eteenpäin joihinkin artikkeleihin, mut en mä ite kirjota sinne juuri mitään että.. ... enemmänkin silleen, ei niinkään tuo sitä, mitään omia ajatuksia niin hirveesti julki, mutta jakaa sellasia linkkejä asioihin mistä ite, mitä löytää netistä. (JA2)

Ja sitte mä yritän, pistän sinne kuvia, ja sitten.. yritän jakaa tämmösiä hyviä koke-muksia... (JA1)

Kuten aiemmin kävi ilmi, yhteisö vaikuttaa omaan tuotantoon monin tavoin. Se inspiroi julkaisemaan, tarjoaa kuvitellun tai todellisen yleisön, tuottaa aiheita ja materiaalia omalle tuotannolle ja antaa palautetta.

Joissakin tapauksissa yhteisön palaute suuntaa tekemistä hyvin konkreettisesti: tuotantoa suunnitellaan siten, että se miellyttäisi yhteisöä. Tässä on haastateltavien mukaan myös arveluttavia piirteitä. Esimerkiksi fanifiktiossa vedotaan usein lukijoihin seksin avulla ja kuvataan muun muassa tyttöhahmoja kliseisen seksisti-sesti jopa pornosta tuttujen konventioiden sävyttäminä (vrt. Nikunen ym. 2005). Joillakin sivustoilla on pisteytysjärjestelmiä, joiden avulla lukijat voivat rankata julkaisuja. Yleisemmin palautteena toimii kuitenkin sivuston ”tiedonhallinta”, josta voi saada selville, kuinka moni on lukenut, ladannut tai kommentoinut mitäkin. Tässä suhteessa ruohonjuuritason nettiyhteisöt käyttävät melko samanlaisia mittareita kuin perinteiset mediatilat, jotka arvioivat ja suunnittelevat nettisivujensa sisältöjä käyttäjistä saatujen lokitetietojen avulla.

Monet haastateltavat olivat lopulta kuitenkin melko skeptisiä oman tuotantonsa herättämästä kiinnostuksesta. Ajateltiin, että netissä on niin paljon tarjontaa, että on oikeastaan ihme, jos joku löytää juuri minun tuotokseni. Vaikka kuvia tai kirjoituksia julkaisisi asiasta kiinnostuneiden yhteisösivuilla, ei ole takeita, että ne saisivat paljon yleisöä, saati herättäisivät reaktioita:

... mun juttuja ei juuri kukaan lue ilmeisesti. (RO1)

Mullakaan ei juuri lue kukaan, paitsi mun yks kaveri. (RO2)

Mä saan ehkä pari kommenttia johonkin vähän enemmän kiinnostavaan postaukseen. Jos ei oo mitään erikoista, ni sitten ei tuu yhtään kommenttia. (RO1)

Yksi motiivi omaan tuotantoon olikin se, että muut eivät olleet tehneet uusia kiinnostavia julkaisuja tai yhteisössä ei käyty juuri sillä hetkellä kiinnostavia keskusteluja, joihin teki mieli osallistua.

Se riippuu aika paljon siitä että mitä sieltä tulee vastaan, että jos mitään ei vaan tapahdu eikä kukaan postaa mitään, ni sitten on vaan sitten, no eipä tässä mitään, ruvetaan tekee jotain muuta. Sit mä kirjoitan itte jotain. (RO1)

Mullakin on vähä sellanen että jos ei tuu mitään mielenkiintoista eteen, ni sit on silleen et joko kirjoittaa itte tai sitte kättelee just jotain videoita. (RO2)

Näille haastateltaville netti todella on aktiivisen toiminnan tila, jossa pitää tapahtua koko ajan jotain heitä kiinnostavaa. Mikäli näin ei tapahdu, he kehittävät tapahtumat itse.

4.7 Aika ja paikka menettävät merkityksensä?

Verkkoviestintä on mullistanut yhteisöjen lukemiskäytännöt viimeisten parinkymmenen vuoden aikana. Yksi haastateltavista kiteytti asian: "... yhteisöt on muuttunu ehkä netin myötä paljon nopeemmiks" (JA3). Vaikka lukupiirin toiminta oli erilaista kuin kahdessa muussa yhteisössä – verkkaisempaa, kasvokkain tapahtuvaa – myös lukupiirin jäsenet tunnistivat saman "ajan tihentymisen". Heidän lukemisyhteisössään netti ei suoranaisesti ollut mukana, mutta sen vaikutukset ulottuivat ryhmään muun elämän kautta.

Yhteisöille verkkoympäristö tarjoaa nimenomaan viestintäkanavan, joka ylittää ajan ja paikan rajoitteet aiempaa radikaalimmin. Tulevaisuudessa "... se varmaan saattaa tulla enemmän vielä... paikkariippumattommaks, että porukka ei oo siinä koneen ääressä kattomassa ..., et se ei oo odottamassa siellä" (JA3). Erityisesti mobiililaitteiden uskottiin muuttavan laajalti netinkäyttöä. Jo nyt monet haastateltavista selasivat nettiä ja tarkistivat sähköpostinsa älypuhelimilla, joku myös tablettitietokoneella. Toistaiseksi niiden avulla ei kuitenkaan tuotettu itse sisältöjä tai osallistuttu aktiivisesti, koska se koettiin vielä liian työlääksi. Kun laitteet ja sovellukset kehittyvät, tämäkin pidäke poistuu. Käyttöliittymien uskottiin jatkuvasti kehittyvän: "... et kohta meillä varmaan on jossain kohtaa sellasetki et me ei tarvita mitään näyttöä, et me vaan laitetaan lasit tähän ja sit ollaan silleen 'tuo, tuo, tuo ja tuo'" (RO2).

Myös lukupiiri pohti omaa toimintaansa teknologisen kehityksen näkökulmasta. Toistaiseksi lukupiiriläiset eivät kokeneet verkosta ja uusista lukulaitteista olevan heille juuri iloa lukemisyhteisönä. Jos palvelut kehittyvät heidän mielestään sujuvammiksi ja jos sähköisten palvelujen käyttö on tulevaisuudessa halvempaa kuin kirjojen ostaminen, tilanne muuttuu haastateltavien mukaan.

... jos se ois, helpottais sitä saatavuutta, jaettavuutta ja ois selvästi edullisempi. Et sitte jos mä saisin vaikka kaikki suomalaiset uutuuskirjat hyvin paljon halvemmalla siihen ja mä voisin lähetellä niitä kaikille lukupiiriläisille, että luetaanpas nyt tämä ja se ois meillä kaikilla hetkessä siinä käytössä, niin sillón. Mutta tähän asti se ei oo ollu mahdollista. (LP2)

Erityistä kannatusta lukupiirissä sai idea kirjojen "vuokrauspalvelusta". Aika monet lukupiirikirjat olivat haastateltavien mukaan sellaisia, että niitä ei välttämättä halua ostaa hyllyyn. Niitä luetaan teksteinä, joista sitten keskustellaan. Tekstin vuokraaminen määrääjaksi (esimerkiksi kolmeksi viikoksi) tuntui lukupiirin keskuudessa hyvältä ajatukselta verrattuna kirjojen ostamiseen. Näin rahat voisi sijoittaa sellaiseen kirjallisuuteen, jonka oikeasti haluaa hyllyynsä:

Etä tosiaan, ettei se kirja esineenä sinänsä niin paljon merkitse, et sitten voi ostaa erikseen sellasia kirjoja, jota haluaa omistaa. Voisin hyvin kuvitella, että semmo-

nen sähkönen palvelu, jos sellanen olis jotenkin kätevästi saatavissa, käytettäs.
(LP1)

Toistaiseksi näköpiirissä ei kuitenkaan ollut toimivia vaihtoehtoja kirjoille. Ylipäättään lukemisessa oli haastattelujen perusteella paljon kulttuurisia arvostuksia, toimintatapoja ja rutiineja, jotka pitävät yllä myös lukemiskäytäntöjen pysyvyyttä (vrt. Griswold ym. 2005). Sukupolvien vanhetessa lukijat ottavat uusia teknologioita käyttöönsä, mutta kantavat mukanaan vanhoja lukutapojaan.

4.8 Lukemiskäytäntöjen muutos ja pysyvyys

Kaikissa fokusryhmissä uskottiin vankkumattomasti kirjaan. Lukupiirin yhteydessä tämä oli ennakolta odotettua, mutta oli pienoinen yllätys, että myös nuorempien harrastajayhteisöjen haastateltavat olivat varsin kirjamyönteisiä. Heidän argumenttinsa kirjan puolesta olivat hyvin käytännöllisiä.

... mä ainakin tykkään formaattina kirjasta ettei tarvi kattoo pieneltä ruudulta vaan että kirja on kuitenkin sellanen, en mä usko että kirjat tulee kuolemaan. (JA2)

Kirja on kirja. (JA3)

Joo, tuskin kirja tulee kuoleen... (JA4)

Myös kirjojen teknistä pysyvyyttä arvostettiin. Digitaalinen media nähtiin ”katoavaksi mediaksi”, joka ”siirtyy koko ajan formaatista toiseen”. ”Että jos sä nyt tallennat kirjan jossain muodossa, ei sitä tiedä pystyys sä kymmenen vuoden jälkeen enää lukemaan sitä sen päivän laitteilla” (JA2).

Lukupiiriläiset arvostivat myös kirjaa teknisistä syistä, mutta näkivät kirjojen suosion jatkumisessa monia taloudellisia ja kulttuurisia tekijöitä. Yksi piirin jäsen ei pitänyt sähköisiä kirjapalveluja kilpailukykyisinä, koska ne eivät olleet sen halvempia kuin kirjojen ostaminen painetussa muodossa, mutta niiden käyttö oli huomattavasti hankalampaa: käyttöliittymät eivät olleet vielä sujuvia, kopiointisuoja tekivät tiedostojen hallinnasta kömpelöä, ja erilaiset salasana- ja muut suojauskäytännöt suorastaan ehkäisivät palvelujen käyttöä. Näin ollen ei ollut ihme, että lukupiiriläiset kokivat painetun kirjan elävän vahvaa vaihetta: ”Siis tällä hetkellä tuntuu, että kirja on edelleen huimassa nousussa, nimenomaan printtinä ja esineenä” (LP1).

Perinteisen kirjan käytännöissä oli kuitenkin havaittu muutoksia, jotka liittyvät koko mediakulttuurin muutokseen: kaupallistumiseen, kilpailun kiristymiseen ja kulttuurin kierron nopeutumiseen (vrt. Lehtonen 2001). Muutosten tuloksena kirjan elinkaari on lyhentynyt, minkä seurauksena muutaman vuoden vanhaa kirjaa on nykyään enää vaikea ostaa, koska se on poistunut myynnistä. Samanaikaisesti kuitenkin vanhasta kirjallisuudesta otetaan uusintapainoksia ja sitä julkaistaan esi-

merkiksi pokkareina. Erityisesti kirjallisuuden klassikoiden pokkariversiot otettiin lukupiirissä ilolla vastaan. Niitä pidettiin erinomaisina ja kilpailukykyisinä käyttöliittyminä: halpoina ja kevyinä. Pokkarimuoto teki yhden haastateltavan sanoin klassikosta myös ”helpommin lähestyttävän”.

Painettujen kirjojen ”massavolyymi” osoitti lukupiiriläisten mukaan kirjan elinvoimaisuutta:

... mä nyt en tunne tilastoja, mutta, niin tarkkaan. Mut että aina kun niitä lukee vuosittain, niin ainahan tuntu siltä, että niitä kirjoja on entistä enemmän julkastu. Et se tavallaan, että Suomessakin kuinka monta tuhatta niitä tulee vuodessa. Ja se on nimenomaan se vanha perinteinen kirja, ja se on suurimmaks osaks se, joka tavallaan siirretään sit siihen lukulaitteeseen. Ja mä en oikein tiedä, siis mä en olle [--] mä en tavallaan usko siihen, että se tavallaan, että tulee joku ihan toinen lukemisen tapa ja että, muuta. Ei ainakaan nopeella aikavälillä. (LP4)

Yllättäen nuorten fokusryhmäläisten keskuudessa haaveiltiin jopa kirjahyllyn täyttämisestä. Kukaan ei haastatteluissa maininnut, että haluaisi sijoittaa rahaa sähköisten tekstien hankkimiseen, mutta kirjat nähtiin tulevaisuuden sijoituksina:

Ja monet ihmiset, niinku mä iteki, vaikka ei nyt vielä tässä vaiheessa kun on vielä opiskelut kesken, nii oikein varaa, mutta on semmonen visio että haluan tulevaisuudessa kerätä itselleni kirjahyllyn täyteen juuri niitä lempparikirjoja. (JA2)

Vaikka kirjan asema näyttää fokusryhmähaastattelujen perusteella horjumattomalta, haastattelut nostivat esille perustavanlaatuisia muutoksia lukutottumuksissa. Itse asiassa netti näyttää horjuttavan lähes kaikkea muuta kuin kirjan tuntemaa arvotusta. Tärkeimmät muutokset liittyivät muiden tekstimuotojen saatavuuteen ja käytön helpouteen netin kautta.

Verkkoviestintä tukee nimenomaan lyhyitä tekstimuotoja ja nopeaa silmäilevää lukemista. Netti mahdollistaa myös ajatusten nopean leviämisen:

... netis on helpompi jakaa just noita lyhyitä tekstejä, artikkeleja, uutisia, tommosta, että.. kyllä se silleen lisää mun mielestä sitä, että ihmiset lukee sitä mitä joku muu on mielestään.. no, jos joku uutinen tai artikkeli on oikein sellanen et se herättää hetkessä tunteita ihmisissä, niin kyllä se samantien leviää yleensä aika kulovalkean lailla sitte sen verkon läpille siellä Facebookissa, että.. esimerkiks. (JA2)

Ei siten ole ihme, että netti kilpailee ennen muuta uutismedian kanssa ja että nimenomaan lehtitalot kokevat olevansa vaikeuksissa verkkoviestinnän leviämisen aikakaudella (ks. esim. Väliaverron 2009).

Olennaista haastateltavien mukaan oli myös se, että netti ja netin käyttö muuttuvat jatkuvasti. Esimerkiksi sosiaalinen media on kiristänyt entisestään uutismedian

aikatauluvaatimuksia, koska sen kautta tieto erilaisista tapahtumista leviää silmän-räpäyksessä laajalle. Samaten mobiililaitteiden kehittyminen on poistanut netin käyttöön liittyneet paikkarajoitukset. Näin ollen nettisukupolvi pääsee nykyään aina nettiin, eikä sen tarvitse edes ”sattumalta” seurata muita viestintävälineitä:

... kyllä mää ite nykysellään jo, mää sekä irkkaan että luen uutisia netistä, katon YouTubea videoita kännykällä silloin ku mä oon jossain, odotus-, täytyy odottaa hammaslääkärin odotushuoneessa. Mul ei oo muuta tekemistä, niin en mä ota sitä lehteä siitä pöydältä, vaan mä otan kännykän esiin ja haen netistä vaikka päivän uutiset. (JA2)

Verkkoviestintä on siten mullistanut fokusryhmähaastattelujen perusteella yhteisöjen keskinäisviestinnän sekä lyhyiden tekstimuotojen kulutuksen ja tuotannon. Sen sijaan pitkien tekstimuotojen – kirja, elokuva – osalta muutokset olivat vähäisempiä ja koskivat ennen muuta tekstien jakelua ja myyntiä. Sisältöjen helppo ja ilmainen saatavuus on tehnyt netistä nuorten aikuisten ykkösmedian.

Nettipiratismi haastaa osaltaan kirjojen ja elokuvien perinteiset ansaintamahdollisuudet, mutta samalla netti on saanut aikaan uusia tuotanto- ja ansaintamahdollisuuksia. Esimerkiksi suomalaisten elokuvaharrastajien alun perin *Star Trek*-parodioista lähtenyt fanituotanto on laajentunut ammattimaiseksi *Star Wreck*-elokuvien tekemiseksi ja levittämiseksi nettiyhteisöjen avulla.

Netin tuottama osallistumisen ja vuorovaikutuksen kulttuuri mahdollistaa myös painotuotteiden uudenlaisen markkinoinnin. Haastateltavat tunnistivat muun muassa nettiyhteisöjen vaikutuksen eri tekstien leviämisessä. Kun jokin kulttuurituote saa tarpeeksi myönteistä palautetta esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, vaikutukset tuotteen myyntiin voivat olla mittavia. Samaten kirja-alan muuttuminen nopeatempoiseksi ja kulutuslähtöiseksi istuu aika hyvin sähköisen lukemisen periaatteisiin – nopeuteen, lyhyteen ja iskevyyteen – kuten yksi lukupiirin jäsen asian kiteytti. Verkkoviestintä ja painettu sana eivät siten aina väistämättä asetu kilpailijoiksi, vaan ne voivat myös tukea toisiaan jopa kaupallisena toimintana.

4.9 Yhteenveto fokusryhmähaastatteluista

Fokusryhmähaastatteluihin osallistui kolme ryhmää, jotka edustavat erilaisia lukemisen yhteisöjä. Yhteistä niille kaikille on kuitenkin se, että niissä luetaan yhdessä erilaisia tekstimuotoja ja tekstien tiimoilta käydään keskustelua, niitä kommentoidaan ja tekstit toimivat ryhmää yhdistävänä merkitysavaruuksena. Jotkut ryhmien jäsenistä myös tuottivat itse erilaisia tekstejä. Nuorten verkko-osallistuminen on jaettu ystävyys- (*friendship-driven*) ja kiinnostuspohjaiseen (*interest-driven*) osallistumiseen (Ito ym. 2010, 15–18), mutta kaikissa fokusryhmissä yhdistyivät selvästi molemmat osallistumisen motiivit.

Fokusryhmille yhteistä oli myös se, että kaikki yhteisöt olivat syntyneet ihmisten omasta kiinnostuksesta tiettyä aihetta kohtaan ja niihin liittyi paljon innostusta ja halua jakaa kokemuksia toisten kanssa. Yhteisöt toimivat eräänlaisina kokemusten ja identiteettien heijastuspintana. Kaikki yhteisöt olivat myös kohtuullisen pieniä ja suljettuja ryhmiä, joissa monet jäsenistä tunsivat toisensa. Tässä suhteessa lukupiiri oli kaikkein suljetuin ja rajatuin: siihen kuului vain neljä toisensa ennalta tuntevaa henkilöä, jotka työskentelivät samassa työyhteisössä ja jotka päättivät itse, keitä lukupiiriin hyväksytään. Japanilaisen populaarikulttuurin ja roolipelaamisen harrastajiin oli mahdollista liittyä ilman tällaista ennakoasetelmaa, ja niiden yhteisöihin pääsi sisälle, kun oli samoista asioista kiinnostunut ja hyväksyi yhteisöjen toimintatavat.

Yhteisöjä erotti toisistaan juuri niiden toimintatapa. Erityisesti lukupiiri erosi kahdesta muusta fokusryhmästä siinä, että se kokoontui melko harvoin mutta aina kasvokkain. Muissa fokusryhmissä aktiivinen verkkoviestintä oli olennainen osa yhteisön toimintaa. Verkossa viestiteltiin päivittäin. Näissä yhteisöissä oli myös jäseniä, jotka olivat tuttuja ainoastaan verkon välityksellä, joten niissä virtuaalisuuden ulottuvuus oli huomattavan tärkeässä roolissa. Virtuaalisuus mahdollisti myös kansainväliset kontaktit, joita oli erityisesti japanilaisen populaarikulttuurin harrastajilla.

Japanilaisen populaarikulttuurin ja roolipelaajien yhteisöissä yhdistyi monia yhteisöllisyyden muotoja. Niissä oli hierarkkista ja järjestömäistä toimintaa sekä horisontaalista verkostoitumista. Osa yhteisöjen jäsenistä tunsivat toisensa hyvin, vaikka viestintä tapahtui paljolti verkon välityksellä. Toisinaan yhteisön jäsenet tapasivat toisiaan myös kasvokkain, ja yhteisöt osallistuivat monenlaisiin live-tapahtumiin. Ryhmiin muodostui sisäpiirejä ja kuppikuntia, jotka tekivät eroa yhteisöjen ja piirien ulkopuolelle jääviin. Lukupiiristä puuttuivat tällaiset aktiivisuuden muodot, eikä sillä ollut hierarkkista rakennetta tai sisäpiirejä, vaan kaikki jäsenet olivat toistensa kanssa samantarvoisessa asemassa. Osittain tämä liittyy siihen, että lukupiirissä oli vähän jäseniä kahteen muuhun yhteisöön verrattuna. Lukupiirin toiminta keskittyi kirjojen lukemiseen ja niistä keskustelemiseen.

Japanilaisen populaarikulttuurin ja roolipelaajien yhteisöjen edustajat olivat 20–25-vuotiaita ja selkeästi lukupiiriläisiä nuorempia. He edustivat tutkimuksen kohderyhmää nettisukupolvea, joka oli omaksunut netinkäytön viimeistään teini-iässä. Lukupiirin jäsenet olivat 36–44-vuotiaita, ja heidän elämänsä netti oli tullut vasta opintojen myötä parikymppisinä. Tämä näkyi erilaisina suhtautumistapoina nettiin. Vaikka kaikki haastatteluihin osallistuneet olivat varsin tottuneita netin käyttäjiä ja internetistä oli muodostunut heille keskeisin media, nuoremmat fokusryhmäläiset ”elivät” netissä. Heille netti muodosti tilan, jossa suuri osa viestinnästä, yhdessä toimimisesta, informaatiosta, tiedosta ja viihteestä toteutui (vrt. Matikainen 2011, 26). Netti oli heille ”ilma, jota hengitetään”. Haastatteluissa nou-

si esille suuri määrä netin käytön aktiivisia muotoja, joita nämä nettisukupolven edustajat eivät kuitenkaan oikein noteeraneet, koska asia oli heille niin itsestään selvä.

Monet nuoremmat fokusryhmäläiset pohtivat verkkoyhteisöllisyyden aitoutta. Yhteisöllisyys koettiin aidommaksi silloin kun ihmiset tunsivat toisensa. Tällaiset verkkoyhteisöt ovat usein suljettuja, tiettyyn aiheeseen keskittyviä ryhmittymiä. Avoimet keskustelufoorumit nähtiin tässä suhteessa vähemmän aidoiksi ja löyhemmiksi yhteisöiksi, jotka muistuttavat raportissa aiemmin mainittuja ”narikka-yhteisöjä” (ks. Bauman 2002, 49). Myös Facebookin aitous yhteisönä kyseenalaistettiin. Facebook koettiin kaiken kansan näyttäytymispaikaksi, jossa ei välttämättä puhuta asioista niiden oikeilla nimillä. Keskustelufoorumien tapaan Facebookissa on mukana paljon sivustaseuraajia, jotka eivät ole valmiita sitoutumaan yhteisöön. Paradoksaalisesti haastateltavat itse eivät halunneet osallistua Facebookissa aktiivisesti, vaan käyttivät sitä ennen kaikkea tarkastaakseen kaveripiirinsä kuulumisia tai saadakseen tietoa ajankohtaisista uutisista. Aitoon verkkoyhteisöllisyyteen liitettiin myös joissain kommentoissa reaaliaikaisuus, mikä erottaa Facebookia tällaisista yhteisöllisyyden muodoista.

Edellä sanotun valossa ei välttämättä olekaan yllätys, että japanilaisen populaarikulttuurin ja roolipelaajien yhteisöjen tärkeimmäksi viestintäkanavaksi paljastui irkki, joka on muiden reaaliaikaisten pikaviestimien edeltäjä. Irkki eli Internet Relay Chat (IRC) koostuu reaaliaikaisista keskustelukanavista, joilla yhteisöt viestivät muun muassa tapahtumiin ja yhdistyksiin liittyvistä asioista. Irkin suosio selittyy osittain myös haastateltujen iällä ja tietoteknisellä kiinnostuksella. IRC-kanavat yleistyivät tietotekniikkaa harrastavien suomalaisten nuorten keskuudessa näiden fokusryhmäläisten ollessa yläasteiässä, joten he ikään kuin kasvoivat irkin maailmaan. Osittain kyse on myös ryhmäidentiteetin rakentamisesta ja eronteosta muihin, mistä kertoo esimerkiksi IRC-gallerian, Messengerin ja Facebookin kaltaisten, suosituksi muoti-ilmiöiksi nousseiden sovellusten kritisoiminen tai jopa hylkääminen. Japanilaisen populaarikulttuurin ja roolipelaajien yhteisöissä oli runsaasti tietotekniikasta kiinnostuneita, joille oli tärkeää rakentaa omaa ryhmäidentiteettiä valveutuneina, valtavirrasta erottuvina verkon käyttäjinä.

Verkon käyttöön ja lukemiseen liittyvät tavat kuitenkin muuttuivat iän ja elämäntilanteiden mukana. Kaveripiirin uusiutuminen, opiskelun tai työn aloittaminen ja paikkakunnalta toiselle muuttaminen muokkasivat kaikki verkkoyhteisöjä ja niihin sitoutumista. Verkko antoi elämänmuutoksissa mahdollisuuden ottaa yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin. 2010-luvun alussa erityisesti Facebook toimi tällaisena foorumina. Toisaalta vanhat kontaktit korvautuivat osittain uusilla. Jopa luettavat lajityypit saattoivat seuralla elämäntilanteita: opiskelu keskitti lukemisen oppimateriaaleihin, ja lapsen saaminen suuntasi lukemiseen käytettävissä olevan vähäisen ajan lyhyempiin tekstimuotoihin, kuten lehtijuttuihin, novelleihin ja runoihin.

Kaikki haastatteluihin osallistuneet olivat innokkaita kirjojen lukijoita, ja heillä oli vahva kirjallinen tausta kotoa ja koulusta. Kirjakulttuuriin oli sosiaalistuttu myös Suomen kirjastolaitoksen avustuksella. Jopa nuoremmat ”diginatiivit” haastateltavat arvostivat edelleen kirjaa käyttöliittymänä, eivätkä he uskoneet digitaalisten tekstien syrjäyttävän kirjaa. Sähkökirjojen suojauskäytännöt, hinnoittelu ja käytettävyys eivät haastateltavien mukaan houkuttelleet niiden käyttäjiksi. Sähköisten julkaisujen helppo saatavuus ja riippumattomuus ajasta ja paikasta nähtiin niiden hyviksi puoliksi.

Lukupiiriläisillä kirjallinen tausta oli vahvin, eräänlainen sukupolvikokemus. Nuoremmilla haastateltavilla sukupolveen kytkeytyvät avainkokemukset liittyivät enemmän populaarimediaan ja digitaaliseen kulttuuriin. Erityisesti japanilaisen populaarikulttuurin harrastajille, mutta myös muille nuoremmille haastatelluille, *Pokémon* oli muodostanut 2000-luvun taitteessa merkittävän ikäluokkaa yhdistäneen kokemuksen. Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajia ja roolipelaajia yhdisti myös lapsuudesta alkanut kiinnostus digitaalisia pelejä ja fantasian ja scifin lajityyppejä kohtaan. Iän lisäksi sukupuoli saattaa olla vaikutusta digitaaliseen kulttuuriin suuntautumisessa, sillä lukupiirin miesjäsenen taustat ja kokemukset muistuttivat tältä osin kahden muun ryhmän jäsenten kokemuksia.

Kahden nuoremman fokusryhmän jäsenten suhde verkkoviestintään erosi kuitenkin ratkaisevasti lukupiiristä. Ensin mainituista varsin monet olivat mukana kirjan alussa kuvatussa ”osallistumistaloudessa”: he ottivat aktiivisesti osaa verkon foorumeihin, kirjoittivat ja kommentoivat blogeja ja osallistuivat verkkoyhteisöihin. Osa heistä julkaisi tekstejään ja kuviaan netissä. Lukupiiriläisten oma tuotanto oli perinteisempää ja liittyi lähinnä työhön tai perhe-elämään. Fokusryhmähaastatellut nettisukupolven nuoret aikuiset elivät todella osallistumisen kulttuurissa (*participatory culture*), jossa otettiin monin tavoin osaa verkon aktiviteetteihin. Sen sijaan wiki-tyyppinen ”joukkoäly” (*collective intelligence*) ei juuri noussut haastateluissa esiin. (Vrt. Jenkins 2008.) Ainoastaan jotkut fanifiktio kirjoittajat kertoivat kehittävänsä tekstejä konkreettisesti yhdessä muiden verkon käyttäjien kanssa. Verkon yhteisölliset käytännöt liittyivätkin lopulta enemmän yhdessä viihtymiseen ja hauskanpitoon kuin tietoon maailmasta. Pääosassa oli kommunikaatio yhdessä viestimisen ja olemisen merkityksessä, ei sisältöjen kuluttaminen tai tekeminen perinteisessä mielessä.

5. LUKIJATYYPIT

Aineistojemme perusteella nuoret aikuiset voi luokitella viiteen lukijatyyppiin, jotka eivät käytännössä sulje toisiaan pois. Kyse on enemmän painotuksista tai rooleista, jotka korostuvat eri henkilöiden kohdalla ja eri yhteyksissä. Nämä tyyppit ovat ”kirja-hifistit”, ”printterit”, ”kommunikaattorit”, ”tuottajat” ja ”mikserit”. Lukijatyyppien yleisyyttä tutkimuksessamme ei voi tarkkaan mitata, koska kysely ja haastattelut muodostavat erityyppiset aineistot. Aineistojen perusteella voi kuitenkin määritellä, että mikserit olivat yleisin ja printterit harvinaisin lukijatyyppi. Kommunikaattoreita oli vähemmän kuin mikseriä, mutta selvästi enemmän kuin kirja-hifistejä tai printtereitä. Viimeksi mainittuja edusti lopulta aika harva tutkimukseen osallistunut. On oletettavaa, että printterin lukijatyyppi edustaa enemmän vanhempia sukupolvia kuin nuoria aikuisia.

Taulukko 1. Nuorten aikuisten lukijatyypit

Lukijatyyppi (tyypin yleisyys aineistoissa)	Tyypin luonnehdinta	Lukemisen yhteisöllisyys
Printterit (5.)	Arvostavat painotuotteita, myös painettuja lehtiä. Hylkivät e-julkaisuja. Tulostavat pidemmät tekstit internetistä.	Lukemisen valinnoista ja kokemuksista keskustellaan kasvokkain. Internetiä käytetään henkilöviestintään ja tiedonhakuun.
Tuottajat (4.)	Tuottavat aktiivisesti sisältöjä: tekstiä, kuvia, videoita. Julkaisevat sisältöjä blogeissa, nettisivuilla ja -foorumeilla.	Käyttävät yhteisöjä julkaisujen yleisinä ja reflektiopintana. Ovat usein aktiivisia johonkin aiheeseen keskittyneessä yhteisössä, mutta tekevät eroa muihin yhteisöihin.
Kirja-hifistit (3.)	Ihannoivat ja arvostavat kirjaa, mutta ovat muuten sisäistäneet verkkoviestinnän ja internetin tekstikäytännöt	Mukana verkon viestintä- ja ”narikkayhteisöissä”, joiden tekstikäytännöissä paljon yhteisöllistä. Kirjan lukeminen yksityinen kokemus.
Kommunikaattorit (2.)	Mediankäytössä viestintä on pääroolissa, eikä sisältöjen kuluttaminen ole niin tärkeää. Yhteydenpito ystäviin korostuu.	Aktiivisia verkon yhteisöpalveluiden käyttäjiä. Pääosassa yhteisöllinen henkilöviestintä. Lukusuositukset verkosta.
Mikserit (1.)	Yhdistelevät erityisesti tuottajan ja kommunikaattorin piirteitä niin, että kumpikaan ei välttämättä korostu tai saa määräävää roolia.	Osallistuvat monin eri tavoin verkkoyhteisöihin, mutta eivät saa niissä korostunutta roolia.

Printterit ovat ”vanhoillisia” painotuotteiden arvostajia, jotka lukevat myös lehtensä painettuina. Heille paperin tuntu ja painomusteen tuoksu edustavat ”vanhaa hyvää aikaa”, ja e-julkaisut heijastavat kulttuurin rappioitumista. Sähköisten julkaisujen lukeminen tuntuu printtereistä epämiellyttävältä, ja painotuotteet ovat käyttöliittyminä heille kaikkein mieluisimpia. Printterit kyllä käyttävät myös internetiä, mutta se on heille ennen muuta viestinnän ja tiedonhaun väline. Internetin pidemmät tekstit he tulostavat lukemista varten. Kirjasuosituksia printterit ottavat vastaan lähinnä kasvokkain samanhenkisiltä tovereiltaan, mutta myös lehdissä julkaistuilla kirja-arvioilla saattaa olla vaikutusta heidän lukemisvalintoihinsa. Printterit ovat iältään usein nuorten aikuisten ikäluokan vanhimmasta päästä, syntyneet 1980-luvun alussa, ja he muistuttavat tottumuksiltaan nettisukupolvea edeltäviä mediasukupolvیا. Printtereitä oli tutkimuksessamme lopulta vähän.

Tuottajille oma sisällöntuotanto on tärkeää. Heidän lukemisensa suhteutuu omaan tuotantoon, jota julkaistaan mielellään netin julkaisualustoilla. Tuottajat keskittyvät usein johonkin tiettyyn aiheeseen tai genreen, jonka verkkoyhteisöissä he ovat aktiivisina materiaalintuottajina mukana. Tuottajat ovat varsin sisällä digitaalisen kulttuurin käytännöissä, eikä painotuotteella ole julkaisuna heille erityisasemaa. Sisällöllä on heille sekä esteettistä, kokemuksellista että välinearvoa. Tuottajat osallistuvat aktiivisesti itseään kiinnostavien aiheiden yhteisölliseen toimintaan, mutta rakentavat usein identiteettiään tekemällä eroa muihin ryhmiin. Aktiivisimmat tuottajat löytyvät nuorten aikuisten varttuneemmista ikäryhmistä, joilla on kokemusta opiskelusta ja sen mahdollistamista sisällöntuotannon työkaluista. Tuottajia oli printterien jälkeen toiseksi vähiten tutkimuksessamme.

Kirja-hifistit ihannoivat kirjaa lukemisen kohteena, mutta muuten he ovat varsin monipuolisia internetin käyttäjiä. Verkkoviestintä on heille luonteva osa arkea ja työtä ja he myös osallistuvat jossain määrin verkon yhteisöihin. Kirja-hifistit saattavat hyvinkin lukea verkkolehtiä ja muita e-julkaisuja. Kirja on kuitenkin säilyttänyt ykkösasemansa pitkien tekstimuotojen käyttöliittymänä, ja kirja-hifistit arvostavat kirjaa keräilyesineenä, joka on kiva saada omaksi hyllyyn. Kirjasuosituksista keskustellaan samanhenkisten kanssa sekä kasvokkain että verkkoyhteisöissä. Kirjalla on nostalgista vaihtoarvoa. Kirja-hifistejä oli tasaisesti nuorten aikuisten kaikissa ikäryhmissä ja jopa tietoteknisen eturintaman edustajissa.

Kommunikaattoreilla painottuu verkkoviestintä. He haluavat olla erityisesti yhteydessä toisiin ihmisiin. Kommunikaattorien lukemiskäytäntöjä määrittelee siten eniten sosiaalisuus ja vuorovaikutus. Sisältöjen kuluttaminen sinänsä ei ole heille yhtä tärkeää kuin yhteyden saaminen toisiin, vaikka sekin voi tapahtua yhteisten sisältöjen avulla. Kommunikaattorit saavat usein lukusuosituksensa ystävaverkostoiltaan. He ovat netin yhteisöpalvelujen aktiivisia käyttäjiä. Kommunikaattoreita löytyy kaikista ikäryhmistä, mutta heitä on enemmän nais- kuin miespuolisissa nuorissa aikuisissa. Kommunikaattorit olivat toiseksi yleisin lukijatyyppi tutkimuksessamme.

Mikserit yhdistävät edellä kuvattujen lukijatyyppien ominaisuuksia. Erityisesti heillä yhdistyvät verkkoviestinnän osallistumisen muodot, kuten kommunikointi, jonkinasteinen oma tuotanto ja yhteyksien rakentaminen esimerkiksi linkkejä välittämällä. He saattavat myös olla mukana erilaisissa verkkoyhteisöissä. Miksereillä ei kuitenkaan painotu mikään osallistumisen muoto yli muiden, vaan he ovat ”maltillisia” yhteyksien rakentajia ja sisältöjen tuottajia. He myös lukevat painotuotteita opiskelun ja työn tarpeiden ja henkilökohtaisten halujen mukaisesti. Mikserit olivat ehdottomasti yleisin lukijatyyppi tutkimuksessamme.

6. LÄHTEET

15/30 Research (2011) *Suomalaiset verkossa*. [Http://www.1530.fi/2011/02/1530-research-yle-suomalaiset-verkossa/](http://www.1530.fi/2011/02/1530-research-yle-suomalaiset-verkossa/) (haettu 25.3.2012).

Aalto, Tuija & Marylka Yoe Uusisaari (2009) *Nettielämää: Sosiaalisen median maailmat*. Helsinki: BTJ.

Aarnio, Anna & Jari Multisilta (2011) *Facebook ja Youtube – ne on meidän juttu! Kansallinen tutkimus lasten ja nuorten sosiaalisen median ja verkkopalveluiden käytöstä 2011*. Helsinki: Helsingin yliopisto CICERO Learning. [Http://www.cicero.fi/sivut2/documents/LastenjanuortensomeCICERO2012.pdf](http://www.cicero.fi/sivut2/documents/LastenjanuortensomeCICERO2012.pdf) (haettu 30.3.2012).

Aitamurto, Tanja (2010) *10 väitettä journalismin tuhosta – ja miksi niistä ei kannata huolestua. Raportti journalismin trendeistä Yhdysvalloissa vuonna 2009*. Helsinki: Helsingin Sanomain säätiö. [Http://www.hssaatio.fi/pdf/aitamurto_fi.pdf](http://www.hssaatio.fi/pdf/aitamurto_fi.pdf) (haettu 30.3.2012).

Ajankäyttötutkimus (2009) *Kulttuuriharrastukset 1981–2009, 2. Ajankäytön muutokset*. Helsinki: Tilastokeskus. [Http://www.stat.fi/til/akay/2009/02/akay_2009_02_2011-02-17_kat_002_fi.html](http://www.stat.fi/til/akay/2009/02/akay_2009_02_2011-02-17_kat_002_fi.html) (haettu 26.3.2012).

Applegate, Anthony & Mary Dekonty Applegate (2004) The Peter Effect: Reading habits and attitudes of preservice teachers. *The Reading Teacher*, 57:6, 554–563.

Bauman, Zygmunt (2002) *Notkea moderni*. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.

Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Engl. käant. Richard Nice. Cambridge (Mass.): Harvard University Press.

Braguglia, Kay (2005) Reading Habits of Business Students. *Journal of College Teaching & Learning*, 2:3, 67–72.

Brint, Steven (2001) Gemeinschaft Revisited: A Critique and Reconstruction of the Community Concept. *Sociological Theory* 19:1, 1–23.

Brown, John Seely (2002) Growing Up Digital. How the Web Changes Work, Education, and the Ways People Learn. *USDLA Journal* 16:2. [Http://www.usdla.org/html/journal/FEB02_Issue/article01.html](http://www.usdla.org/html/journal/FEB02_Issue/article01.html) (haettu 28.3.2012).

boyd, danah (2008) Facebook's privacy trainwreck. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 14:1, 13–20.

Carr, Nicholas (2010) *The Shallows. What the Internet is Doing to Our Brains*. New York & London: W.W. Norton & Company.

Chen, Su Yen (2007) Extracurricular reading habits of college students in Taiwan: Findings from two national surveys. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 50:8, 642–653.

Collinson, Ian (2009) *Everyday Readers: Reading and Popular Culture*. London: Equinox.

Ekholm, Kai & Yrjö Repo (2010) *Kirja tienhaarassa vuonna 2020*. Helsinki: Gaudeamus.

Elfving, Sari (2008) *Taikalaatikko ja tunteiden tulkit*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ermi, Laura, Satu Heliö & Frans Mäyrä (2004) *Pelien voima ja pelaamisen hallinta: lapset ja nuoret pelikulttuurien toimijoina*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Eskola, Jari & Juha Suoranta (2000) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Katarina (1990) *Lukijoiden kirjallisuus Sinuhesta Sonja O:hon*. Helsinki: Tammi.

Finnpanel (2012) Tv-mittaritutkimuksen tuloksia. [Http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv.php](http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv.php) (haettu 25.3.2012).

Fornäs, Johan (1999) *Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia*. Suom. Mikko Lehtonen ja muut. Tampere: Vastapaino.

Greaney, Vincent & Mary Hegarty (1987) Correlates of Leisure-Time Reading. *Journal of Research in Reading* 10:1, 3–20.

Griswold, Wendy, Elizabeth Lenaghan & Michelle Naffziger (2011) Readers as Audiences. Teoksessa: Virginia Nightingale (toim.) *The Handbook of Media Audiences*. Basingstoke: Wiley-Blackwell, 19–40.

Griswold, Wendy, Terry McDonnell & Erin Metz (2006) Glamour and honor: the relationship between reading and the internet in West African culture. *Information Technologies and International Development*, 3:4, 37–52.

Griswold, Wendy, Terry McDonnell & Nathan Wright (2005) Reading and the reading class in the twenty-first century. *Annual Review of Sociology*, 31, 127–141.

Grossberg, Lawrence, Ellen Wartella & Charles D. Whitney (1998) *MediaMaking. Mass Media in Popular Culture*. Sage: London.

Hardy, Christine (2008) Women's reading constructs and their impact on reading behaviours. *Particip@tions* 5:2. http://www.participations.org/Volume%205/Issue%202/5_02_hardy.htm (haettu 27.3.2012).

Hartley, John (2005) Creative Industries. Teoksessa John Hartley (toim.) *Creative Industries*. Oxford: Blackwell, 1–40.

Hautakangas, Mikko & Elina Noppari (2012) *Kovaa työtä olla minä. Muotibloggaajat mediamarkkinoilla*. Tampere: Tampere University Press.

Herkman, Juha (2010) Median markkinoituminen, millenniaalit ja mediakasvatus. Teoksessa Marjo Meriranta (toim.) *Mediakasvatuksen käsikirja*. Kuopio: Unipress, 63–85.

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2001) *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Ito, Mizuko, Sonja Baumer, Matteo Bittanti, danah boyd, Rachel Cody, Becky Herr-Stephenson, Heather A. Horst, Patricia G. Lange, Dilan Mahendran, Katynka Z. Martínez, C. J. Pascoe, Dan Perkel, Laura Robinson, Christo Sims, Lisa Tripp (2010) *Hanging out, messing around, and geeking out: Kids living and learning with new media*. Cambridge, MA, USA: MIT Press.

Jenkins, Henry (2008) *Convergence Culture. Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press.

Jyrkiäinen, Jyrki (2007) *Journalistit muuttuvassa mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kamhieh, Celine, Shaikha Al Hameli, Ayesha Al Hammadi, Nada Al Hammadi, Iman Nawfal, Athra Al Zaabi & Khulood Khalfan (2011) Becoming readers: our stories. *Education, Business and Society: Contemporary Middle Eastern Issues* 4:2, 114–119.

Kangas, Sonja (toim.) (2011) *Digital Pioneers. Cultural drivers of future media culture*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 49.

Kangas, Sonja, Lundvall, Anniina & Sintonen, Sara (2008) *Lasten ja nuorten mediamailma pähkinänkuoressa*. Helsinki: Liikenne- ja viestintäministeriö.

Kangassalo, Marjatta & Juha Suoranta (2001) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.

Karvinen Juho & Frans Mäyrä (2011) *Pelaajabarometri 2011: Pelaamisen muutos*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Karvinen, Juho & Frans Mäyrä (2009) *Pelaajabarometri 2009 – Pelaaminen Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kiili, Carita (2012) *Online Reading as an Individual and Social Practice*. Jyväskylä: Studies in Education, Psychology and Social Research 441.

Kress, Gunther (2003) *Literacy in the New Media Age*. London: Routledge.

Kupiainen, Reijo & Sara Sintonen (2009) *Medialukutaidot. Osallistuva mediakasvatus*. Helsinki: Palmenia.

Kuronen, Eero & Raine Koskimaa (2010) *Pelaajabarometri 2010*. Jyväskylä: Agora Center/Jyväskylän yliopisto.

Kustannus (2012) Suomen Kustannusyhdistyksen tilastot. [Http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?language=FIN](http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?language=FIN) (haettu 15.5.2012).

Leckner, Sara (2012) Presentation factors affecting reading behaviour in readers of newspaper media: an eye-tracking perspective. *Visual Communication* 11:2, 163–184.

Lehtonen, Mikko (2001) *Post scriptum. Kirja medioitumisen aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.

Lewis, Jane & Anne West (2009) 'Friending': London-based undergraduates' experience of Facebook. *New Media & Society* 11:7, 1209–1229.

Liikkanen, Mirja (2009) Suomalaisen makukulttuurin erityispiirteitä. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika*. Helsinki: Gaudeamus, 161–200.

Livingstone, Sonia ym. (2011) *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9–16 year olds and their parents in 25 countries*. London: London School of Economics and Political Science.

Luukka, Minna-Riitta, Sari Pöyhönen, Ari Huhta, Peppi Taalas, Mirja Tarnanen & Anna Keränen (2008) *Maailma muuttuu – mitä tekee koulu? Äidinkielen ja vieraiden kielten tekstikäytännöt koulussa ja vapaa-ajalla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Luukka, Minna-Riitta, Jaana Hujanen, Anu Lokka, Tuija Modinos, Sari Pietikäinen & Annikka Suoninen (2001) *Mediat nuorten arjessa. 13–19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhannen vaihteessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lüders, Marika, Lin Prøitz & Terje Rasmussen (2010) Emerging personal media genres. *New Media & Society* 12:6, 947–963.

Maffesoli, Michel (1995) *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Suom. Mika Määttänen. Helsinki: Gaudeamus.

Matikainen, Janne (2011) Yleisöjen sukupolvet – vastaanottajista tuottajiin? Teoksessa Janne Matikainen (toim.) *Muuttuvat mediat – haasteelliset sukupolvet*. Helsinki: Infor, 14–32.

Matikainen, Janne (2009) *Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Matikainen, Janne (2006) Vuorovaikutus ja sosiaalisuus verkossa. Teoksessa Pekka Aula, Janne Matikainen, Mikko Villi (toim.) *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino/Palmenia, 177–195.

Mokhtari, Kouider, Carla A. Reichard, Anne Gardner (2009) The Impact of Internet and Television Use on the Reading Habits and Practices of College Students. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 52:7, 609–619.

Männistö, Anssi (2011) Tablet-julkaisujen visuaalinen ilme. Teoksessa Auli Harju, Anssi Männistö & Ari Heinonen *Debattia tableteista*. Tampereen yliopisto: COMET, 21–30.

NextMedia (2012) A Tivit Programme. [Http://www.nextmedia.fi/](http://www.nextmedia.fi/) (haettu 25.3.2012).

Nikunen, Kaarina, Susanna Paasonen & Laura Saarenmaa (toim.) (2005) *Jokapäiväinen pornomme: media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Noppari, Elina, Niina Uusitalo, Reijo Kupiainen & Heikki Luostarinen (2008) *”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristö muutoksessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Papacharissi, Zizi (2009) The virtual geographies of social networks: A comparative analysis of Facebook, LinkedIn and A SmallWorld. *New Media & Society* 11:1–2, 199–220.

Parlette, Melanie & Vivian Howard (2010) *Pleasure Reading Among First-Year University Students*. *Evidence based library and information practice*, 5:4, 53–69.

Peteri, Virve (2006) *Mediaksi kotiin. Tutkimus teknologioiden kotouttamisesta*. Tampere: Tampere University Press.

Rheingold, Howard (2002) *Smart Mobs: The Next Social Revolution*. Cambridge (Mass.): Perseus.

Ridell, Seija (2011) *Elämää Facebookin ihmemaassa*. Tampere: Tampereen yliopisto/CMT.

Rideout, Victoria, Ulla G. Foehr, Donald F. Roberts (2010) *Generation M²: Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds*. The Henry J. Kaiser Family Foundation. [Http://www.kff.org/entmedia/upload/8010.pdf](http://www.kff.org/entmedia/upload/8010.pdf) (haettu: 26.3.2012).

Shaikh, A. Dawn & Barbara S. Chaparro (2004) A survey of online reading habits of internet users. *Proceedings of the human factors and ergonomics society 48th annual meeting 2004*. [Http://pro.sagepub.com/content/48/5/875.full.pdf](http://pro.sagepub.com/content/48/5/875.full.pdf) (haettu 17.8.2012).

Sheorey, Ravi & Kouider Mokhtari (1994) The reading habits of developmental college students at different levels of reading proficiency. *Reading Improvement* 31:3, 156–166.

Shin, Dong-Hee (2011). Understanding e-book users: Uses and gratification expectancy model. *New Media & Society*, 13:2, 260–278.

Sumiala, Johanna (2010) *Median rituaalit: johdatus media-antropologiaan*. Tampere: Vastapaino.

Tapscott, Don (2010 [1998]) *Syntynyt digiaikaan*. Helsinki: WSOYpro/Docendo.

Tieto- ja viestintätekniikan käyttö (2011) *Internetin käyttö kodin ja työpaikan ulkopuolella yleistyy*. [Http://www.stat.fi/til/sutivi/2011/sutivi_2011_2011-11-02_tie_001_fi.html](http://www.stat.fi/til/sutivi/2011/sutivi_2011_2011-11-02_tie_001_fi.html) (haettu 15.5.2012).

Tieto- ja viestintätekniikan käyttö (2010) *Tieto- ja viestintätekniikan käyttö Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus. [Http://www.stat.fi/til/sutivi/index.html](http://www.stat.fi/til/sutivi/index.html) (haettu 25.3.2012).

Tilastokeskus (2010) *Joukkoviestimet 2009*. Helsinki: Tilastokeskus.

Turkle, Sherry (1996). *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*. London: Weidenfeld & Nicolson.

University College London UCL (2008) CIBER Project, *Information Behaviour of the Researcher of the Future: A CIBER briefing paper* (January 11, 2008), 19. [Http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/reppres/gg_final_keynote_11012008.pdf](http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/reppres/gg_final_keynote_11012008.pdf) (haettu 13.8.2012).

Uusitalo, Niina, Susanna Vehmas, Reijo Kupiainen (2011) *Naamatusten verkossa: lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Valaskivi, Katja (2008) "Everything is there" – Internet in the lives of Japanese popular culture fans in Finland. Teoksessa Sonja Kangas (toim.) *Digital Pioneers. Cultural drivers of future media culture*. Helsinki: Nuoristutkimusseura, 129–140.

Villi, Mikko (2011) Sosiaalinen kuratointi verkossa. *Media & Viestintä* 34:4, 48–65.

Vähämäki, Jussi (2009) *Itsen alistus. Työ, tuotanto ja valta tietokyykykapitalismissa*. Helsinki: Like.

Vähämäki, Jussi (2003) *Kuhnurien kerho: vanhan työn paheista uuden hyveiksi*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Väliverronen, Esa (toim.) (2009) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Wallis, Claudia (2006) genM: The multitasking generation. *Time* 27.3.2006. [Http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1174696,00.html](http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1174696,00.html) (haettu 27.3.2012).

Östman, Sari (2009) Onko netille aikaa? Teoksessa Petri Saarikoski, Jaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin: Internetin kulttuurihistoria*. Helsinki: Gaudeamus, 157–192.

7. LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Mediakysely 2011

Tämä kysely liittyy Journalismin tutkimusyksikön uusia lukutapoja ja lukemisyhteisöjä kartoittavaan tutkimukseen. Toivomme mahdollisimman todenmukaisia vastauksia mediankäyttötottumuksistasi. Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti. Nimet ja sähköpostiosoitteet pyydämme vain jotta voimme erottaa vastaukset toisistaan ja ottaa tarvittaessa yhteyttä vastaajiin. Vastaajan tietoja ei tule minnekään näkyviin. On tärkeää, että vastaat kysymyksiin mahdollisimman tarkasti ja todenmukaisesti. Huomaathan että joihinkin kysymyksiin liittyy myös tarkentavia lisäkysymyksiä.

Etunimi: _____

Sukunimi: _____

Syntymävuosi: _____

Sukupuoli: _____

Opiskeluala: _____

Oppilaitos: _____

Sähköpostiosoite: _____

Kotitaloudessa asuvien henkilöiden määrä

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4 tai enemmän

1. Kotona olevien mediavälineiden määrä Merkitse ympyröihin tilannettasi parhaiten vastaava vaihtoehto.

TV

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Maksulliset TV-kanavat/kanavapaketit

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Kotiteatteri

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

VHS-videot

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

DVD-soitin

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Pelikonsoli

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Tietokone

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Tietokone verkkoyhteydellä

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Matkapuhelin

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Matkapuhelin verkkoyhteydellä

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Radio/kasetti-/CD-soitin

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Vinyylilevysoitin

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Kannettava musiikkisoitin

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Kannettava pelilaite

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Kannettava lukulaite

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Jokin muu

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3 tai enemmän

Jos vastasit kohdassa 1. valinnan ”Jokin muu”, mikä muu mediaväline on kyseessä?

Jos vastasit kohdassa 1. että kotonasi on tietokone verkkoyhteydellä, kuinka nopea yhteys on?

- ☐ Alle 1 Mbit/s
- ☐ Alle 5 Mbit/s
- ☐ Alle 10 Mbit/s
- ☐ Alle 24 Mbit/s
- ☐ Enemmän kuin 24 Mbit/s
- ☐ En osaa sanoa

2. Tietokone. Jos omistat tietokoneen, mitä seuraavista ohjelmista koneellasi on?

- ☐ Firefox, Internet Explorer, Google Chrome tai muu selainohjelma
- ☐ iTunes, Winamp tai muu musiikkisoitin
- ☐ Spotify
- ☐ VLC, Windows Media Player, GOM Player tai vastaava mediasoitin
- ☐ Microsoft Office, Open Office tai vastaava
- ☐ Photoshop tai muu kuvankäsittelyohjelma
- ☐ InDesign tai muu taitto-ohjelma
- ☐ Flash
- ☐ Jokin 3D-grafiikkaohjelma
- ☐ Audacity tai jokin muu äänieditointiohjelma
- ☐ Second Life tai jokin muu virtuaalimaailma
- ☐ µTorrent, Bittorrent, Soulseek, eMule, Kazaa tai jokin muu tiedostonjako-ohjelma
- ☐ Skype
- ☐ Windows Live Messenger tai Yahoo Messenger
- ☐ ICQ
- ☐ mIRC tai muu IRC-ohjelma
- ☐ Jokin peli

Minkä tai mitä edellisessä kohdassa mainitsemiasi pelejä omistat?

Jos sinulla on koneellasi vielä jokin usein käyttämäsi ohjelma, jota ei esiinny kohdan 2. listassa, voit nimetä sen/ne tähän.

Mitä kohdassa 2. mainitsemistasi ohjelmista useimmiten käytät? Nimeä kolme useimmin käyttämäsi tietokoneohjelmaa.

3. Matkapuhelin. Jos omistat matkapuhelimen, käytätkö matkapuhelinta muuhun kuin puhumiseen?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Jos käytät puhelintasi muuhun kuin puhumiseen, niin mihin sitä käytät?

4. Arvioi päivittäistä mediavälineiden käyttöäsi.

Passiivinen käyttö. (Mediavälineet ovat päällä, mutteivät välttämättä aktiivisesti käytössä.) Merkitse rastilla sopivin vaihtoehto.

- ☐ Ei ollenkaan
- ☐ Alle tunnin
- ☐ 1-2 tuntia
- ☐ 2-4 tuntia
- ☐ 4-6 tuntia
- ☐ 6 tuntia tai enemmän

5. Arvioi päivittäistä mediavälineiden käyttöäsi.

Aktiivinen käyttö. (Käyttöä, jolloin teet aktiivisesti osallistuen tai keskittyneesti seuraten jotain mediavälineellä.) Merkitse rastilla sopivin vaihtoehto.

- ☐ Ei ollenkaan
- ☐ Alle tunnin
- ☐ 1-2 tuntia
- ☐ 2-4 tuntia
- ☐ 4-6 tuntia
- ☐ 6 tuntia tai enemmän

6. Pääasiallisesti käyttämäsi mediavälineet

Merkitse allaoleville asteikoille miten usein käytät eri mediavälineitä. Vaihtoehto 1. on "En käytä lainkaan" ja vaihtoehto 5. "Käytän erittäin usein".

TV

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Maksulliset TV-kanavat/kanavapaketit

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Kotiteatteri

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

VHS-videot

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

DVD-soitin

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Pelikonsoli

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Tietokone

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Tietokone verkkoyhteydellä

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Matkapuhelin

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Matkapuhelin verkkoyhteydellä

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Radio/kasetti-/CD-soitin

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Vinyylilevysoitin

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Kannettava musiikkisoitin

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Kannettava pelilaite

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Kannettava lukulaite

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Jokin muu

En käytä lainkaan 1 2 3 4 5 Käytän erittäin usein

Huom! Vastaa allaolevaan tilaan mikä muu väline on kyseessä.

Mikä yllä mainitsemasi käyttämäsi muu mediaväline on?

7. Jos merkitsit tietokoneen usein käyttämiesi mediavälineiden joukkoon (valinnaksi 3-5), minkälaisessa käytössä tietokoneesi enimmäkseen on?

8. Kuinka paljon mediavälineen käyttöajastasi vietät tietokoneella? Merkitse sopivin vaihtoehto.

- ☐ Alle tunnin päivässä
- ☐ 1-2 tuntia päivässä
- ☐ 2-4 tuntia päivässä
- ☐ 4-6 tuntia päivässä
- ☐ 6 tuntia tai enemmän päivässä

9. Kuinka paljon tietokoneella päivittäin viettämästäsi ajasta käytät ns. sosiaalista mediaa (ks. sosiaalisen median sovelluksia kohdasta 9.)? Merkitse sopivin vaihtoehto.

- ☐ En lainkaan
- ☐ Alle puoli tuntia
- ☐ Alle tunnin
- ☐ 1-2 tuntia
- ☐ 2-3 tuntia
- ☐ 3-4 tuntia
- ☐ 4-5 tuntia
- ☐ 5 tuntia tai enemmän

10. Mitä seuraavista sosiaalisen median sovelluksista käytät? Merkitse ruutuun ne, joita käytät ja vastaa tarvittaessa tarkentaviin kysymyksiin.

- ☐ En mitään
- ☐ Blogit (lukeminen)
- ☐ Blogit (kirjoittaminen)
- ☐ Kuvienjakopalvelut (esim. Flickr)
- ☐ Videonjakopalvelut (esim. YouTube)
- ☐ Videoiden katsominen netistä
- ☐ Videoiden lataaminen nettiin
- ☐ MySpace
- ☐ Facebook
- ☐ LinkedIn
- ☐ Irc-galleria
- ☐ Second Life tai muu virtuaalimaailma
- ☐ Twitter tai muu mikroblogipalvelu
- ☐ Wikit tai muut yhteistyöpalvelut
- ☐ Keskustelufoorumit (lukeminen)
- ☐ Keskustelufoorumit (kirjoittaminen)
- ☐ Linkkien ja uutisten jakopalvelut (esim. Digg, Delicious)
- ☐ Musiikkipalvelut ja nettiradiot (esim. Spotify, Last.fm)
- ☐ Vertaisverkot tiedostojen jakamiseen
- ☐ TV-sarjojen katselu
- ☐ Kotimaisten tv-kanavien netti-tv:t
- ☐ Muut streaming tv -sivustot
- ☐ Jokin muu, mikä?

Lukeminen, kirjoittaminen ja kommentointi

Rastita seuraavista väittämistä ne, jotka pitävät kohdallasi paikkansa.

- ☐ Olen joskus lukenut julkisia (kaikille avoimia) keskustelufoorumeita
- ☐ Olen joskus kirjoittanut julkisille (kaikille avoimille) keskustelufoorumeille
- ☐ Olen joskus lukenut suljettuja keskustelufoorumeita
- ☐ Olen joskus kirjoittanut suljetulle keskustelufoorumille
- ☐ Luen nykyisin julkisia (kaikille avoimia) keskustelufoorumeita
- ☐ Kirjoitan nykyisin julkisille (kaikille avoimille) keskustelufoorumeille
- ☐ Luen nykyisin suljettuja keskustelufoorumeita
- ☐ Kirjoitan nykyisin suljetulle keskustelufoorumille
- ☐ Olen joskus kirjoittanut yksityistä blogia (rajattu tietylle ryhmälle)
- ☐ Olen joskus kirjoittanut julkista blogia (avoin kaikille)
- ☐ Olen joskus lukenut yksityistä blogia (rajattu tietylle ryhmälle)
- ☐ Olen joskus lukenut julkista blogia (avoin kaikille)
- ☐ Kirjoitan nykyisin yksityistä blogia (rajattu tietylle ryhmälle)
- ☐ Kirjoitan nykyisin julkista blogia (avoin kaikille)
- ☐ Luen nykyisin yksityistä blogia (rajattu tietylle ryhmälle)
- ☐ Luen nykyisin julkista blogia (avoin kaikille)
- ☐ Olen joskus kuulunut ”blogirinkiin” tai blogiyhteisöön
- ☐ Kuulun nykyisin ”blogirinkiin” tai blogiyhteisöön
- ☐ Olen joskus kirjoittanut kommentin julkiseen blogiin
- ☐ Kommentoin nykyisin julkisia blogeja
- ☐ Olen joskus kirjoittanut kommentin yksityiseen blogiin
- ☐ Kommentoin nykyisin yksityisiä blogeja

Jos vastasit kohdassa 9. lukevasi blogeja, nimeä kolme useimmin lukemaasi blogia:

Jos vastasit kohdassa 9. käyttäväsi keskustelufoorumeita, kerro minkälaisia keskustelufoorumeita käytät.

Jos vastasit kohdassa 9. kirjoittavasi blogia/blogeja, merkitse omien blogiesi lukumäärä.

Jos vastasit kohdassa 9. käyttäväsi wikejä tai yhteistyöpalveluita niin merkitse mitä seuraavista käytät.

- ☐ Wikipedia
- ☐ MediaWiki
- ☐ Wikispaces
- ☐ Pbwiki
- ☐ Google Sites
- ☐ Jokin muu, mikä?

Luetko verkosta enemmän naisten vai miesten kirjoittamia tekstejä?

- ☐ Naisten
- ☐ Miesten
- ☐ En osaa sanoa

11. Maksulliset sisällöt

Oletko valmis maksamaan verkkosisällöistä, kuten elektronisista lehdistä, tv-sarjojen katselusta tai nettiradion kuuntelusta? Kerro minkälaisista sisältöpalveluista olisit valmis maksamaan tai minkälaisia maksullisia sisältöpalveluita käytät jo?

12. Elokuviissa käynti.

Oletko kuluneiden 6 kuukauden aikana käynyt elokuvissa?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Arvioi kuinka monta kertaa kuluneiden 6 kuukauden aikana olet käynyt elokuvissa. Merkitse sopivin vaihtoehto.

- ☐ 1 kerran
- ☐ 2-3 kertaa
- ☐ 4-5 kertaa
- ☐ 6 kertaa tai enemmän

13. Teatterissa käynti.

Oletko kuluneiden 6 kuukauden aikana käynyt teatterissa?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Arvioi kuinka monta kertaa kuluneiden 6 kuukauden aikana olet käynyt teatterissa. Merkitse sopivin vaihtoehto.

- ☐ 1 kerran
- ☐ 2-3 kertaa
- ☐ 4-5 kertaa
- ☐ 6 kertaa tai enemmän

14. Lehdet.

Tuleeko sinulle tilattu sanomalehti? Merkitse vastauksesi ja vastaa tarvittaessa tarkentaviin kysymyksiin.

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Mikä/mitä sanomalehtiä?

Tuleeko sinulle tilattu aikakauslehti?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Mikä/mitä aikakauslehtiä?

Oletko elektronisen lehden tilaaja?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Minkä elektronisen lehden/lehtien tilaaja olet?

Ostatko lehtien irtonumeroita?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Minkä lehden/lehtien irtonumeroita ostat?

Luetko ilmaisjakelulehtiä?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Mitä ilmaisjakelulehtiä luet?

Luetko lehtiä muualla kuin kotona?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Jos vastasit edelliseen kysymykseen ”kyllä”, missä muualla kuin kotona luet lehtiä?

15. Käytätkö elektronisia kirjoja tai lehtiä? Merkitse rastilla sopivin vaihtoehto ja vastaa tarvittaessa tarkentaviin kysymyksiin.

- ☐ En
- ☐ Kyllä, e-kirjoja
- ☐ Kyllä, e-lehtiä
- ☐ Kyllä, molempia

Jos et käytä elektronisia kirjoja tai lehtiä, perustele miksi.

Jos vastasit käyttäväsi e-kirjoja tai lehtiä tai molempia, kuvaile mihin tarkoitukseen ensisijaisesti käytät niitä.

16. Kirjat.

Oletko viimeisen 6 kuukauden aikana lukenut opiskeluun liittymättömiä kirjoja?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

Kuinka monta opiskeluun liittymätöntä kirjaa arvioit lukeneesi kuluneiden 6 kk:n aikana (myös e-kirjat)? Merkitse sopivin vaihtoehto ja vastaa tarkentaviin kysymyksiin.

- ☐ 1-2 kirjaa
- ☐ 3-5 kirjaa
- ☐ 6-10 kirjaa
- ☐ 11-20 kirjaa
- ☐ 21-30 kirjaa
- ☐ Yli 30 kirjaa

Luetko enimmäkseen fakta- vai fiktiokirjoja?

- ☐ Fakta
- ☐ Fiktio

Minkä lajityypin tai lajityyppien kirjoja luet mieluiten?

Mikä on viimeisin kirja, jonka olet lukenut, jos opiskeluun liittyviä kirjoja ei oteta huomioon?

Kuvaile mitä kautta löysit edellisessä vastauksessa nimeämäsi kirjan? Oliko kirja omasi vai saitko sen joltakin? Kerro mikä oli yllyke lukemiseen.

Luetko enemmän naisten vai miesten kirjoittamia kirjoja?

- ☐ Naisten
- ☐ Miesten
- ☐ En osaa sanoa

Kuunteletko äänikirjoja?

- ☐ En
- ☐ Kyllä

Jos kuuntelet äänikirjoja, kuinka monta äänikirjaa arvioit kuunnelleesi kuluneiden 6 kk:n aikana? Merkitse sopivin vaihtoehto.

- ☐ En yhtään
- ☐ 1-2 kirjaa
- ☐ 3-5 kirjaa
- ☐ 6-10 kirjaa
- ☐ 11-20 kirjaa
- ☐ 21-30 kirjaa
- ☐ Yli 30 kirjaa

Mistä hankit kirjoja? Merkitse sopivimmat vaihtoehdot.

- ☐ Kaupungin / kunnan kirjastosta
- ☐ Oppilaitoksen kirjastosta
- ☐ Ystäviltä

- ☐ Ostan kivijalkakirjakaupoista
- ☐ Ostan verkkokirjakaupoista
- ☐ Vanhemmilta / sukulaisilta
- ☐ Kirjakerhosta
- ☐ Lataan internetistä

Kuinka monta kirjaa omistat?

- ☐ 0-10
- ☐ 11-50
- ☐ 51-200
- ☐ 201-500
- ☐ yli 500

17. Oma tuotanto.

Kirjoitatko muita kuin opiskeluun liittyviä tekstejä? Merkitse vastauksesi ja vastaa tarvittaessa tarkentavaan kysymykseen

- ☐ En
- ☐ Kyllä

Jos vastasit kohdassa 16. ”kyllä”, kerro minkälaisia opiskeluun liittymättömiä tekstejä kirjoitat?

18. Julkaisetko kirjoittamiasi tekstejä jossain?

Merkitse vastauksesi ja vastaa tarvittaessa tarkentavaan kysymykseen.

- ☐ En
- ☐ Kyllä

Jos vastasit kohdassa 17. ”kyllä”, missä julkaiset kirjoittamiasi tekstejä?

19. Harrastukset.

Mitä muuta harrastat? Merkitse sopivimmat vaihtoehdot ja vastaa tarkentaviin kysymyksiin.

- ☐ Urheilu
- ☐ Musiikki, soittaminen/laulaminen
- ☐ Musiikki, kuuntelu
- ☐ Askartelu, käsityöt
- ☐ Pelit
- ☐ Tanssi
- ☐ Kuvataide
- ☐ Ruuanlaitto
- ☐ Autot ja muut kulkuneuvot
- ☐ Tekniikka
- ☐ Eläimet
- ☐ Muu, mikä?

Kerro tarkemmin kohdan 18. vastauksistasi omin sanoin. Esim. mitä instrumenttia soitat, mitä pelejä pelaat, minkälaisia käsitöitä harrastat tai minkälaista musiikkia kuuntelet jne.

Tuotatko muuta mediasisältöä itse?

- ☐ En
☐ Kyllä

Jos tuotat itse mediasisältöjä, kuvaile mediantuotantotapojasi. Laitatko esimerkiksi omaa musiikkia/kuvia/käsitöitäsi verkkoon? Kirjoitatko blogia tai keskustelko aktiivisesti johonkin harrastukseen liittyvällä foorumilla? Kuulutko johonkin alakulttuuriin tai fanikulttuuriin verkossa? Onko sinulla jokin muu mediaan liittyvä harrastus?

Kiitos vastauksistasi!

Liite 2. Taulukko 2. Kyselytutkimuksen vastaajat (N=323)

Ikä	Nainen	Mies	Yliopistot	Lukiot	TAMK	Muut
Alle 20 v	54	34	-	85	-	3
20–24 v	108	45	134	7	8	4
25–29 v	35	17	46	2	4	-
Yli 30 v	15	15	24	4	2	-
Yhteensä	212	111	204	98	14	7

Liite 3. Ohjeet mediapäiväkirjan pitäjille Mediapäiväkirja 2011

Kirjaa viiden päivän ajan mediankäyttötottumuksesi ja mediavalintasi päiväkirjaan mahdollisimman totuudenmukaisesti. Minkälaisia kirjallisia tai kuvallisia sisältöjä käytit tai katselit, mitä tekstejä luit (elektronisena tai painettuna sanana) tai kuuntelit?

Kerro myös sosiaalisesta mediankäytöstäsi. Minkälaisiin yhteisöihin ja vuorovai-
kutuksiin osallistuit viikon aikana? Minkälaisia sisältöjä ja tekstejä tuotit itse? Pohdi minkälaisiin tarpeisiin mediankäyttösi vastasi? Minkälaisia motiveja valin-
tojesi taustalla oli? Mitä ajatuksia ja tunteita päivän mediakokemukset sinussa herättivät? Voit esimerkiksi kuvata minkälaista päivän mediankäyttösi on aamul-
la/päivällä/illalla? Minkälainen on normaali mediankäyttöpäiväsi? Millä tavalla
limittäin käytät eri mediavälineitä?

Jos olet Facebookin käyttäjä, tarkkaile keskiviikon ja sunnuntain välisenä aikana omaa newsfeediäsi. Kirjaa newsfeedissä jaetut linkit listaksi ja merkitse minkä linkin avasit, mitä et avannut. Kerro myös mikä sai sinut klikkaamaan linkkiä. Sinun ei tarvitse kertoa keneltä linkki tai muuten jaettu sisältö tuli, riittää kun määrittelet lähettäjän jotenkin (ystävä, entinen koulukaveri, sukulainen, bändi jota fanitan jne.).

Muutama esimerkki:

”Ystävä jakoi linkin omaan blogiinsa. En klikannut.”

”Tuttava jakoi linkin musiikkivideoon YouTubeissa. Klikkasin ja katsoin videon, koska pidän tämän artistin musiikista.”

”Entinen työkaveri suosittelee artikkelia hs.fi-sivulla. En klikannut, koska olin luke-
nut jutun jo paperilehdestä.”

Jos et ole Facebook-käyttäjä, pohdi sen sijaan hieman tarkemmin jotakin muuta omien mediatottumustesi aluetta. Valitse pohdittavaksi sellainen median laji, joka on juuri nyt merkittävässä osassa omassa elämässäsi.

Tärkeintä tässä päiväkirjassa on omien mediavalintojen pohdinta. Toivon, että pidät mediapäiväkirjaa ajalta ke-su.

Nimi:

Syntymävuosi:

Oppilaitos:

Sähköpostiosoite:

Oman Facebook-newsfeedin jaetut sisällöt

Tarkkaile keskiviikon ja sunnuntain välisenä aikana omaa newsfeediäsi. Kirjaa jaettuja linkkejä tähän ja merkitse minkä linkin avasit, mitä et avannut. Kerro myös mikä sai sinut klikkaamaan linkkiä. Sinun ei tarvitse kertoa keneltä linkki tai muuten jaettu sisältö tuli, riittää kun määrittelet lähettäjän jotenkin (ystävä, entinen koulukaveri, sukulainen, bändi jota fanitan).

Liite 4. Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelun runko

Tutkimuksen selittäminen

Johdattelu haastattelutilanteeseen

Nimi

Lukutottumukset nuorempana / lukemishistoria (tämä osio voi auttaa haastateltavia pääsemään syvemmälle pohdinnassa, ehkä virkistää muistia ja saa ajattelemaan lukemista laajemmin)

Lukutottumukset nuorempana

Muistelua, asenne lukemiseen

Muun median käyttötottumukset nuorempana, paljon / vähän omasta mielestään, Mitä eniten?
Miten muuttuneet?
Millä tavalla on päätyntä nykyisiin lukemistottumuksiin, Mitä kautta?
Onko jokin yhteisö vaikuttanut?
Perheen ja kasvuolojen vaikutus
Kotona kirjoja?
Luettiin kotona? Vanhempien lukemisharrastus ja vaikutus
Minkälaiset eväät kotoa? Mediankäyttö, kirjaston käyttö
Onko ollut tietotekniikkaa käytössä, kauanko?
Oliko konflikteja?

Opiskelu

Itsenäistä, ryhmitä paljon. Lukemista, harjoitustöitä
Millaiset työskentelytavat, kotona, yliopistolla, kirjastossa
Mistä lähdet hakemaan tietoa
Luotettavuuden arviointi, mihin perustuvaa
Opiskeletko yhdessä muiden kanssa?
Opiskelun merkitys

Lukeminen (sisältö)

Luetut sisällöt
Muoto (kirja, lehti, e-kirja, verkkosivut, blogit...)
Minkälaisia aihepiirejä enimmäkseen?
Viimeeksi luettu kirja? Tyypillinen / epätyypillinen
Kirjojen lukemiseen käytetty aika
Kirjojen määrä, säilyttäminen
Viimeeksi luettu verkosta?
Miten lukeminen liittyy arkeen
Huvi / hyöty?
Mikä tavoitteena lukemisessa?
Minkälaisia kokemuksia saat lukemisesta?
Mitä saa lehdistä ja kirjoista?
Hyviä / huonoja kirjoja?
Kuvalliset sisällöt
Onko lukeminen toimintana muuttunut jotenkin mielestäsi?

Lukeminen (paikka)

Mistä luettavaa löytyy?
Paikka, jossa lukee (Kotona, töissä, koulussa, kirjastossa, mökillä...) Milloin?
Muun median samanaikainen käyttö, Mitä?
Painettua sanaa vai elektronisia sisältöjä? Kumpia enemmän?
Keskittyneesti ja omaksuen / silmäillen?
Mihin uppoudut?

Mitä reittejä pitkin tulee suosituksia? Mitä kautta luettavaa löytyy?

Verkkolukemisen rutiinit

Mikä vaikuttaa siihen minkälaisia valintoja tekee?

Millä tavalla olet päätenyt teksteihin, jotka luet keskittyneesti?

Kerro teksteistä, joita vain silmäilet? Minkälaisia? Miksi lukee silmäillen?

Elektroniset sisällöt

Minkälaisia elektronisia sisältöjä luet?

Maksullisia / maksuttomia?

Sisällön valintaperusteet (Houkuttavuus, helppous, suosittelu, sattuma, helppo saatavuus, miellyttävyys/helppokäyttöisyys, käsillä oleva tehtävä tai elämäntilanne...)

Motivaatio elektronisten sisältöjen lukemiseen (esim. viihtyminen, tiedonhaku, ajanviete, oppiminen)?

Onko jokin mediasisältö herättänyt sinussa voimakkaita tunteita viime päivien aikana? Mikä? Minkälaisia tunteita?

Jakaminen / yhteisöllisyys

Ystävät

Mistä luettavaa?

Jaatko lukemaasi muiden kanssa?

Kenen?

Millä tavalla? Muodossa?

Kirjakeskustelut

Lainaaminen, ostaminen

Kuulutko yhteisöön, jossa jaetaan tai luodaan yhdessä tekstejä?

Lukupiirit tms.

Sosiaalisen median käyttö

Minkälaisiin yhteisöihin ja vuorovaikutuksiin osallistuit viime päivinä?

Minkälaisia sisältöjä ja (lyhyitäkin) tekstejä tuotit itse?

Mitä olet lukenut verkosta viime aikoina?

Facebook-käyttö, linkkien jakaminen

Minkälaisia linkkejä? Mitä jää mieleen / on tärkeää?

Minkälaisia uutisia tai artikkeleja? Muita tekstejä?

Mikä verkosta löytynyt sisältö on kiinnostanut viime aikoina?

Nettikaverit

Tunnetko jonkun jolla on?

Mitä tiedät heistä?

Miten kiinteä suhde?

Tiedonhaku

Tiedonhakutottumukset

Minkälaista tietoa?

Minkälaisia tekstejä haet?

Viihdekäyttö, esim. blogit. Minkä tyyppisiä?

Oletko fani? Minkä?

Tunteeko faneja?

Oma tuotanto

Tuotatko itse sisältöjä lukemisen lisäksi?

Tuotatko enemmän omia tekstejä vai luetko muiden tuotoksia?

Minkälaisia sisältöjä tuotat? Minne? Aihepiirit

Tuotatko sisältöjä yhdessä muiden kanssa?

Kenen kanssa yhdessä? Tuttavien, tuntemattomien, ystävien? Mikä saa osallistumaan?

Mikä on motivaattori / palkkio?

Liite 5. Fokusryhmähaastattelun runko

Fokusryhmähaastattelu

Kerrotaan tutkimuksesta lyhyesti

Osallistujien nimet

Johdatus haastattelutilanteeseen

Tausta

Mediankäyttö lapsena/kotona

Mediavälineet

Painetun sanan lukutottumukset, perheen vaikutus

Netin käytön aloittaminen, varhaisimmat nettimuistot, käyttötavat

Vapaa-aika – opiskelu, työ

Työn tai opiskelun tiedonhaku, mediankäyttö, hyötykäyttö

Vapaa-ajan netinkäyttö, huvikäyttö

Ajankäyttö

Osallistuminen verkkoyhteisöihin

Tavoitteet

Aihepiirit

Verkossa luetut tekstit, satunnainen – jatkuva

Mediankäyttö

Yksilö – yhteisö

Mitä viestimiä käyttää?

Minkälaiseen yhteisölliseen toimintaan tekstien ympärillä osallistuu verkossa?

Sovellukset, käyttöliittymät

Minkälaista yhteisön toiminta on? Yhteisön rakentuminen, tavoitteet?

Tekstien jakaminen verkossa

Yhdessä luetut tekstit

Keskustelu luetuista teksteistä

Yksin tai yhdessä muiden kanssa tuotetut tekstit

”Aidot yhteisöt”

Yhteisöön kuulumisen kokemus

Osallistuminen – seuraaminen

Yksilöllisen ja yhteisöllisen mediankäytön suhde

Keskinäisviestintä

Arkikokemus

Miten? Päivittäiset nettirutiinit

Muutos

Oma kokemus muutoksesta, omassa elämässä

Teknologiset muutokset

Nettiyhteisöjen muutos

Nettikulttuurin muutos

Mihin ollaan menossa? Näkemys tulevaisuudesta yleisemmin ajatellen